

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 26

21—25 oktober.

Debatter m. m.

Sid.

Onsdagen den 25 oktober fm.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.....	3
Interpellation av herr Håstad ang. utbetalningen av de s. k. tysk- medlen	69

Onsdagen den 25 oktober em.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247 (Forts.)	70
---	----

Lördagen den 21 oktober.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes riksdagens revisorers berättelse angående tull- och skattefrihet för vissa varor i samband med proviantering av flottans fartyg.

§ 2.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 247, angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet;

nr 248, angående viss förstärkning av civilförsvaret, sjukvårdsberedskapen samt den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdragande av spioneri m. m.;

nr 249, angående tillfälliga tillägg å vissa löner och pensioner;

nr 250, angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea;

nr 251, angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

nr 252, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring;

nr 253, om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.;

nr 254, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1950/51;

nr 255, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.; och

nr 256, angående kostnader för vissa hjälpåtgärder i anledning av Surtekatastrofen.

Dessa propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.01 em.

In fidem

Per Bergsten.

Onsdagen den 25 oktober.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 19 innevarande oktober.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till Riksdagens Andra Kammare,
Stockholm.

Undertecknad får härmed, på grund av hälsoskäl, avsäga mig ledamotskapet av riksdagens andra kammare.

Karlskrona den 20 oktober 1950.

Algot Törnkvist.

Denna avsägelse blev av kammaren godkänd.

§ 3.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

För remiss till utskott föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 247, angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet.

Därvid anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Höstens val har blivit föremål för så mycket kommentarer i pressen under de senaste veckorna, att jag skall avstå från att här göra det till föremål för några närmare reflexioner. Jag nöjer mig med att konstatera, att valutgången har ineburit en konsolidering för det parti jag representerar och en betydande förstärkning av dess arbetsmöjligheter inom landsting och kommunala församlingar.

För övrigt vill jag beträffande valet endast slå fast en sak. Även om regeringspartiet i likhet med folkpartiet har anledning att vara tillfredsställt med valutgången, ger valet ingalunda regeringspartiet något mandat för en socialiseringspolitik. Regeringen har såvitt jag kunnat konstatera inte begärt något sådant mandat i valkampanjen.

Från och med nästkommande år har regeringen bakom sig i den svenska riksdagen en plats mer än hälften och representerar en minoritet bland väljarna. På tal om ett tillstånd av denna art talade en morgontidning i Stockholm härom dagen om »två överviktsmandat, vunna endast tack vare valteknikens utslag och utan förankring i någon väljarmajoritet». Tidningen uttalande sig mycket nedsättande om en så svag ställning, och särskilt var den förvånad om detta kunde ge anledning till pompösa anspråk på rätten att överta ledningen.

Den tidning som skrev på detta sätt var den socialdemokratiska Morgon-Tidningen. Den talade nu inte om den rikspolitiska situationen utan om det kommunalpolitiska läget, men den talade på ett sätt som passar utmärkt bra på regeringens ställning i riksdagen och bland väljarna. Jag föreställer mig, att de principiella reflexionerna om den svaga ställningen när man bara har två överskottsmandat, vunna genom valteknikens utslag och en minoritet bland väljarna, ha en viss räckvidd och inte kunnat tillämpas endast i Stockholm. Det förhåller sig ju för övrigt så, att den grupp, som Morgon-Tidningen där vände sig mot, har en starkare procentuell ställning bland väljarna än vad regeringspartiet har rikspolitiskt.

Man kan säga, att den svenska rege-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ringen har ett läge som liknar den engelska labourregeringens. Denna har ju också en obetydlig parlamentsmajoritet och representerar en minoritet bland väljarna. Enligt tidningsmeddelanden har statsministern för kort tid sedan efter valet begivit sig till England på vad man kanske kan kalla en studieresa, och han har där givit uttryck åt den uppfattningen, att den engelska labourregeringen är den svenska regeringen till exempel och vägledning, och han tackade för detta.

Man undrar, när man läser detta, vilka avseenden det var som statsministern därvid särskilt tänkte på. Arbetarregeringen, som den kallas i England, fasthåller vid planerna att förstärka järn- och stålindustrin. Den svenska regeringen har avstått från de framlagda tankarna på en motsvarande omorganisation av försäkringsväsendet samt olje- och bensinhandeln. Inte kan väl statsministern därför mena, att han kan hämta vägledning i England när det gäller socialiseringspolitiken i mera egentlig bemärkelse. Är det kanske i stället den liberale Beveridges socialförsäkringsplan och den likaledes liberale Keynes' program för full sysselsättning, vilket labourpartiet i viss mån övertagit, som statsministern har i tankarna? Kanske jag inte skall fästa så stor vikt vid vad statsministern sade den gången, kanske var det bara en hövlighetsfras. I varje fall är det uppenbart, att den svenska regeringen får avstå från ett sådant fasthållande vid äldre socialiseringsplaner som labourregeringen visar. Det är viktigt att klargöra detta såsom en av förutsättningarna för det politiska arbetet här i landet under de närmaste åren.

För övrigt har valutgången aktualiserat kravet på ett rättvisare valsystem, det gäller denna gång liksom efter 1948 års val. Enligt min mening bör man börja med reformer av valen till andra kammaren, så att beslut därom kan fattas 1952/1953 och tillämpas 1956. Gör

man inte det, blir det inte möjligt att tillämpa det nya systemet förrän 1960, och det skulle väl även här i Sverige med vår nädiga byråkratiska tågordning anses vara en onödig långsamhet i reformerna.

Man bör enligt min mening därefter och skyndsamt uppta även frågan om lämpligare indelning av landstingsområdena i valkretsar. Det nuvarande systemet verkar för slumpartat och orättvist. Visserligen förhåller det sig så, att folkpartiet tillhör de partier, som snarast gynnas av detta system, men vi framhålla vårt principiella krav på en rättvisare ordning.

Vi vilja också, att man skall komma bort från behovet att använda karteller, som underlätta de odemokratiska och vilseledande försöken att framställa svenska folket som delat i två grupper, arbetare och borgare, metoder som äro så kära för en del av våra vänner i regeringspartiet.

Vi lärde oss under valkampanjen, att krisen har klarats enligt regeringens mening. Det var under valkampanjen. Nu efter valet ha vi fått erfara på ett ganska kännbart sätt genom olika regeringsförslag, att regeringen anser krisen vara i full sving igen. Krisen har tydligen upphört före valet eller lagt sig tyst och stilla under valkampanjen för att sedan bli piggare och kryare än någonsin. En mycket väldresserad kris, skulle jag vilja säga.

Kanske förklarar regeringen nu, att den klarade den förra krisen men att vi nu ha fått en helt ny kris. I så fall är det ett egendomligt sammanträffande att detta vaktombyte kom precis i lagom tid för valet.

Men ett sådant uttalande är naturligtvis oriktigt. Det är inte så att det var en gammal kris som var klarad och att det nu har kommit en ny kris under de senaste veckorna eller ens månaderna. Nej, den krisutveckling som nu pågår beror inte bara på Koreakriget och den internationella upprustningen, den be-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ror till stor del på att regeringen inte i fjol höst tog itu med anpassningen efter den valutakris, som är ett av krigets resultat. Man kan ju som kammarens ledamöter väl veta ifrågasätta, om inte regeringen borde ha tagit itu med denna anpassning tidigare, vilket jag för min del hävdar.

I stället för att göra någonting sådant sköt regeringen upp hela saken i fjol höst. Först sköt man upp den fram till år 1949 och sade, att man inte kunde göra någon valutaanpassning annat än samtidigt med andra länder. När det sedan började bli uppenbart, att en valutaanpassning skulle komma i England inom en nära framtid, handlade regeringen som om den saken inte alls var aktuell, enligt finansministerns upplysning. Kanske vilseleddes man av att den socialdemokratiska finansministern Cripps in i det sista förklarade, att någon devalvering av pundet inte var på tal, men nog borde väl herr Sköld veta vad finansministrars ord äro värda när man dementerar tal om devalveringsplaner. Inte ens i diskussioner om eventuella skattehöjningsplaner förefaller finansministrars ord att vara alldeles riktigt vägledande.

Så kom för ett år sedan den internationella devalveringen. Då valde regeringen att spekulera i att det skulle bli prisfall på världsmarknaden och att man därför skulle kunna tillfälligt köpa sig fri från prisstegringen genom subventioner och avskaffa dessa ett år senare utan prisstegring. Riksdagen ställdes den gången som så ofta förr inför ett fullbordat faktum genom regeringens förhandlingar och uppgörelser.

Vi veta nu, att den spekuleringen misslyckades. Herr Sköld och jag voro för ett år sedan överens om att vi skulle komma tillbaka till denna debatt ett år senare och se hur det hade gått. Jag behöver inte göra mer än en hänvisning till utvecklingen.

Denna ekonomiska politik har skapat ett läge, där en balansering av den

svenska samhällsekonomin under det närmaste året är mycket svårare än den hade behövt vara. Det beror på att alla veta, att priserna komma att stiga väsentligt under den instundande vintern. Det är alldeles klart, att detta till en del beror på den internationella utvecklingen men också på det sätt, på vilket regeringen har lagt den ekonomiska politiken till rätta. Att en sådan politik framkallar hamstringstendenser och andra svårigheter samt tenderar att minska sparandet är uppenbart. Genom att uppskjuta svårigheternas bemästrande har regeringen åstadkommit att de blivit långt värre än de hade behövt bli.

Jag vill här slå fast regeringens ansvar för denna utveckling. Det är numera allmänt erkänt, att en mycket viktig del av den ekonomiska politiken är att påverka, i möjlig mån styra, förväntningarna, både konsumenternas förväntningar och affärslivets, och därigenom indirekt påverka investeringar och konsumtion. Regeringen har onekligen kommit att påverka dessa förväntningar i mycket hög grad, men tyvärr i alldeles galen riktning. Den har förstärkt prisstegringstendenserna och därför skärpt den kris, varmed vi ha att räkna under den kommande vintern.

Jag upprepar än en gång, att Koreakrisen och upprustningen ha försvärat läget, men utvecklingen började tidigare och skulle säkert ha fortsatt även om dessa händelser inte hade kommit till.

Den politik som vi i folkpartiet ha föreslagit är en annan. Vi uttalade oss för att man inte skulle uppskjuta anpassningen och beklagade, att regeringen ställde riksdagen inför fullbordat faktum i höstas. Vi ha på ett tidigare stadium under fjolåret rekommenderat en viss kreditåtstramning på olika vägar. Jag hänvisar till uttalanden i bankoutskottet och kammaren så tidigt som våren 1949. Vi ha förordat en skattepolitik, som skulle ge affärslivet känslan, att regeringen förstår samban-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

det mellan skattepolitik och arbetsvilja och allmänt förtroende till de styrande. I vissa kretsar inom affärslivet finns i dag *inte* den känslan. Det förklarar kanske till en del sådana investeringar, som inte äro förenliga med sträng sparsamhet och ekonomiseringslust. Här finns det psykologiska problem, för vilka regeringen ställer sig märkligt blind.

Det är klart att denna utveckling, som till stor del beror på regeringens missstag men också på den internationella utvecklingen, har skapat ett läge, där svårigheter kunna uppkomma för ett omedelbart realiserande av t. ex. folkpartiets skatteförslag. Det är också klart att försvaret kräver utgifter, vilkas storlek under nästkommande finansår, 1951/52, för närvarande inte kunna uppskattas. Vi förbehålla oss att längre fram ta ställning till finanspolitiken för finansåret 1951/52 efter den utveckling, som regeringens politik och de internationella motsättningarna medfört.

Vad försvarsutgifternas finansiering beträffar kan jag här endast upprepa vad jag har sagt i en lång rad anföranden under valkampanjen. Extraordinära utgifter böra inte hindra sådana reformer på skattepolitikens område, som äro naturliga och kunna väntas få gynnsamma verkningar på samhällsekonomien och som äro möjliga inom ramen för bevarad fredsekonomi. Skulle upp rustningen tillfälligt ställa stora krav får finansieringen sökas genom extraordinär beskattning.

Det är uppenbart att man i detta läge måste mer än förut intressera sig för besparingsaktioner. Direktör Wärns första förslag visar, att det bör vara möjligt att uppnå icke oväsentliga resultat. Till de förslag om höjd indirekt beskattning, som finansministern nu framlägger, komma vi att taga ställning efter deras granskning i bevillningsutskottet. Jag vill emellertid redan nu framhålla, att jag är åtskilligt tveksam

rörande den höjda skatten på choklad, emedan denna skattehöjning till stor del drabbar barnfamiljerna.

Jag tillåter mig för övrigt att på tal om skatterna ställa den frågan till finansministern, om regeringen har för avsikt att föreslå en möjlighet att nästa år likaväl som tidigare fördela kvarskattebetalningarna på både våren och hösten.

Vad sedan investeringsskatten beträffar är den väl vid det här laget så sönderskjuten, att jag inte kan tänka mig att finansminister Sköld som en modern Sven Duva försöker att ensam hålla den skansen. Mig förefaller det klart att denna skatt skulle verka ojämnt och orättvist, att dess effekt i önskad riktning är mycket oviss, att dess retroaktivitet är principiellt ytterst betänklig samt att den skulle försvåra näringslivets dispositioner och i åtskilliga fall motverka en önskvärd konsolidering. Jag tror därför det är klokt om regeringen söker sig fram på andra vägar.

Beträffande skattepolitiken vill jag till sist göra den reflexionen, att finansministern före valet inte var särskilt upplysande när det gällde regeringsplaner. Den snabbhet, med vilken han efter valet kom till klarhet om sina skatteförslag, är beundransvärd.

Regeringen kommer naturligtvis nu att fråga såsom den brukar fråga, vad vi vilja föreslå i stället, t. ex. i stället för investeringsskatten. Jag vill svara med att hänvisa till att vi ha förordat, att regeringen tidigare något starkare borde använt olika vägar att åtstrama kreditgivningen. Det är naturligtvis mycket tillfredsställande att se, att finansminister Sköld nu beträffande t. ex. riksbankspolitiken och dess inverkan på räntorna uttalar sig på nästan samma sätt som folkpartiet gjorde på våren 1949. Man talar om kreditåstramning med en begränsad ränterörlighet men inom ramen för en bevarad lågräntepolitik. Jag har förut framhållit, att om uttrycket inte pressas alltför mycket

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

detta fortfarande förefaller vara en acceptabel förklaring, som finansministern nu antligen har anslutit sig till. Jag vill emellertid inte fördölja, att utvecklingen har blivit sådan, att behovet av åtgärder av kreditåtstramande typ är större än man räknade med tidigare, och jag tror att kreditåtstramningen även får lov att gripa över på avbetalningshandeln.

Vad de särskilt likvida företagen beträffar — det är de som investeringskatten avsåg att påverka — tror jag det finns möjlighet att använda andra likviditetsbegränsande åtgärder, och jag rekommenderar regeringen att pröva sådana möjligheter. Några detaljerade förslag därvidlag kunna vi inte tillhandahålla. Vi ha inte Kungl. Maj:ts kansli till förfogande, och därför kunna vi inte mer än ange allmänna riktlinjer för en politik som synes oss bättre än regeringens i ett läge där svårigheter na skärpas i onödan genom regeringens misstag. Jag har sagt förr och jag vill upprepa det, att det tillhör det mera förvånande i Sveriges politiska liv att regeringen så ofta intar den attityden, att oppositionen inte har rätt att kritisera regeringens åtgärder om den inte *i tid* har framlagt andra och bättre förslag. I andra länder än Sverige ha regeringarna mera känsla för att det är regeringen som har åtagit sig att vara ledande och omhänderha styrelsen av landet — staten betalar regeringen och hela dess kansli för att sköta det jobbet — och om det blir anledning till berättigad kritik mot det sätt, på vilket den sköter sig, är det oppositionens både rätt och plikt att framföra sådan kritik, även om — jag upprepar det — oppositionen naturligtvis av uppenbara skäl inte kan och på andra håll inte heller väntas kunna ange mer än allmänna riktlinjer av mer eller mindre avvikande slag.

Inflationsriskerna i nuvarande läge komma naturligtvis till stor del utifrån, men de komma, som jag nämnde nyss,

till icke ringa del från förväntningar om stigande inkomster och priser under den kommande vintern. Lönestoppet skall nu upphöra, den saken är klar och därom äro alla överens, men att då ordna så att det blir en särskilt stor prisstegring också genom en väsentlig subventionsavveckling och att därtill skapa prisstegringsförväntningar, som skärpa överkonjunkturen inom näringslivet och på arbetsmarknaden, är, som jag förut framhållit, motsatsen till vad en klok politik borde söka åstadkomma. I detta läge krävs det upplysning framför allt i två avseenden. Svenska folket måste, som från vårt håll ofta begärts, ha utförliga upplysningar om hur inkomstutvecklingen varit under lönestoppsperioden. Det går kanske inte att göra dessa upplysningar så utförliga som önskvärt hade varit, och det beror därpå att regeringen inte tycks intressera sig för en förbättring bland annat av lönestatistiken. Jag tror att det material, som framlägges om inkomstutvecklingen under senare år, skall visa att denna varit orättvis mot flertalet i allmän tjänst och vissa andra grupper. Jag skall inte närmare specificera det. Denna orättvisa är uppenbar, och det är inte mer än rimligt att man lägger fram fakta för hur utvecklingen varit och därigenom skapar möjlighet för de grupper, som kommit efter, att få en något mera gynnad behandling än de grupper, som hela tiden ha fått en stigande realinkomst. Jag måste ännu en gång understryka min förvåning över hur litet regeringen har intresserat sig för upplysningsverksamhet på detta område. Skulle det verkligen vara så, att arbetsmarknaden och allt vad den betyder betraktas som en mindre viktig del av det ekonomiska och sociala livet, som regeringen har anledning att åtminstone söka belysa?

Den andra fråga, där upplysning kräves, är naturligtvis den, i vad mån utrymme nu under de kommande åren kan väntas föreligga för en höjning av

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

realinkomsten, alltså standardhöjning. Konjunkturinstitutets rapport på den punkten förefaller mig mycket upplysande. Men det är önskvärt att regeringen mer än som har skett ställer sig bakom de uppskattningar och omdömen, som där föreligga, för att ge dessa en tillräcklig tyngd och så uppnå en utveckling, som jag tror är till fördel för alla folkgrupper. Framför allt krävs det, herr talman, att regeringen utan en enda dags dröjsmål förbereder en bättre grund för en ekonomisk politik, som så mycket som möjligt avlägsnar inflationsfaran på längre sikt efter den uppjustering av priser och inkomster, som väntas under den kommande vintern. Att här skapa en fast grund för penningvärdet och återställa förtroendet för detta är den viktigaste investeringsbegränsande och sparbefrämjande åtgärden av alla, den minst krångliga och den mest produktiva. Jag kan inte nog understryka, att vad saken här gäller är att från 1951 åstadkomma en verklig stabiliseringspolitik, inte en sådan politik som har förts under 1949/50 och som brukat kallas för stabiliseringspolitik men som har inneburit att man med subventioner köpt sig ett andrum för den prisstegring, som sedan ändå kommer och med svårare verkningar.

Jag tillåter mig fråga hans excellens statsministern och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: Vad är regeringens program på denna punkt, när det gäller att lägga grunden för en verklig stabiliseringspolitik, som försvarar penningvärdet efter vinterns omjustering? I finansministerns propositioner, som ligga på kammarens bord, finns tyvärr ingen antydning om ett sådant program. Jag tror att kammaren har anledning att av regeringen vänta besked på denna punkt.

En sak förefaller mig klar. I en demokrati, där man vill att de olika grupperna skola såvitt möjligt handla fritt och under självansvar, är en vägledan-

de diskussion mellan parterna nyttig och nödvändig. Denna diskussion måste omfatta även sådana frågor, där man särskilt understryker att det är parterna själva, som i sista hand skola fatta beslut. En socialistisk politik eller en politik, som har lånat drag från den socialistiska tankevärlden, är en politik, där staten bestämmer och dikterar. Den liberala linjen för lösning av dessa spörsmål är att eftersträva en frivillig samordning mellan de olika ansvarsmedvetna gruppernas handlingssätt. Det gäller ju här att bedöma, i vilken utsträckning olika önskemål kunna samtidigt uppfyllas. Det gäller att avväga problem, att avväga vilka offentliga reformer som äro möjliga, vilken enskild konsumtion och vilka enskilda och offentliga investeringar som äro möjliga. Jag tror för min del inte, att anordnandet av några korta sammanträden med en eller annan rundabordskonferens eller vad den kan kallas är tillräckligt för att klara den saken. Problemet måste bedömas, såsom jag gör, på längre sikt. Det krävs en fortlöpande kontakt då och då mellan representanter både för de ekonomiska organisationerna och de politiska partierna. Vi behöva ett concilium eller råd, som sysslar med dessa ting på längre sikt. Jag upprepar att för den, som önskar så liten statlig tvångsreglering som möjligt, är det naturligt att söka sig fram till former för överläggning och frivillig samordning, när de stora samhällsekonomiska avvägningsproblemen skola lösas.

Man har tidigare påpekat även från vårt håll, att regeringen genom sina överläggningar och i vissa fall avtal med organisationerna emellanåt ställer riksdagen inför fullbordade fakta. Man har varit ense om att beklaga detta, jag tror med mer eller mindre iver. Det är kanske inte uteslutet att ett råd av den art och med de arbetsuppgifter, som jag här antytt, så småningom skulle kunna bidra till att detta nu allvar-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

liga demokratiska problem förlorar en del av sin betydelse. Det skulle säkerligen också kunna ge ett bidrag till lösningen av problemet om penningvärdets försvar.

Nu skall jag, herr talman, inte närmare diskutera de aktuella handelspolitiska problemen. Det är glädjande att handelns frigörelse i Västeuropa och i hela världen har gått framåt och att det s. k. dollargapet, dollarbristen, har minskat. Jag tror att denna gynnsamma utveckling visar betydelsen av att man eftersträvar rimliga valutakurser och en frigörelse från efterkrigstidens statliga interventionism. Ett svenskt intresse, som den svenska regeringen tidigare har hävdat i Marshallorganisationen, är att man bör komma bort från dubbelprissystemet, ett pris för hemmamarknaden och ett annat pris i utlandet. Vi få bland annat betala betydande överpris på kol både från öster och väster. Ur denna synpunkt äro planerna på exportavgifter på skogsprodukter naturligtvis betänkliga. Å andra sidan vill jag ingalunda bestrida, att i dagens läge finnas skäl för åtgärder även av denna art, men om de införas, så tror jag det är bland annat handelspolitiskt av mycket stor betydelse, att de ges en icke fiskalisk karaktär, som icke i onödan retar upp våra utländska köpare. Jag tror det är av vikt att regeringen fasthåller den principiella ståndpunkten, att om andra länder äro med om att avskaffa dubbelprissystemet, skola vi också vara det.

Det är väl sällan ett så intressant och betydelsefullt kommittéförslag presenteras här i landet som det, vilket nyligen framlades med utkast till en allmän pensionsförsäkring. Jag vill här endast uttala min tillfredsställelse över att detta förslag nu kan bli föremål för offentlig debatt. Vi betrakta i folkpartiet en för alla tryggad och tillräcklig ålderdomspensionering, naturligtvis begränsad av folkhushållets resurser, som en av de viktigaste av de återstående

reformer, som vi hoppas skola kunna lösas under detta årtionde.

Det lyckades, herr talman, i stort sett att under valkampanjen hålla försvarsfrågorna utanför striden mellan partierna. Jag hoppas att det skall bli möjligt att göra detta även i fortsättningen. Det råder ju ändå en så betydande enighet om dessa ting, t. ex. att en snabb anskaffning av modern materiel är nödvändig. Jag vill här inte närmare diskutera de olika problem, som beröras i propositionerna. Jag vill emellertid inte dölja, att mig förefaller det icke tillfredsställande, att gruppcheferna för de senaste årsklasserna fått endast nio månaders utbildning. Jag förstår att det kan finnas skäl mot extra inkallelser. Men jag hoppas fortfarande att regeringen vid sitt övervägande skall finna former som göra det möjligt att komplettera denna utbildning.

I början av detta år begärde vi i folkpartiet i motioner och sedan i reservationer större utrymme för byggande av bergrum av olika slag, bland annat för lagringsändamål. Försvarsministerns propositioner äro på denna punkt inte alldeles vägledande. Det framgår inte klart, av vilket slag de bergrum äro, som han nu tänker sig skola komma till stånd utöver tidigare planer eller i hastigare takt. På vissa punkter håller han fortfarande på att fundera. Jag tycker det borde vara möjligt för försvarsministern att i denna angelägenhet ge litet klarare besked. Det är i och för sig tillfredsställande att hans inställning är mera positiv nu än i våras och såtillvida mera överensstämmer med den ståndpunkt vi då intogo.

En viktig sida av försvarsproblemet är naturligtvis försvaret mot de kommunistiska potentiella femtekolonnarna. Jag är glad över att säkerhetspolisen skall få ökade anslag, vilket också är i överensstämmelse med önskemål, som tidigare framstälts från vårt håll. Men det har blivit alltmera uppenbart

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

att svenska folket borde få mera vägledning om riskernas art och vad samhället kan begära av alla medborgare i fråga om samverkan med myndigheterna.

Den inrikespolitiska debatten under månaderna före valet har på många håll utmärkts av en strävan att utge neutralitetspolitiken för att vara ett säkert skydd mot alla krigsrisker. Det torde inte kunna bestridas att sådana framställningar snarare äro vilseledande än motsatsen. Vad först beträffar vår politik under en tid, då krig inte råder i världen, föreligger enighet om den militära alliansfriheten, kombinerad med en västorientering i övrigt, som främst tar sig uttryck i vårt deltagande i Europarådet och Marshallorganisationen. Vad återigen vår hållning när krig utbrutit beträffar, beror denna säkerligen i viss grad på av vad art den föreliggande konflikten är. Som medlem i Förenta Nationerna kan den svenska hållningen inte undgå att påverkas av om en stat gjort sig skyldig till en aggression, vilken av Förenta Nationerna bekämpas. I väsentliga avseenden förbehåller sig naturligtvis Sverige handlingsfrihet i ett sådant läge, men, herr talman — och det vill jag understryka — uppenbarligen ha vi ingalunda i förväg förklarat, att vi vid alla tänkbara konflikter av detta slag komma att inta en neutral hållning. Exempelvis kan den politik, som under Finlandskriget 1940 kallades icke krigförande, bli aktuell. Hur vår attityd mot aggressionen i Korea skall benämnas med gängse folkrättsliga termer, vågar jag inte spekulera över. En sak är uppenbar: ett slagordsmässigt upprepande av ordet neutralitet som den svenska utrikespolitikens signum ger ingen riktig, ingen nyanserad bild av den utrikespolitik, om vars huvudlinjer enighet råder mellan de demokratiska partierna.

I detta sammanhang vill jag komplimentera utrikesministern — jag ser att

han kommer precis lagom — till hans bäge tal i Förenta Nationerna för några veckor sedan. Bland annat utmärktes dessa anföranden av en helt annan förståelse för värdet av kontakter med den demokratiska opinionen i Västerlandet än som vid ett par tidigare tillfällen kommit till synes. För oss i folkpartiet, som länge betonat den stora praktiska betydelsen i tänkbara allvarliga framtidslägen av att Sveriges politik vinner förståelse hos allmänna opinionen västerut, är det särskilt glädjande att finna sådana hänsyn beaktade i dessa anföranden. Låt oss hoppas att fortsättning följer. Det finns säkerligen inga risker för att den lilla diktaturgruppen i Moskva skall missförstå den svenska politiken därför att utrikesministern talar så att den blir bättre förstådd av allmänna opinionen i demokratierna.

Inom ramen för den svenska utrikespolitiken, som kan betecknas med orden militär alliansfrihet, medlemskap i Europarådet och Marshallorganisationen samt medlemskap i Förenta Nationerna och en strävan att hålla Sverige utanför krig, finns en omdiskuterad differens mellan regeringspartiet och folkpartiet om betydelsen av skandinaviska förberedande kontakter kring de militära problem, som skulle bli aktuella i händelse av ett någorlunda samtidigt angrepp på våra länder österifrån. På vårt håll har hela tiden ståndpunkten preciserats så, att det inte kan bli tal om några politiska förpliktelser, än mindre om överenskommelser av försvarsalliansens typ, eftersom våra grannländer och vi intaga olika ståndpunkter till Atlantpakten. Men även en icke förpliktande utlandskontakt kan bli av icke ringa vikt.

Det måste beklagas, att man på regeringshåll, och inte minst statsministern själv, i polemik mot denna ståndpunkt under valkampanjen uttalat sig på ett sätt, som varit ganska vilseledande. Statsministerns uttalande i ra-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

diodebatten och även i andra sammanhang, då han antydde att en politik av denna art skulle kunna medföra nästan samma nackdelar som ett svenskt deltagande i Atlantpakten utan att medföra dess fördelar — han har sagt detta åtminstone vid något tillfälle, kanske vid flera tillfällen — detta uttalande är minst sagt förbluffande. Man har svårt att tro att detta skulle kunna vara statsministerns allvarliga mening. Kanhända tänkte han i denna polemik på den mera svävande ståndpunkt, som högerpartiet intagit till frågan om en överenskommelse av den skandinaviska försvarsalliansens typ i nuvarande läge. Han gav emellertid intryck av att hans kritik riktade sig även mot folkpartiets mera preciserade och begränsade förslag om skandinavisk samverkan genom expertöverläggning angående mera betydelsefulla försvarsproblem. Den förgrovande polemik, som från regeringspartiets och även bondeförbundets sida framförts mot valkampanjens slut, fyller sannerligen inte de krav på nyansering, som man kan ha rätt att förvänta i en från utrikespolitisk synpunkt så allvarlig tid som denna. Inte heller svarar den väl till den ståndpunkt, varom jag trodde man var överens, nämligen att vi borde försöka hålla utrikespolitiken utanför valstriden. Statsministerns påstående att hans och andras ingripande av angivet slag var nödvändigt för att skapa klarhet är obegripligt och förefaller snarast vara ett försök att döva ett dåligt samvete. I ett demokratiskt land som Sverige är det av betydelse att de viktiga utrikespolitiska spörsmålen inte behandlas slagordsmässigt och på ett sätt som lätt kan bli vilseledande. I stället borde alla goda krafter samverka till att klargöra den svenska politikens faktiska karaktär och arten av de olikheter mellan de demokratiska partiernas ståndpunkter som finnas. Om regeringspartiet har vunnit några röster på att framställa olikheten på sätt som skett i val-

kampanjen vet jag inte. Att landet ingenting vinner därpå utan tvärtom är i varje fall säkert.

Om jag till sist, herr talman, skulle sammanfattningsvis peka på några sidor av svensk samhällspolitik, som i dag och inom den närmaste framtiden förefalla särskilt viktiga, vill jag framhäva tre sådana. För det första: en klok och försiktig utrikespolitik, som syftar till fredens bevarande och som tillvaratager alla möjligheter att stärka våra internationella förbindelser i detta syfte. För det andra: en fortsatt förstärkning av vårt försvar med en allt effektivare övervakning av femtekolonnare. För det tredje: en ekonomisk politik, som lägger en fast grund för ett i huvudsak stabilt penningvärde efter vinterns anpassningsprocess. I de propositioner som finansministern framlade nyligen hade man som jag nyss antytt väntat att finna besked på denna punkt, några upplysningar om hur regeringen tänker sig en sådan politik, om vars betydelse finansministern tycks vara medveten. Tyvärr saknas alla sådana upplysningar. Det bör bli en huvudangelägenhet för regeringen att i dagens debatt lämna närmare besked i denna viktiga angelägenhet.

Han excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Ohlin hade älskvärdheten att när jag kom in i kammaren uttala några erkännande ord om ett par inlägg som jag har gjort i debatten i Förenta Nationernas församling helt nyligen. Jag är självfallet tacksam för hans uppskattning och gläder mig åt att han delar de synpunkter, som kommo till uttryck i dessa mina inlägg.

Sedan övergick herr Ohlin till en mera kritisk ton, när han berörde tidigare synder från regeringens sida, särskilt under valstriden, i fråga om utrikespolitiken och framhöll, att den debatt som då förts har varit en förenk-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ling och förgrovning av de olika ståndpunkterna. Han betonade, att vi framför allt böra söka vinna förståelse hos västmakterna för vår utrikespolitik, och det skulle vi inte vinna genom att ideligen framhäva neutraliteten som riktlinje för vår politik.

Jag kanske med anledning därav får litet närmare gå in på hur regeringen har framställt dessa riktlinjer för utrikespolitiken med stöd av riksdagens stora majoritet. Jag vill då först betona, att vår ståndpunkt hela tiden har varit att positivt och aktivt medverka i den universella organisation, där vi äro medlemmar, men att ställa oss avböjande mot partiella militärallianser. Då vi ha kommit i konflikt med folkpartiet rörande vissa formuleringar, vissa nyanser i den utrikespolitik som har förts, har det ju varit därför att enligt vår mening folkpartiet har velat alltför mycket draga oss in i ett samarbete, som kommer mycket nära en medverkan i en partiell militärallians. Där emot har regeringen aldrig sagt att vi inom Förenta Nationerna skola intaga en neutral ställning i den något oklara meningen, att vi skola underlåta att taga ståndpunkt även när det gäller sådana frågor som angrepp eller att vi över huvud där skola försöka att hålla oss på sidan av de olika meningsriktningar, som komma fram. Så snart vi röra oss inom ramen för den universella organisationen är det klart att vi försöka att sakligt och objektivt taga ståndpunkt och medverka. Därvid kan det också självfallet bli fråga om att medverka till en gynnsam utveckling av Förenta Nationerna och till en ökad effektivitet i dess arbete. Vi ha aldrig sagt, att man skall vara i den meningen neutral att vi förhålla oss passiva inom FN. Man fattar ju så ofta i debatten ordet neutral i olika bemärkelse. Man tar det ibland i den mera allmänpolitiska meningen att man skall underlåta att över huvud taget ta position, att man alltid skall försöka en medelväg i fråga om ställ-

ningstagande mellan olika maktgrupper o. s. v. När vi talat om neutralitet har det varit neutralitet i ett stormaktskrig, och vi ha understrukt, att i händelse av ett stormaktskrig bryter den universella organisationen samman på grund av hela sin konstruktion, och då måste vi förbehålla oss rätten att hålla oss utom en sådan konflikt så länge vi kunna. Det är alltså denna grundläggande skillnad mellan ett internationellt samarbete inom en ram, där alla stater äro med, och ett militärpolitiskt samarbete inom en begränsad grupp, som jag skulle önska att herr Ohlin ville litet oftare och mera uppmärksamt beakta.

I Förenta Nationerna fanns ju anledning att taga ställning i en konflikt av ganska allvarlig art när Koreakriget utbröt. Det fanns hos regeringen ingen tvekan om att vi skulle ta ställning mot angriparen och att vi delade den uppfattning, som kom till uttryck hos den stora majoriteten inom Förenta Nationerna, att man borde göra en insats för att söka mota det angrepp som där hade skett. Under det nu pågående församling mötet har ju Koreafrågan varit en av huvudpunkterna, och det har därför funnits anledning för församlingen att genom sitt ställningstagande sanktionera den politik, som tidigare har förts från rådets sida, och vidare att söka ange riktlinjerna för framtiden i det berörda området. Det har varit för den svenska delegationen helt naturligt, att den har medverkat vid denna resolutions antagande och att vi alltså ha ställt oss solidariska i Förenta Nationernas Koreaaktion.

Erfarenheterna från Koreakriget ha framkallat en plan att stärka Förenta Nationernas effektivitet i händelse av en framtida konflikt. Denna plan, som först skisserats av den amerikanske utrikesministern under den allmänna debatten, har framför allt gått ut på att man skall med ledning av erfarenheterna från Koreakonflikten söka före-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

bygga att Förenta Nationerna helt och hållet paralyseras i en liknande situation i framtiden på grund av sammanlutningens konstruktion, som för med sig att det för beslut i alla frågor inom rådet fordras enhällighet mellan de permanenta rådsmedlemmarna, d. v. s. mellan stormakterna. Det är klart, att den plan som här framlades och som är känd genom pressen innehåller vissa moment, som innebära en viss förändring i de regler, som Förenta Nationerna hittills ha ansett sig böra följa. En huvudpunkt har varit, att församlingen för diskussion och för rekommendation skulle kunna taga hand om en fråga, som rör uppriktigheten av fred och säkerhet i sådana fall, då rådet har misslyckats i sin aktion att vinna enighet inom sin krets. Jag vill inte fördömlja, att detta är en ganska viktig utveckling, att församlingen alltså behandlar frågor som gälla freden och säkerheten i konkreta situationer. Då stadgan skrevs var tankegången helt säkert den, att detta slags frågor skulle förbehållas rådet, och det har kommit till uttryck i stadgan, att församlingen väl kan diskutera frågor av denna art men att den sedan bör hänskjuta dem till rådet. Det nya i planen var emellertid inte att ge församlingen samma befogenheter som rådet nu har. Det skulle ha varit en mycket genomgripande förändring i själva konstruktionen, en förändring som också skulle beröra vårt lands ställning inom Förenta Nationerna högst väsentligt. Det nya inskränker sig till att församlingen skulle kunna uttala önskemål, kunna framlägga rekommendationer utan bindande verkan, varigenom den uppmanar medlemmarna att föra en viss politik i en dylik situation. Nu tror jag för min del att det är ganska klart att församlingen, oavsett om en sådan resolution av allmän natur antagits eller inte, i alla fall inte skulle dra sig för att avge uttalanden av denna art. Vi kunna för övrigt iakttaga detta i den nu samlade församlingen, som inledde

sitt arbete med att taga upp Koreafrågan till behandling och som gjorde uttalanden rörande Koreakonflikten av en art, som man tidigare har ansett rådet förbehållet att göra. Man kan aldrig hindra en församling av denna art att ge uttryck åt sina önskemål i allmänna uttalanden.

Jag vill gärna begagna tillfället att för kammaren något omnämna en annan punkt i den amerikanska fredsplanen. Vid sidan av detta, att församlingen skulle kunna ge rekommendationer i en konkret tvist, ingick det i denna amerikanska fredsplan, att församlingen också skulle kunna taga initiativet till att uppmana medlemsstaterna att hålla militära styrkor i beredskap för den händelse de ville i framtiden snabbt medverka militärt till tillbakaslåendet av ett angrepp. Denna del av planen innebär att ett initiativ, som i stadgan har lämnats åt rådet, nämligen att ta initiativ till bildandet av sådana militära enheter, enligt vad som föreslagits i resolutionen skulle kunna tagas av församlingen. I och för sig är det klart att församlingen har befogenhet att avge ett sådant förslag. Det finns ingen tvekan på den punkten att församlingen är behörig att uppmana medlemsstaterna att vidtaga de och de åtgärderna för att stärka sin militära beredskap, ifall de i en kommande situation skulle vilja medverka i en Förenta Nationernas aktion.

När Sverige inträdde i Förenta Nationerna förbereddes ju frågan genom en kungl. proposition till riksdagen, och däri underströks den förpliktelse som vi därmed hade åtagit oss i princip, nämligen att en gång inrätta väpnade styrkor i enlighet med de artiklar, som behandla detta spörsmål i stadgan och som ger rådet befogenhet att sätta i gång detta maskineri. Det sades i denna proposition, att vi inte redan då behövde företaga den ändring i värnpliktslagen som skulle bli nödvändig. Vi behövde över huvud taget inte heller

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

vidtaga någon verkställande åtgärd för att uppfylla bestämmelserna i denna artikel i stadgan, därför att stadgan förutsatte ett avtal mellan varje förbundsmedlem och rådet angående upp- rättandet av sådana militära styrkor. Vi sköto därför frågan på framtiden. Nu ingår det alltså i den nya planen att Förenta Nationernas församling uppmanar medlemsstaterna att upprätta militära kontingenter med hänsyn till att rådet efter flera års debatt inte har kunnat komma till något beslut i denna angelägenhet. Dessa debatter ha ägt rum inom rådets s. k. militärstab, som är sammansatt av militära representeranter för de permanenta rådsmedlemmarna. Där har man haft ett antal sammanträden för att sätta i gång med uppställandet av nationella enheter, som skulle kunna användas i händelse av en konflikt. På grund av principiella meningsskiljaktigheter i själva utgångsläget har denna verksamhet inte kommit i gång, och nu skulle alltså enligt den nya planen Förenta Nationernas församling kunna uppmana medlemsstaterna att upprätta militära enheter för att användas i en konflikt där Förenta Nationerna gör en aktion.

På denna punkt har den svenska delegationen gjort en reservation med den motiveringen, att en sådan åtgärd vore en stor politisk fråga i vårt land, och det är självfallet en fråga, som inte kan avgöras annat än under riksdagens medverkan och med ändring av värnpliktslagen. Rörande frågan huruvida vi skulle upprätta en militärkontingent för medverkan i en internationell aktion måste vi sålunda göra en fullständig reservation för att inte i något avseende binda de svenska statsmakterna. Visserligen var det många länder, som förordade denna del av resolutionen men gjorde förbehåll för en kommande konstitutionell behandling av ärendet och menade, att det som skedde i New York nu var bara en rekommendation av denna åtgärd och att man sedan

hade full frihet att fullfölja tanken eller inte. Men på svensk sida ville vi inte medverka till att framkalla den uppfattningen, att regeringen redan hade bundit sina händer i frågan. Det har alltså lämnats öppet för de svenska statsmakterna att taga ståndpunkt till frågan i sinom tid.

Jag har så utförligt gått in på denna amerikanska fredsplan därför att den uppfattningen har framkommit att den skulle innebära någon ändring i den neutralitetspolitik som vi ha proklamerat. Det gäller självfallet ingen som helst ändring i vår politik. Vi ha som jag tidigare påpekat alltid gjort en bestämd skillnad mellan vår verksamhet i Förenta Nationerna och vårt ställningstagande till partiella allianser. Vi ha alltid betonat i våra regeringsförklaringar, att neutraliteten är begränsad av våra förpliktelser enligt Förenta Nationernas stadgar. Det betonades när vi inträdde i förbundet, och det ha vi alltid i olika sammanhang betonat. Det är fortfarande vår ståndpunkt, att den integrala neutraliteten kunna vi inte upprätthålla som medlem i Förenta Nationerna. Vad vi ha sagt är, att vi kunna inte enligt stadgan av Förenta Nationerna bli förpliktade att delta i ett stormaktskrig, utan i ett sådant ha vi full frihet att upprätthålla neutralitet så länge och i den mån vi själva förmå det.

När man kommer hem ifrån ett möte i Förenta Nationernas församling får man alltid ställd till sig den frågan, vad man har fått för allmänt intryck av vad som där har skett och av den allmänna internationella situationen. Det är ju mycket vanskligt att ge svar på sådana där generella frågor, och för min del är jag alltid obenägen att avge allmänna uttalanden som icke säga mycket mera än att det är ett subjektivt intryck. Man kan väl säga att man fick det intrycket, att läget i världen var i sällsynt grad spänt under sommaren på grund av Koreakriget och på grund av de befarade komplikationerna

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

under detta krig. Kanske man kan säga, att när församlingen inledde sitt arbete så rådde en ganska pessimistisk uppfattning i politiska kretsar, att denna konflikt skulle kunna draga med sig oöverskådliga konsekvenser. Den gångna månaden och de förhandlingar, som ha ägt rum kring dessa frågor, Koreafrågan och den amerikanska fredsplanen, tyckas i alla fall visa, att stämningen har lättat, att man inte längre befarar komplikationer, i varje fall inte omedelbara komplikationer av Korea-kriget, och att man därför med större tillförsikt ser fram emot den närmaste utvecklingen.

Det finns emellertid ingen anledning att vara alltför optimistisk. Då det från olika håll i världen i anledning av Förenta Nationernas femårsjubileum i går har kommit uttalanden, som säga att en vändpunkt är nådd och att vi nu ha passerat den värsta krisen o. s. v., så skulle jag för min del vilja säga, att det är bäst att vi äro litet försiktiga i våra bedömanden. Det ligger väl också i svenskarnas kynne att inte låta sig alltför lätt hänföras av stämmningsriktningar, som framträda på grund av att en spänd situation för ögonblicket har lättat. Vi kanske därför ofta framträda som pessimister i en optimistisk miljö — i varje fall inte äro fullt så entusiastiska som man på många håll anser sig kunna vara på grund av ganska begränsade förändringar i situationen. Å andra sidan har denna vår läggning också den fördelen med sig, att vi inte äro lika känsliga för kastningar i motsatt riktning som åtskilliga andra folk. Vi äro inte så benägna att uppfatta läget med den djupaste pessimism eller att bli offer för panikstämmningar, vilket onekligen annars ofta utmärker opinionen i åtskilliga länder. Jag tror vi kunna tillgodoräkna oss en viss mindre känslighet för kastningar även åt det hållet, och det betraktar jag som en fördel.

Den utrikespolitik, som Sverige full-

följer, är inte baserad på fruktan, som man på sina håll brukar säga, utan den är såvitt jag förstår baserad på ett san- sat och sunt övervägande, ett objektivt bedömande av läget. Vårt förhållande till Förenta Nationerna kännetecknas av att vi ha en fast tillit till att denna organisation erbjuder den enda väg, som i längden är framkomlig, om vi vilja söka skapa trygghet i världen. Vi ställa oss därför avgjort positiva till alla försök, som vi anse vara realistiska, för att göra organisationen mera effektiv. Men samtidigt tro vi inte på några trollerier. Vi tro inte på några patentröskningar, och vi ställa oss därför skeptiska till uppslag av den arten. Det är klart att vi kunna göra felbedömningar, men jag tror att en dylik något kritisk och reserverad hållning, som samtidigt kännetecknas av att vi varmt önska medverka i allt fruktbart internationellt samarbete, är i längden en politik, som vi mycket väl kunna stå för.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av utrikesministerns anförande vill jag betona att vad jag särskilt framhävde var betydelsen av att den svenska regeringen talar så att västmaktsoptionen förstår oss. Det är klart att vi skola tala så att regeringarna både i väster och öster förstå oss. Men det är ett annat problem, som finns bara i väster och inte i öster, nämligen hur man skall få opinionen att förstå vår hållning. Det problemet kan bli mycket betydelsefullt i framtida allvarliga lägen.

Utrikesministern säger att om det skulle bli en stormaktskonflikt inom Förenta Nationernas ram ha vi förbehållit oss att stå utanför. Jag konstaterar emellertid att utrikesministern — på sätt jag angav i mitt anförande, kanske innan utrikesministern kom — inte sade att vi i alla tänkbara krigiska konflikter skola vara neutrala. Han sade att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

vi ha förklarat att vår neutralitet är begränsad med hänsyn till vårt medlemskap i Förenta Nationerna. Det är alltså klart att det kan vara många krigiska konflikter i världen, där vi komma att intaga en hållning, som ej lämpligen betecknas såsom neutral utan såsom icke krigförande av ett eller annat slag. När man nu säger att det bara gäller konflikter där Förenta Nationerna äro inblandade, direkt eller indirekt, vill jag framhålla att kanske flertalet av de krigiska konflikterna i framtiden komma att vara sådana, där Förenta Nationerna på ett eller annat sätt ha med saken att skaffa — åtminstone skola vi väl hoppas det. Därför är vårt medlemskap i Förenta Nationerna, särskilt sedan Förenta Nationerna i Korea-konflikten visat denna aktivitet, en omständighet som mycket påverkar vår utrikespolitiska ställning. Detta visar, tror jag, mycket klart att en upprepning av ordet neutralitet inte ger tillräcklig vägledning. Det behövs en mera nyanserad bild än den offentliga debatten fått under de senaste månaderna.

Utrikesministern upprepade sedan att han har det intrycket att folkpartiet i fråga om den skandinaviska kontakten ville draga oss in i ett samarbete, som kan komma nära en militär allians. Det har han sagt förut, och jag har svarat honom i denna kammare i våras. Jag yttrade följande: »Inom skandinaviska försvarskommittén diskuterades spørsmålet ingående av experterna. Samverkan i vissa tekniskt militära avseenden har förordats på många håll och på goda grunder, bl. a. av överbefälhavaren. En militär kontakt i Skandinavien, som icke förenas med någon som helst politisk förpliktelse för det ena landet att träda till det andras hjälp, är väl förenlig med svensk strävan att hålla vårt land utanför kriget så länge som möjligt. En sådan politik träffas ej av utrikesministerns karakteristik, när han talar om en sådan sam-

verkan, som till sin politiska innebörd kommer försvarsförbundet nära. Den samverkan jag förordar är tvärtom en klart markerad av annan innebörd än försvarsförbundet, vars viktigaste sida är en politisk förpliktelse att under vissa betingelser skrida till andras hjälp.»

Nu har regeringen trots detta inte försökt visa vari vår hållning skulle avvika från den som utrikesministern själv har förordat och även herr Hedlund uttalat sympatier för. Jag tillåter mig föreslå att det inom utrikesnämnden — det går kanske inte att tala om allt detta offentligt — göres en undersökning av vad slags skandinavisk kontakt regeringen och även bondeförbundet äro med på och vad slags ytterligare kontakt som från vårt håll kräves. Då kanske vi kunna få slut på dessa allmänna talesätt.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Ohlin har ju många gånger varit uppe och sökt förklara den skillnad som föreligger mellan folkpartiets och regeringens politik. Han har då sagt att en undersökning av möjligheterna till militär samverkan på olika punkter med de skandinaviska länderna, som inte är förenad med något åtagande, inte på något sätt binder oss. Jag tror att jag förut sagt till herr Ohlin att när det gäller samverkan på det militära området med andra makter kan man inte klara sig med att säga att man inte gjort något åtagande och alltså är fullständigt fri. En samverkan, även utan åtagande, kan och måste i många fall uppfattas såsom en förberedelse till en medverkan i en situation då ett krig kommer. Det likställes i alla politiskt någorlunda initierade kretsar med ett försvarsförbund. Detta ha vi ju historiska exempel på. Jag har anfört det förr, och jag tror inte att herr Ohlin på något sätt har motbevisat den uppfattningen.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Så brukar herr Ohlin anföra ett uttalande av mig, att det naturligtvis är tänkbart att man på vissa punkter kan ha en samverkan, som rör det militära, t. ex. med våra skandinaviska grannstater. Men jag har alltid tillagt att det gäller sådana begränsade tekniska detaljer, att om man gör det till en storpolitisk fråga, ger man det en fullständigt felaktig innebörd. Det är just genom att herr Ohlin försöker att i ett storpolitiskt sammanhang, när det gäller att karakterisera folkpartiets utrikespolitik, röra sig med den här frågan om ett skandinaviskt militärt-tekniskt samarbete, som det hela gives en annan färg och får karaktären av en militär samverkan, som kommer försvarsförbundet nära. Jag har försökt framhålla detta många gånger förut. Herr Ohlin upprepar alltid samma argument, och jag kan inte göra något åt det. Men jag tror att det för kammaren bör vara klart att här föreligger en skillnad. Jag måste uppfatta det så att herr Ohlin med hänsyn till meningskiljaktigheter inom sitt parti vill giva ett litet ben åt dem som vilja gå mycket längre än partiets majoritet och att han därför är angelägen att markera en gränsskillnad gentemot regeringen.

Vad sedan beträffar frågan vad vi kunna invecklas i inom Förenta Nationerna vill jag framhålla att själva konstruktionen av Förenta Nationerna innebär att rådet inte kan förplikta, inte giva några order till de olika medlemsstaterna om militära aktioner eller andra aktioner, om inte de fem permanenta rådsmedlemmarna, namngivna i stadgan, äro ense om det. Följaktligen — det var det vi betonade i propositionen rörande vårt inträde i Förenta Nationerna — kunna vi inte bli förpliktade att gå med i en konflikt i annat fall än då alla de fem permanenta rådsmedlemmarna äro ense. Man kan ju inte tänka sig att de fem stormakterna ena sig om ett beslut till aktion i en stormaktskonflikt. I en sådan konflikt

upphör alltså organisationen att fungera. Såsom det sades i propositionen, har man skapat en ordning, som sätter säkerhetssystemet ur funktion för det fall att en stormakt direkt eller indirekt skulle stå såsom angripare. Och vi ha tillagt att i en sådan situation ämnar Sverige försöka föra en neutral politik. I en konflikt där stormakterna äro engagerade har Sverige för avsikt att föra denna politik, och det kunna vi göra genom att vi stå utanför alla partiella militära allianser.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Utrikesministern säger att om man diskuterar vissa ting här i Skandinavien på det militära området, måste det vara förberedelse för samverkan i ett visst läge. Det är givet — det ha vi ju klart angivit — att om det blir ett någorlunda samtidigt angrepp på de skandinaviska länderna, har man nytta av att ha tänkt igenom vissa problem. Men utrikesministern säger att det måste uppfattas som förberedelser till militär allians — »i initierade kretsar» tror jag nästan han sade. Herr talman! Jag konstaterar att utrikesministern inte har kunnat dokumentera detta på något sätt. Ingen kommer att tro oss, säger utrikesministern. Det är alltså detta som är kvintessensen i utrikesministerns argumentering. Jag för min del tror inte att den är hållbar. Jag tror att om det klart markeras från olika håll vad det är fråga om, finns det inte större risk för missförstånd här än på alla andra punkter inom utrikespolitiken.

Så säger utrikesministern återigen — trots att jag bemött det om och om igen — att just när man talar om storpolitiska sammanhang är det som herr Ohlin kommer och vill angiva detta såsom bidrag till karakteristiken av folkpartiets attityd. Här råder ju enighet om huvudlinjen, nämligen alliansfrihet, medan detta är en begränsad

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

men därför icke i och för sig oviktig sak. Det är alls inte fråga om några storpolitiska riktlinjer, det ha vi talat om så många gånger. En sak kan ju vara icke oviktig utan att därför beröra själva huvudlinjen.

Utrikesministern framhåller att i det fall att en stormakt står såsom angripare faller hela FN-systemet sönder. Det är riktigt, men det finns många andra fall, där inte en stormakt står såsom direkt angripare. Det gäller ju även Koreakonflikten. Jag tror att i många sådana fall Sveriges hållning numera karakteriseras av vårt medlemskap i Förenta Nationerna och av att vi förbehålla oss viss handlingsfrihet rörande arten av vår samverkan med Förenta Nationerna, men där Sveriges folk inte får den rätta upplysningen om den svenska hållningen, om man bara upprepar ordet neutralitet. Det behövs en mera nyanserad framställning. Jag erkänner gärna att utrikesministerns uttalanden här i kammaren utgöra ett litet bidrag i den riktningen. Jag skulle bara ha önskat att detta mera värtaligt spreds även när det talades för en större församling och gjordes ännu tydligare.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag måste säga att herr Ohlin är föga realistisk i sin uppfattning, om han tror att Sverige kan i militärt avseende förbereda en samverkan med annat land i händelse av kommande konflikt, en samverkan med allt vad däri innefattas, utan att detta av dem som följa det politiska händelseförloppet inte bara tolkas såsom ett engagemang utan också tvingar fram ett engagemang när den stunden kommer. Herr Ohlin skakar på huvudet, men jag måste säga att en regering bör verkligen inte, om den vill hålla på sin frihet, giva sig in på en militär samverkan av den arten. När jag har betonat skillnaden mellan

detta och en eller annan perifer teknisk förhandling med annat land, t. ex. våra grannländer, menar jag detaljfrågor av sådant slag, att det inte från något håll kan uppfattas såsom en förberedelse till en gemensam krigsföring. Det gäller alltså speciella spörsmål av så begränsad art att det inte lönar sig att karakterisera ett partis politik genom att hänvisa till en militär samverkan av den arten. Om man däremot anser, som herr Ohlin sist gjorde, att vi skola förbereda oss för det fall att vi på samma gång som våra skandinaviska grannländer bli föremål för angrepp, innebär väl det ungefär det samma som herr Hjalmarson sagt under valrörelsen, nämligen att vi skola ha en mycket omfattande militär samverkan med våra grannstater utan att beakta att de i sin tur äro deltagare i Atlantpakten med allt vad därmed följer i fråga om planläggning, meddelande av informationer och allt möjligt annat. Jag har fortfarande mycket svårt att förstå att herr Ohlin är så, skall jag säga vårdslös, när han rekommenderar en politik av denna art, som innefattar en militär samverkan med andra länder.

Herr **HAGBERG** i Luleå: Herr talman! Det är en enastående företeelse, att 1 700 000 svenska arbetare och tjänstemän samtidigt ställa upp i slagordning bakom kravet på bättre löner. Det bekräftar åtminstone för mig, att lönefrågan just nu är det svenska folkets viktigaste inrepolitiska angelägenhet.

Industriproduktionen har, jämfört med sista förkrigsåret, ökat med 55 procent, medan arbetarantalet obetydligt förändrats. Däremot har produktionen per arbetstimme ökat med 25 procent samtidigt som antalet arbetstimmar per arbetare ökat med 24 procent. Det betyder, att varje industriarbetare nu producerar genomsnittligt en halv gång mer än 1938.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Under dessa gångna tolv år har det varit lönestopp eller också s. k. återhållsam lönepolitik nästan hela tiden med undantag för några efterkrigsår. Alldeles säkert hade arbetarna kunnat tillkämpa sig betydligt mer under denna exempellösa högkonjunktur, därest inte denna statliga lönepolitik genomdrivits av socialdemokratien. Det har visserligen invänts, att arbetslönerna ändå gått i höjden. Det är riktigt, nominellt ganska betydligt för resten. Men det har berott av knappheten på arbetskraft, på rationaliseringen, den förlängda arbetstiden och den våldsamma arbetshetsen. Det har skett trots regeringspolitiken, inte tack vare densamma.

Å andra sidan har det blivit allt svårare att få något reellt i utbyte för de höjda penninglönerna. Med skatter och diverse manipulationer med penningvärdet har man åstadkommit, att den högre penninglönen inte gett de arbetande en motsvarande standardförbättring. Detta problem är särskilt brännande just nu. Regeringens äventyrliga devalveringsbeslut i september förra året är huvudorsaken härtill. Om man utgår från att importvarorna därigenom fördyrats med 20 procent, vilket är det minsta man kan säga, betyder det, att svenska folket i år får betala mer än en miljard kronor extra för detta regeringens tilltag. När herr Ohlin i remissdebatten 1949 krävde devalvering av kronan, avvisade statsministern kravet med att det skulle leda till prisstegringar. Just detta har skett. På grund av anslutningen till Marshallblocket, de amerikanska fordringarna och folkpartiets dåliga råd får det svenska folket så mycket mindre för sina pengar. Om regeringen på ett annat sätt skulle släsa bort en miljard kronor om året till ingen nytta, skulle folkpartiet säkert släpa den inför riksrätt.

Vi ha redan hört användningen, att »Sverige» tack vare devalveringen dock får mera betalt för exportvarorna. Des-

sa stora merinkomster komma inte folket till godo utan en liten grupp kapitalister i exportindustrien. Det är folket som får avstå en del av sina existensmedel för att denna lilla grupp kapitalister skall få ännu större vinster.

I följd motiverades devalveringen med att den kunde öka exportindustriens konkurrensförmåga. Detta är äro de flesta eniga om att argumentet var be- drägligt. Exportindustrien har inte alls några avsättningsbekymmer. Nu är det meningen att räkningen för devalveringen skall betalas direkt, medan den hittills har honorerats skattevägen. Enbart sloandet av skyddsåtgärderna, subventionerna osv., höjer levnadskostnaderna med 3½ procent. Regeringen föreslår vidare nya indirekta skatter å 100 miljoner kronor, som öka levnads- kostnaderna ändå mer. Jämsides med andra fördyrande faktorer räknar Finan- stidningen med att levnadskostna- derna redan under första kvartalet nästa år skola gå upp med 7 procent, varefter fortsättning väl följer.

Det verkar som om regeringen i för- väg ville skaffa sig garantier för att ar- betare och tjänstemän inte skola erhålla någon verklig reallöneförbättring nästa år. Morgon-Tidningen skrev i går att 3 procents löneökning är allt vad den s. k. samhällsekonomiska balansen med- ger. Det skulle med andra ord innebära en direkt reallönesänkning. Det är inte att undra på om regeringen och dess press kunnat mobilisera Marcus Wal- lenberg och andra av den svenska stor- finansens främste som regeringens för- svarsadvokater mot dess borgerliga an- tagonister.

Vi kunna för vår del inte godkänna sådana »lösningar». Vi anse, att både arbetare och tjänstemän ha rätt att er- hålla en verklig standardförbättring. Vi äro säkra på att de kunna tillkämpa sig en god löneförbättring, om de bara hålla ihop och inte låta sig duperas av storfinansens gräterskor. Vi anse också att de planerade prisstegringarna kun-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

na hindras. Det finns inga rimliga skäl för att låta lönestegringarna slå igenom i priserna, när industriens löner enligt PHM:s egna uppgifter inte ens representera en fjärdedel av de s. k. omkostnaderna. Det finns dessutom så många monopolpriser, som med god vilja kunde pressas ned av priskontrollen. Det finns också möjligheter att utjämna den fördyrade importen med de stora extravinsterna på exporten. Man kan detta och mer, om man låter folkets väl gå före storfinansens.

I det socialdemokratiska valmanifestet talades det om att man skulle försöka genomföra skattelättnader, särskilt för de mindre inkomsttagarna. I finansministerns valbroschyr »Skattesänkning — hur?» sägs det att »socialdemokratien vill allvarligt eftersträva ytterligare skattelättnaders». Han kanske skrev detta samtidigt som han spekulerade ut de nya indirekta skatter, som han nu begär att riksdagen skall besluta? Det luktar redan härsket valfläk av vallöften om skattesänkningar.

Jag har hört att socialdemokratiska valmakare ansågo, att det märkliga plakatet »Vi klarade krisen» verkligen slog bland väljarna. Det är ju inte så märkligt om en väljare, som ser ett sådant plakat, tänker: »Aha, vi ha klarat krisen — då blir det ju bättre tider.» En månad efter valsegern har regeringen skärpt skatteplundring, inflation och jämmer över de onda tiderna att bjuda dessa väljare. Vi kunna icke godkänna motiven för de nya skatterna. Vi komma också att påminna regeringen om dess vallöften. Där finns treveckorssemestern. Det löftet skall inte glömmas bort. Där finns valmanifestets försäkran, att vårt »allvarligaste sociala problem», bostadsbristen, snabbt måste övervinnas. Där finns också det goda löftet om »en radikal förbättring av sjukförsäkringen», som väl inte gärna kan motsvaras av propositionen att på obestämd tid lägga lagen på is. Där finnas löften att reformera folkpen-
sio-

neringen, arbetslöshetsförsäkringen, änkepensionen och stödet åt mödrarna samt löften att förbättra ålderdomsvården och ersätta fattigvården med allmän socialhjälp, vilket anses vara en angelägen uppgift. Alla dessa löften skola inte glömmas bort.

I valrörelsen 1946 förklarade regeringspartiet att det viktigaste av allt var att efterkrigsprogrammet inte kom bort utan förverkligades. Det tappades bort. Vi vilja för vår del hindra att 1950 års goda vallöften gå samma väg. Om regeringspartiet vill realisera dessa löften, finns det majoritet i riksdagen för dem, helt enkelt därför att de ligger i linje med våra önskemål.

De nya skatterna motiveras med kothandeln om nya rustningar. Dessa nya rustningar sägas komma att öka statsutgifterna under 1951 med 200 miljoner kronor. Vi kunna inte anse det befogat att vårt miljardslukande försvar skall tillföras ytterligare hundratals miljoner kronor. Vi kunna inte lika lätt som socialdemokraterna glömma bort att den svenska krigsorganisationen nu är tio gånger så dyr som den de borgerliga partierna genomtruffade 1936 mot den sociala demokratiska regeringens vilja. Vi kunna inte heller låta bli att ställa detta rustningsbeslut i bredd med den allmänna reformpausen, med det mångåriga lönestoppet, den hjärflösa gnidigheten mot folkpensionärerna och det tredje uppskovet med sjukförsäkringen för att denna blivit 60 miljoner kronor dyrare än man förutsåg 1946, när lagen beslöts. Den nuvarande miljardrullningen för militära ändamål är ett hinder för allt framstegsarbete och får motivera att de mest behjärtansvärda uppgifter försummas.

Vi kunna inte heller bortse från att Sverige i dag har en mycket större militär organisation än under kriget och lägger ut ojämförligt mycket mer på rustningar än i storleksordning jämförliga länder. Denna uppfattning uttryckte även statsministern före den upp-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

märksammade inviten till högerledaren. På en vecka kunde han ändra åsikt därvidlag och inkalla den beryktade rundabordskonferensen med de borgerliga partiledarna, som resulterat i förslaget om de nya rustningarna.

Sådana snabba åsiktsskiftningar finns det flera exempel på. Amerikanerna äro mycket glada över sin Marshallplan och resa omkring i Europa med reklambussar för densamma. Ur deras synpunkt har det varit en givande investering. För de fyra miljarder kronor om året, som de investerat i Västeuropa, ha de genomtruffat en militär upprustning i dessa länder, som många gånger om överstiger detta belopp. England ökar just nu sina militära utgifter med 17 miljarder kronor om året, Frankrike med 10 miljarder, Danmark och Norge fördubbla sina rustningsutgifter osv. I dessa fall kan det ju sägas att de ingått allianspakt med Förenta staterna. De ha gemensam krigsorganisation med detta land och avstå från bestämmandet över sina rustningar och över värnpliktsutbildningens längd, liksom de avstå från inflytande över var och när deras stridskrafter skola sättas in. Sådana äro Atlantpaktens bestämmelser. Sverige är dock inte med i Atlantpakten och säger sig vilja föra en alliansfri politik. Varför reagerar regeringen då på samma sätt som Atlantpaksstaterna inför de amerikanska konspirationerna? Jag tror att ett litet land som Sverige måste lägga större vikt vid sin utrikespolitik än vid sina rustningar, om det vill bevara sin fred och självständighet. Det bör stödja fredens krafter, icke krigets. Men vi ha generaler, som redan leka med tanken — och inte heller dölja detta — på att föra krig på främmande mark. Dessa äro enligt vår mening den största svagheten i det svenska försvaret.

Vår hemliga polis skall få ännu en miljon kronor av det nya rustningsanslaget, vilket herr Ohlin redan har uttryckt sin glädje över. Det gör fyra mil-

joner kronor om året — vi äro mitt under freden halvvägs till Hestapos utgifter under kriget, när de voro som störst. Nu äro alla bedyranden om avveckling av den hemliga polisen glömda. Indignationen över systemet Paulsson, som skulle förpassas till Dantes djupaste inferno av den nuvarande försvarsministern, har försvunnit. Glömd är också förbittringen över de tusentals tjallar- na, över angiveriet, samarbetet med Gestapo, spionaget på flyktningarna och brev- och telefonspionaget — för att inte tala om hemfridsbrottet hos den dåvarande polisministern. Nu bygger man ut samma komprometterade organisation igen och öser över den miljoner kronor. Jag måste fråga varför. Den nuvarande inrikesministern torde inte vara särskilt nervös, eftersom han kan sova så gott om nätterna, att han låter en tjuv bestjåla sig i sitt eget sovrum. Tyvärr är det inte mot kriminella förbrytare han bygger sin hemliga polisarmé. Han tycks i stället ha fått för sig att det finns en massa arbetare i vårt land, som tänka på att spränga våra broar, fabriker, järnvägar och militära anläggningar, ja, att det skulle vara kommunisterna som med sådana medel tro sig kunna uppnå sina mål. Detta är, med förlov sagt, enfaldigt. Krigsförberedelse mot landets egna söner — vilken tidsbild av det femte efterkrigsåret i Sverige! Jag undrar om socialministern ännu vågar behålla de danska sabotörernas armbindel, som han 1945 var så stolt över.

Den antikommunistiska hysterien ligger bakom åtskilliga märkliga tilltag. Det behövs bara att en lappofascist skriver några idiotiska artiklar i en stor stockholmstidning för att våra myndigheter skola bli oroliga över vissa paragrafer i vår gamla berömda grundlag. Samlar han ihop dem i en pamflett, som stinker av illvilja, börja myndigheterna laga ihop en hel reservarmé av hemliga jönsöner. När högerledaren i valyrans frågade regeringen,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

varför den inte ingriper mot det kommunistiska sabotaget, så frågade inte regeringen, var i herrans namn dessa okända sabotage ägt rum, utan den sände fram sin polisminister för att försäkra, att vårt land, även om det inte kan göra en större insats mot en yttre fiende, dock skall vinna slaget mot den förmenta inre fienden.

Med pressens hjälp och genom vissa myndigheters åtgärder uppammas sedan en atmosfär av misstro och utvecklas till förföljelsemani hos vissa lättpåverkade människor. Efter kriget var det ännu många människor i detta land, som voro påverkade av den tacksamhet regeringen uttryckte mot Sovjetunionen för att detta land hade räddat Sverige från krig och nazistisk ockupation. De ansågo inte heller att det var något fel av kommunisterna att verka för vänskap och samarbete med vårt stora östra grannland. De erkände att det vore dårskap av vårt lilla land att bygga sin framtid på arbetshypotesen krig mot Ryssland.

Men hur är det i dag? Att våra officerare under de senaste hundra åren uppfostrats och utbildats med ett krig Sverige—Ryssland som det egentligen enda tänkbara krigsfallet finns det väl ingen anledning att betvivla. Denna inställning och antikommunismen avsätta ibland de underligaste frukter. När Radiotjänst en kväll gav en krönika från 1812, vari upplästes en kommuniké, att Sverige och Ryssland skulle göra gemensam sak mot gemensamma fiender, ledde detta till att Radiotjänsts telefoner blockerades av vettskrämda respektive indignerade människor. En objektiv betraktare måste ju undra vad som egentligen gått åt det sansade svenska folket. Det löjliga blir dock tragiskt, när en så genant episod av regeringen tages som intäkt för att starta en högtidlig kunglig utredning om åtgärder mot en tänkt psykologisk krigsföring.

Det är motiverat att mana till en smula besinning och sunt förnuft. Jag

är säker på att de krafter, som vilja ställa Sveriges kommunister utanför den svenska nationen, komma att göra ett gruvligt fiasko. Statsministern har flera gånger förebrått oss att vi, som han sagt, utbreda tvivel om ärligheten i regeringens proklamationer om viljan att föra en fredsfrämjande alliansfri politik. Regeringen har nu genomgått ett viktigt prov i detta hänseende.

Amerikanerna grabbade vid krigsslutet åt sig nästan hela den östasiatiska övärlden, Japan, Filippinerna och Sydkorea. De försökte även med Kina, men det gled dem ur händerna. Koreanerna hade i fyrtio år bekämpat sina japanska herrar — det var knappast troligt, att de godvilligt skulle avstå från sin nyvunna frihet till amerikanerna. Av denna anledning genomföra dessa sitt kolonialkrig i Korea. De ha samtidigt beslutat hota Kina med krig, om det försökte återta den kinesiska ön Taipon eller, som den också heter, Formosa, och förklarar, att dessa hörde ihop, och att de även skulle intervernera i Indokina och Filippinerna.

När de sedan utnyttjade sin majoritet i FN:s säkerhetsråd för att ställa FN bakom sitt kolonialkrig, hann den svenska regeringen först förklara, att detta icke angick Sverige, och sedan politiskt solidarisera sig med kolonialkriget och understödja det med en svensk ambulans. Det är införd detta verkligen motiverat att ställa frågan: Om, herr utrikesminister, Sveriges regering kan gå så långt, att den solidariserar sig med ett kolonialkrig på andra sidan av jordklotet, kommer den då att föra en alliansfri och fredsfrämjande politik, när amerikanerna föra fram kriget till våra gränser? Regeringen uttryckte i måndags sin förtjusning över detta grymma krig med dess utplånande av de koreanska städerna och industriererna i en hyllning för Förenta Nationerna. Det låter som ett dåligt skämt att när Förenta staterna förvandlar FN till en underavdelning av sitt utrikes-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

departement och trampar alla dess principer i smutsen, då börjar den svenska regeringen tycka, att FN funnit melodien.

Regeringen har i verkligheten därmed godkänt en hel serie brott mot FN:s stadga. Exempelvis har bestämmelsen, att båda parterna i en konflikt skall höras av säkerhetsrådet, brutits. Ännu har den nordkoreanska regeringen inte hörts. Stadgans bestämmelse, att säkerhetsrådet i en konflikt först skall framlägga ett medlingsförslag, innan det beslutar om sanktioner, har inte respekterats. Ännu har inte något medlingsförslag framlagts av den amerikanska majoriteten i FN. Regeringen kan inte bestrida, att stadgan uttryckligen förbjuder säkerhetsrådet att blanda sig i ett folks inre angelägenheter, t. ex. inbördeskrig. Trots detta har den grova inblandningen i Koreas inre angelägenheter godkänts av regeringen!

Förslag har framlagts, både av den indiska regeringen och Sovjetunionens regering, att lokalisera konflikten i Korea, att beordra eld upphör, att dra bort de främmande trupperna och genomföra en folkomröstning under FN:s kontroll. Det har icke passat amerikanerna. Anledningen till detta avslöjades den 4 oktober på ledande plats i Aftonbladet. Jag skall be att få citera några rader: »Men bland Vysjinskijs punkter finns en som är fullkomligt omöjlig för amerikanerna. Den går ut på att de främmande trupperna skola utrymma Korea och fara hem igen... Poängen är den, att även om valfrihet och röstfrihet hundraprocentigt garanterades, så skulle med all sannolikhet resultatet bli en kommunistseger. Kommunismen betyder för asiaterna befrielse från västerländsk exploatering. Det är därför som kravet på de amerikanska styrkornas hemfärd är oantagbart.» Så långt Aftonbladet. Jag tror att det talar för sig självt, detta citat. Kanske det också röjer den svenska regeringens motiv för stödet åt det ame-

rikanska kolonialkriget. Sveriges regering har, såsom nyss påpekats av utrikesministern, understött det ödesdigra beslutet att överskrida 38:e breddgraden och föra kriget fram till Kinas och Sovjetunionens gränser.

Jag kan inte inse att detta har något med en självständig och fredsfrämjande utrikespolitik att göra. Jag finner det stå i strid mot en sådan politik och mot regeringens offentliga deklamationer tidigare. På mig verkar detta vara en livsfarlig lek med elden. Det är så mycket mer allvarligt som det kalla kriget nu har blivit ett glödhett krig, som kan sprida sig över hela vår jord, därest det inte bringas ur världen. Amerikanerna kunna aldrig vinna detta krig. Koreanerna, som i fyrtio år kämpat för sin frihet, äro en del av Asiens väldiga folkmassor, som hålla på att skaka av sig sina främmande herrar. Inte heller den svenska regeringens väl-signelser eller de av Förenta staterna dirigerade staterna, som i verkligheten representera en minoritet av de miljonmassor, som stå anslutna till FN, kunna vrida historiens klocka baklänges. Men vore det inte värdigare, mer i stil med Sveriges gamla fredstradition, att stödja strävandena att ge fred och frihet åt Koreas folk i stället för att fylka sig bakom det imperialistiska krigets krafter?

Sverige är ett av de få lätt räknade länder i världen, där socialdemokratien ännu behåller ett starkt inflytande. Det är främst de särskilda förhållanden som råda här, som möjliggöra detta, även om man inte kan förneka den socialdemokratiska ledningens förmåga att vända kappan efter vinden. Det var slipat av regeringspartiet att i valrörelsens sista skede sätta in stöten mot högern och folkpartiet för deras proamerikanska strävanden och framställa sig självt som det enda alliansfria och blockfria partiet. Det var en mycket lyckad spekulering i det svenska folkets djupa fredskärlek.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Herr talman! Utrikesministern har här gjort några deklARATIONER om regeringens ståndpunktstaganden under den senaste tiden, som jag inte alldeles kan förbigå med tystnad. Han säger att regeringen tog ställning mot angrifaren i Korea tillsammans med majoriteteten i FN. Jag skulle vilja göra ett tankeexperiment. Om Sverige ockuperades söder om 58:e breddgraden, alltså någonstans i linje med Göteborg, av någon makt, som försökte göra ett särskilt land av detta, så skulle ju den svenska regeringen av sin heder vara förpliktad att göra allt för att hindra detta, och om den inte kunde förhindra det, vid första tillfälle söka återställa landets enhet. Man bör inte glömma bort att Korea inte är två länder utan ett land, man måste sannerligen vara statsrättslörd för att ge sig in på demagogien att ett land kan angripa sig självt. Eljest tycker jag att för sunt förnuft måste det vara de främmande trupper, som befinna sig i Korea, som är angrifare.

Nu vill utrikesministern vara med på att stärka Förenta Nationerna, som det heter, fastän han här i dag erkänner, att det ju inte går på det sättet med den stadga, som för närvarande gäller för Förenta Nationerna. Det går nämligen i verkligheten inte utan att upphäva enhällighetsprincipen, nämligen att de stater, som äro permanenta medlemmar i säkerhetsrådet, skola vara eniga, innan viktigare beslut med militära konsekvenser fattas. Det är ju uppenbart, att om man vill stärka Förenta Nationerna, kan man inte gå till väga på det sättet, ty då hamnar man, där man befinner sig i dag, varvid man utestänger den största nationen, Kina, från Förenta Nationernas säkerhetsråd och låter den femte stormakten representeras av en regering, som bakom sig har omkring 6 miljoner invånare där ute på ön Taipon i Stilla oceanen. I dag går man emot och genomför sina beslut emot både flertalet människor

i Förenta Nationerna och mot det folk, som främst beröres av det som sker i Asien. Jag tror inte att man kan stärka Förenta Nationerna på det sättet. Jag tror att det bästa sättet att stärka Förenta Nationerna är att slå vakt om dess nuvarande stadga.

Utrikesministern berörde inte ett av de uppmärksammade inlägg som han gjort under den senaste tiden, nämligen det om atomvapnet. Jag frågade mig vad som låg bakom hans resonemang, att man inte kan stämpla den makt som angripare som tillgriper atombomben för att försvara sig mot ett angrepp. Jag har försökt flytta över det på ett exempel, som kanske kan visa, hur det kan användas. Jag tänker mig att kineserna försöka fullfölja den nationella revolution, som påbörjades redan 1911 och som ännu inte är fullt genomförd, och alltså trots amerikanernas krigshot återta Formosa. Jag tänker mig, att det för de statsrättslärda skulle vara möjligt att använda utrikesministerns resonemang på det sättet, att de i den situationen hävda, att Kina har begått ett angrepp och att Förenta staterna är försvarare. Jag undrar om inte utrikesministerns argumentation i den situationen kunde användas till förmån för en rätt för amerikanerna att atombomba de kinesiska storstäderna.

Men jag tänker mig också ett annat exempel. Den svenska regeringen har ställt sig bakom beslut i Nationernas Förbund att förbjuda användning av gasvapen och bakterievapen. Jag tror att herr utrikesministerns argumentation för användning av atomvapen kan tillämpas precis på samma sätt beträffande dessa andra vapen, som regeringen dock hela tiden har ansett inte skola få användas till vare sig försvar eller angrepp. Det vore intressant, herr talman, om utrikesministern ville litet närmare utreda vad som ligger bakom den mycket subtila argumentation för atombomben som här utvecklats.

Regeringen har tidigare sagt en del

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

i utrikespolitiska sammanhang, som vi för vår del kunnat understödja, men det motsvaras inte av handlingarna nu, särskilt i samband med Koreakriget. Jag tror dock inte att det är för sent att låta de tidigare riktiga orden följas av en motsvarande handling. En verkligt självständig utrikespolitik, som stöder fredens krafter, alliansfrihet i handling och inte bara i ord, ett stöd åt strävandena till avspänning, nedrustning och förbud mot atomvapen liksom andra vapen för massförintelse, en frigörelse från Marshallplanens förpliktelser och en vänskaplig politik åt olika håll — det är vad vi önska och vad vi anse, att både våra och socialdemokratiens väljare röstat för. Vi komma för vår del att verka för en sådan politik och göra det i full förtröstan om framtiden.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga några ord i anledning av herr Hagbergs i Luleå uttalande om utrikespolitiken.

Herr Hagberg kom först in på Korea-konflikten och behagade då karakterisera Förenta staternas ingrepp där — vilket skedde under anslutning från FN:s stora majoritet — för ett amerikanskt kolonialkrig, och till stöd för denna uppfattning anförde herr Hagberg, om jag uppfattade honom rätt, ett uttalande i Aftonbladet. Jag måste säga, att det verkligen är oförsynt att karakterisera Amerikas uppträdande i Korea som ett kolonialkrig. Alla som något ha följt med den politiska utvecklingen efter kriget veta, att Amerikas förenta stater helst vilja så snart som möjligt komma ur engagemanget i Korea. Detta engagemang gjordes vid fredsslutet, då man kom överens om att Amerika skulle besätta Sydkorea och Ryssland Nordkorea, i avvaktan på att landet befriades från de japanska trupperna och blev ett självständigt, demo-

kratiskt land. Amerikas förenta stater har hela tiden följt det lanserade förslaget att försöka få Korea förenat till en enhetlig stat, som står på egna fötter, som har en egen, demokratisk regim och som är befriad från ockupationstrupperna. När Amerika inte kunde komma överens med Sovjetunionen, hänsköts frågan till FN, som har behandlat den under flera år och tillsatt en särskild kommission, som har verkat i Korea och vars uppgift varit att försöka hjälpa till att sätta denna nya, självständiga stat på fötter. Denna kommission vägrades tillträde till Nordkorea och var därför tvungen att hålla sig till Sydkorea. Där antages en författning, där sker val till en lagstiftande församling, och där bildas en självständig regering. Är detta det sätt, på vilket ett kolonialkrig föres? Det är väl tvärt om ett försök att komma från allt som kan likna ett kolonialkrig och att få frågan behandlad i anständig, internationell ordning.

Vad som skedde, veta alla. Det blev en gränsdragning mellan Nord- och Sydkorea, och utvecklingen avbröts plötsligt genom ett nordkoreanskt angrepp med starkt överlägsna styrkor, och då ingrep FN.

Herr Hagberg i Luleå yttrade, att FN har underlåtit att inbjuda Nordkorea till medlingsförhandlingar och att FN har förfarit rakt i strid mot stadgan. Men alla dessa olika bestämmelser om inbjudan av motparten, medling o. s. v., avse ju sådana fall, där krig inte redan har utbrutit. När ett angrepp redan har skett kunna inte dessa regler för en fredlig procedur tillämpas.

Så säger herr Hagberg, att Korea-konflikten är en inre angelägenhet och att FN:s stadgar förbjuda inblandning i ett lands inre förhållanden. Detta är fel, herr Hagberg, ty den bestämmelse i FN:s stadgar, som förbjuder inblandning i ett lands inre förhållanden, gör ett särskilt undantag för det fall, där tvångsåtgärder måste vidtagas mot en

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

angripande stat. Gränsen för FN:s behörighet att ingripa går alltså inte där herr Hagberg påstod. Det göres ett särskilt undantag just för tvångsåtgärder mot en angripare.

Hela denna herr Hagbergs i Luleå karikatyr av vad som försiggått i Korea är så oändligt typisk. Det enda som kan väcka någon tillfredsställelse är, att herr Hagberg inte hade mod att i sammanhanget säga, att det var Sydkorea som angrep Nordkorea.

Sedan berörde herr Hagberg också Kinafrågan i förbigående. Herr Hagberg vet mycket väl att den svenska delegationen och den svenska regeringen i olika sammanhang ha understött yrkandet att kommunistregeringen i Peking, som har den faktiska makten över praktiskt taget hela det kinesiska territoriet, också skall erkännas såsom varande den, som äger föra talan för Kina i FN. Redan under generaldebattens början väcktes ett förslag i denna riktning av Indiens delegation, och jag understödde å svenska regeringens vägnar detta förslag. Det underkastades votering, och majoriteten gick emot det samma, men frågan är alltså under behandling och kommer upp i olika sammanhang under innevarande möte. Jag hoppas för min del livligt att frågan skall kunna lösas på ett förnuftigt sätt före assembléns slut. På den punkten kan alltså herr Hagberg i Luleå inte rimligen rikta någon kritik mot den svenska regeringens hållning.

Slutligen sade herr Hagberg i Luleå sig sakna ett uttalande av mig angående atomvapnens användning, och han använde därvid sådana formuleringar, att det verkade som om jag skulle ha förordat eller på något sätt försvarat användandet av atomvapen. Detta är ingalunda fallet. När vi här i kammaren någon gång i våras diskuterade denna sak, ställde herr Hagberg till mig den frågan, om jag eller den svenska regeringen ville förklara, att den som först använde atombomben

skulle betraktas som mänsklighetens fiende eller en förbrytare mot mänskligheten. Jag svarade då, att den som först går till anfall, med eller utan användande av atombomber, anser jag vara en förbrytare mot mänskligheten. Herr Hagberg sade i sin replik att han helt och fullt delade denna ståndpunkt, och jag trodde därför att herr Hagberg hade gått över på den linje, som jag då utvecklade.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av det herr utrikesministern sist sade vill jag bara säga, att det handlade om något helt annat än den uppfattning, som han framlagt i sina tal både i Förenta Nationerna och här i valrörelsen. Dessa tal utgjorde nämligen i verkligheten ett försvar för användning av atomvapen, om det skedde i försvarssyfte.

På tal om frågan om försvar eller angrepp skulle jag vilja erinra om ett uttalande i denna kammare av herr Fast — jag tror det var i fjol — i vilket han sade, att frågan om angrepp eller försvar alltid är en mycket komplicerad fråga. Det visar sig ju inte minst i svårigheterna för en domstol att få klarhet i vem som angripit i ett vanligt litet gatuslagsmål. Svårigheterna därvidlag måste ju vara ännu mycket större när det gäller konflikter mellan stater.

I Koreakonflikten har det ju varit så, att den främmande makt, som trängt in i Korea och ockuperat landet, framställer sig som den som försvarar landet och fredens principer. Den aktion, som ödelägger landet, göres i namn av proklamerad fredskärlek, medan folket, som vill ha landet för sig självt och självt bestämma över sitt land, framställs som angripare. Det är ju innebörden i hela resonemanget i detta tal om procedurregler. Man kommer ju i vart fall inte bort från det faktum, att regeringen med sitt handlings sätt stött de krafter, som ha försökt hindra ett

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

biläggande av konflikten, försökt hindra en fredlig uppgörelse, och att regeringen i verkligheten stött ett beslut av Förenta Nationerna, som för Koreakriget fram till Kinas och Sovjetunionens gränser. Det är ju det allvarliga i denna sak, och det är av helt annan räckvidd än frågan om procedurregler, hur viktiga de än i och för sig äro.

Vad sedan talet om Kina beträffar så har jag aldrig påstått, att regeringen har ansett, att Kina skall stå utanför säkerhetsrådet. Men regeringen stöder i hela sin Koreapolitik, med vilken Kinafrågan har ett omedelbart samband, de stater, som ställa Kina utanför säkerhetsrådet i strid mot regeringens egen uppfattning.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Hagberg i Luleå, om han gillar att Koreafrågan behandlas inom FN, på det sätt som skett under det senaste året. Om herr Hagberg svarar ja på den frågan, gillar han då att FN söker förhindra att hela den ordning, som man har arbetat på att åstadkomma, kullkastas genom ett angrepp från Nordkoreas sida?

Det är litet löjeväckande när herr Hagberg i Luleå talar om att folket i Korea bara vill leva i fred, men så kommer det främmande trupper dit och för kolonialkrig. I stället var det ju så, att en del av Koreas befolkning försökte att med våld undertrycka den andra delen och därvid kastade över ända hela den ordning, som FN höll på att bygga upp.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag vill utan vidare besvara herr utrikesministerns fråga på det sättet, att jag anser att FN skall följa stadgan vid sitt ingripande i Koreakonflikten. Jag vänder mig inte principiellt mot ingripanden, som syfta att skapa fred i Korea. Jag vänder mig däremot mot ingripanden, som betyda

att man öppnar krig och ödelägger hela Koreas folk genom att draga samman krigsresurserna inte bara från USA utan från praktiskt taget alla de gamla kolonialmakterna.

I övrigt vill jag beträffande utrikesministerns försvar för USA:s goda avsikter tillåta mig att bara göra den reflexionen, att detta försvar från utrikesministerns sida är nödvändigt, om man över huvud taget skall kunna leverera något slags ursäkt för den svenska regeringens handlingssätt i detta fall. Jag tror emellertid att det finns grundad anledning ifrågasätta de rena motiven hos amerikanerna i denna fråga. Jag tror att det, alldeles oberoende av skilda politiska uppfattningar, finns en ganska utbredd mening här i landet att USA inte har någonting att göra i Korea.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag vill för herr Hagberg påpeka, att redan vid Koreakonfliktens utbrott uppmanade Förenta Nationernas råd till ett upphörande av striden. Man väddade till Nordkoreas trupper att draga sig tillbaka till andra sidan den fastslagna gränsen. Då passade det emellertid inte enligt herr Hagbergs mening att efterkomma en uppmaning att stoppa kriget, ty då var det meningen att nordkoreanerna genom en snabb frammarsch skulle kunna hinna besätta hela Korea. Men nu kommer man med dessa vädjanen om att för Guds skull göra ett stillestånd för att Nordkoreas regering således skall kunna spara åtminstone en liten del av sitt land och därifrån fortsätta sin obstruktion.

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! För många år sedan såg jag en film — en s. k. humoristisk film. Den handlade om en soldat i första världskriget, som i så hög grad fångats av ställningskrigets mentalitet, att han helt enkelt inte märkte att kriget tog slut. Under det att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

människorna runt om i världen sysslade med sina problem och försökte skapa sig en ny värld, gick han där i sin skyttegrav, ständigt på post, mot en motståndare som inte fanns.

Är det inte risk att vi inom politiken ibland göra på samma sätt? Under det att världen går sin gång ligga vi politiker och bevaka varandra, göra anfäll och motanfäll, men kanske i en sken-värld, som vi själva skapat. Detta gäller självfallet i lika hög grad om oss inom högern som om dem, som tillhöra andra partier. Det är emellertid alltid lättare att se bristerna hos andra än hos sig själv.

Demokratisk samling kring utrikespolitiken är inte bara önskvärd utan i nuvarande situation nödvändig. Men utvecklingen i världen står ju inte stilla. Den utrikespolitiska debatten i vårt land har envist grävt ner sig i ett gräl för eller emot svensk anslutning till Atlantpakten. Den har koncentrerat sig på de olika partiernas renlärighet i det stycket trots att icke något parti i nuvarande läge förordat en sådan anslutning. Även hans excellens utrikesministern var inne på dessa tankegångar. Ingen kan dock, herr talman, bortse från att en utveckling under tiden äger rum, som snabbt kan förändra hela problemställningen. Denna utveckling utgjorde grundtemat i utrikesministerns anförande.

Alla räkna vi med att fredens och den internationella rättens krafter definitivt skola taga hem spelet i Korea. Men vilken utgången nu än blir, kommer FN aldrig att på nytt bli vad det varit. Man kan inte en gång använda en internationell organisation som ett maktinstrument i kampen mellan angripare och den angripne för att sedan bara helt enkelt övergå till dagordningen. Det finns efter Korea bara två möjligheter. Antingen faller FN sönder eller också utvecklas det till ett verksamt internationellt redskap i den internationella säkerhetens tjänst.

Även jag vill lyckönska utrikesminister Undén till hans inlägg i höstens generaldebatt i FN. Det framgick av herr Undéns uttalanden här nyss i kammaren, att den svenska regeringen är angelägen om att FN utvecklas till ett maktinstrument i fredens tjänst. Regeringen anser tydligen att detta bäst sker genom medlemsstaternas egen politik. Uppenbarligen måste också regeringen vara principiellt beredd att rekommendera svenska folket att taga konsekvenserna av vårt lands aktiva medlemskap i försöken att skapa praktiska möjligheter att ingripa mot varje angripare.

Herr talman! De reella problemen för svensk utrikespolitik ligga på detta plan, och de reella problemen aktualiseras med stigande hastighet. Neutralitetsbegreppet kan inte längre täcka innehållet i svensk utrikespolitik. Det är kanske väsentligare att aktualisera själva problemställningen än att i det ömtåliga och sårbara skalömsningsstadium, där världen nu befinner sig, draga omedelbara slutsatser. Jag bara erinrar om att ingen har större reellt intresse av att en hållbar och verksam internationell rättsordning växer fram än de små staterna, vilkas hela existens hänger härpå — särskilt i det totala krigets tid. Men de små folken kunna inte få njuta av förmånerna i kraft av rättsordningen, om inte också de äro beredda att påtaga sig sin del av ansvaret för dess upprätthållande.

Insiktsfulla bedömare hålla för troligt, att östblocket och dess ledande makt om två å tre år når sin fulla militära styrka. Då anses den kritiska tidpunkten inträda i Europa. Till dess skola vi hållas varma med småkrig litet varstans i världen. Man kan naturligtvis diskutera verklighetsvärdet av en sådan hypotes. Alla vilja vi hoppas och tro, att frihetens krafter skola lyckas nå en sådan konsolidering, att freden kan bevaras. Men vi kunna och få inte satsa härpå. Vi kunna och vi få inte heller satsa på ett krigsfall, som ger oss and-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

rum att politiskt och militärt förbereda mötet med det nya läget. Vi äro skyldiga oss själva att räkna med en mycket allvarlig risk för ett krigsfall »Skandinavien». Vi äro skyldiga att draga slutsatserna härav bland annat genom en realistisk inställning till det totala skandinaviska försvarsproblemet, som man ändå aldrig kommer förbi och där vi för vår del vidhålla den inställning, åt vilken vi tidigare vid en mångfald tillfällen givit uttryck.

Jag vill säga till herr utrikesministern, att det inte finns någon oklarhet i vår linje. Vi ha tagit sikte på samverkan för det krigsfall som, enligt alla politiska och militära experter, vilka sysslat med dessa ting, är det mest sannolika — det krigsfallet alltså, som på en gång eller i stort sett samtidigt kommer att beröra alla de tre skandinaviska länderna. I en sådan situation måste vi stå sida vid sida, oavsett om vi äro med i eller om vi stå utanför Atlantpakten. Vi ha både här i riksdagen och i andra sammanhang klart angivit de konkreta åtgärder, som vi tagit sikte på. Vi ha angivit åtgärder utanför det rent militära området, exempelvis på civilförsvarets område. Beträffande de militära uppgifterna ha vi framför allt pekat på det s. k. mellanalternativet vid de skandinaviska försvarsförhandlingarna, ett alternativ som icke förutsatte en gemensam utrikespolitik. Det såges, och det sades nyss från herr utrikesministerns sida, att det finns risk för att innebörden av en sådan samverkan kan bli missuppfattad. Förutom vad herr Ohlin nyss anförde mot detta skulle jag vilja fråga: Är denna risk allvarligare än risken av den katastrof, som kan inträffa, om vi inte förberett en militär samverkan beträffande försvaret här uppe i Skandinavien?

Det förslag till förstärkning av den materiella försvarsberedskapen, som Kungl. Maj:t framlagt och vilket vi inom högern självfallet hälsa med glädje, avser att inom en begränsad ekonomisk

ram tillgodose *några* av försvarets mest angelägna behov.

I fråga om den planerade materielanskaffningen för rent militära ändamål är det icke minst betydelsefullt, att den kommer att inrymma ett påbörjande av fältartilleriets förnyelse genom beställning av den nya 10,5 cm-haubitsen. Artilleriutrustningen är *ett* av de svaga avsnitten i det svenska försvaret, desto allvarligare som den motståndare, som vi främst ha att räkna med, just på detta område besitter en utomordentlig styrka.

Ett av huvudsyftena med den materiella försvarsförstärkningen har varit att få till stånd en forcering av krigsmaktens materieltillförsel. Det är därför med verklig oro man tar del av försvarsministerns ganska oklara uttalanden i denna punkt. Han understryker angelägenheten av att i rådande utrikespolitiska läge alla möjligheter tillvaratagas för att på kort tid öka leveranstakten, men han konstaterar, att möjligheterna till en forcering av leveranserna av inhemsk materiel äro begränsade, om icke prioritet tillerkännes försvarsbeställningarna. Själva slutsatsen kommer emellertid bort, och resonemanget utmynnar i en lam förhoppning, att myndigheterna skola fortsätta sina ansträngningar för att påskynda leveranserna. Jag kan förstå, att regeringen i det längsta vill undvika tvångsförelägganden. Men näringslivet måste få ett auktoritativt besked från regeringen om vikten av att man driver på med försvarsbeställningarna. Varför inte kalla ihop parterna på arbetsmarknaden för att klargöra läget? Hjälper inte det, måste givetvis de andra åtgärder vidtagas, som ge försvarsleveranserna behövlig prioritet.

Regeringen anser sig i nuvarande läge endast kunna gå med på att tillföra vår enda nattjaktflottilj så många plan som behövas för de krigsmässiga övningarna. Följden är, att vi icke få en för krigsbruk fulltalig nattjaktflottilj

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

förrän omkring mitten av 1950-talet. Jag måste vädja till regeringen att härvidlag finna en bättre lösning nästa år. Detta är nödvändigt liksom att stärka flygindustriens kapacitet, vilket jag för övrigt betraktar som en självklar konsekvens av den utrikespolitiska linje Sverige valt.

Vid försvarsöverläggningarna mellan de demokratiska partierna den 14 september ställdes två frågor öppna, nämligen frågorna om ytterligare befästnings- och flygfältsarbeten och om den personella beredskapen. Jag måste beklaga regeringens ståndpunktstagande i dem bägge. Betydelsen av att vi snabbt igångsätta byggandet av bergrum, bombsäkra oljecisterner och liknande ting har enhälligt och kraftigt understrukits av den Nothinska försvarsutredningen, och det är detta som saken nu gäller.

Försvarsministern skjuter i förgrunden svårigheten att nu bestämma försvarets byggnadskvot för år 1951. Regleringsekonomien är användbar till mycket. Men inte kan man väl på allvar åberopa byggnadsregleringen, om man verkligen vill saken. Ty, som statsrådet Andersson i dagarna upplyst i regeringens speciella hus- och livorgan, tidningen Västgöta-Demokraten, försvarsbyggnationens inverkan på den civila byggnadsverksamheten är försvinnande liten. Även efter ett tillmötesgående av överbefälhavarens framställning skulle försvarets totala byggnadsvolym icke uppgå till 3 procent av pågående civila byggnadsprojekt.

En av de största svagheter i vår försvarsorganisation sammanhänger med bristerna i den personella beredskapen. Den situation, som vi råkat i, beror helt och hållet på det olycksaliga beslutet för några år sedan om en godtycklig nedskärning av tiden för första tjänstgöring. Utbildningstidens längd är, som försvarsutredningen klart och tydligt påvisat, icke i första hand en ekonomisk fråga. Man brukar ibland peka på de s. k. indirekta kostnaderna för värn-

pliktstjänstgöringen på grund av utebliven produktion för civila ändamål. Även en mycket liberal beräkning visar, att en höjning av värnpliktsiden enligt den militära minimilinjén endast i ytterst ringa mån skulle minska nationalinkomsten. Det rör sig här om bråkdelar av en procent. Trots allt detta vill regeringen inte göra någonting ens åt den livsviktiga delfrågan om gruppchefsutbildningen. Inför en överväldigande militär sakkunskap och den mest handgripliga åskådningsundervisning ute i världen förskansar sig försvarsministern bakom det utredningsuppdrag, som han givit herr Lindholm i Sandviken — ovanpå det redan avslutade kommittéuppdraget i samma ämne. Hur herr Vougt än resonerar fram och tillbaka kommer inte ens han ifrå, att två åldersklasser ha en otillräcklig utbildning. Men också här vägrar han att föra sitt eget resonemang till slut. Försvarsministern säger, att om dessa gruppchefer över huvud skola få en kompletterande utbildning, så böra de få den i form av beredskapsinkallelser. Frågan om sådana måste emellertid bedömas med utgångspunkt från det aktuella beredskapsläget, men detta anser han sig för närvarande inte kunna uttala sig om. Så behändigt trollas hela utbildningsspörsmålet bort. Betyder detta att man först vid ett allvarligt krigshot ute i världen skall börja utbildna gruppchefer, eller vad betyder det? Då måste man emellertid ha gruppcheferna färdiga att träda in på sina poster i krigsorganisationen.

Antag, herr talman, att läget ute i världen ytterligare skärpes. Vem kommer då att tro på allmänna försäkringar om att vi ha nått en tillfredsställande nivå inom värnpliktsutbildningen? Ingen! För alla kommer det plötsligt att stå klart, att det har bedrivits en ovärdig skenfäktning kring dessa ting. Sedan tvingas vi att dyrt och dåligt göra vad som redan skulle vara gjort — om vi alls hinna göra det.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

En detalj i detta sammanhang är utökningen av antalet reservofficerare. I regeringskommunikén den 14 september hette det, att regeringen avsåg att tillmötesgå kravet på en sådan ökning. Inte kunde väl detta uttalande hänföra sig till regeringens beslut den 28 augusti att tillfälligtvis anta 30 nya reservofficerare? Beslutet av den 28 augusti fattades ju före överbefälhavarens föredragning inför regeringen och långt före den sista försvarskonferensen. Nog måste vi väl ändå ha en sådan rörlighet i försvarsorganisationen, att vi utan hinder av försvarsutredningen skola kunna utnyttja chansen, när den bjuds, att få en fullgod förstärkning av reservofficerskadern.

Att tillmötesgå de olika önskemål, som jag här närmast tagit sikte på, skulle belasta driftbudgeten med cirka 15 miljoner kronor. Större delen av detta belopp, omkring 10 miljoner, skulle uppvägas av motsvarande anslagsminskning längre fram. Ingen lär kunna påstå, att detta är några oresonliga anspråk, och vi äro beredda att avvisa vägar för beloppets täckning.

Inom högern hoppas vi att det även i fortsättningen skall bli möjligt att nå samförstånd kring försvaret. När det gällt materielanskaffningen ha vi kommit ett stycke på väg, men i skarp kontrast härtill står behandlingen av den personella beredskapen. Vi ha klart redovisat vår ståndpunkt både i riksdagen, vid försvarsöverläggningarna och i valrörelsen. Själv tog jag upp saken i radiodebatten den 14 september. Ingen kan påstå, att vi tvekat att även före valet draga fram fakta. Regeringen har hittills i stort sett bara svarat med undanflykter. Jag är ledsen att behöva säga det, men vi måste, när den personliga beredskapen diskuteras, efterlysa regeringens goda vilja. Förrän den goda viljan visas kan det aldrig bli någon verklig samverkan över hela försvarsavsnittet.

Det hör tydligen till, att man skall

visa vördnad för de ekonomiska profetior som, när regering eller konjunkturinstitut göra dem, kallas prognoser. Tyvärr ha många fått det intrycket, att inte bara skalder utan också statsråd äro klena profeter. De enda prognoser som visat sig hålla äro prognoser i efterhand. Den engelske politiker hade kanske inte så orätt, som fastslog att »socialism det är förmågan att i efterhand lösa framtidsproblem».

Vi stå ingalunda inför ett ekonomiskt ragnarök, ty varom rör sig i själva verket diskussionen? Jo, den rör sig om med hur många procent svenska folket kan förbättra sin standard vid årsskiftet. Man är rädd för att svenska folket skall ha så brått i sina försök att få det bättre, att det på längre sikt får det sämre. Detta är utgångsläget.

Jag har ingen överdriven tro på verkningsskraften hos landsfaderliga men allmänt formulerade förmaningar. Inför sådana ha alla människor en viss böjelse att nicka eftertänksamt men också att i praktiken utgå från att saken egentligen bara angår andra och inte dem själva. De egna lönekraven äro självklara, men de andras — ja, de äro nog en smula i överkant.

Olika experter ha räknat ut hur stort utrymme som skulle finnas för löneförbättringar. Detta är naturligtvis lovvärt, bara inte dessa runda miljonsiffror bli magiska kritstreck, som förhäxa oss alla. Nationalbudgeten för i år räknade med en konsumtionsökning på 250 miljoner kronor. Den ser ut att bli 500 miljoner, vilket faktum av finansministern omförmäles utan kommentarer.

Det är varken riksdagens eller regeringens sak att bestämma avtalslöner. Det skall arbetsmarknadens parter göra under eget ansvar. Däremot är det statens sak att skydda penningvärdet. Det är staten som skall undvika en politik, som på längre sikt tar ifrån konsumenterna vad deras produktiva insats berättigar dem till.

På hösten 1949 skrevs den svenska

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

kronan ned — uppenbarligen i en omfattning, som inte var behövlig med hänsyn till det verkliga läget. Nu ser man förvånad ut över att importpriserna stiga och kallar detta spekulativa tendenser. Att det inträffar, som man beslöt för ett år sedan, är alltså spekulation. Man skrev ned kronan för att få i gång massaexporten. Den har kommit i gång. Nu vidtar man åtgärder i form av prisutjämningsavgifter för att dämpa exporten. Att vänstra handen inte vet vad den högra gör i en socialistisk regering är man van vid, men den högra borde åtminstone veta vad den högra gör.

Varför har det blivit möjligt för produktionen att förbättra försörjningen? Jo, produktiviteten per arbetstimma har ökat, inte minst i jordbruket, där jordbrukarnas envisa och frivilliga rationaliseringsåtgärder nu börja bära frukt till gagn för jordbruket men framför allt för landets konsumenter — för oss alla således. Vi skola även i fortsättningen ekonomiskt främja förbättringsarbetena, men låt jordbrukarna få vara i fred för all slags förmyndarskap och all statlig klåfingrighet. Låt oss genomföra vad vi 1947 lovade jordbruket men lägga omogna och onödiga förslag, sådana som den nya strandlagen, på en hylla i statsarkivet. Detta lagförslag är för övrigt tillkommet utan att vederbörande statsråd velat avvakta naturskyddsutredningens förslag, som nu är under tryckning och som ju lär ta upp frågan om strandskyddet i hela dess vidd. Justitieministern kan inte gärna ha varit okunnig härom, när han presenterade sitt förslag.

Konjunkturinstitutet understryker, att stegringen i avkastningen per arbetad timme väsentligen beror på investeringarna. Förgäves letar man i dess rapport efter någon uppgift att investeringarna sammanlagt sett varit för stora. Det förslag till investeringsskatt, som i form av en departementalpromemoria kommit fram, måste vara tänkt som något

slags förhandlingsbud. Detta synes vara enda förklaringen till en rad eljest oförklarliga omständigheter. Endast därigenom kan man förklara, att man kommit fram med en sådan idé som att särbeskatta det nysparande, som rinner in i sparbanker och försäkringsbolag, genom en investeringsskatt — detta i ett läge då man ropar på frivilligt sparande — och att man tänkt sig att straffbeskatta alla de detaljhandlare, som i sin lagervärdering följa god köpman-nased.

Man frågar efter ett alternativ. Menar man därmed ett alternativt sätt att angripa den fria avskrivningsrätten, då äro vi inte beredda att stå till tjänst. Menar man ett alternativ, som kan dämpa den på enskilda punkter förekommande överinvesteringen och ge staten nya inkomster, då är svaret enkelt. Kombinera en förnuftig penning- och kreditpolitik med upphävt utdelningsstopp och eventuellt med sänkt bolags-skatt.

Till en förnuftig kreditpolitik hör en rörlig ränta. Här ha onekligen vissa framsteg skett. Kunde vi inte nu också bli överens om att låta bli att ideligen hålla fram det diffusa begreppet »inom lågräntepolitikens ram» — detta helt enkelt för att göra det lättare att med små räntevariationer nå effekt på marknaden, eller med andra ord att nå effekt inom lågräntepolitikens ram? Det väsentliga är inte att räntan stiger utan att den *kan* stiga. Det väsentliga är inte att räntan är hög utan att den är rörlig. Räntan är, så vitt jag kan förstå, inte ett primärt medel. Det primära är att marknaden hålles stram och att man icke tvekar införa den uppgiften av hänsyn till ränteläget.

I konjunkturinstitutets rapport ha vi äntligen fått ett material för att ur denna synpunkt bedöma regeringens gärningar under senare år. Låt mig i några punkter sammanfatta anklagelsesmaterialet.

För det första: De bolagens vinstme-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

del, om vilka en enhällig riksdag begärt att de skulle i verklig mening steriliseras, ha ingalunda steriliserats. För det andra: Motvärdet i kronor till utnyttjade Marshallkrediter, vilka enligt överenskommelse också skulle steriliseras, har gått ut i marknaden. För det tredje: Nettoresultatet av riksbankens transaktioner med obligationer och skattkammarväxlar för tiden 15/10 1949—15/10 1950 innebär, att endast 62 miljoner kronor torkats upp, vilket ytterligare bör försämra den redan i och för sig skrämmande redovisningen för nettoresultatet av riksbankens samlade operationer.

Den fjärde punkten i anklagelseakten har konjunkturinstitutet självt formulerat. På sid. 81 i dess rapport läses: »Sättet för utgiftsoverskottets finansiering innebär, att nya betalningsmedel till ett belopp av 450 å 500 miljoner kronor kunna anses via budgeten ha tillförts marknaden.»

Den femte punkten har även den dramatiska intensitet. Konjunkturinstitutet understryker allvaret i att riksbanken på ett budgetår ställt 180 miljoner kronor till statens förfogande. På ett budgetår! Vid sammanträde för någon vecka sedan beslöt riksbanksfullmäktige att på en gång ställa 230 miljoner kronor till herr Skölds disposition. Visserligen har sedan dess en viss reduktion gjorts i beloppet genom underhandsaffärer, men kvar står att regeringen i dag disponerar omkring 170 miljoner i nya pengar — i inflationspengar skulle man kunna säga.

Mina studier i engelsk detektivromanslitteratur höllo på att lura mig till att be juryn omedelbart dra sig tillbaka för överläggningar — det är visst så man gör — men så kom jag att tänka på att »den stora juryn» — de svenska väljarna — straffriförklarar regeringen, och därför inskränker jag mig till att fråga: När tänker regeringen begära rätt för riksbanken att än en gång utöka sedelutgivningsrätten?

Regeringen understryker behovet av en sträng sparsamhet med statliga utgifter men tvekar att radikalt skära bort subventionerna. Vi ha begärt en fullständig redogörelse för vad alla subventioner kosta svenska folket — även de som smygas ut över clearingkassorna. Vi ha bett om en plan för en successiv avveckling av de livsmedelssubventioner, som man med ett oriktigt namn kallar jordbruksstöd. När kommer den? Vi begära också en rationell översyn av bostadssubventionerna, vilken kan minska medelsbehovet och motverka de uppenbara orättvisor, som det nuvarande systemet medför. Riksdagen beslöt redan 1948 — på vårt förslag — en översyn av socialpolitiken. Varför har den inte kommit till stånd?

Borde inte i detta sammanhang ett system kunna diskuteras, som skapar ett verkligt samband mellan medborgarnas sociala rättigheter och deras ekonomiska skyldigheter? Ett sådant system kan praktiskt utformas, och det är även möjligt att utforma det så, att det tar vederbörlig hänsyn till de inkomsttagare, som äro urständssatta att själva bidra till sitt eget skydd. Regeringen har snuddat vid denna tanke när det gäller sjukförsäkringen, och den nya pensionsutredningen bygger på avgiftsprincipen. Borde tiden inte nu vara inne att taga upp problemet i hela dess vidd?

En fri och rörlig ekonomisk politik skulle ge den ram svenska folket behöver för att utan onödiga risker kunna utnyttja de förbättringsmöjligheter det genom eget arbete skapat. Vi kunna inte längre förlita oss på surrogat — sådana som t. ex. priskontrollen. Hade regeringen fört en realistisk ekonomisk politik, hade priskontrollen kunnat avskaffas vid årsskiftet. Nu stå vi måhända inför nödvändigheten att behålla denna direktivlösa övervakningsinstans ytterligare en tid, men det befriar inte regeringen från skyldigheten att föra en sådan politik, att den snarast kan

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

försvinna. Priskontrollen ger icke i längden lägre priser. Den ger bara oriktiga priser.

Behovet av en klar och entydig politik ligger i öppen dag. Betydligt starkare krafter än högern komma att tvinga fram den — förr eller senare. Blir det senare, så bli de kostnader svenska folket får betala så onödigt och orimligt mycket större. Vad skall det tjäna till att upprepa misstagen från 1946 och 1947? Då var gången: en rusning mot valutareserven, vilket kostade ett utflöde på 1,4 miljarder, en importreglering, som först efter månader blev effektivt samt ett i hast tillyxat system med s. k. extra indirekta skatter, som lade bördor på över en miljard på medborgarna. 1946 var den svenska valutareserven över 3 000 miljoner kronor. I dag är den 1 346 miljoner kronor. Vilka möjligheter finnas att i dag få ut extra indirekta punktskatter? Trots Marshallhjälp, trots en för ögonblicket enorm exportkonjunktur är balansen ansträngd i vår utrikeshandel. Vad sker om en ny rusning mot valutareserven kommer nästa år? Få vi icke till stånd en förebyggande ekonomisk politik, så kommer den ganska säkert. Vad sker då? Regeringen kan inte möta den med en ny importreglering. Med en till 75 procent liberaliserad utrikeshandel med Marshall-länderna blir en sådan verkningslös. Vi kunna inte heller fortsätta att köpa andrum med en ständig penningvärdeförsämring, och detta helt enkelt därför att vi oundgängligen behöva det frivilliga enskilda sparande, som i så fall dör av blodbrist. Regeringen har denna gång intet alternativ till en efter läget anpassad, förebyggande politik. Vi vänta, herr talman, ännu på regeringens utformning av en sådan politik.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Det kan måhända synas framfusigt av mig att taga till orda så tidigt i denna debatt. Det är ju många andra problem än mina, som ha berörts av herr Hjalmarson i hans, om jag så får uttrycka det, högst offensiva anförande, med vilket han rent av tycktes göra ett försök att med ungdomlig kraft beröva herr Ohlin ställningen som oppositionens ledare i denna kammare. Jag kan i varje fall inte förstå annat än att den väldiga kraft, med vilken herr Hjalmarson gick till storms mot regeringen, måste ha använts just för något liknande syfte.

I varje fall använde herr Hjalmarson alldeles för starka ord, när han berörde den proposition, som jag här framlagt och som utgör en del av underlaget för dagens remissdebatt. Jag uppskattar givetvis som försvarsminister i hög grad det initiativ som togs i höstas för att försöka skapa en enhetlig uppfattning i fråga om de åtgärder, som man då bedömde som nödvändiga för att förstärka vårt försvar. Detta initiativ kan man i stor utsträckning leda tillbaka till herr Hjalmarson personligen. Det var i olika avseenden en källa till tillfredsställelse för regeringen, att man inte i det läget behövde föra en diskussion, som säkerligen skulle ha kommit att präglas av större hetta än saklighet. Det var också mycket naturligt, att den oro som Koreakrisen framkallat tog sig ett sådant uttryck som detta försök till nationell samling. Jag beklagar emellertid, att högern sedermera, när det gällt att kommentera det förslag som framlagts, icke gjort sig mödan att bättre undersöka de sakliga grunderna för regeringens förslag utan i stället i pressen tillgripit den nu förda kritiken, som gått till utomordentligt starka överdrifter. Jag måste även beklaga att herr Hjalmarson här i dag hänger sig åt denna benägenhet från högerns sida att tillgripa överdrifter i denna fråga.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Jag vill då börja med att säga några ord om det problem, som för mig givetvis är mycket bekymmersamt, nämligen frågan om att forcera tillverkningen av krigsmateriel. Herr Hjalmarson förklarade, att det var med oro som han tagit del av försvarsministerns uttalanden om möjligheterna till en forcering, därför att försvarsministern sagt, att dessa möjligheter äro begränsade. Herr Hjalmarson förstod emellertid, att regeringen tvekade att taga till tvångsingripanden. Jag är mycket tacksam för detta herr Hjalmarsons uttalande, ty därmed har han i varje fall tagit avstånd från den på vissa håll som självklar betecknade uppfattningen, att vi böra tillgripa prioritetsrätt för militära beställningar på bekostnad av civila beställningar.

Jag måste säga, att jag för egen del inte vet, hur man i detta läge skulle kunna genomföra en sådan prioritet. Det är dock inte främmande för den åskådning jag företräder att, där så behövs, göra ganska vidlyftiga tvångsingripanden. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen, att ett sådant ingripande på denna punkt måste leda till ingripanden av så radikal natur, att jag är rädd att den nationella samlingen kring försvaret i så fall kommer att brytas, när man skall till att resonera om praktiska detaljer.

I USA går man i dessa frågor till väga på det sättet, att man har en nationell myndighet, som gör en undersökning av hela landets produktionskapacitet. Man gör en uppskattning av hur mycket de olika företagen var för sig kunna åstadkomma i fråga om produktion. Sedan förklarar detta nationella råd att av ett företags produktion måste från och med en viss dag en viss kvantitet, exempelvis 20, ja, ända upp till 50 procent, tagas i anspråk för leveranser till försvaret. Återstoden av produktionen får bolaget förfoga över självt.

Herr Hjalmarson förstår säkerligen, att om man verkställer en sådan upp-

läggning i fråga om tvångsingripanden, så rullar man upp problem, som äro utomordentligt svårbemästrade. Vi ha inom regeringen ansett det vara angeläget att nu försöka åstadkomma en nödvändig forcering med alla de möjligheter, som stå oss till buds utan att tillgripa sådana tvångsregler. Jag uppskattar således, att herr Hjalmarson tydligen delar vår uppfattning på den punkten.

Vad ha vi då att komma med i stället? Jo, vi kunna ju först och främst lita till vår goodwill hos de enskilda företagarna. Vi kunna också förlita oss på företagens känsla för nödvändigheten att ge försvaret ett skäligen utrymme. Jag anser mig i varje fall kunna förutsetta, att det måste finnas en dylik känsla hos den överväldigande delen, för att inte säga alla svenska företagare.

Herr Hjalmarson framkastade den tanken, att man skulle sammankalla parterna på arbetsmarknaden till en överläggning rörande dessa frågor. Jag vill visst inte betrakta det som uteslutet, att en sådan åtgärd skulle kunna bli erforderlig. Vi befinna oss emellertid ännu på det stadiet, då vi försöka att genomarbete hela detta material. Om herr Hjalmarson kastar en blick på de siffror, som i propositionen avse materielbeställningar, måste han få en uppfattning om de väldiga mängder krigsmateriel, som för närvarande äro beställda på den svenska marknaden, delvis hos statliga och delvis hos privata företag. Det är här alldeles uppenbarligen fråga om ett arbete, som tar ganska lång tid för myndigheternas del, när det gäller att bilda sig en föreställning om vilka möjligheter vi ha på detta område. Jag har angivit att ett sådant arbete är i gång. Skulle det inte leda till det resultatet, att vi kunna få en forcering av leveranserna av krigsmateriel på ett sätt som vi bedöma vara någorlunda betryggande, är jag fullt beredd att inför riksdagen anmäla nödvändigheten av att på detta område tillgripa

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

andra åtgärder än dem, som hittills synas ha varit motiverade.

Jag skall här inte längre dröja vid denna punkt i hela detta problemkomplex. Jag vill i stället stanna ett slag vid ett par andra punkter, som herr Hjalmarson berörde i anslutning till frågan om krigsmaterielen. Herr Hjalmarson beklagade att regeringen inte velat tillgodose ett förslag från flygvapenchefen om vissa åtgärder för att förstärka flygindustriens kapacitet.

Till detta vill jag säga, att regeringen i början av detta år vidtog en serie av åtgärder, som syftade till att göra vår enda svenska flygplansfabrik och dess många underleverantörer bättre skickade att uppfylla de krav, som vi ställa på dem med hänsyn till produktionskapacitet. Det rörde sig här om åtgärder, som avsågo möjligheter att uppföra vissa byggnader, förbättra flygfält samt tillgodose behovet av ytterligare arbetskraft. Det har ännu inte lyckats att hundraprocentigt genomföra detta program. Detta beror bl. a. därpå att lika litet som vi nu förfoga över möjligheterna att taga i anspråk företagens produktionskapacitet, kunna vi bestämma över företagens möjligheter att skaffa sig exempelvis ytterligare arbetskraft. Även på det området får man kanske försöka att komma fram på andra vägar än de hittills använda. Jag har emellertid ansett att det ytterligare förslag, som flygvapenchefen nu framlagt, icke skulle kunna förverkligas på grund av arbetskraftssvårigheter. Och eftersom redan nu på försvarets konto finnas uppförda så många av riksdagen anslagna miljoner, som inte inom skälig tid kunna tagas i anspråk, så har jag inte velat öka summan av reservmedel, utan jag har i stället ansett det riktigast att taga upp frågan om en förstärkning av flygplansindustriens kapacitet när det visar sig möjligt att med något så när stor snabbhet genomföra programmet.

Herr Hjalmarson gick även något in

på det uttalande som jag i propositionen gör beträffande förstärkning av vårt bestånd av nattjaktflygplan. Jag vill, herr Hjalmarson, i korthet rekapitulera hur det ligger till med denna sak. När regeringen år 1948 föreslog en betydande utvidgning av det svenska flygvapnet, togo vi också upp problemet om att skapa en flottilj av nattjaktflygplan. Enligt det bedömande, som då gjordes, skulle det icke vara möjligt att anskaffa dylika nattjaktflygplan förrän ett bra stycke in på 1950-talet. På våren 1948 erbjöd sig emellertid ett tillfälle att i England inköpa en uppsättning nattjaktflygplan. Vi begagnade oss av detta tillfälle och fingo därigenom möjlighet att sätta upp den första nattjaktflottiljen långt tidigare — om jag inte missminner mig kunde flottiljens uppsättande påbörjas under 1949 — än som var planerat.

Det har nu visat sig att de flygplan som sålunda anskaffades och som visserligen voro använda men som blivit översedda och försatta i fullgott skick, icke motsvarat förväntningarna och att det därför är nödvändigt att skaffa ersättning för denna första uppsättning av nattjaktflygplan. Det är alltså oriktigt att framställa saken så, som om vi skulle ligga efter med uppsättningen av nattjaktflottiljen i förhållande till de beräkningar som tidigare gjorts. Vad det nu är fråga om är att ersätta ett utgående bestånd av nattjaktflygplan med ett nytt bestånd. Därvidlag har jag räknat med att det är mycket problematiskt, om vi ha möjlighet att under det närmaste året göra de inköp från utlandet som vi sikta till. Det belopp, som nu har föreslagits för ändamålet, avser således endast en första anskaffning, som måhända kan genomföras. Men jag har icke, hur önskvärd det än är att företaga denna extra förstärkning av flyget, för närvarande ansett det påkallat att begära, att riksdagen skulle gå med på en rubbning av den plan, efter vilken vi arbeta när

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

det gäller att förse flygvapnet med materiel.

Herr Hjalmarson snuddade också som allra hastigast — något som även herr Ohlin gjorde — vid frågan om berg- rum, berghangarer, bombfria skyddsrum o. s. v. Jag kan meddela att det alltsedan kriget pågår ett mycket betydande arbete för att spränga in olika försvarsgrenars anordningar i berg. Detta arbete har under de senaste månaderna forcerats i hela den utsträckning som det varit möjligt — hänsyn måste ju bland annat tagas till om det finns ritningar och planer färdigställda. Herr Hjalmarson får inte glömma, att den forcering som här äger rum har varit en högst improviserad forcering på grund av Koreakriget. Det har nu gått ett par månader sedan saken blev aktuell, och jag tror inte att jag riktar någon beskyllning mot myndigheterna för att ha försummat en skäligen planläggning, om jag säger att denna snabba forcering skapar vissa svårigheter, vilka göra att jag inte nu med en gång kan säga, att byggandet av bergskyddsrum, berghangarer o. s. v. har kunnat ökas med så och så många procent. Men om jag blir i tillfälle att ge herr Hjalmarson en bild av det arbete som pågår — något som jag uppenbarligen icke kan göra inför offentligheten — så behöver nog inte på denna punkt herr Hjalmarsons missnöje vara så stort.

Jag kommer så till frågan om den personella beredskapen, där herr Hjalmarson satte in sin huvudstöt. Det är synbarligen i detta avseende som högern vill bestrida, att regeringen gjort vad på den kunnat ankomma för att bibehålla den nationella enighet i försvarsfrågan som vi hoppades ha uppnått.

Det är två punkter som det härvidlag gäller, nämligen i första hand frågan om de s. k. gruppcheferna inom armén och i andra hand frågan om reservofficerarna. Jag skall be att först få taga upp frågan om gruppcheferna,

som är ett gammalt kapitel och som herr Hjalmarson och jag diskuterat flera gånger tidigare, senast vid innevarande års vårriksdag. Det har nu av de militära myndigheterna framlagts ett förslag som innebär, att under 1951 skulle gruppchefer till ett visst antal inkallas i olika repriser. Dessa gruppchefer skulle tagas ur de åldersklasser som ha utbildats under endast nio månader.

Jag vill i detta sammanhang ett litet slag stanna vid niomånadersutbildningen. Jag måste bestämt reagera mot det uttryckssätt som herr Hjalmarson använde, när han kom in på frågan om den militära utbildningstiden. Han talade om en godtycklig nedsättning av denna utbildningstid, trots att han mycket väl vet att vid de diskussioner, som förts i saken, har jag kunnat återropa de erfarenheter som gjorts under andra världskriget, när det gäller den tid som är nödvändig för att kunna utbilda fältdugliga soldater. Och jag skulle i all vänlighet vilja säga till herr Hjalmarson: Låt oss på denna punkt inte binda oss vid alltför absoluta omdömen, innan vi fått reda på huruvida det inte i samband med den forcerade militära utbildning, som nu sker runt om i världen, möjligen visat sig görkligt att genomföra en minskning av utbildningstiden även i förhållande till den utbildningstid som man hade under andra världskriget. Jag vill inte ännu återropa några uppgifter i detta avseende, ty de som ha kommit fram äro nog rätt osäkra, men det har talats om att amerikanerna skulle färdigställa sina nya divisioner på 27 veckor. Jag kan inte nu närmare redogöra för vad detta innebär, men jag är benägen att tro att en stor del av dem, som komma att tagas i anspråk vid uppsättandet av dessa divisioner, redan ha utbildning och att man har tänkt sig, att de rekryter, som skola utbildas under endast 27 veckor, skola ha en viss hjälp av det föredöme som dessa bättre utbildade

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

kamrater utgöra. Men i varje fall är ju inte 27 veckor någon lång tid, och redan förefintligheten av uppgifter om en sådan utbildningstid borde kanske föranleda en viss försiktighet i omdömena om den svenska utbildningstiden.

Gentemot den utbildning, som vi nu ha här i Sverige, uppställes vad herr Hjalmarson kallar det militära minimikravet, vad det nu är — den saken skall jag naturligtvis inte diskutera här. När herr Hjalmarson var inne på den frågan sade han ungefär följande: »Om det blir krig, hur skola vi då kunna få någon respekt, när man vet att utbildningen av våra värnpliktiga är så dålig?» I anledning härav skulle jag vilja åberopa en mycket framstående militär auktoritet — jag skall inte nämna hans namn — som har haft tillfälle att taga del av den svenska soldatutbildningen. Han har sagt att det inte råder något som helst tvivel om att vi här i Sverige ha de effektivaste utbildningsmetoder som över huvud taget finnas i världen.

Jag tror att respekten för oss skulle vara större, om inte högern envisades med att när det gäller vår militära utbildning fälla omdömen som inte ha saklig grund. Jag har inte ansett mig kunna med min salighet som pant säga, att nio månader är en tid, på vilken det är möjligt att utbilda soldater, men jag har ansett att vi böra göra ett försök med en sådan utbildningstid, därför att det är vår skyldighet, när det nu gäller att bygga upp ett försvar som måhända under lång tid kommer att medföra stora bördor för det svenska folket, att se till att vi inte taga ut mera än som är obetingat nödvändigt av de unga män som skola utbildas till soldater. Jag tror nog också att vi skola kunna komma till ett gott resultat, bara man inte gör sig skyldig till generaliseringar och överdrifter, som åstadkomma irritation på ömse håll.

Jag övergår nu till frågan om gruppcheferna. Inom armén tagas en del värnpliktiga i anspråk såsom gruppche-

fer. Dessa gruppchefer ha här i Sverige alltid tidigare utbildats under lika lång tid som vanliga rekryter. När det gäller dem, som uttagas till utbildning som underofficerare och värnpliktiga officerare, är ju förhållandet ett annat. Men beträffande gruppcheferna har man alltid utgått ifrån att de skulle utbildas under lika lång tid som rekryterna i allmänhet, och jag har också för min del ansett det vara önskvärt att så sker. I annat fall kan nämligen skapas en benägenhet hos de bästa bland de värnpliktiga att försöka genom maskning komma ifrån uttagning till gruppchefstjänstgöring — det visa vissa maskningsfenomen som ha förekommit när det gäller uttagning till förlängd tjänstgöring för underofficers- och officersutbildning. Detta är ett skäl till att jag har satt mig emot en differentierad utbildning för gruppchefer.

Denna fråga har diskuterats här i riksdagen vid ett par tillfällen. Så skedde senast under vårriksdagen, och riksdagen böjde sig då för den av mig åberopade motiveringen för att icke taga upp frågan om gruppchefernas utbildningstid till avgörande. Vad jag framhöll var, att de gruppchefer, som inskrivits såsom värnpliktiga på hösten 1949 och som skulle komma att påbörja sin tjänstgöring 1950 och 1951, hade fullgjort sina inskrivningsprov med utgångspunkt från en utfästelse av den centrala värnpliktsmyndigheten om att de kunde besvara frågorna och för övrigt söka bestå proven efter bästa förmåga utan att behöva befara, att de därigenom skulle få längre tjänstgöringstid. Centrala värnpliktsbyrån gjorde med stor styrka gällande, att statsmakterna icke kunde desavuera den militära myndigheten härvidlag; det skulle få en olycklig verkan för den militära myndighetens auktoritet, om man satte sig över det löfte som sålunda givits de värnpliktiga. I riksdagen var man också tämligen överens om att det inte kunde fastställas någon förlängd tjänst-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

göring för de värnpliktiga som under detta eller nästa år undergå utbildning.

Detta gjorde att man ansåg det finnas rådrum för den utredning, som nu är anförtrodd åt riksdagsman Lindholm och för vars utförande han har begärt att få ha hela innevarande utbildningsår på sig.

När man undersöker, hur det av de militära myndigheterna framlagda, improviserade förslaget om inkallelse av gruppchefer skulle slå ut i praktiken, finner man att i mycket stor utsträckning gruppcheferna skulle komma att få fullgöra den föreslagna beredskaps-tjänstgöringen samma år eller t. o. m. samma halvår som de ha att göra en repetitionsövning. I vissa fall har det av myndigheterna föreslagits, att gruppcheferna skulle fullgöra beredskaps-tjänstgöringen i direkt anslutning till repetitionsövningen. I andra fall har man tänkt sig, att gruppcheferna skulle rycka in till beredskaps-tjänstgöring på våren och sedan till repetitionsövning på hösten. Vidare innebär förslaget, att för gruppchefer, som nu ligga inne, utbildningstiden skulle förlängas med en månad, trots att riksdagen icke velat gå med på en sådan förlängning.

Jag har på grund härav från början ställt mig ganska skeptisk till förslaget, och jag anser det i varje fall nödvändigt att taga saken under noggrannare övervägande. Jag skall emellertid inte nu besvära kammaren med någon närmare analys av hur förslaget skulle te sig för gruppcheferna, utan jag skall i stället åberopa ett annat motiv, som herr Hjalmarson uppenbarligen har alldeles förbisett. De militära myndigheterna ha icke utgått ifrån att den extra månads tjänstgöring, till vilken gruppcheferna skulle inkallas, skulle tagas från deras ordinarie repetitionsövningar, utan man har sagt att inkallelserna till denna tjänstgöring böra ske med utgångspunkt antingen från § 28 eller från § 27, andra momentet, i värnpliktsla-

gen. Vad står det då i dessa paragrafer? Jo, § 28 är den paragraf, enligt vilken den svenska krigsmakten mobiliseras vid krig. Det heter där: »Då rikets för-svar eller dess säkerhet eljest det krä-ver, må Konungen efter statsrådets hö-rande till tjänstgöring inkalla samtliga värnpliktiga eller värnpliktiga till det större eller mindre antal, som finnes behöfligt» etc. Denna paragraf kan alltså inte tillgripas för att ge värnplik-tiga en längre utbildningstid än man tidigare tänkt sig.

Vad § 27 beträffar bär dess första moment rubriken »De värnpliktigas utbildningstid», och såsom rubriken anger sammanfattas där vad som är stad-gat beträffande svensk mans skyldighet att göra värnplikt. Moment 2 bär rubriken »Beredskapsövning», och där står bl. a. följande: »Därest Konungen med hänsyn till krigsberedskapen så prövar nödigt, må annan värnpliktig än som under 1 mom. D omförmäles kunna åläggas att, utöver i 1 mom. avsedd tjänstgöring, i den ordning Konungen bestämmer fullgöra en eller flera be-redskapsövningar om sammanlagt högst etthundraåttio dagar.»

Nu kan man naturligtvis, såsom de militära myndigheterna gjort — och högern följer tydligen därvidlag de mi-litära myndigheterna — resonera som så, att i ordalydelsen är det ingenting som direkt hindrar, att man skulle kunna taga i anspråk andra momentet i § 27 för att inkalla värnpliktiga till en supplementär utbildning. Men om herr Hjalmarson hade gjort sig besvär att gå till arkunden, d. v. s. till den proposition i ärendet som framlades vid 1941 års riksdag, då den till i år gällande värnpliktslagen antogs, så skulle han ha funnit, att där mycket bestämt av-visas den tanken, att momentet om be-redskapsövning skulle kunna tagas i anspråk för inkallelse till supplementär utbildning. Föredragande statsrådet, som var min högt värdade företrädare i äm-betet, nuvarande finansministern, säger

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

nämligen i propositionen följande: »Den av försvarsutredningen föreslagna utvidgningen av gällande bestämmelse om beredskapsövning synes mig utgöra ett betydelsefullt led i strävandena att säkerställa försvarsberedskapen även under tid, då tillämpning av 28 § icke bör ifrågakomma. Jag vill därför tillstyrka en sådan utvidgning. Självklart är likväl, att den befogenhet, som härigenom tillagts Kungl. Maj:tt, icke kommer att användas i annat fall än då det utrikespolitiska läget ger bestämd anledning härtil. Meningen med anordningen är i själva verket, att beredskapsövningen skall till en viss gräns ersätta längre gående åtgärder.»

Om herr Hjalmarson möjligen tänker sig att i den tredje satsen kunna intolka den meningen, att man skulle kunna taga i anspråk beredskapsövning för supplementär utbildning, så slås denna uppfattning fullständigt ihjäl i den sista satsen, där statsrådet säger, att meningen med beredskapsövningen är att den »skall till en viss gräns ersätta längre gående åtgärder». Man anvisas alltså att tillgripa § 27, andra momentet, i sådana fall när man inte vill begagna sig av § 28 och företaga en mobilisering.

Emot den av statsrådet sålunda anmälda uppfattningen gjorde riksdagen icke någon gensaga, utan uttalandet godkändes av riksdagen. Följaktligen tror jag att jag har rätt — och jag är övertygad om att herr Hjalmarson, efter det mera noggranna studium av saken, som jag nu fört honom in på, också anser det — när jag säger att vi inte kunna ordna den av de militära myndigheterna föreslagna utbildningen av gruppchefer med utgångspunkt från de paragrafer, som de själva ha anbefallt, med mindre än att läget under 1950 skulle bli sådant, att det finns skäl för att tillgripa en beredskapsövning, därför att riket behöver en bättre militär bevakning än vi för närvarande anse vara fallet. Det är därför

som jag i propositionen säger, att därest det internationella läget kräver att beredskap anordnas, bör man i första hand tillgripa inkallelse av vissa äldre gruppchefer. Jag delar nämligen den uppfattningen, att i varje fall den första kullen av gruppchefer icke kan ha fått den utbildning, som kanske den sista kullen har fått, därför att utbildningsmetoderna då ha blivit bättre.

Men nu säger herr Hjalmarson, att på det sättet trolas hela gruppchefsfrågan bort. Ja, det är inte jag som har trollat fram den i detta sammanhang, och jag grips därför inte särskilt av de beskyllningar, som uttalas därför att jag sökt lägga saken till rätta. Ansvaret faller väl snarare på dem, som ha trolat fram frågan eller som i varje fall ha givit den den betydelse inför allmänna opinionen, som herr Hjalmarson nu vill göra gällande att den har. Jag har framhållit att riksdagsman Lindholm för närvarande håller på med en utredning om saken. Ett av de alternativ, som han rör sig med — och jag tror att han skulle kunna bekräfta, att det är det alternativ som han betraktar som det mest acceptabla — är att gruppchefsutbildningen skulle byggas upp, icke så att gruppcheferna finge stanna kvar sedan de andra rekryterna ryckt ut ur tjänsten, utan på ett sådant sätt att gruppcheferna skulle rycka in tidigare till sina repetitionsövningar. Därigenom blir det, herr Hjalmarson, möjligt att bota bristerna i gruppchefsutbildningen i anslutning till de krigsförbandsvisa repetitionsövningar, som enligt vad jag hoppas fr. o. m. nästa år skola kunna genomföras i full utsträckning. Herr Hjalmarson behöver följaktligen inte ha så djupa bekymmer för gruppchefsproblemet som han har haft i dag.

Sedan är det ett par andra punkter som jag måste beröra. Den ena är frågan om reservofficerarna. Det var så, herr Hjalmarson, att när regeringen av de militära myndigheterna begärde för-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

slag beträffande de åtgärder som skulle vidtagas för att stärka vår beredskap, så framfördes av överbefälhavaren helt allmänt det önskemålet att vi skulle utöka antalet reservofficerare. Det skedde, skulle jag vilja säga, nästan samma vecka som det beslut fattades som är daterat den 28 augusti och som innebär att för arméns ineliggande kadett-skoleklass, som skulle sluta sin ordinarie tjänstgöring i mars, skulle antalet reservofficerare ökas med 30. Jag fick den föreställningen vid det resonemang vi hade om saken att överbefälhavaren sedermera skulle komma med ett förslag att öka antalet 30 med ytterligare 30 eller 20. Här i Sverige utbilda vi ju ur rekrytklassen uttagna befälsämnen med ett halvt års extra tjänstgöring för att de skola bli värnpliktiga underofficerare och med ytterligare ett halvt års utbildning för att de skola bli värnpliktiga officerare eller reservofficerare. De i kullen som placera sig bäst få möjlighet att bli reservofficerare, medan de andra få nöja sig med att bli värnpliktiga officerare. Jag förstår att det är ett betydande önskemål för många att få bli reservofficerare, och jag tror att en ökning av antalet reservofficerare är en anordning som är väl ägnad att öka intresset för denna utbildning. Samtidigt vill jag säga att det finns nog vissa punkter som vi i detta sammanhang skulle behöva diskutera. Det förhåller sig ju så att den som har ett bättre betyg än en annan får bli reservofficer, medan den andre inte kan bli det. Men det finns också en hel del som på grund av sina arbets- och levnadsförhållanden icke kunna ta på sig den börda som det innebär att vara reservofficer. Visserligen får man så småningom en pension på 600 kronor om året, men man skall också tjänstgöra i 45 dagar under varje 3-årsperiod, och det finns en hel del som icke kunna åtaga sig att fullgöra denna tjänstgöring och därför få nöja sig med att bli värnpliktiga officerare. Om man

skulle gå in på denna detaljfråga, kunde det vara skäl att se efter i vilken mån man kunde förbättra de villkor som gälla för värnpliktiga officerare.

Sedan emellertid denna sak anmälts för regeringen, skredo vi till att fatta beslut, och vi uttalade då, som det stod i den kommuniké som utfärdades, att regeringen avsåg att tillgodose förslaget om ökning av antalet reservofficerare. Sedan kom den 29 september, alltså fjorton dagar efter det konferensen med partiledarna hade ägt rum, en framställning från arméchefen att vi med retroaktiv verkan så att säga skulle utnämna 300 nya reservofficerare utav de åldersklasser som gingo ut från kadettskolan 1948 och 1949 och 1950, och det är ju ett helt annat förslag. Jag vill säga till herr Hjalmarson att jag i hög grad har sympatier för förslaget om en ökning av reservofficerarnas antal. Jag har faktiskt ägnat ganska mycket intresse åt problemet om utbildningen av dessa befälskategorier. Jag skulle mycket gärna varit med på en sådan utökning av reservofficerarnas antal, så att de unga män som ta på sig denna extra tjänstgöring skulle få skälig kompensation för det och en större kompensation än det kanske innebär att bli värnpliktig officer. Men jag har helt enkelt sett saken på det sättet att medan det pågår ett utredningsarbete, i vilket herr Hjalmarson deltar, så skulle det vara att föregripa utredningsarbetet att förelägga riksdagen ett förslag i denna fråga, och det är skälet till att jag inte inom regeringen förordat att man nu tar upp denna fråga. Skulle det vara så att det finns en opinion i riksdagen för att vi nu skulle åsidosätta den vanliga hänsyn som man brukar visa utredningar, skall jag mycket gärna till vårriksdagen framföra ett förslag i stort sett i överensstämmelse med arméchefens förslag. I denna fråga böra alltså faktiskt herr Hjalmarson och jag inte ha några större stridigheter. Det är efter mitt sätt att se helt enkelt

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

en taktfråga och en lämplighetsfråga. Jag anser emellertid att det kan vara anledning att överväga vilket antal som skall fastställas för ifrågavarande ökning. Jag vill nog förbehålla mig att undersöka om antalet 100 är det riktiga eller om man kan finna någon annan lämpligare siffra, och vidare förbehåller jag mig att se på huruvida i detta sammanhang även bör beröras förhållandet mellan värnpliktiga officerare och reservofficerare.

Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag har tagit tiden litet väl mycket i anspråk för att klarlägga dessa frågor. Men jag tyckte nog att den häftighet med vilken herr Hjalmarson uttalade sig krävde att jag följaktligen utförligt gav svar på tal.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill gärna ge försvarsministern det erkännandet att han har nästan till fulländning drivit konsten att säga nej så att det låter som om han sade ja. Slutet på visan blir emellertid, sedan man har skalat bort alla försvarsministerns resonemang fram och tillbaka, att vi få praktiskt taget ingenting i fråga om förbättringar av den personella beredskapen. Där var det ju ingenting som man kunde ta fasta på.

Vi äro på vår kant i hög grad glada — och det har jag sagt redan i mitt inledningsanförande — över de framsteg som skett beträffande materiellskaffningen, och för så vitt jag förstår bör det finnas goda förutsättningar att på den punkten få samförstånd. Men vi ha hela tiden, även vid sista försvarskonferensen, när det gällt utbildningsfrågorna, hållit fast vid vår ståndpunkt, och självfallet kunna vi icke uppge denna linje.

Tiden medger inte annat än att jag här får koncentrera mig uteslutande på personalfrågorna.

Försvarsministern säger att det är

icke han som trollat fram utbildningsfrågorna, och det är därför inte han som har behov av att trolla bort dem. Är det ett sätt att argumentera? Vad är det som ligger bakom här? Jo, det är den beskärning av första tjänstgöringen som skett, mot vilken de ansvariga myndigheterna bestämt vänt sig. Om man vill ordna frågan om utbildningen av gruppcheferna, herr försvarsminister, så behöva inte lagparagraferna stå hindrande i vägen. Nog kan man finna utvägar, om blott den goda viljan finns. Försvarsministern hänvisar till att gruppchefsfrågan nu är under utredning, och till risken av maskning vid förlängd utbildningstid. Men utredningen låter vänta på sig, och erfarenheterna från de pågående eller kanske nu avslutade krigsförbandsvisa övningarna torde ha visat, att gruppcheferna i stor utsträckning icke äro kapabla att fylla sin uppgift. Vad maskningsproblemet angår framlade den Ewerlöfska kommittén ett godtagbart förslag för att bringa detta ur världen. Det löfte slutligen, som här har åberopats att gruppcheferna icke skulle komma att undergå längre utbildning än andra värnpliktiga, kan i varje fall icke avse 1947 och 1948 års åldersgrupper, och det är dessa åldersgrupper som jag här främst har tagit sikte på.

Till sist, herr talman, också ett ord om den allmänna synen på utbildningstidens längd. Försvarsministern framhöll att det har visst inte varit en godtycklig nedsättning, när utbildningstiden minskades från 12 till 9 månader. Till stöd för sin uppfattning ansåg han sig kunna åberopa erfarenheterna från det andra världskriget. Jag tillåter mig efterlysa dessa erfarenheter. Det är högst besynnerligt att dessa erfarenheter mig veterligt hittills icke vid något tillfälle redovisats i den offentliga diskussionen. Försvarsministern säger att vi inom högern icke stå på en saklig grund när det gäller utbildningsfrågan. Vilken grund är det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

då som vi stå på? Jo, vi stå på den grund, som redovisats i en rad utredningar och yttranden från olika militära myndigheter. Menar försvarsmministern att myndigheternas synpunkter icke äro sakligt grundade? En sådan ståndpunkt är orimlig.

När det gäller erfarenheterna från andra världskriget, så kanske det, herr talman, kan vara tillräckligt att åberopa den främste auktoriteten på detta område, nämligen general Eisenhower, den amerikanske överbefälhavaren, som i sin bok om det andra världskriget på ett ställe erinrar om de många korsen över amerikanska soldatgravar i Tunis, vilka stå som vittnesbörd om vart en otillräcklig militär utbildning leder.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Jag förstär inte, herr talman, varför man från högerhåll har tagit upp gruppchefsfrågan till speciell diskussion i denna remissdebatt. Vi voro ju tidigare överens om att det löfte, som är givet till de inskrivna värnpliktiga, skulle gälla. Riksdagsgrupperna voro sams med arméledningen därom, då vi förra gången diskuterade gruppchefsfrågan. Det förefaller mig därför en smula egendomligt att man nu vill bryta en »överenskommelse» som träffats vid den tidpunkten. Vi voro ju överens om att det nya systemet för gruppchefsutbildningen inte kunde tillämpas tidigare än för den åldersklass som rycker in 1952.

Den utredning som pågår syftar ju till att på ett helt annat sätt än förut undersöka denna fråga. Förr löstes ju oftast frågan om utbildningstidens längd vid skrivbordet. Den här gången ha vi valt en annan metod. Det är nu en pedagog och en erfaren officer som tillsammans utgöra en studiegrupp och som studera utbildningsmetoderna inom det första militärområdet. Jag skall inte ännu ge något omdöme om resultaten

därav, men så mycket kan jag nämna att de ha gett ganska intressanta uppslag. Jag tror, att om vi skola få någorlunda borgfred i denna fråga, är det nödvändigt att dessa studier få fullföljas tills man nått ett resultat. Det är först på grundval därav som man kan få en verkligt objektiv bedömning av denna fråga. Då herr Hjalmarson säger att erfarenheterna från de krigsförbandsvisa repetitionsövningar som hållits i höst skulle visa att de 9-månadersutbildade pojkar voro undermåliga, så vill jag ge herr Hjalmarson det rådet att inte uttala sig så bestämt på denna punkt. Jag har nämligen låtit göra en mycket grundlig undersökning beträffande samtliga de gruppchefer som deltagit i första militärområdets övningar, och där har jag betygsättningar från pluton- och kompanicheferna i fråga om samtliga de gruppchefer som där deltog, och när jag en gång presenterar statistiken häröver, är jag säker på att herr Hjalmarson skulle känna sig betydligt gladare, om han talat i mindre bestämd form i dag.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Diskussionen gäller nu främst åldersklasserna 1947 och 1948, och beträffande dessa åldersklasser har icke något löfte givits. Även försvarsmministern har ju här nyss medgivit att det uppenbarligen kan finnas brister i fråga om dessa gruppchefs utbildning. Då frågar jag mig, varför man inte åtminstone på denna enda punkt vill visa litet mera god vilja att gå dem till mötes, som på goda skäl anse att en förbättring av den personella beredskapen kräves. Den utredning, som herr Lindholm nu bedriver och i vilken jag självfallet önskar honom all framgång, få vi kanske diskutera, när resultaten därav föreligga färdiga. Det är i varje fall svårt för mig att yttra mig om den på nuvarande stadium.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

När det gäller erfarenheterna från pågående repetitionsövningar kanske också herr Lindholm får vänta med det slutliga omdömet, tills vi få de auktorativa myndigheternas uttalanden; vi få då se vem som har mest rätt även när det gäller denna detalj.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Det är i alla fall så, att värnpliktslagen lägger hinder i vägen för att man skall kunna uppfylla herr Hjalmarsons önskemål på denna punkt. Det har klart visats av chefen för försvarsdepartementet. Menar då herr Hjalmarson att man inte skall fästa avseende vid gällande lag utan handla godtyckligt såsom det faller sig? Den sortens politik kan jag icke vara med om.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Sedan riksdagen åtskildes i våras, har världen som bekant skakats av händelserna i Korea. Vi ställa oss helt bakom den svenska regeringens anslutning till Förenta Nationernas uttalanden om Nordkorea som angripare och även till vad regeringen framhållit om den utomordentliga vikten av att ett sådant angrepp inte krönes med framgång. Åtgärden att i enlighet med Genève-konventionen av år 1929 uppsätta och bekosta ett fältläsarett i Korea har vårt gillande.

Herr Ohlin gjorde sig i sitt anföran- de till tolk för den meningen att den utrikespolitiska linje, som har företrätts av det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet, skulle vara alltför onyanserad. Häremot skulle jag vilja säga att det är så, att om man över huvud taget skall ha någon nytta av den alliansfria linjen, så förefaller det mig nödvändigt att det står klart vad vi egentligen mena. Jag tror att det kan finnas en viss risk för att herr Ohlins nyanserade linje betraktas som något slags kompromiss mellan de tre olika ståndpunkter som enligt uppgifter här i riksdagen lära finnas före-

trädda inom hans parti. Under sådana förhållanden är det väl, om man i utlandet verkligen har klart för sig att det finns åtminstone två partier med en tillfredsställande majoritet som klart hålla fast vid den alliansfria linjen.

När herr Hjalmarson var inne på detta spörsmål, ställde han en fråga, kanske en mera retorisk sådan. Han sade: Vilken risk är den större, den av ett missförstånd i fråga om vår alliansfrihet eller den som följer av att ett samarbete inte är förberett? Jag föreställer mig att herr Hjalmarson tänkte att många skulle säga att risken av att ett samarbete inte är förberett naturligtvis är mycket större. För egen del har jag en helt annan uppfattning på den punkten. Det problem som herr Hjalmarson här ställer fram är ju i grunden problemet om alliansfrihet eller allians. Äro vi ense om att avstå från ett stort upplagt samarbets fördelar för att vinna vad vi tro att alliansfriheten kan tillföra oss, så är det enligt min mening lätt att svara på frågan om vi skola riskera alliansfrihetens fördelar bara för att vinna de relativt små ting som ett begränsat samarbete skulle kunna tillföra oss.

Den skärpning av det utrikespolitiska läget som inträtt, huvudsakligen i anslutning till Koreakonflikten, har nödvändiggjort ett övervägande av möjligheterna att snabbt förstärka vår försvarsberedskap. Med vårt lands utsatta läge är en hög beredskap ofrånkomlig, och skall den alliansfria politiken tas på allvar, så är det nödvändigt att vi visa, att vi ämna göra oss beredda att så långt det är möjligt avvisa eventuella inkräktare.

I samband med förstärkningen av det egentliga försvaret stå naturligtvis åtgärderna för att förbättra civilförsvaret, sjukvårdsberedskapen och den särskilda polisverksamheten.

Jag är övertygad om att regeringen har den alldeles övervägande delen av

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

svenska folket bakom sig, när den nu framlägger sina förslag i dessa ämnen. För egen del har jag inte mycket annat att säga än att vad som här förordas i stort stämmer överens med den mening, som jag gav uttryck åt vid de överläggningar, vilka på sin tid fördes mellan regeringen och partiledarna. På en punkt är jag emellertid inte fullt tillfreds med de gjorda övervägandena — jag syftar på antagningen av reservofficerare. Det råder brist på officerare, och ett flertal beställningar på stat äro vakanta. För krigsorganisationen betyder detta en avsevärd nackdel, eftersom de vakanta platserna under sådana förhållanden måste fyllas av värnpliktiga officerare, vilkas militära utbildning och erfarenhet naturligtvis inte äro i klass med reservofficerarnas.

Vad försvarsministern för en stund sedan sade i det här ämnet är ägnat att närmast stärka mig i min uppfattning. Han medgav ju, att åtskilligt skulle vara att vinna genom en utökning av reservofficerarnas antal, och vad som hindrat en utökning i dagens läge var egentligen inte annat än att man då riskerade att föregripa den pågående försvarsutredningen. Jag tycker det skulle vara en mycket praktisk åtgärd att förfråga sig hos den där utredningen, om man på något sätt kommer att korsa dess planer för den händelse man företar en utökning av reservofficerarnas antal. Skulle svaret bli nekande, så är det knappast någon anledning att ta hänsyn till den pågående utredningen.

Försvarsministern avböjer också att inkalla gruppchefer ur armén och kustartilleriet till efterutbildning. Förslag därom har som bekant framförts av överbefälhavaren. Här förefaller det emellertid som om de skäl försvarsministern har åberopat äro så pass tungt vägande, att hans ståndpunkt bör kunna accepteras.

Av konjunkturinstitutets i dagarna framlagda rapport kan man inhämta,

att produktionsstegringen fortsätter och att den fortsätter i en någorlunda tillfredsställande takt. Ökad produktion är naturligtvis någonting som vi alla önska, eftersom det är denna ökning, som bildar grundvalen för bättre levnadsförhållanden.

Man är också på det klara med att sysselsättningen inom arbetsmarknaden är god. Full sysselsättning föreligger glädjande nog, och när man tänker på gångna arbetslöshetskriser, finns det verkligen anledning att om den fulla sysselsättningen skriva »glädjande» med stora bokstäver. En helt annan sak är, att den *överfulla* sysselsättningen måste betraktas som någonting icke önskvärt. Bl. a. är den därmed sammanhängande överrörligheten på arbetsmarknaden självfallet av ondo.

Om vi alltså äro överens om att vi i dag ha en god produktion och en mycket god sysselsättning, som faktiskt tangerar gränsen för överfull, men samtidigt måste säga oss, att samhällsmaskineriet inte riktigt fungerar som vi skulle önska, så frågar man sig naturligtvis, vad som egentligen är gålet. Svaret på den frågan blir närmast, att bestämda tecken tyda på svårigheter att hålla penningvärdet vid makt. Vilka nackdelar som följa av en fortgående inflation, där inkomster och varupriser växelvis skutta i höjden, är det alldeles överflödigt att orda om. Alla äro vi medvetna om dessa nackdelar och ha därför under årens lopp gjort betydande insatser för att bevara penningvärdet.

När man söker efter de förhållanden, som nu aktualiserat inflationsfaran, så bör man hålla i minnet, att den faran ha vi haft att dras med i åtskilliga år. Gång på gång ha vi här diskuterat och beslutat åtgärder mot densamma. Det har också sett ut som om samhällsekonomisk balans legat inom räckhåll men endast tack vare ett flertal restriktioner — restriktioner som emellertid delvis ha kunnat avvecklas.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Men kvar står framför allt byggnadsregleringen i en högst besvärande omfattning. Beklagligt nog kan finansministern inte heller nu ställa någon ökning av investeringarna i utsikt. Av vikt är under sådana förhållanden att den pågående utredningen i syfte att utbyta den individuella tillståndsgivningen mot s. k. generellt verkande medel bedrivs med största möjliga skyndsamhet. En tillståndsgivning i detalj är en drivbänk för byråkratism och mannåmån; detta sagt utan att några beskyllningar uttalas vare sig mot ena eller andra hållet. Men jag har den bestämda uppfattningen att en tillståndsgivning under en lång period ofelbart kommer att leda fram till sådana missförhållanden som jag nyss talade om.

Ja, vad är det då som hänt, eftersom krisen på nytt tycks hålla på att blossa upp? Det räcker inte med att hänvisa till att den gamla eldhärdan inte blivit helt släckt. Det är nya vindfläktar, som tendera att blåsa liv i elden. Prisstegringarna å såväl export- som importvaror återverka på prisnivån på den svenska marknaden, och de väntade inkomsthöjningarna kasta redan sin slagskugga framför sig. Det kan förefalla egendomligt att tala om slagskugga i samband med inkomstförbättringar, eftersom dessa snarast borde vara något glädjande. Detta är naturligtvis också fallet, så länge höjningarna hålla sig inom ramen för produktionsstegringarna. Men söker man vinna höjningar därutöver, då jagar man efter luft. Eftersom summan av de reella inkomstökningarna för människorna inte, hur god viljan än må vara, kan göras större än produktionsökningen för hela folkhushållet, så är det luft man jagar efter, så snart kraven sträcka sig utanför produktionsökningen.

Det må vara hänt, kanske någon säger. Låt då en del av inkomstökningen bli luft! Ja, om problemet vore uttömt med detta, så kunde man nöja sig med ett sådant resonemang. Men dess värre

är det stora vådor förenade med den penningvärdeförsämring, som tar sig uttryck i att den nominella inkomsten till stor del äts upp av prisstegringar. Det är kanske sparviljans undergrävande som är den största olägenheten av en inflationistisk utveckling. Om spararna ständigt drabbas av den orättvisan att deras mången gång surt förvärvade slantar successivt smälta ihop genom att kronan minskar i värde, kan man då räkna med att sparviljan skall bestå? Nej, ingalunda. En förutsättning för att folk skall finna någon mening i att spara är naturligtvis att man åtminstone får behålla vad man spar. Och sparandet fyller en så viktig funktion i den enskildes och det allmännas hushållning, att det inte kan undvaras.

De av finansministern behåddade exportavgifterna på träförädlingsindustriens produkter ha främst motiverats med intresset av att motverka en alltför stor prisstegring å dessa produkter på hemmamarknaden. Ett annat motiv som åberopats är, att en viss sterilisering av medel därigenom skulle vinnas. Att lägga avgifter på en enda näring inger stora betänkligheter, och avgifterna äro naturligtvis helt otänkbara, om det inte skapas garantier för att medlen i sinom tid oavkortade komma näringen till godo, så att man alltså kan säga, att det egentligen är fråga om ett uppskjutande av betalningen. Därest dessa avgifter nu komma att betraktas som ofrånkomliga, ligger det stor makt uppå att man vid bestämmandet av avgifternas storlek tar hänsyn till prisstegringen för andra exportvaror och att man vidare tar hänsyn till relationerna mellan avgifterna för olika sortiment. Men naturligtvis är det också alldeles särskilt betydelsefullt att avgifterna få en sådan konstruktion, att de inte minska exportörernas intresse att ta ut bästa möjliga pris.

Även de nya skatterna på sprit, öl o. s. v. få ses närmast som medel att påverka den samhällsekonomiska balan-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

sen. De äro givetvis som alla skattehöjningar ovälkomna, och det blir ju i första hand vederbörande utskotts uppgift att pröva, om de äro alldeles nödvändiga. Från vårt håll komma vi att inta en välvillig hållning till skatter på flertalet av dessa varuslag för den händelse det visar sig, att samhället verkligen behöver dessa pengar.

Trots de åtgärder, som sålunda planeras för att motverka de inflatoriska krafterna, få vi motse en varufördyring. Det vore säkerligen alltför optimistiskt att tänka sig, att fördyringen skulle stanna vid vad som föranledes av de bortfallna subventionerna och prisstegringen på import- och exportvaror. Prisökningens storlek kommer också att bero på i vilken utsträckning man lyckas göra klart för olika grupper hur långt inkomststegringarna kunna gå utan att de bli luft. Men även om man lyckas bibringa vederbörande insikt om storleken av vad alla grupper tillsammans kunna få ut i reell förbättring, så återstår dock fördelningsproblemet. Varje grupp anser sig säkerligen berättigad till en så stor andel av produktionsökningen, att vad samtliga grupper ta ut kommer att åtskilligt överskrida vad som finnes att dela. Jag har i detta avseende precis samma åsikt som den herr Hjalmarson för en stund sedan framförde.

Under sådana förhållanden frågar man sig, om det inte skulle kunna vara till fördel med en anordning, varigenom man sökte jämka mellan skilda intressen inom ramen för den produktionsökning, som föreligger. Det är emellertid sannolikt, att de psykologiska förutsättningarna härför saknas, i varje fall för närvarande. Efter den fleråriga lönestoppspolitik som förts — visserligen i åtskilliga fall bara på papperet — har det inträtt en allmän trötthet på stabiliseringspolitiken och en önskan att återgå till friare förhållanden.

Om det nu skulle vara så, att över-

läggningar mellan skilda intressegrupper i sådana här frågor representera en liberal linje — jag uppfattade nämligen herr Ohlin på det sättet — måste jag säga, att då stå vi varandra på den punkten rätt nära. Men för oss betyder det bara, att vi stå kvar på den principiella linje, som vi anslutit oss till under ett par decennier.

Utgår man emellertid ifrån att någon samordning för ögonblicket inte gärna kan komma i fråga, återstår inte annat än separata uppgörelser om inkomsterna. Vad jordbrukarna beträffar äro de starkt intresserade av samhälls-ekonomisk stabilitet, men självfallet kunna de inte underlåta att kräva förhöjningar, som motsvara vad andra grupper erhålla; detta så mycket mer som ju betalningen för jordbruksarbetet är sådan, att man när det gäller dem som utföra detta arbete med fog kan tala om en låglönegrupp. I detta sammanhang kan det vara lämpligt att erinra om att det finns andra grupper än statstjänstemännen, som iakttagit återhållsamhet, vilket nu borde räknas dem till godo. Jag syftar därvid på det förhållandet att jordbrukarna för ett par år sedan frivilligt avstodo från ett belopp, som de enligt kalkylerna skulle ha haft — det rörde sig om cirka 15 miljoner kronor.

När man nu är på det klara med att en höjning av den svenska prisnivån kommer att inträda inom den närmaste tiden, vill man instämma med finansministern i den förhoppningen, att höjningen måtte få karaktären av en engångsförskjutning. Jag är emellertid dess värre långt ifrån övertygad om att så kommer att bli fallet. Skulle förhoppningarna svikas, blir det, som finansministern säger, nödvändigt med en skärpt inflationsbekämpande politik. Men i ett sådant läge bör man söka sig fram till generellt verkande medel. Visserligen sådana ha som bekant redan tillgripits i avsikt att strama åt kreditgivningen. Sålunda har lagen om särskil-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

da bestämmelser angående bankaktiebolagens inlåning satts i kraft, vilket ju innebär, att bankerna måste hålla större kassareserver. Vidare har en överenskommelse träffats mellan riksbanken och kreditinstitutet om en mera restriktiv kreditgivning, och slutligen har riksbanken vidtagit åtgärder som medfört en viss rörlighet i räntan. De tidigare obligationsköpen i syfte att stabilisera räntan ha som bekant numera upphört. Genom verkan av dessa olika åtgärder torde det bli möjligt att hålla investeringarna och lagerökningen inom snävare gränser.

Men de här åtgärderna komma sannolikt att visa sig otillräckliga. Mycket, för att inte säga allt, hänger på regeringens förmåga att ordna så att det blir en engångshöjning och dessutom övertyga svenska folket om att det inte behöver räkna med en undan för undan skeende prisstegring. Jag är alltså ense med herr Ohlin om att den kanske viktigaste uppgiften för regeringen är att skapa stabilitet och skapa förtroende för förmågan att vidmakthålla denna stabilitet.

Övergången från en stabil till en rörlig ränta verkar kanske något förbryllande på allmänheten. Det har ju tidigare ansetts ofördelaktigt att låta räntan stiga i mindre utsträckning, men nu överger man den fasta räntekursen. Ja, det är kanske inte så egendomligt som det i första ögonblicket förefaller. Vi ha ju som bekant haft indexbundna löner här i landet. Om räntan får stiga, verkar det så att levnadskostnaderna höjas — bl. a. öka säkert hyrorna. Hade detta fått ske under pris- och lönestoppsperioden, skulle vi ha löpt risken att levnadskostnaderna brutit igenom det s. k. indextaket. Därmed hade det rörliga tillägget på lönerna måst höjas, och det hela hade sannolikt kommit i rullning.

Nu är läget ett annat. Levnadskostnadsindex kommer att stiga över taket, och lönestoppet kommer med årsskiftet

att upphöra. Det direkta sambandet mellan löner och ränta blir, i varje fall temporärt, upplöst, och en ny räntepolitik göres möjlig. Nu kan räntan användas som medel för att begränsa investeringarna. En hög ränta är emellertid en betydande nackdel, varför lågräntepolitiken i princip bör fortsätta, även om en viss rörlighet kan få förekomma.

Vi ha genomfört och beslutat många stora och betydelsefulla reformer på senare tid. Så snart det varit fråga om att finansiera dessa reformer har man haft en kungsväg att låta till: det har bara varit att höja skatterna undan för undan. Men det finns gränser även för detta, och nu äro vi litet var på det klara med att vi ha nått gränsen för den direkta beskattning, som är möjlig, och att det tvärtom på vissa punkter kan vara nödvändigt att söka efter utvägar för att lätta på beskattningen. Nya och kostnadskrävande reformer kunna därför genomföras endast i den mån skatteintäkterna öka genom stegrad produktion. Takten i reformarbetet måste anpassas efter den reala nationalinkomstens ökning. Innan vi besluta nya reformer måste vi veta, att pengar kunna skaffas fram för deras finansiering utan att man behöver tänka sig att dra åt skatteskraven ytterligare. Uppskovet med sjukvårdsreformen på obestämd tid illustrerar läget i dag. Vi måste med beklagande konstatera, att det statsfinansiella läget och även andra omständigheter tvingat fram detta uppskov.

Ett par andra reformförslag tilldraga sig också intresse, nämligen de förslag som framlagts av respektive utredningar angående tre veckors semester och allmän pensionsförsäkring. Det skulle vara utomordentligt värdefullt, om alla dessa tre stora reformer, sjukförsäkringen, treveckorssemesteren och en förbättrad allmän pensionering, kunde genomföras i en nära framtid, men självfallet blir det samhällets resurser, som

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

avgöra takten i det sociala reformarbetet.

Det är enligt min mening att beklaga, att semesterfrågan inte blivit utredd i ett sammanhang för olika folkgrupper. En utsträckning av de anställdas lagstadgade semester till tre veckor utan att man samtidigt söker verksamt underlätta semestermöjligheterna för hundratusentals mindre företagare skulle inte visa prov på en solidarisk socialpolitik mellan olika grupper i samhället.

Vid årets riksdag har beslutats begära en utredning om företagarnas semesterfråga. I riksdagsbeslutet förutsättes att berörda folkgrupper skulle beredas tillfälle att bli företrädare i detta utredningsarbete. Regeringen har av skäl, som i viss mån kunna vara förståeliga, beslutat att icke hänskjuta denna fråga till arbetstidsutredningen utan uppdragit åt arbetsmarknadsstyrelsen att företa utredningen. Men enligt min mening är frågans storleksordning och problemens svårbedömbarhet sådana, att det borde ha varit motiverat med representanter för berörda folkgrupper i det organ, som skall verkställa denna utredning.

Syftet med den föreslagna pensionsförsäkringen överensstämmer helt med de redan tidigare framförda önskemålen från vårt parti, att pensionsfrågan icke bör lösas isolerat för vissa grupper utan ges en tillfredsställande lösning för hela folket. Vårt parti kan här lika litet som i fråga om övriga sociala åtgärder acceptera något slags kategoriklyvning. I sista hand få kostnaderna för socialreformerna bäras av hela folkhushållet. Tillgängliga resurser för skilda sociala ändamål få delas på det sättet, att de förslå åt alla som kunna anses berättigade till de förmåner som dessa reformer vilja bjuda.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det kunde kanske nu vara på tiden att det från regeringens sida ges några kommentarer till de uttalanden rörande den ekonomiska politiken, som vi ha fått lyssna till under de föregående timmarna. När jag nu tänker göra detta är det nödvändigt att även jag går något tillbaka i tiden liksom herr Ohlin gjorde.

Det fanns — det är riktigt — i den senaste valrörelsen en socialdemokratisk valaffisch, som hade texten »Vi klarade krisen». Den har givit anledning till mycken ironi i den allmänna diskussionen, och den har också givit någon återklang här i dag. Jag undrar om denna ironi är berättigad. Jag undrar om inte den affischen uttalade en sanning, om man nämligen ser den — såsom meningen var — som en replik på den propaganda, som från de borgerliga partiernas sida bedrevs i 1948 års valrörelse och där det förutspåddes, att den ekonomiska politik som regeringen förde skulle komma att leda det svenska folket till ekonomisk ruin — till fullkomligt kaos var ju uttrycket på många håll. Jag tror att affischen sade som sant var, att dessa prognoser, herr Hjalmarson, voro fullständigt felaktiga. Vi nådde fram till en balans i vår samhällsekonomi, som gjorde sig starkt kännbar i slutet av 1949, och den har gjort sig kännbar hela detta år — ännu i dag har balansen icke rubbats.

Herr Ohlin har försökt göra gällande att den åtgärd som beslutades förra hösten, att vi skulle subventionera bort de prisökningar som framkallades av devalveringen, så att säga fördunklade den verkliga utvecklingen, den som annars skulle ha ägt rum. Herr Ohlin lät nästan påskina att om vi inte vidtagit denna åtgärd, skulle läget tidigare ha kommit att te sig mycket sämre än det var.

Jag undrar det, herr Ohlin. I varje

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

fall hade väl inte herr Ohlin den mening vid förra årsskiftet, när herr Ohlin startade sin, jag skulle vilja kalla den lätt inflationsbetonade politik, när han ställde yrkandet om att vi skulle öka vår investeringsverksamhet och t. o. m. ställde yrkandet, att vi skulle sänka skatterna och ådra oss en underbalanserad budget. Det skulle herr Ohlin aldrig ha gjort om han icke då hade trott att vårt ekonomiska läge var gott. Jag vill i detta sammanhang tillägga att herr Ohlin var inte så fjärrskådande, att han förutsåg Koreakriget och den internationella rustningskonjunkturen. Det skulle nämligen ha varit fullständigt otänkbart att föra den politik, som herr Ohlin talade för ända in i valrörelsens sista timme, om herr Ohlin den gången han gjorde sina valförberedelser hade kunnat ana, att det skulle utbryta ett krig i Korea.

Det är emellertid alldeles riktigt att den första svårigheten fingo vi kännning av i samband med devalveringen. Jag skall inte nu diskutera den. Det har funnits de som i dag sagt, att vi då gingo för långt — det är sådan där efterklokhet som inte har något utrymme i ett allvarligt resonemang. Det var inte vi som där angävo tonen, och det är lätt att vara klok efteråt.

Man kan naturligtvis, som herr Ohlin här gjort, säga att det hade varit bättre — vilket herr Ohlin verkligen förra hösten antydde — att ta de prisstegringar som devalveringen kom att medföra och göra en anpassning av lönerna med hänsyn därtill. Visst kan man säga detta, men man glömmer då en sak, och det är den att vi i grund och botten inte hade något val. Inte för att vi från regeringens sida hade bundit riksdagen, utan därför att utvecklingen bundit oss. Vi kunde aldrig veta när denna devalvering skulle behöva göras. Vi hade här bedrivit ett arbete på att åstadkomma förutsättningar för en fortsatt stabiliseringspolitik. De

stora organisationerna hade inställts för detta, och de stora organisationerna äro tunga formationer som man inte manövrerar och vänder och vrider med hur som helst. Det fanns därför icke någon praktisk möjlighet, vilket jag redan förra hösten underströk utan att bli motsagd, att fortsätta stabiliseringspolitiken, dvs. träffa en överenskommelse om begränsade inkomst- och lönehöjningar, om man inte uppfyllde den grundförutsättning, under vilken de berörda förhandlingarna förts, nämligen att man skulle hålla levnadskostnaderna stabila.

Sedan är det sant att jag som ett subsidiärt skäl anförde, att om vi hade turen med oss och kunde räkna med att den svaga prisstegring, som sedan någon tid gjort sig gällande i världen, fick fortsätta, så skulle vi kanske vid den tid där vi nu äro kunna komma ifrån subventionerna utan att våra levnadskostnader hade stigit. Herr Ohlin var skeptisk, det är sant, men jag vill dock framhålla, att man även inom folkpartiet var så pass oviss beträffande utvecklingen under den kommande tiden — vilket är helt naturligt med hänsyn till vår mänskliga oförmåga — att folkpartiet inte gjorde några ansträngningar att definiera sin linje. Det finns uttalanden av folkpartistiska riksdagsmän, som inte heta Ohlin, vilka närmast tyda på att man på det hållet ansåg att här var det inte mycket att göra. Jag vill alltså ingalunda förneka att herr Ohlin fick rätt och jag orätt. Jag unnar herr Ohlin denna karamell, och jag uttalar den önskan, att han länge må kunna njuta av den.

Annars är det väl ofrånkomligt — det har heller inte förnekats av någon — att anledningen till att vi nu på nytt måste försöka slå vakt kring stabiliteten i vår ekonomi är internationella händelser. Dit hör också, herr Ohlin, devalveringen; det var ju en utrikes händelse som gjorde att vi devalverade,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

liksom rustningskonjunkturen ute i världen och Koreakrigets utbrott ha skapat ett nytt ekonomiskt läge, som har medfört nya påkänningar för oss.

Vi ha nu att emotse att dessa nya priser, uppkomna på grund av prisstegringarna utomlands, på grund av devalveringen, på grund av rustningskonjunkturen och på grund av Koreakriget, få slå igenom i vår prisnivå och att lönerna få anpassa sig därefter. Från herr Ohlins sida görs det alltid gällande att den omständigheten, att vi icke gjorde en anpassning i fjol och en ny anpassning i år, har försvårat vårt läge. Och det kan anföras skäl för detta, det vill jag inte bestrida. Det är klart att man kan säga: Förändringarna bli därigenom på en gång större, och då bli kanske också förväntningarna på en gång större. Men kan man inte också tänka sig att om vi gjort en liten anpassning förra året och så gjort en av oss alla som fullt naturlig ansedd anpassning detta år, så hade vi kanske för litet observerat faran och framför allt hade allmänheten för litet observerat faran. Det kan därför hända att våra möjligheter att sätta in moteldar av både materiell och psykologisk natur i så fall blivit svagare.

Jag skall inte ta någon ståndpunkt i denna fråga därför att det är alldeles meningslöst. Det kommer nämligen aldrig någonsin att kunna objektivt visas, vilken av dessa meningar som kan anses vara den riktiga. Nu stå vi alltså inför det faktum, att vi måste göra en anpassning. Och det är alldeles uppenbart, som jag har sagt så många gånger, att de lönestegringar som nu kunna väntas inte få ta i anspråk mer än det utrymme för reallönehöjning som föreligger. Ty om de gjorde det betydde det bara en fortsatt prisstegring, ett fortsatt uttunnande av penningvärdet, och reallöneförbättringar bli väl snarare sämre än bättre om man går över märket. I detta avseende anser herr Ohlin att det skall drivas upplysning.

Ja, jag vill bara säga att det är en upplysningsverksamhet, som vi från vår sida icke ha vägrat att bedriva. Det finns hundratals artiklar skrivna i den socialdemokratiska pressen, som inpränta detta, och det har hållits hundratals föredrag med samma påpekande. För min del har jag aldrig uraktlåtit att starkt understryka detta i alla de valtal jag har hållit i år, där jag också har understrukit både de risker vi nu löpa och de konsekvenser, som kunna framkallas av behovet av skattehöjningar, en fråga som jag strax skall beröra.

Från herr Ohlins sida har det här sagts, att konjunkturinstitutets höst-rapport är bra, men vilken ståndpunkt intar regeringen till den? Det är kanske litet för mycket begärt att regeringen såsom Kungl. Maj:t skall ta ståndpunkt till ett sådant aktstycke. Det tror jag inte regeringen skall göra, men personligen har jag redan tagit ståndpunkt och kan inte förstå, att inte herr Ohlin observerat de ord jag har skrivit i proposition nr 255 till denna höstriksdag. Där står att material för bedömande av det utrymme, som kan finnas för en reallönehöjning, återfinnes i konjunkturinstitutets föreliggande höstrapport. Jag har alltså direkt hänvisat till denna utredning, och det innebär väl att jag anser, att det material som där finnes är vederhäftigt.

Vi få alltså räkna med att det kommer att bli påfrestningar i form av prisstegringar och lönehöjningar och att det därigenom kommer att göras ett angrepp emot penningvärdet. Det är också klart, som man här sagt, att det är statens centrala uppgift att värja penningvärdet. Därmed stå vi inför frågan: Vad skola vi då göra? Man har också här i denna debatt efterlyst regeringens program, det lär inte finnas i proposition 255. Jag skulle emellertid vilja säga, att även om inte där föreligger någonting som kan betraktas som en programmatisk utformning, så är

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

det fullständigt klarlagt på vilka vägar regeringen för sin del tänker gå fram, och jag skall tillåta mig att ett ögonblick uppehålla mig vid denna sida av saken.

Man kan naturligtvis här välja mellan olika alternativ. Ett alternativ, som diskuterats under den senaste tiden, går ut på att vi icke nu skola medge vare sig några prisstegringar eller löneförhöjningar, utan vi skola i stället sätta in våra krafter på att låta det nuvarande pris- och löneläget stabiliseras. För det ändamålet har man föreslagit, att vi skulle skriva upp den svenska kronans värde och kombinera denna åtgärd med mycket kraftiga åtgärder till åtstramning av penning- och finanspolitiken. Det skall inte förnekas att där föreligger ett alternativ. Det har dock inte varit någon som i den tidigare diskussionen här ställt sig på den linjen; jag gör det inte heller, och det finns ju under sådana omständigheter inte någon anledning för mig att mera ingående fördjupa mig i de risker och svårigheter, som detta alternativ enligt mitt sätt att se skulle kunna medföra.

Men utan en sådan politik, som även innesluter uppskrivning av den svenska kronans utlandsvärde, är det helt säkert omöjligt att genomföra en stabilisering av den nuvarande pris- och lönenivån, och då kan ju nästa alternativ inte vara annat än det att man så att säga tar en begränsad men kontrollerad inflation, en engångsåtgärd, varigenom man låter priserna anpassa sig till det läge, som skapats ute i världen, och lönerna anpassas till detta nya pris- och kostnadsläge. Och sedan? Ja, sedan gäller det att låta åtgärden bli en engångsåtgärd så att inte de förväntningar, som nu frodas i skuggan av dessa framtidsutsikter, leda till att det blir en självständig svensk prisstegringskonjunktur ovanpå, som får priser och löner att fortsätta uppåt utan att det finns någon materiell bakgrund därtill. Det är där vi måste sätta in våra åt-

gärder. Vi måste förhindra en sådan fortsättning, och det är klart att det inte finns någon annan väg att gå än att för detta ändamål tillgripa en uppstramning av penning- och finanspolitiken. Vad syftar man till med en sådan uppstramning? Jo, man syftar till att antingen hålla konsumtionen eller investeringarna tillbaka eller bådadera. I dessa avseenden har man litet olika intressen.

Det är givet att de stora folkgrupperna äro obenägna att tänka sig en press på den privata konsumtionen. Det finns emellertid en annan grupp, framför allt företagarna, som med förkärlek vilja visa hän på en nedpressning av den privata konsumtionen. Utan att här behöva ta ståndpunkt till dessa olika åsikter vill jag säga, att det är mycket svårt att i nuvarande konjunkturläge sätta någon press på den privata konsumtionen. Jag vet egentligen inte hur det skall gå till. Men det har lekt mycket med tanken på att man skulle införa en omsättningsskatt. Vad innebär då en omsättningsskatt? Jo, den innebär höjda priser, den innebär höjda levnadskostnader. Även en sådan höjning av levnadskostnaderna kommer att bli föremål för strävanden att skapa kompensation i löneavtalen. Därför tror jag inte att en sådan åtgärd i nuvarande läge har någon kraft. Jag tror att vi få lämna den privata konsumtionen vid sidan. Men då följer med så mycket starkare naturnödvändighet att vi måste försöka hålla tillbaka den offentliga konsumtionen och hindra den från att växa oss över huvudet. Och då komma vi till frågan om det allmännas utgifter.

Det är självklart att vi måste vidta alla de åtgärder vi kunna för att spara på statsutgifterna, och detta kommer att bli en uppgift, som denna kammars ledamöter under det närmaste halvåret få mycket att göra med — jag menar vid behandlingen av den nya budget, som kommer att framläggas den

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

10 januari. Då få vi se vad Kungl. Maj:t har kunnat göra för att spara men också vad riksdagen sedan kan åstadkomma för enighet för att genomföra besparingar.

Men hur än resultatet på denna punkt kommer att bli, är väl en sak i alla fall säker, nämligen den att om vi skola ha någon chans att förhindra en fortsatt försämring av penningvärdet, går det inte för sig att underbalansera budgeten; det går inte för sig att ordna det så att staten har utgifter, som medborgarna inte få betala direkt, utan som man kanske får låna medel till eller trycka sedlar för att täcka. Den synpunkt jag nu här anfört har ju också sin stora relevans till detta års budget och till frågan om hur vi skola kunna balansera detta budgetårs inkomster och utgifter.

Låt mig ge en liten erinran om vad som här har förevarit. I riksstaten räknade vi med att om vi inte toge hänsyn till utgifterna via gamla reservationsanslag, skulle budgeten visa ett överskott på 159 miljoner kronor, men att, om vi toge med de påräkneliga utgifterna på reservationsanslag, överskottet minskades till 59 miljoner kronor. Efter en omräkning, som vidtagits på s. 16 i propositionen nr 255, har överskottet, om vi icke räkna med reservationsmedelsutgifterna, minskats till 100 miljoner kronor, och eftersom våra utgifter på reserverade medel tydligen komma att öka, så har med tillägg av dessa resultatet blivit ett minus på 50 miljoner kronor. Det förslag jag har lagt fram till förstärkning av statens inkomster genom en förhöjning av spritskatterna innebär, om det bifalles av riksdagen, att vi få ett överskott — utan att räkna med reservationsmedelsutgifterna — på 150 miljoner kronor. Det blir med andra ord plus minus noll om vi räkna med de pengar, som gå ut via reservationsmedelsanslag, och följaktligen visar redan propositionen nr 255 ett försämrat statsfinansiellt läge,

i jämförelse med riksstaten, på 50 miljoner kronor.

Jag skall kanske i detta sammanhang ta upp en liten sak, som har varit ute och spökat här i debatten och som förut varit gefundenes Fressen för många tidningsskribenter, av vilka åtskilliga sitta i denna kammare. Herr Ohlin uttryckte saken så: I radiodebatten visste finansministern ingenting om huruvida det skulle behövas några ökade skatteinkomster, men redan strax därefter var han snabbt på det klara med den saken. Jag vill bara säga, att detta uttalande inte är riktigt. Jag yttrade mig alldeles ärligt när jag i radiodebatten sade, att regeringen inte hade tagit någon ståndpunkt till denna sak, och jag kan tillägga, att jag själv den gången inte hade tagit någon som helst ståndpunkt till frågan. Jag vill också göra ett påpekande. Investeringskatten, som jag skall ägna några minuter åt längre fram, kan ju inte, även om den genomföres, komma att ge staten några pengar för detta budgetår. Ett utskickande av promemorian kunde alltså inte på något sätt antyda att man genom den ville ta in några pengar för att täcka hålen i detta års budget. Om den skatten kommer att bli beslutad, kommer den att tillämpas först vid 1951 års taxering, och staten kan följaktligen inte få in några pengar genom densamma förrän 1952. I fråga om spritskatterna ber jag bara kammarens ledamöter läsa igenom den kortfattade utredning, som finns i propositionen nr 255 om de överväganden som lett fram till Kungl. Maj:ts förslag om att höjningarna av spritskatten m. m. skola träda i kraft redan under detta budgetår. När ni sett den utredningen, bör det vara klart för var och en, att det inte fanns någon möjlighet för finansdepartementet att några dagar efter partiledarkonferensen ha någon klar uppfattning, huruvida det kunde behövas mera pengar för detta år. Ty det betydde, som ni skola finna där,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ingalunda att enbart de höjda försvars-kostnaderna voro uppe till övervägande utan många andra ting.

Nu är det emellertid ett faktum att vi här stå inför den konsekvensen att vi måste se till att inte under detta budgetår få en underbalanserad budget, d. v. s. en reellt underbalanserad budget. Jag vill emellertid på denna punkt säga, att här finns ytterligare ett stort frågetecken. Frågan gäller, huruvida det skall bli utsträckt tid för inbetalning av kvarskatten 1951. Den frågan är ännu inte slutgiltigt prövad av regeringen. Remissyttrandena ha nyss kommit in till departementet, men så mycket kan jag väl säga här, att det måste komma att föreligga mycket starka skäl för att medge ett förlängt uppskov. Skulle det ges, komme det att leda till ett betydande underskott i detta års budget med påföljd, herr Hjalmarson, att pengarna få av riksgäldskontoret skaffas på något annat sätt — de måste ju nämligen fram.

I dagens läge är det uppenbart att vi inte kunna undgå att även ägna stor uppmärksamhet åt frågan om hur mycket vi ha råd att investera. Det kan visserligen aldrig objektivt avgöras huruvida en nation använder för mycket eller för litet till investeringar, för mycket eller för litet till konsumtion. Men så mycket kunna vi väl i alla fall säga, som att det är påtagligt att investeringarna i Sverige 1950 ha fått så mycket större utrymme i den svenska nationalinkomsten, att investeringsbeloppet, åtminstone reellt sett, ökat med 10 procent i jämförelse med tiden närmast före det sista världskriget. Den andel av nationalinkomsten, som användes till investeringar, har blivit 10 procent större, och den andel, som användes till konsumtion, har blivit i motsvarande grad mindre. Detta är inte från min sida sett bevis för att vi ha för stora investeringar; det är bara en antydning om att vi dock inte farit hårdhänt fram med investeringarna. Vi

kunna inte, om vi vilja hålla den samhällsekonomiska balansen, efter det som nu kommer att ske, tänka på ökade investeringar. Byggnadsregleringen måste vara kvar även nästa år och kanske längre, och det kan inte bli ett ökat utrymme för byggande genom att det ges en större kvot — det kanske inte heller behöver bli en minskad sådan.

Men sedan ha vi alla de investeringar som falla utanför byggnadsregleringen, och det är ju den större delen. Därvidlag ha vi nu vidtagit åtgärder av kreditpolitisk natur. Lagen om skärpning av bestämmelserna för bankernas kassareserver har trätt i kraft, det har träffats överenskommelse mellan riksbanken och kreditinstituten om en restriktiv kreditgivning, och för att inte obligationer skola kunna användas som kontanta pengar har riksbankens stöd-köp av obligationer upphävts. Det har lyckats, men det har kostat en kvarts procents räntestegring att borttaga obligationernas karaktär av likvida medel.

Här kommer jag in på en liten historiediskussion med herr Ohlin, vilken jag dock inte skall göra så vidlyftig. Herr Ohlin säger, att vi i räntefrågan nu gå folkpartiets linje från förra våren. Ja, det kan han ju ha rätt i, men kanske herr Ohlin också vill erkänna, att jag i diskussionen i våras förklarade mig inte i princip ha något att invända mot herr Ohlins framställning. Jag bara sade, att jag ansåg tiden inte vara kommen. Jag hade då den uppfattningen att det skulle vara verksammare om vi samlade de åtgärder vi behövde vidta i en bukett i närmare anslutning till prisstegringarnas och löne-regleringarnas inträde för att därigenom kanske kunna åstadkomma en större psykologisk verkan vid en samlad insats. Men sedan kom Koreakriget med vad därav följde, vilket föranledde mig, riksbanksledningen och regeringen att välja en tidigare tidpunkt än jag förut hade tänkt mig. Jag vill också fästa herr Ohlins uppmärksamhet på

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

att det är åtminstone mer än två år sedan jag i riksdagen förklarade, att jag ansåg att vi borde eftersträva och söka komma fram till en rörlig ränta. Jag tror inte att herr Ohlin skall monopolisera uppfattningen om den rörliga räntans nödvändighet enbart för sin egen räkning; det finns också andra människor i detta land, som haft och ha samma mening.

Genom de kreditrestriktioner jag nyss omnämnt blev det möjligt att påverka sådana investeringar utanför byggnadsområdet som finansieras med tillhjälp av lånade pengar. Men det sker ju också mycket stora investeringar med tillhjälp av företagens vinstmedel. Skola vi inte göra något för att hålla dessa investeringar inom gränser? När man börjar beröra den saken blir det genast oro i lägret. Då börjar man tala om hur viktigt det är att investera för att kunna rationalisera och skapa bättre möjligheter för produktionen, då börjar man tala om hur viktigt det är att lägga upp beredskapslager. Men, ärade kammarledamöter, när det gäller att hindra folk från att rationalisera med tillhjälp av lånade pengar eller att lägga upp lager med tillhjälp av lånade medel är man inte lika ömtålig. Här är det väl ändå så att vi få göra klart för oss, om vi anse det nödvändigt att hålla investeringarna inom vissa gränser eller om vi inte anse detta. Anse vi det nödvändigt, kunna vi inte låta ett avsnitt vara fullständigt fritt; det blir en snedvridning och en orättvisa. Det har i finansdepartementet gjorts upp en promemoria om investeringsskatt, där ett försök göres att utforma en ordning varigenom företagen skulle tvingas att allvarligt överväga om de investeringar, som de vilja göra med tillhjälp av vinstmedel, äro absolut nödvändiga eller icke. Nu sade herr Ohlin här, att denna promemoria var så sönderskjuten att väl ingen kunde tänka på att lägga fram densamma. Ja, jag förstår herr Ohlin. Herr Ohlin har, liksom jag i första omgången

gjorde, läst vad som stod i tidningarna om remissyttrandena. Men, herr Ohlin, tidningsreferaten av yttrandena äro inte särdeles överensstämmande med det objektiva förhållandet. Det är snarast, som någon företagare nyligen sade mig, fråga om att på ett lättfattligt sätt lägga fram ovederhäftigheter. Jag skulle vilja säga, att om regeringens prövning leder till att ett förslag om investeringsskatt kommer att föreläggas riksdagen, så är jag i sådant fall i stånd att lägga fram ett förslag, som kommer att ha stöd av majoriteten av de myndigheter som yttrat sig. Jag säger icke att det kommer att röna bifall av majoriteten bland dem som skola betala skatten, ty där har jag aldrig räknat med att få någon majoritet.

Men jag vill gå herr Ohlin till mötes — och det har jag gjort redan före denna debatt — på det sättet, att jag förklarar, att vi hålla på att försöka se efter om det är möjligt att komma fram på en annan väg, som är lika effektiv men som kanske icke är lika oaptitlig för företagarna som vad denna väg är. Jag vill emellertid bara understryka, att inom detta område kunna vi helt säkert icke undgå att vidtaga åtgärder.

Detta är i stort sett de linjer som vi tänka oss: Alltså en stram finanspolitik, återhållsamhet från statens sida i fråga om utgifter och även i fråga om investeringar, en klar budgetbalans, helst en överbalansering av budgeten, samt åtgärder för att begränsa investeringarna genom liksidiga ingrepp på alla punkter av investeringsområdet.

Huruvida detta program — ty det är ju ett program — kan komma att visa sig tillräckligt, det kan ingen spå om i dag. Inom samhällsekonomin är det nämligen icke så att man har en maskin med en spak, som man kan höja från 1 till 4 för att uppnå en viss verkan och att om man behöver större verkan, kan man höja den till 6. Så är det icke här. Det finnes ingen annan metod än att rent empiriskt leta sig fram till

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

vad som behöves. Om det kommer att visa sig att de åtgärder, som vi nu tänkt oss, icke räcka, kan man fortsätta: det är ingen konst att minska byggnadsverksamheten, det är ingen konst att genom en eller annan skärpning av kreditrestriktionerna åstadkomma en ytterligare minskning av de investeringar, som ligga utanför byggnadsregleringen, och det kanske också är möjligt att skärpa en eventuell investeringsskatt.

Jag kanske skulle säga ett ord om prisutjämningsavgifterna på skogsprodukter. Det är väl ett faktum som ingen kan bestrida, att på grund av de onormala ekonomiska förhållandena ute i världen är det vissa råvaror, som ha stigit så i pris, att prisstegringen är samhällsfarlig. Det gäller många ting som vi skola köpa, och det gäller också vissa ting som vi skola sälja. När vi här tala om skogsprodukter är det icke därför att vi i princip hålla oss till skogsprodukter, utan det är därför att, såvitt vi kunnat finna, skogsprodukterna för tillfället äro de enda varor, beträffande vilka prisstegringen blivit så exceptionellt stor, att det finnes anledning att försöka bryta av toppen. Det är utan tvivel i allas intresse, även i företagarernas, att dessa toppar bli avbrutna. Sedan kan det tvistas en liten smula om vad man skall göra med de pengar som på det sättet omhändertagas på längre sikt. Men jag tvistar icke med någon om att pengarna böra steriliseras i statens hand och användas på sådant sätt, att de ej påverka det ekonomiska skeendet i dag.

Jag skulle på denna punkt vilja säga till herr Hjalmarson, att det kanske ändå vore förståndigt av herr Hjalmarson att litet mera checka sina uppgifter i de käcka tal han håller här. Det är icke så som herr Hjalmarson gjorde gällande, att det är devalveringen som har skapat den prisstegring på skogsprodukter som nu föreligger. Den prisstegring som kom genom devalveringen hade icke en sådan omfattning. Det är

helt andra ting, herr Hjalmarson, som verkat. Därför är det ett löjligt påstående, när herr Hjalmarson säger, att först genomför den svenska staten en sak, nämligen devalveringen, så att en prisstegring följer, men sedan vidtar staten åtgärder för att taga bort prisstegringen. Det har ingenting med ett vederhäftigt resonemang att göra.

I anknytning till detta skulle jag till slut vilja säga några ord om riksbankens och riksgäldskontorets politik, icke därför att jag på något sätt anser mig ha något förstahandsansvar beträffande de ting som där ske men för att jag tycker att det är min skyldighet att säga någonting om den saken.

Man säger här, att riksbanken finansierar statsverket med sedelpressarna. Herr Hjalmarson hade en lång uppräknings av tokiga ting som hade skett t. o. m. i strid med riksdagens direktiv. Jag kan väl icke tänka mig annat än att riksdagens vederbörande organ, som ha till uppgift att se till, att regeringen, riksbanken och riksgäldskontoret följa riksdagens beslut, också titta på detta och se efter, om det verkligen är så, att det har handlats i strid med givna direktiv.

Jag fick, när herr Hjalmarson gjorde denna uppräknings, en liten tanke. Herr Hjalmarson talade om att han läste så mycket engelska detektivromaner. Det gjorde jag också förr när jag hade tid till det. Jag undrar om det icke vore nyttigt, herr Hjalmarson, att låta bli det och i stället ägna så mycket större tid åt de ting, som herr Hjalmarson talar om i riksdagen.

Låt oss hålla oss till det sista året. Det är icke så mycket lönt att vi spekulera om det som har varit tidigare; då kommer man in på långperiodsproblem med mycket invecklade räkneshätt. Går man tillräckligt långt kommer man i den situationen, att man kan visa, att här har staten genom riksbanken och riksgäldskontoret dragit in betydligt mera pengar från allmänheten än vad

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

som givits ut. Jag håller mig alltså till det sista budgetåret 1949/50. Det är alldeles riktigt, att riksbanken, såsom man säger, under detta budgetår har försett marknaden med ett nettobelopp av cirka 200 miljoner kronor. Jag tror ändå, att det skulle vara lättsinnigt att säga att detta berott på att statens affärer gått vind för våg. Orsaken till att det blivit ett så stort överskott är ändå i grund och botten den kraftiga ökning av valutareserven, som inställde sig omedelbart efter devalveringen. Vad man kan säga är att riksbanken ej under detta budgetår lyckats att från marknaden draga in lika mycket pengar som den givit ut dels i betalning för nettointströmningen av valutor till valutareserven och dels till statskassan för täckning av dess utgifter. Detta är icke något idealiskt förhållande. Jag menar visst, att detta är ett av de områden, där vi härefter måste försöka att med all kraft arbeta oss fram till ett sådant läge, att det ej blir så att riksbanken nettoförser marknaden med betalningsmedel. Men detta medför ej att jag drar den slutsatsen, som man på många håll gör, att riksgäldskontoret till varje pris skall taga upp sina lån i marknaden. Det är icke ur samhällsekonomisk synpunkt någon förlust om dessa lån gå över riksbanken: huvudsaken är att det blir pengar från marknaden. Att man går över riksbanken har ju vissa fördelar, bl. a. att försäljningen av värdepapper kan ske kontinuerligt och anpassas efter läget på marknaden i varje ögonblick. Man kan sålunda därigenom på ett mjukare och bättre sätt draga till sig de kapitalmedel som erfordras.

Med detta har jag icke sagt, att icke riksgäldskontoret får gå ut i marknaden. Jag menar, att det skall riksgäldskontoret visst göra. Men det skall icke vara så att man skall säga, att all riksgäldskontorets upplåning skall ske direkt i marknaden. Det skulle, menar jag, vara felaktigt. Det viktiga är att se till att riksgäldskontorets behov av lånade

medel tillgodoses genom att det kommer pengar från allmänheten, d. v. s. att pengarna komma från marknaden. Det betyder icke att det skall vara balans varje vecka eller varje månad. Men på litet längre sikt måste man givetvis komma till detta resultat.

Jag skall sluta med att säga bara några ord. Det talas så ofta om att vår ekonomi är så svankig och svag, att vid den minsta lilla vindpust sättes stabiliteten i fara. Det ligger en viss sanning i detta. Det beror helt enkelt därpå, att vi driva den fulla sysselsättningens politik. Det är klart, att man då har ett läge, där små förändringar åstadkomma små rubbningar. Dem måste man ständigt vara beredd att möta, än på en punkt och än på en annan. Det var mycket enklare att klara stabiliseringen på den tiden, när man hade en stor buffert av arbetslösa. Då innebar icke en förstärkning av konjunkturen, att den överansträngde arbetsmarknaden. Det fanns en stor reserv; man nådde ändå icke upp i toppen. Det fanns en stor marginal. Men denna marginal vilja vi icke ha. Vi vilja ha den fulla sysselsättningen. I varje fall förklarade alla partier detta i den föregående valrörelsen. Jag vet inte om det skett någon ändring efter valet. Vi få då ett tillstånd, där vi bli nödsakade att vara på ständigt vakt, eftersom vi icke kunna ha lika starka buffertar som man hade i den gamla tiden.

Men när det gäller att skaffa de medel, som behövas för att nå ett sådant resultat, eftersträva vi ju här i Sverige sedan åtskilliga år tillbaka att komma bort från detaljreglerandet och komma fram till mera generella och automatiskt verk samma medel. Ute i världen, i Amerikas Förenta stater, som alltid ha varit föregångslandet för vad man kallar en liberal politik, och i Belgien, beträffande vilket gäller detsamma, har den ena detaljregleringen nu staplats på den andra. Det går en våg av detaljregleringar på nytt fram över världen. Vi

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

anstränga oss här för att icke dragas in i denna våg. Men jag vill göra ett påpekande. Det är att man icke får stämpla varje åtgärd, som man finner misslaglig, som en detaljreglering. Här säger man från vissa håll, att penningpolitiken är i sin tillämpning automatisk och generell. Det är den visst icke. Kreditrestriktionerna i bankerna äro långt ifrån några automatiska och generella ting. Föreslår man en skatt, som innebär en automatisk och generell metod, får man genast höra att vi äro på väg in i detaljregleringar på nytt, därför att man icke tycker om medlet.

Men har man klart för sig, att den samhällsekonomiska balansen måste upprätthållas medelst ett samspel av åtgärder inom penningpolitikens och finanspolitikens ramar, då skall man, om man vill gå fram med automatiska och generella metoder, också acceptera att man tillgriper sådana metoder inom alla de områden, där man har att söka medlen för penningvärdets upprätthållande.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall gärna bekräfta vad finansministern önskade bekräftat: att han redan för ett par år sedan talade om att han i princip tyckte, att man skulle ha rörlig ränta. Men, herr finansminister, när man sitter i regeringen, är det icke bara fråga om att uttala sig i princip; det gäller att se till att det också beaktas i den aktuella politiken. Där har ju finansministern hållit på den stela räntan, jag måste tyvärr säga utan de väsentliga modifieringar som vi förordat.

När finansministern hänvisar till sitt uttalande i våras, måste jag bedröva honom med att läsa upp ett stycke av vad han sade. Det lyder så: »Herr Ohlin frågade, i vilket läge jag skulle anse, att det vore möjligt att genomföra en viss ränterörlighet. Jag vill för min del på den frågan svara, att om jag efter höstens avtalsuppgörelse finner, att vårt

ekonomiska läge fortfarande ter sig stabilt utan tendenser i inflationistisk riktning, anser jag att tiden då är inne att diskutera frågan om en sådan rörlighet.»

Nu är det, som kammaren förstår, just därför att det finns starka tendenser i inflationistisk riktning som det befunnits nödvändigt att övergå till en viss rörlig ränta. Jag måste därför göra min komplimang till finansministern, denna gång en liten smula reserverad.

Affischerna »Vi klarade krisen» ansåg finansministern vara berättigade som en replik till de borgerligas valrörelse 1948, där man talade om en naturkatastrof. Om finansministern läst t. ex. folkpartiets officiella valtryck, som partiet svarar för, och mina tal, som jag naturligtvis i hög grad svarar för, skulle finansministern ha observerat, att de punkter, där vi talade om vanstyret, gällde just valutakrisen. Och denna valutakris, herr finansminister, är sannerligen icke klarad i dag, ty det är konsekvenserna, de uppskjutna konsekvenserna av förra höstens anpassning, som vi nu se framför oss under den kommande vintern. Jag förmodar, att herr Sköld då icke hade tid att läsa vårt valtryck. Det var kanske på den tiden då finansministern ännu läste detektivromaner.

När det gäller talet om att ingen kunde förutse Korea-krisen, vill jag gärna erkänna detta, men det är en orolig värld vi leva i. Det var därför man på vårt håll varnade regeringen för vad som möjligen skulle komma och för att taga de risker som man då ville taga.

Jag vill också gärna medgiva, att regeringens politik fått ännu större skadeverkningar än vad vi trodde skulle komma. Men det är icke, som finansministern gjorde gällande, något exempel på efterklokhet. Vi får väl ändå begära av regeringspolitiken att den inte bara skall hålla när det är vackert väder. Den skall hålla också i blås- väder.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Nu hänvisar man till händelserna i utlandet och dess påkänningar. Ja, de äro obestriddliga, men varje gång det går uppåt i ett gynnsamt läge, talas det om hur bra regeringen sköter sig, och så snart det kommer svårigheter bero de på förhållandena i utlandet. Jag undrar om man ändå inte bör vara en smula konsekvent därvidlag och erkänna regeringens visserligen begränsade men dock ansvar i båda fallen.

Beträffande upplysningsverksamheten säger finansministern, att han har uttalat sig fullt tydligt. Jag vill bara konstatera, att hans upplysningsverksamhet i varje fall inte har trängt fram till kammarledamoten herr Severin och till den tidning han redigerar, där man i en bemärkt artikel för ett par dagar sedan gjorde sig till tolk för den uppfattningen, att de fackliga organisationerna inte ha någon annan uppgift än att få ut största möjliga inkomsthöjning — att sörja för att det inte blir inflation är regeringens sak. Det vore intressant att höra, om den nye socialdemokratiska gruppordföranden i första kammaren, som lär stå Aftontidningen nära, har samma mening. Man måste fråga sig, vad LO anser att regeringen skall göra.

Nu säger finansministern, att det är fullständigt klarlagt vilka regeringens vägar äro, nämligen bland annat en åstramning av penning- och finanspolitiken inklusive skatthöjningar. Det märkliga är att detta icke var klarlagt veckorna före valet. Finansministern hävdar fortfarande, att han icke kunde ha lämnat några flera upplysningar där om än han gjorde, eftersom regeringen och han själv ännu inte hade tagit ställning, men att det däremot nu är fullständigt klart vad som kräves. Jag tror, herr finansminister, att det är ett hopplöst företag att försöka ta bort det intrycket både här i kammaren och bland Sveriges folk, att denna plötsliga klarhet hos herr Sköld och regeringen är anmärkningsvärd.

När finansministern säger att man måste lämna den privata konsumtionen utanför vill jag säga, att det naturligtvis finns viktiga inkomstbildningsproblem och problem om hur det allmänna kan uppmuntra till sparande. Om man lämnar dessa ting utanför, får man icke ett program som håller, och man får heller inte ett program som kan inge förtroende.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte ta upp någon tvist med herr finansministern om den mångomtalade affischen »Vi klarade krisen». Det räcker kanske med att konstatera, att den gamla krisen har blivit som ny igen, och det är i alla fall den vi främst få syssla med.

Herr Skölds paroll var: begränsad men kontrollerad inflation som en engångsåtgärd. Hur mycket penningvärdeförsämring vi skulle få svälja fingo vi dock inte något besked om. Finansministerns uttalanden om kontrollåtgärder voro så allmänt formulerade, att de gävo föga hållpunkter. I fråga om besparingar på statsbudgeten fingo vi intet besked. Hur finansministern ser på subventionerna, den automatiska utgiftsstegringen o. s. v. skola vi få veta den 10 januari, och i fråga om investeringsskatten hänvisade finansministern i stort sett till sitt blivande ståndpunkts-tagande.

Jag vill konstatera, herr talman, att jag får en viss tid över att läsa detektivromaner, och jag kan endast beklaga, att finansministern inte tycks befinna sig i samma angenäma situation.

Låt mig, herr talman, dock försöka sammanfatta vad regeringsprogrammet, såvitt jag förstår, går ut på.

För det första är det statlig priskontroll. Denna har mycket små möjligheter att på ett sätt som motsvarar kraven på högsta möjliga ekonomiska effektivitet påverka prisutvecklingen.

För det andra är det en penningpoli-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

tik, som jag måste sätta en rad frågetecken efter. Min blygsamhet förbjuder mig att delta i den tävling, som har uppstått om vem som var först att förordna en rörlig ränta — herr Sköld och herr Ohlin få göra upp den tävlingen inbördes. Det är dock glädjande att man kommit fram till dagens ståndpunkt, men skulle man inte kunna ta det lilla steget ytterligare och medge, att vi inte jämt och ständigt böra tala om »lågräntepolitikens ram» utan för att få effekt med små åtgärder böra gå rakt på sak och tala allenast om en rörlig ränta.

När det gäller den statliga upplåningen kunde jag inte av herr Skölds uttalande få klarhet om han verkligen vill, att man planmässigt och effektivt skall förlägga upplåningen direkt i öppna marknaden.

Finansministern åberopade ändringen av kassareservbestämmelserna. Jag är inte så hemma på det området, men jag måste sätta ett stort frågetecken för denna åtgärd. Inte annat än jag kan se har konjunkturinstitutets rapport visat, att effekten av kassareservbestämmelsernas skärpning är mycket begränsad. Såvitt jag förstår innebär denna åtgärd bara att riksbanken tar ett räntefritt tvångslån av allmänheten via bankerna, på vilket allmänheten själv i sista hand får betala ränta i form av höjda utlåningsräntor på lån mot säkerhet i aktier och obligationer. På något avgörande sätt kan inte detta påverka kreditvolymen. Denna beror väsentligen på bankernas inlåning, vilken beror på marknadens allmänna likviditet, som i sin tur till väsentlig del hänger samman med riksbankspolitiken. Det är den eviga cirkeln, som vi aldrig kunna komma ur.

För det tredje hänvisar finansministern till investeringsskatten. Herr Sköld säger att skatt på investeringar är ett automatiskt och generellt verkande medel. Ja, visst är den det, men det är inte i och för sig tillräckligt. Det är

inte så att alla automatiska och generellt verkande metoder kunna rekommenderas. Investeringskatten har åtskilliga högst ogynnsamma konsekvenser. Den är ineffektiv på många områden och i varje fall i föreliggande skick behäftad med en rad besynnerligheter som jag förut har exemplifierat.

Slutligen ha vi den sista punkten på regeringens program: allmänna råd och förmaningar till parterna på arbetsmarknaden.

Det må förlåtas om man efter att ha tagit del av detta allmänt hållna program ingalunda känner sig övertygad om att detta är ett program som möjliggör en effektiv begränsning och kontroll av den inflation, vilken herr Sköld nu målar upp för oss som ett oundvikligt framtidsperspektiv.

Herr SEVERIN (kort genmäle): Herr talman! Jag känner mig uppfordrad att lämna en korrigering i anledning av herr Ohlins referat av en artikel i Aftontidningen. Jag var inte i tillfälle att höra hela den del av anförandet som rörde denna sak, utan jag råkade få höra endast hälften eller kanske tre fjärdedelar.

I denna artikel framhölls det mycket riktigt, att det är statens uppgift — det stod statens, inte regeringens i artikeln — att upprätthålla penningvärdet. Där stod också, att fackföreningsrörelsen har till uppgift att söka utvinna mesta möjliga av det som kan utvinnas av real löneförhöjning. Samtidigt betonades, att fackföreningsrörelsen inte har något som helst intresse av att driva upp lönerna utöver vad som kan vinnas i real löneförhöjning, d. v. s. att åstadkomma en löneförhöjning, som mer eller mindre omedelbart skulle ätas upp av en motsvarande prisstegring.

Artikeln slutade med att fackföreningsrörelsen naturligtvis icke kan ha till uppgift att upprätthålla penning-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

värdet — det är i huvudsak statens uppgift — men att fackföreningsrörelsen kan stödja statens strävanden i detta hänseende genom att icke framställa lönekrav som äro ägnade att driva upp priserna och sålunda framkalla en mot löneförhöjningarna svarande prisstegring. Det innebär också att fackföreningsrörelsen kan stödja staten genom att låta sina lönekrav stanna inom ramen för vad som möjligen kan uppnås av real löneförhöjning.

Jag skulle tro att LO:s ordförande, till vilken herr Ohlin i detta sammanhang refererade, och fackföreningsrörelsens hela ledning äro av samma mening.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall bara göra några anmärkningar till vad herr Ohlin yttrade. Först vill jag tala om ett par ting som gälla vad jag har sagt tidigare.

Herr Ohlin redogjorde här för vad jag hade sagt om den rörliga räntan och om tidpunkten för dess införande. Jag skall gärna medge, att sammankopplingen av tiden och villkoren kan ge herr Ohlin i viss mån rätt i vad han sade, men vad jag egentligen menade var, att om det var möjligt skulle vi icke oroa den ekonomiska situationen med en övergång till en ny räntepolitik förrän vi hade kommit i det nya läget. En försättning var att vi hade så god balans, att vi kunde göra det utan att det bleve några svåra kastningar. Det är ju nämligen så, att om man skulle komma på idén att gå över från en bunden ränta till en rörlig ränta vid en tidpunkt när samhället är fyllt av förväntningar och spekulativa tendenser, kan man ställa till en katastrof. När det blev uppenbart att vi på grund av Koreakrigets utbrott skulle komma att utsättas för en tillspetsning av det ekonomiska läget, skyndade sig därför riksbanken och regeringen att fatta dessa beslut medan

sommarstiltje rådde och bankdirektörer och försäkringsdirektörer lågo vid badorter. Vi gjorde det just därför att vi visste, att om vi skulle lyckas genomföra räntans rörlighet, måste det ske vid en tidpunkt, då det av en eller annan anledning var lugnt på värdepappersmarknaden. Det är egentligen precis samma sak som jag ville säga då, att man inte kan göra denna sak när som helst. Om man inte vill ställa till skada, måste man göra det i en period, då det råder sådant lugn, att spekulationer kunna undgås.

Vidare försökte herr Ohlin göra gällande, att vår dispyt i radio gällde hela den ekonomiska politiken. Jag har helt naturligt under hela valrörelsen talat om den ekonomiska politiken, jag har talat om den rörliga räntan, om kreditrestriktionerna och investeringarna och allt detta. Jag har inte dolt, att vi stodo inför en tillspetsning av det ekonomiska läget. Men, ärade kammarledamöter, jag fick inte den frågan ställd på detta sätt i radio. Jag fick den frågan av herr Ohlin, om regeringen tänkte höja skatterna under innevarande år. Jag svarade, att vi inte hade tagit någon slutlig ståndpunkt till det. Det kunde ju något bero på vad de nya försvarsutgifterna komme att leda till. Frågan gällde alltså helt och hållet, huruvida vi med tillhjälp av skatter skulle för detta budgetår skapa nya inkomster åt staten, och det hade ju icke någon ting att göra med den ekonomiska politiken i mera vidsträckt betydelse.

Så säger herr Ohlin, att regeringens politik bör hålla även i blåsväder. Ja, kan herr Ohlin säga, att den inte håller? Har den lett till några svårigheter? Kanske herr Ohlin säger, att det ju blir prisstegringar. Nå, varifrån komma de prisstegringarna? Är det en svensk självständig prisstegringskonjunktur eller är det en konjunktur som kommer över oss utifrån och som ett land med Sveriges utvecklade utrikeshandel icke kan undgå att beröras av?

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Vill herr Ohlin kanske att vi skola tillgripa de mycket långt gående åtgärder jag här har talat om för att förhindra denna utländska prisstegringskonjunktur att slå igenom? Annars vet jag inte vad det blir för mening i hela resonemanget.

Allt detta kommer ju att ge sig alltför eftersom vi glida in i den nya situation som vi icke ha i dag men som vi frukta. Det kommer att ge sig, huruvida den politik regeringen för kommer att hålla. Det finns ingen som helst möjlighet att i dag säga, att regeringens politik har misslyckats och att den inte hållit. Ännu håller den, och sedan få vi se igen nästa år, herr Ohlin, om den fortsätter att hålla. Då kanske vi få en ny karamell. Kanske herr Ohlin får den då också, kanske jag får den.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Jag måste nog trots finansministerns älskvärdhet säga, att hans försvar för att han ingenting sade före valet nästan gör situationen värre. Nu säger han, att dessa skatthöjningar under innevarande budgetår inte ha någonting att göra med den ekonomiska politiken i vidsträckt bemärkelse. Är det någon av kammarens ledamöter som kan få någon förnuftig mening i ett sådant yttrande? Finansministern har tidigare sagt, att en åtstramning i vad han då kallade penning- och finanspolitiken var det centrala, och sedan skulle skatthöjningar inte ha någonting att göra med denna centrala sak. Jag tror det finns ett råd som finansministern borde beakta: Försök inte försvara saken. Det gör den bara värre.

Sedan frågar finansministern om det har uppstått några svårigheter och om inte regeringens politik håller. Veta inte alla människor i dag, att vi befinna oss i ett besvärligt läge, där man har att vänta en stark stegring av priser, levnadskostnader och inkomster? Vi kunna väl ändå inte förbise vilka hamst-

ringsrisker osv. detta läge innebär. Vi kunna ju om ett år jämföra utvecklingen under våren och vintern med utvecklingen under samma tid i andra länder, t. ex. i Norge, Danmark och Schweiz. Då få vi se om man inte kan säga, att dagsläget innebär mycket betydande risker som förstörats av regeringens politik.

Till sist vill jag, herr talman, beträffande utelämnandet av inkomstfördelningsproblemen och annat säga till finansministern, när han hänvisar till att ett fullständigt ekonomiskt politiskt program finns i hans proposition, att jag undrar, hur många av kammarens ledamöter som innan de gingo hit kl. 11 i dag hade kunnat på rak arm svara på frågan: Redogör kort för regeringens stora förtroendeingivande ekonomiska program, som lägger en fast grund för penningvärdet nästa år. Jag undrar om svaren hade blivit mera samstämmiga än när Ture Nerman ställde frågan om socialiseringen. Jag tror ingen hade kunnat besvara frågan, och det beror inte på att kammarens ledamöter läsa detektivromaner utan på att det inte står i propositionen, herr finansminister. Det finns intet program av denna art. Det finns bara allmänna talesätt, och finansministern har genom sina allmänna förklaringar i dag heller inte åstadkommit ett sådant sammanfattande, allsidigt och tillräckligt hållbart program. Jag vill därför ge regeringen rådet att i tid göra upp ett sådant program, inte genom att tala på en höft om att man eventuellt kan skärpa en investeringskatt ytterligare utan genom att eftersträva en lösning som kan väcka förtroende hos alla grupper i landet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall bara ta upp ett par mindre saker.

Herr Ohlin håller fast vid att det icke från regeringens sida talats något om denna ekonomiska politik före valet. Jag bestrider detta. Jag gjorde praktiskt

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

taget ingenting annat under hela valrörelsen än talade om den saken. Om herr Ohlin menar, att valupprop och sådana ting inte sysslade med det, sammanhänger detta därmed att, som herr Ohlin väl vet, dessa trycksaker voro tryckta innan Koreakriget bröt ut. Herr Ohlin hade ju själv stor olägenhet av detta förhållande.

Det är ingen som förnekat, att det finns risker. Jag har inte gjort annat än talat om att dessa risker finnas och att man måste vidtaga åtgärder däremot. Hela min framställning i proposition nr 255 går ut på att tala om, vilka risker som finnas och vilka medel som man bör använda emot dem. Det som här är relevant är, om man kan övervinna riskerna. Det kan herr Ohlin ha sin mening om, och jag kan ha min.

När det sedan gäller frågan, huruvida propositionen innehåller en klar beskrivning av regeringens politik eller ej, säger jag: Herr Ohlin underskattar säkert sina kammarkamrater! Jag tror inte de ha den uppfattning, som herr Ohlin på ämbetets vägnar tycker sig behöva ha.

Herr FAST: Herr talman! Det brukar ju vara rätt vanligt, när riksdagen sammanträder strax efter det val företagits över hela landet, att valutgången kommer på tal. Jag hade räknat med att detta skulle ske i dag i större utsträckning än som varit fallet, då ju valutgången är avgörande för första kammarens sammansättning under en fyraårsperiod.

Man kan allmänt konstatera, att trots det livliga valdeltagandet valrörelsen var lugnare och stillsamare än på många år. Men det kan nog också fastslås att man i tidningspressen och också här i dag varit ganska nöjd med valutgången. Där man inte innerst inne varit nöjd, har man genom olika talesätt om konsolidering av partiet osv. försökt förklara, varför oppositionspartier-

nas högt spända förväntningar om regeringspartiets nederlag inte kunde infrias. Inom socialdemokratiska partiet måste vi vara rätt nöjda med valutgången, som givit den socialdemokratiska regeringen majoritet i första kammaren under en fyraårsperiod. Valet har också givit regeringen majoritet, om än knapp, i de gemensamma voteringarna, hur kommunisterna än rösta. Men det inte minst viktiga är enligt min mening, herr talman, att partiet erhållit en ökad procentuell andel i väljarkåren. Jag skall inte göra någon beskrivning av hur denna andel förskjutit sig från 1946 års val och fram till nu. Jag nöjer mig med att konstatera att, om jag inte misstager mig, denna andel av väljarkåren, sedan valresultatet klart föreligger, nu uppgår till 48,7 procent. Valutgången innebär, att medan den borgerliga kartellen minskade med 70 794 röster, kom socialdemokraternas röstökning upp till något mer än 78 000 och deras röstetal översteg den borgerliga kartellens med 91 300 röster. Jag har ingen anledning att fördjupa mig i hur denna tillbakagång i den borgerliga kartellen fördelar sig mellan de olika partierna. Det räcker för mig att konstatera — och jag gör det med tillfredsställelse — att det kommunistiska partiet har haft att inregistrera kraftig tillbakagång både vid 1948 års val och vid innevarande års val. Jag erinrar om att vid valet 1946 hade kommunisterna 11,2 procent, 1948 6,3 procent och vid årets val 4,9 procent av väljarkåren.

Jag måste säga att även om denna andel, sedd från svensk intressesynpunkt, är alldeles för stor, bär dock utvecklingen klart vittnesbörd om att det i vårt land inte finns någon verkligt lämplig jordmån för partier som stå under annat lands inflytande och som känna lydnadsplikt gent emot sådant land. Man kan också konstatera, att rättssäkerhet, frihet och demokrati äro för vårt svenska folk livsvärden, som man inte anser sig kunna undvara.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Valutslaget har också givit vid handen, att väljarna ha varit ganska oemottagliga för den vanstyrespropaganda, som under några år bedrevs från åtminstone vissa borgerliga håll ända fram till årets valrörelse, där denna propaganda som bekant tonades ned åtskilligt. Det förefaller också som om väljarna inte riktigt trott på förkunnelsen i valrörelsen om att man skulle sänka skatterna. Man har inte trott att detta var i aktuell politik möjligt. Att sänka skatterna och bygga mera åt flera var ett lockande perspektiv, men ändå lyckades det inte dra väljarna med sig.

Efter valutgången kan man, vilket också onekligen skett här i dag, avstå från vidare diskussion om bildandet av en samlingsregering och låta det alternativet bli tillämpligt endast därest det politiska läget ute i världen skulle påkalla en sådan utomordentlig åtgärd. Detta utesluter givetvis inte behovet av samråd och samarbete i andra former, där sådant samråd och samarbete är möjligt. Även i fortsättningen är det önskvärt att såväl utrikespolitiken som försvarspolitiken i görligaste mån ställs över partigränserna. Men, herr talman, då är det också i fråga om utrikespolitiken nödvändigt att det klagöres, huruvida det råder överensstämmelse i allt som är mera väsentligt. Någon avvikelse från den av regeringen deklarerade utrikespolitiska kursen är helt utesluten, ty väljarna ha också därvidlag gjort sitt understrykande och lämnat klart besked. Framtiden får väl utvisa — i dag är det ingalunda klarlagt — huruvida talet om en ny utrikespolitisk giv, om västorienterad alliansfrihet och om begränsad nordisk försvarssamverkan är i de konkreta fallen något annat än allmänna talesätt för att beskriva uppfattningen om alliansfrihet.

Jag vill på den punkten säga, att jag tror det är ganska farligt med oklara talesätt. Under förhandlingarna med Danmark och Norge voro vi nog ganska

överens om att vi icke skulle försöka att brygga över motsättningar med oklara formuleringar, ty det kunde göra morgondagens läge synnerligen besvärligt. På den punkten voro vi fullständigt överens. Jag håller det inte för totalt uteslutet, att om man hade velat dölja sig bakom särskilt oklara formuleringar man kanske kommit att något förlänga förhandlingstiden. Jag tror inte att det är så, som här framför allt från herr Ohlins sida gjorts gällande i fråga om nordisk försvarssamverkan, att det endast är fråga om vissa detaljer, vissa begränsade spörsmål, som inte alls kunna ha någon jämbördighet med en militärallians. Då frågar jag mig verkligen, varför man inte har avstått från att föra fram dessa ting i centrum på det sätt, som verkligen har skett, såsom skiljaktiga från den utrikespolitiska kurs som har deklarerats från regeringen, från regeringspartiet och från bondeförbundet! Jag tror att vi i så fall hade kunnat undgå en hel del onödigt besvär och kanske också att vår utrikespolitiska kurs blivit än mera respekterad.

Som man redan under värriksdagen kunde räkna med ha vi nu fått en hel del propositioner framlagda till behandling vid denna höstriksdag vid sidan av de bordlagda ärendena. Jag beklagar, herr talman, på det allra livligaste att läget i världen har så tillspetsats, att man i olika länder anser sig tvungen att företaga en betydande upprustning. Tyvärr kunna vi i vårt land inte göra mycket åt denna olyckliga utveckling, som hindrar och försenar återuppbyggandet av krigshärjade länder, lägger tunga bördor på folken och försenar det sociala reformarbetet litet varstans. Även i vårt land kunna vi inte undgå att vara med om att betala kostnaderna för vår frihet och vårt oberoende och för den större trygghet, som ett relativt starkt försvar är ägnat att skänka. Herr talman! Jag sade med full avsikt ett relativt starkt försvar. Vi

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

skola nämligen göra klart för oss, att inte ens ett stort land med rika personella och ekonomiska resurser kan tillskapa ett försvar, som inte har brister, och ännu omöjligare är det för en sådan stark stat att tillskapa ett försvar, som kan anses vara betryggande. Jag säger detta därför att man ibland av diskussionen fått intryck av att vi i vårt land skulle kunna avhjälpa alla de brister, som kunna finnas inom den militära organisationen och dess utrustning. Jag vill erinra om att om man medräknar alla försvarets olika kostnader, uppgå dessa årligen till ungefär 1 200 miljoner kronor. Vi komma sålunda inte ifrån, vare sig vi vilja eller inte, att det måste ske en avvägning mellan å ena sidan vad som i dagens läge kan anses vara erforderligt och å andra sidan vad vi kunna anse oss ha råd till. Jag är fullt medveten om att det även bland försvarets vänner kan råda olika uppfattningar om dessa ting, liksom också i fråga om vilka försvarsförstärkningar som den ene eller den andre sätter främst. Men en sådan diskussion och prövning avser ju att åstadkomma, att man skall få fram de allra bästa förslagen och den bästa avvägningen.

Den som i dagens läge vill i fråga om försvarskostnaderna gå utanför den ram, som man nu har framlagt från regeringens sida, är enligt min mening skyldig att anvisa, hur denna ökning skall finansieras, hur man skall kunna åstadkomma besparingar i fråga om statens utgifter eller öka inkomsterna.

När jag hörde herr Hjalmarson beskriva, huru man skulle kunna klara ut en del av dessa ting, gjorde jag vissa reflexioner. Det är ju så att man inom olika partier är fullständigt överens om att den sociala standarden och vår vetenskapliga och kulturella utrustning inte bör försämrast. Men om man är överens om detta, har man ju inte några andra möjligheter att täcka statens utgifter än att antingen hitta ytterligare

besparingsmöjligheter i fråga om statens utgifter eller också finna nya inkomster. När det gäller att undersöka, var man skall kunna vinna besparingar, har jag redan angivit de stora kostnadsrubrikerna. Om jag till detta lägger att vi inte kunna göra mycket åt de automatiska utgiftstegringarna, blir det en ganska smal plattform för de möjligheter till besparingar, som kunna finnas.

Jag såg i en tidning för några dagar sedan att man förmenade, att det vore mycket bättre att gå besparingslinjen än att uttaga ökade skatter. Det är ganska underligt att inte någon kommit med anvisningar om var besparingar kunna ske. Men i dag gjorde herr Hjalmarson några antydningar. Dessa antydningar voro av den beskaffenhet, att om de hade fått taga sig uttryck i ett nedtecknat program, så skulle nog slutresultatet ha blivit en försämrad social standard. Det skulle i varje fall ha blivit en sådan övervältring av de ekonomiska bördorna, att denna standard hade blivit väsentligt försämrad. Jag vet inte i vad mån detta innebär en förskjutning på högernsida ifrån tidigare deklARATIONER. Det vågar jag inte ha någon uppfattning om.

I nuvarande läge har man att göra med så många ovissa ekonomiska problem, att jag tycker det är bäst att vi uttrycka det med ganska små bokstäver. Det är ändå på det sättet, att vi hade uppnått ekonomisk balans, balans mellan import och export, mellan inkomster och utgifter, men så har det ute i världen inträffat en oerhörd prisökning på framför allt råvaror, som vi äro i utomordentligt behov av, prisökningar bl. a. till följd av Koreakriget och den allmänna oro, som följt detta i spåren. När man då vill göra gällande, att detta är ingenting nytt — herr Ohlin formade saken så, att detta är ingen ny kris, det är den gamla krisen som fortsätter — så tycker jag att det är att taga för liten hänsyn till de fak-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

tiska förhållandena, som ingen i detta land, inte ens Kungl. Maj:t, kan göra någonting åt. Vi ha inte något nämnvärt kunnat påverka den internationella politikens utveckling. Vi ha väl i all anspråkslöshet gjort vår insats, så långt det varit möjligt. Vi beklaga att läget i världen är sådant som det är, men när man säger att dessa yttre omständigheter kanske spelat en viss men inte en avgörande roll, är det något som jag för mitt vidkommande inte kan vara med om. Med ungefär den argumenteringen skulle man rent av kunna göra regeringen ansvarig för alla möjliga olyckor, inte bara dem som drabba världen i sin helhet utan även sådana som inträffa i vårt land, t. ex. Surtekatastrofen, vattenöversvämningar och allt sådant som kan öva inverkan men i betydligt mindre utsträckning än dessa internationella förhållanden.

Vi skola nu gå till fria löneförhandlingar i detta land, och ingen vet vilket slutresultat dessa komma att ge. Jag tror inte heller att någon, inte ens konjunkturinstitutet, kan klart ange var gränsen går för möjliga standardhöjningar, men vad man vet är att det finns en sådan gräns och dessutom att marginalen är ytterst smal. Det är det enda man med säkerhet vet.

Jag tror också att man måste räkna med att man i vissa fall kanske kommer att överskrida denna gräns, att således löneökningar komma att medföra prisökningar och att det blir nödvändigt att stabilisera läget på en högre prisnivå och med något lägre penningvärde. Även om man räknar med att fackföreningsfolket och dess ledning i vårt land till följd av sin möjlighet att överblicka det ekonomiska läget kommer att iakttaga en viss försiktighet, tror jag att vi göra klokt i att räkna med att utgången av löneförhandlingarna kommer att inverka höjande på prisnivån.

Det gäller sålunda att uppnå och upprätthålla en stabilisering vid ett något

lägre penningvärde. Jag kan försäkra finansministern att i fråga om de åtgärder, som av regeringen deklarerats i föreliggande förslag, kommer den socialdemokratiska gruppen att lämna regeringen sitt fulla stöd. Man tar på denna sak med mycket stort allvar. Partiet har också gjort detta och gjort det inte minst i årets valrörelse. Vi framhöllo, att vi visserligen uppnått ekonomisk balans men att vi icke ha råd att kosta på oss vilka utsvävningar som helst. Vi måste alltjämt vara synnerligen aktsamma för att inte råka ur den ekonomiska balansen. Alltjämt uppehålls den genom en rad av samhälleliga åtgärder, som icke äro önskvärda. Allt detta ha vi upplyst väljarna om. Men när internationella förhållanden av det slag, som jag här bara hastigt snuddat vid, inträffa, förstår man att den balans som uppnåtts kan rubbas och måste i så fall återvinnas på en annan och kanske något högre prisnivå.

Jag vill passa på att säga i fråga om den fulla sysselsättningen, som finansministern i ett yttrande här i dag var inne på, att ett bibehållande av denna alltjämt är en mycket viktig angelägenhet. Detta har också understruktits vid årets allmänna kommunalval. Perioder av arbetslöshet eller mindre god sysselsättning skapa hos de stora folklagren i vårt land känslor av bitterhet, osäkerhet och mindervärde samtidigt som produktionen och konsumtionen minska. Våra åtgärder för att hindra inflation få sålunda inte bli av den karaktären att de framkalla en kris med lågkonjunktur och arbetslöshet.

Vad regeringen nu kräver för att täcka kostnaderna för Koreaambulanzen bör enligt mitt förmenande beviljas utan klagan. Koreaambulansens utrustande och utsändande står fullständigt i linje med vårt lands tidigare hjälpverksamhet gentemot av olyckor hemsökta folk, men utgör också ett uttryck för vår lojalitet gentemot Förenta Nationernas strävanden att icke tillåta att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

något land utsättes för militära angrepp och att hindra elden från att sprida sig till en förhärjande världsbrand. Det kan väl icke vara annat än fredsfrämjande om det klagöres att anfallskrig, med eller utan användning av atomvapen, är ett brott mot mänskligheten, som fördömes av alla verkligt fria folk.

Vad beträffar de ökade skatter som av regeringen signalerats blir det ju tillfälle att senare överlägga härom. Jag vill för mitt vidkommande i detta sammanhang endast säga, att jag inte kan taga ståndpunkt till var gränsen går för prishöjningar på spritvaror, var de verka nykterhetsfrämjande och var de verka i motsatt riktning, så att man löper risk för ökad smuggling och hembränning. Man kan dock, oavsett vilken uppfattning man har om dessa ting, säga — med instämmande i vad finansministern på denna punkt anfört — att de föreslagna prishöjningarna knappast innebära något annat än ett återställande av läget vid den sista prishöjningen.

Det är klart, herr talman, att jag beklagar att sjukförsäkringsreformen har måst uppskjutas på obestämd tid, men den ekonomiska verkligheten kommer man ju inte förbi. Socialministern yttrar emellertid i propositionen, att det inte är absolut nödvändigt att sjukhusvårdsreformen och läkemedelsreformen genomföras samtidigt med den obligatoriska sjukförsäkringen, utan att de kunna genomföras tidigare. Det synes mig angeläget att sådana utvägar anlitas, så snart utrymme i statsbudgeten kan beredas för den ena eller båda av dessa delreformer. En effektivisering av den frivilliga sjukförsäkringen bör också kunna vinna statsmakternas välviliga beaktande i den mån ekonomiska möjligheter till ytterligare stöd föreligger.

Jag förutsätter också, herr talman, att när remissytrandena angående arbetarpensioneringsutredningen inkommit, erforderliga bearbetningar av materialet

skola företagas inom departementet eller genom departementets försorg, och detta med all skyndsamhet. Det torde inte ha varit någon socialreform som varit och alltjämt är så efterlängtd som denna. Om reformen skall få den uppläggning som föreslagits — jag är inte beredd att taga närmare ståndpunkt härtill i dag — är det av största betydelse, att den får börja växa sig ut för att så småningom bereda den ökade ekonomiska trygghet som så många medborgare i olika samhällsställning i detta land äro i behov av.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande denna proposition samt handläggningen av övriga på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till Riksdagen.

Härmed får jag anhålla om entledigande från och med den 1 november 1950 från det mig lämnade uppdraget att vara fullmäktig i Riksbanken.

Stockholm den 25 oktober 1950.

John Bergvall.

Kammaren biföll denna anhållan.

På förslag av herr talmannen beslöts tillika, att med anledning härav val av en fullmäktig i riksbanken jämte en suppleant för denne skulle anställas; och uppdrog kammaren verkställigheten härav åt de vid detta riksmöte av kammaren redan tillsatta valmän och suppleanter för utseende av riksdagens fullmäktige i riksbanken jämte deras suppleanter.

Interpellation angående utbetalningen av de s. k. tyskmedlen.

§ 5.

Interpellation angående utbetalningen av de s. k. tyskmedlen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HÅSTAD, som yttrade: Herr talman! Enligt den kungörelse (SFS 525), som den i juli månad tillsatta likvidationsnämnden utfärdat angående anmälan av vissa anspråk på Tyska riket och gäldenärer i Tyska riket m. m., skola anspråk om utdelning ur tvångs-clearingen eller om ersättning för förlust på grund av krigshandling i Tyska riket inges till nämnden före den 16 februari 1951. Enligt nämndens PM angående anmälan av vissa anspråk mot tyska gäldenärer m. m. ges dock möjlighet till utbetalning av ersättning för fordran eller liden förlust före sagda datum, förutsatt att anspråket godkänts av likvidationsnämnden; sålunda skall till icke förmånsberättigad fordringsägare ett förskott av 15 procent i tvångs-clearingen och till tysklandssvensk, som ansökt om ersättning för förlust, högst 10 procent kunna utbetalas.

För många bland de s. k. ömmande fallen, särskilt om dessa äro att hänföra till kategorien tysklandssvenskar, har den långa väntetiden vållat besvikelse. När regeringen, genom höjning av den s. k. tyskmedelskommitténs förslag, föreslog en ökning av anslaget till nödlidande tysklandssvenskar till 6 milj. kronor och riksdagen godtog denna höjning, skedde detta för att — såsom det hette i propositionen — »tillgodose de mest trängande hjälpbehoven» hos de många svenskar, som genom kriget blivit blottställda. Avsikten var uppenbarligen att sätta nämnden i stånd att ur dessa särskilt anvisade medel — vilkas tillräcklighet första lagutskottet i sitt utlåtande för övrigt ifrågasatte — lämna dessa

landsmän så skyndsamt som möjligt hjälp till en ny start, till yrkesutbildning eller till bosättning m. m.

Med tanke på att nämnden med viss-het ej torde kunna överblicka läget förrän avsevärd tid efter den 15 februari nästa år, d. v. s. först sedan nämnden haft möjlighet att pröva alla de tusentals framställningarna, kan den av statsmakterna beviljade hjälpen ej alltid komma till den snabba nytta som åsyftats. Det måste observeras att medellösa och strandsatta hjälpbehövande i många fall måst i flera år betunga den svenska socialvården eller den privata hjälpverksamheten.

Det ligger också i sakens natur att en förskottstilldelning av »högst 10 procent» säkerligen ofta ej alls ger den hjälpeffekt, som åsyftas.

Under sådana förhållanden anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa följande frågor:

1. Anser Eders Excellens att den av likvidationsnämnden fastställda långa fristen för anmälningar möjliggör den skyndsamhet i utdelningen av tyskmedlen, som av sociala skäl måste anses högeligen påkallad, särskilt när det gäller tysklandssvenskar men även kategorien ömmande fall bland fordringsägare i clearingen?

2. Vill Eders Excellens i övrigt lämna kammaren de uppgifter om den beräknade tidrymden för utdelningsförfarandets slutförande, vilka redan nu kunna beräknas?

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.10 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 25 oktober.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts proposition nr 247, angående finansieringen av riksnämndens för ekonomisk försvarsberedskap inköps- och lagringsverksamhet, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr DICKSON, som anförde: Herr talman! Vi ha framför oss, herr talmannen och jag, en församling, som är mått och tillfredsställd efter att ha lutat sig över de dignande bord, som vår höga standard tillåter att vi hålla oss med. Några ha ännu inte lämnat skådeplatsen för denna verksamhet, men de komma väl så småningom, och under tiden, tills den verkliga ekonomiska debatten börjar, skall jag nu komma med några små reflexioner.

Nu är inte hans excellens statsministern här, men jag skulle gärna velat tala en liten smula om valet, det val som för statsministern personligen nog var en mycket stor framgång. Jag hade som motståndare velat gratulera honom till detta. Jag skulle kanske för rättvisans skull också gratulera herr Ohlin till den konsolidering, som han talade om nyss. Det är ju dock gärna så, att man ser med kärlekens glasögon på vad man kärt haver, och om nu herr Ohlin har hoppat tresteg i tankarna och bortsett ifrån vad som hände 1948, så är det kanske förlåtligt och mänskligt. För övrigt, en förlust på 50 000 röster betyder ju kanske inte så mycket.

Statsministern har, som herr Ohlin nämnde, varit i England och där gästade den socialdemokratiska kongressen, vad den nu kan heta på engelska. Och som herr Ohlin också meddelade och som tidningarna — denna gång säkerligen sannfärdigt — ha sagt, hämtade statsministern därvid inspiration och kanske också, som herr Ohlin sade, ledning ifrån detta sitt besök. Jag skulle kunna teoretisera en smula över detta. Herr statsministern är ju inte själv här och kan inte försvara sig, vilket han annars säkert skulle göra. Jag gjorde emellertid, när jag läste detta, inte samma reflexion som herr Ohlin, nämligen att det skulle vara farligt för den svenska politiska utvecklingen, den utveckling, som kanske närmast har karakteriserats, såvitt jag nu begriper saken, av att socialdemokratien i Sverige har betydligt mindre socialistisk prägel än den har på andra håll. Jag tänkte i stället ungefär så här: Detta var typiskt för den fintlige och skicklige statsministern Erlander. Här har han talat om inspiration och kanske t. o. m. om ledning. Men inspiration kan man ju få av en företeelse, som man ser både från det ena och det andra hållet. Man kan säga: Det där var alldeles utmärkt, så skall jag också göra. Men man kan också säga: Det här, som jag ser, skrämmer mig över måttan, och så skall jag akta mig för att göra, när jag kommer hem. Jag skulle vilja uttrycka den teorien, att statsministern, skicklig som han är, med sitt ordval har öppnat flera vägar och behållit ryggen fri.

Nu har detta val gått socialdemokratien väl och jag skulle vilja säga statsministern väl. Det ökade ansvar, som därav följer, skulle kunna förväntas också ge en ökad vidsyn. Jag har ibland från denna plats pläderat för samlingsregering, och jag skulle vilja ta med det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

uttrycket också denna gång, innan jag slutar, så att det inte blir bortglömt. Jag tror att vi skulle vinna på att ha en samlingsregering. Den valrörelse som vi ha haft nu senast har varit ganska anständig, kanske anständigare än den brukar vara på sina håll ute i världen. Men den lämnar mycket övrigt att önska ändå. Det är något galet i systemet. Herr Hjalmarson var inne på det litet allra först i sitt anförande. Jag avser detta, att vi stå här och gräla om saker, som egentligen inte äro mycket att gräla om, i stället för att leta rätt på de mycket stora områden och viktiga ting, i fråga om vilka vi i alla fall äro fullkomligt eniga, och se, om vi inte till en början kunna lösa de frågor det där är fråga om, och sedan ge oss in på de områden, där meningarna måhända äro delade.

Nå, jag önskar i varje fall — litet dunkelt uttryckt — statsministern framgång, så länge han håller sig på de rätta vägarna. Går han fram emot en samlingsregering så småningom, så skulle det glädja många. Jag tror det vore till bättnad för landet. Jag är visserligen två år äldre än statsministern, men det kan ju hända, att jag får uppleva den dagen. Statsministerns kondition ser ju också ut att vara obruten. Om inte mitt öga alldeles misstog sig, när jag betraktade honom i förmiddags, så har han återvänt hit i en fysisk status, som gör honom mindre motbjudande ur kannibalisk synpunkt än han varit förr.

Jag skall på tal om valrörelsen nämna också några ord om tidningarna, framför allt om en särskild tendens hos tidningarna, som kommer fram i samband med valrörelsen. De mest aktningvärda tidningar förfalla då på ett beklagligt sätt till en snedvridning av fakta, som inte kan vara riktig och som knappast är värdig ett kultursambälle och de institutioner, som där skola verka. Man brukar tala om att i Sovjetunionen hållas människor i okunnig-

het om hur omvärlden ser ut. Utan jämförelser i övrigt skulle jag vilja påpeka, att de flesta människor här i landet inte ha tillfälle att hålla sig med mer än en tidning; när det är valrörelse få de dag efter dag i ledarna läsa — och detta gäller alla partier — vad deras eget parti har gjort. Det hör till de ytterst sparsamma händelser, som man särskilt observerar, om det står något fördelaktigt om någon, som tillhör ett annat parti. Man får på det sättet i sig, jag vill inte säga några osanningar, men man får i sig det som nästan värre är, halvsanningar. Där sägs t. ex. efter ett allmänt resonemang om någon samhällelig företeelse, rörande vilken också andra partier motionerat för att få till stånd bättre förhållanden, att det egna partiet motionerat i saken. Den som skrivit ledaren har säkert varit medveten om att folkpartiet resp. högern resp. socialdemokraterna kanske också varit med om att motionera i samma sak, men detta talar han inte om, och detta kan inte gärna ske i annan avsikt än att få folk att tro, att det bara är det egna partiet, som gör något och att de andra ingenting begripa. Detta kan inte vara riktigt.

Jag talade om Sovjetunionen i detta sammanhang. Nu veta ju alla människor, att det var ryssarna, som uppfunno telefonen, eller var det inte så, herr Senander? Jag har i min hemstad en tidning, som under långa perioder, då ingenting valtekniskt skall ske, är en alldeles förträfflig tidning, Alingsås Tidning heter den. Redaktionen där har förnuftiga och självständiga tankar, och man läser med intresse vad där står. Men när valet närmar sig, får tidningen försändelser från jag antar det är Stockholm, varifrån mycket tvivelaktigt kommer. Då får man i tidningen läsa de mest fantastiska ting om vad i detta fall folkpartiet har åstadkommit. Får tidningen bara sköta sig själv är den utmärkt, men när det här flyger i den, blir den så att man knappast vill ta i

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

den, och det skulle inte förvåna mig nämnvärt, om man en vacker dag vid ett särskilt viktigt val finge läsa i den tidningen i en sådan där Stockholmsinspirerad artikel, att folkpartiet har uppfunnit telefonen.

Det politiska hantverket är numera ett yrke. Ett yrke skall ju kunna bedrivas på ett hederligt sätt, och jag är övertygad om att även politikerns yrke skulle kunna göra detta. Politikerna, riksdagsmännen och regeringen skola väl vara föredömen för det övriga folket. Men jag är inte så säker på att det alla gånger är så.

Jag skall nu ett ögonblick tala om ekonomi. Engelsmännen äro ett kräset folk. De hålla inte till godo med vad som helst. Nu har man läst i tidningarna, att en svensk expert har inbjudits till England för att undervisa engelsmännen i sedeltryckning. Jag är inte säker på att det är ett enbart smickrande anbud. Engelsmännen vända sig inte till någon klåpare, när det gäller att få reda på någonting. De vilja ha någon som har vanan inne. Detta ha vi dess värre på förevarande område. Jag hoppas bara, att om vår expert nu undervisar engelsmännen i detta, han kanske också kan ge dem anvisningar beträffande de texter, som böra stå och inte stå på sedlarna.

På tal om ekonomien måste man nog dra en lättnadens suck över att valet nu är förbi, så att man kan tala mera fritt. Jag säger inte man om mig själv. Jag talar kanske fritt ändå. Men många ha svårt att klämma fram med sanningen, när valet står alldeles för dörren. Vore det inte ändå en befriande handling av regeringen att ge oss — inte bara oss, som sitta här — en klar bild över var vi verkligen stå, hur långt vi skola falla för att nå kontakt med fasta marken. Vi hänga någonstans uppe i luften, hur högt vet inte jag, och det är kanske inte någon som vet det riktigt, men regeringen borde veta det bäst, och svenska folket tål säkerligen att få

reda på sanningen. Jag tyckte, att det gjorde ett gott intryck, då finansministern talade om att man nu skulle göra en engångsoperation så att vi komma på plan mark, där vi sedan kunna fortsätta i lugn och ro mot, som vi hoppas, allt bättre och bättre tider. Denna osäkerhet ha vi svävat i länge. Den tar på nerverna, den tar på förtroendet, och den bidrager inte till en god samhällsmoral.

Att vara finansminister just nu är säkerligen inte någonting avundsvärt. Pengar måste in. Alla sätt att ta in pengar från människor äro obehagliga och impopulära. Därför tror jag att det skall visa sig vara en god sak, att man har en kraftkarl, sådan som herr Sköld, på den posten, om han bara kan frigöra sig — och jag tror att han kan frigöra sig, om han bara vill — ifrån dogmer och tidigare intagna ståndpunkter och inte så, låt vara skickligt men i alla fall så till nöds skall behöva försvara sig och försvara vad han har sagt tidigare. Man har ju ändå en känsla av att det därvidlag kanske mera är ord än fakta bakom.

Herr Sköld har tillsatt en utredning bestående av bara en man. Redan detta är riktigt. Denne man är bankföreningens verkställande direktör Tage Wärn. Även det är riktigt. Denne man skall arbeta med att beskära statens utgifter. Han har redan kommit med ett läsvärt aktstycke, kort och innehållsrikt, vari föreslås besparingar på 25 miljoner kronor. Det är kanske inte mycket, men det är också bara en början.

Ämbetsverken har jag förut omnämnt någon gång tidigare från denna plats. Jag skulle vilja återkalla i kammarledamöternas minne, att det finns något som heter kungl. skogsstyrelsen, om vilken vi skola diskutera senare i höst. Kanske det kan ligga bättre till i år för de tankegångar, som herr De Geer i första kammaren och den som nu säger detta ha framfört, än det gjorde för två år sedan, då ärendet var

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

före. Det är också att hoppas, att vi inte skola få flera ämbetsverk. Jag har sett i tidningarna, nu för tredje gången, att vi ha att emotse något som skall behandla personalvården vid krigsmakten. Detta ha de sakkunniga tänkt sig som ett nytt ämbetsverk, men jag hoppas, att denna idé stannar på papperet. Det är ett sådant där ämbetsverk, om vilket man kan svårligen frukta, att det är mångkromosomigt och att det kan få en svårartad tillväxt, och jag vill redan nu varna för något sådant. Jag förde vid ett tidigare tillfälle på tal riks-försäkringsanstalten och dess generaldirektörs mycket framstående sätt att minska personalen och därmed också kostnaderna. Det vore bra, om man på något sätt kunde få liknande generaldirektörer på en del andra håll. Om man skulle testa generaldirektör Natt och Dag och se, om man sedan kunde finna någon motsvarighet till honom och kunde begagna denne på en lämplig post, vore det kanske en framkomlig väg.

Utrikesministern höll här i förmiddags ett anförande. Det är alltid tacknämligt, när man får höra utrikespolitik. Jag tror att kammaren, riksdagen över huvud taget, i flera fall har för litet intresse för utrikespolitiken, blundar litet för det faktum, att Sverige dock ligger på jorden och att vi ha gränser ut mot den övriga världen. Det är därför, som jag nämnde, enligt min mening alltid tacknämligt, då utrikespolitiken föres på tal, då det ger orientering och då man på det sättet får hålla debatten vid liv. Vi äro också med i Europarådet i Strassburg. Det har protesterats mot båda dessa ting. Den ex-officio-protest, som kommunisterna prestera, kan jag lämna därhän, men även ifrån annars mycket kloka och uppskattade ledamöter här i kammaren, inte minst från min egen valkrets, har man protesterat. Om man kunde vidga synfältet något mera, så att den

sträckte sig utanför den egna länsgränsen eller det egna landets gränser, så vore det vällovligt och bra. Herr Rubbestad kom genast, när jag började tala om detta, in i kammaren, såg jag, och jag skulle vilja betona för honom och andra Rubbestäder, om jag får använda det uttrycket, att vår värld dock blir trängre och trängre, vi bo tätare och tätare intill varandra, och det blir allt nödvändigare och nödvändigare att finna riktiga metoder att kunna leva friktionsfritt med varandra. Detta sker inte genom att man sluter blicken för fakta, att man inbillar sig att man lever isolerat på en öde planet, utan man bör hålla ögonen öppna och se, hur saker och ting verkligen te sig.

Herr talman! Jag har talat länge nog, tror jag. Här står visserligen på min lapp »Adolv Olsson om nykterhetskommittén», men jag tror att jag skall skjuta på det. Det är nog riskfritt att göra det till 1954, då tioårsjubileet kommer. Men apropå den saken ligger, efter vad jag har förstätt, hos regeringen och då närmast i finansdepartementet en ansökan ifrån en driftig man, jag tror nere i Småland, som vill göra äppelcidrer. Det har givetvis inte varit möjligt att få göra det utan vidare, utan detta måste han be om lov till. Nu har jag bara den bönen till finansministern, om han nu vore här — jag vågar väl inte be att hans excellens statsministern framför detta — att finansministern inte skickar det ärendet till nykterhetskommittén.

Vidare yttrade:

Herr RUBBESTAD (kort genmäle):
Herr talman! Jag hörde nyss herr Dickson, då han klandrade min inställning till Förenta Nationerna och jag förmodar han också menade UNESCO. Jag förstår mycket väl hans inställning i detta hänseende, sedan han fått äran att få vara med i Europarådet och dväljas därnere bland de stora i Frankrike, där de ha sina sammanträden.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Jag förstår att det är mycket frestande för en man av herr Dicksons kaliber att få vara med och dirigera världens utveckling på helt annat sätt än vi ha förmått göra tidigare. Jag i min lilla ringhet, som inte vågar sträcka mig utanför landets gränser, tror att det kan vara farligt för små nationer att för mycket blanda sig in bland de stora. Jag har därför rekommenderat försiktighet för vårt land i det hänseendet. Vi ha sett, hur det brukar gå i dylika fall, och jag vill bara säga, att jag hoppas, att herr Dickson aldrig skall få ångra, att han engagerat sig i detta internationella arbete, som ligger honom så varmt om hjärtat.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Jag skall tala om ekonomien, men jag vill först framhålla, att ett jordskred som t. ex. det i Surte brukar alltid fortskrida litet längre än som är nödvändigt för att uppnå jämvikt; om en tid rör det sig tillbaka igen. Det är precis som en pendel. Så är det också många gånger inom den ekonomiska politiken. Där förekomma också jordskred.

1946 höjde regeringen kronans värde, och då höjdes det för mycket. Vi kommo inte i något jämviktsläge. Sommaren 1949 var trycket så hårt, att det allmänt talades om att det var nödvändigt att sänka kronans värde för att vinna den nödvändiga jämvikten. Eljest, sades det, skulle vi få depression och arbetslöshet. När så pundet devalverades, ansåg regeringen — och vi få väl säga många med den — att vi voro tvungna att följa pundet och även devalvera kronan. Men då upprepades precis samma sak. Även då slog pendeln för långt och stannade inte vid det rätta värdet. Den gången hamnade vi på den andra sidan strecket, den sida, som ger inflation och penningöverflöd, om vi inte snart hitta den naturliga nivå, som motsvarar det nya penningvärdet. Finansministern talade

i dag också om att för närvarande gäller det att hitta detta värde.

Men detta tycks regeringen då — förra året — inte ha velat se riktigt klart. Då försökte man undvika den prisstegring — föranledd av läget utomlands — som omedelbart måste följa på en devalvering. I det läget tillgrep man subventionerna. Hela subventionspolitiken bottnade i spekultionen att priserna utomlands skulle sjunka. Med subventionernas hjälp ville regeringen skaffa sig andrum och avvakta en prissänkning. Denna, som jag vill kalla finansministerns jättespekulation i baisse, slog alldeles fel. Priserna stego i stället.

När finansministern i dag på eftermiddagen talade om att professor Ohlin fått rätt och således skulle få en karamell att njuta av, tänkte jag för min del, att det skulle glatt mig mycket mer, om finansministern fått rätt och fått karamellen i stället, om alltså hans spekulation hade lyckats. Men nu är det inte så. Nu måste vi klättra upp inte bara till den nivå, som blev resultatet 1949, utan vi måste gå upp ytterligare något.

Nu skola vi avskaffa subventionerna, och det är riktigt. Men finansministern vill i alla fall hålla fast vid priskontrollen och han vill, såvitt jag förstår, skärpa den. Högerens motion i våras om ett slopande av priskontrollen per den 1 januari förutsåg, att vi successivt skulle låta prisnivån inom landet närma sig den naturliga nivån, den som gäller utomlands. Vi skulle göra en mjuk och smidig anpassning, låt oss gärna säga verklighetsanpassning — allt detta givetvis under hänsynstagande till de lönerörelser som vi ha att vänta. Detta är, efter vad jag förstår, numera även finansministerns mening och hans sätt att nå den rätta prisnivån, men i våras ville regeringen och riksdagen gå med på denna anpassning. De ha därmed tagit på sig ansvaret för att övergången inte

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

kan bli så mjuk och bekväm som hade varit möjligt, om man hade vågat ta steget tidigare i enlighet med våra intentioner. Spänningen mellan den naturliga och den konstlade nivån har ökat. Vi måste erkänna att den spänningen för närvarande är skrämmande stark.

För att inte bli missförstådd vill jag genast säga, att jag inte hör till dem som förorda att kronan på nytt skall skrivas upp. Man kan inte låta en bunden valuta gå upp och ned som en febertermometer. Då måste man ha en helt fri valutamarknad. Ja, liknelsen är kanske inte så dum, ty i en fri valutamarknad på guldbasis, är valutan just en febertermometer på ett lands ekonomi.

Så som jag ser saken tycker jag att priskontrollen i detta läge borde bedrivas efter sådana riktlinjer, att klyftan successivt minskas, och jag hoppas att jag förstod herr Sköld rätt, när jag fattade att detta nu också är hans mening. Då kommer priskontrollnämnden att kunna fullgöra en nyttig och samhällsgagnande uppgift i stället för att som hittills sitta och stirra sig blind på stoppriser, som det för övrigt icke går att upprätthålla. Visserligen har priskontrollnämnden redan tvingats släppa några varuområden fria, men fortfarande äro allt för många bundna. Detta, herr talman, innebär en punktvis hämning av produktionen. Vi känna alla till de minst sagt otrevliga följderna av en stelbent priskontroll. Jag behöver här inte dra den gamla visan igen. Jag vill bara kraftigt understryka, att denna punktvis träffande prisstoppspolitik ytterligare markerar priskontrollens snedvridande verkningar på produktionen.

När nu herr finansministern tycks ha ändrat mening om hur priskontrollnämnden skall handla, så bör väl också direktiven för densamma ändras. Jag ställer en direkt fråga till herr

finansministern om hur han tänker sig dessa direktiv utformade.

Även jag är ense med finansministern om att det här är fråga om en engångsåtgärd för att vi skola nå den rätta prisnivån, och jag erkänner också att det ligger en fara i en sådan anpassningspolitik, som jag här har vidrört. Inflationen ligger snubblande nära. Att den måste hejdas äro vi alla ense om. Ett stabilt penningvärde är målet. Finansministern skisserade förut också upp vad som måste göras, om vi skola nå dit. Det var en klok åtgärd, att man slutade upp med stödköpen av obligationer. Därmed har räntan fått en viss rörlighet. Men så länge man envist håller fast vid lågräntelinjen och jämt talar om den, kan man inte göra räntan till ett vapen mot inflationen. En doktrinär fixering vid lågräntelinjen är lika skadlig som en fastlåst ränta.

Sedan riksdagen skildes åt i juni har det hänt mycket på utrikeshandelns område. Vi ha bl. a. undertecknat den europeiska betalningsunionen, som ju innebär en viss konvertibilitet av valutorna inom OEEC-länderna. Vi få möjlighet att utnyttja ett exportöverskott på ett land till import från ett annat. Detta är av utomordentlig betydelse och sammanhänger i sin tur med den liberalisering av utrikeshandeln, som åstadkommits. Vi ha för vår del frilistat importen med 60 procent och ställt i utsikt att gå upp till 75 procent. Men vi måste ha klart för oss att detta kommer att innebära en påfrestning på vår nationella ekonomi. Vi måste undvika en importhausse liknande den som drabbade oss 1946. Vi kunna nämligen inte numera använda importförbudet som vapen att stoppa en importhausse. Fördelarna för oss ha legat på exportens område. De ha möjliggjort för oss att nå det storartade exportresultat vi nått. Jag gratulerar handelsministern till detta utomordentliga resultat av hans exportdrive.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Men de fördelar, vi dragit och komma att dra av överenskommelserna om betalningsunionen, Havannastadgan, GATT o. s. v., för också med sig förpliktelser och utfästelser, som vi måste hålla i minnet. Både regering och riksdag ha högtidligen utlovat att vi komma att hålla oss till de regler, som internationellt ha antagits för att det hela skall gå i lås. Hitintills ha vi väl också gjort detta, men på sista tiden har man allvarligt börjat diskutera hur spänningen mellan priserna inom och utom landet skall kunna överbryggas. En reglering i den formen, att exporttull skulle uttagas, strider klart mot andan i de träffade överenskommelserna. Till och med utjämningsavgifter av något slag falla under de åtgärder, som vi ha lovat att inte vidtaga. Vi ha förbundet oss att inte försvåra export eller import genom att lägga på dem några avgifter utöver vad som fanns den 1 juli 1950.

Jag vill gärna ställa en fråga till regeringen hur den ser på dessa ting. Har regeringen t. ex. i enlighet med våra löften redan meddelat OEEC att regeringen har för avsikt att införa vissa exportavgifter? Enligt vad jag tror mig veta äro vi förpliktade att höra oss för med OEEC i sådana frågor. Vi kunna ju inte föra en politik i Paris och en annan i Stockholm.

När finansministern i dag talade om nödvändigheten av att införa prisutjämningsavgifter framhöll han, att det icke är devalveringen som har förändrat priserna på utlandet. Nej, det är det inte, därför att priserna på utlandet — t. ex. beträffande cellulosan — i dag ligga på ungefär samma höjd som 1948. När därför herr Sköld talar om att skogsprodukternas pristoppar måste brytas av, så är det märkvärdigt, tycker jag, att det inte var lika nödvändigt att bryta dem 1948, då de hade samma höjd. Således har väl devalveringen gjort något i alla fall. Jag finner att den i varje fall har gjort

skillnaden mellan inhemska och utländska priser större, i svenska kronor räknat. Det är väl detta som herr Sköld har menat vara toppar, som måste brytas. De fördelar han finner skulle uppstå för företagen, om regeringen steriliserar eller tar hand om deras utlandsvinster på annat sätt, kan i varje fall inte jag inse värdet av.

Det farliga med prisutjämningsavgifter och exporttullar etc. är — bortsett från att vi inte hålla våra givna löften och således förstöra vårt anseende i utlandet — att sådana åtgärder föda motåtgärder från andra länders sida samt att sådana avgifter verka prishöjande på exporten och därmed sekundärt även på den inre prisnivån.

Ibland, när man diskuterar, frågar man sig, om inte herr finansministern har intresse av att vår exportindustri tar så höga priser som möjligt och därmed för in pengar till landet. Är inte detta något, som vi böra vara tacksamma för och som bör ha både regeringens och hela folkets fulla stöd? Den spänning, som därvid kan uppstå mellan den inhemska och den utländska prisnivån, måste priskontrollen söka överbrygga genom att föra den nivåanpassningspolitik, som jag har talat för och som jag också förstår att finansministern är ense med mig om. Vi kunna inte få lugn på denna front förrän vi uppnått den naturliga nivån. Låt oss än en gång komma överens om att vi måste ta konsekvenserna av kronnedskrivningen. Vi komma inte ifrån dem. Det går inte att smita undan.

Vi ha här i riksdagen fått på vårt bord en mycket intressant rapport om vårt ekonomiska läge, vilken har utarbetats av konjunkturinstitutet. Av den rapporten, men också av Kungl. Maj:ts proposition nr 255, framgår tydligt en sak, som jag tycker är sensationell, nämligen att vi trots Marshallmedel och trots en exportkampanj och en exportkonjunktur, som är enastående

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

de hittills och väl knappast kommer att kunna överträffas, fortfarande inte under 1950 ha nått balans i vår utrikeshandel. Jag citerar ordagrant ur propositionen: »I realiteten har landets centrala valutaresev under årets tre första kvartal reducerats med 45 miljoner kronor.»

På s. 32 i konjunkturinstitutets rapport står angivet, att för de löpande utgifterna har förekommit ett nettoutlöde på 90 miljoner kronor av våra valutor under första halvåret 1950. Här inräknas, säger man, en nettoökning av statskrediten. Vad är detta för en ökning av statskrediten, frågar jag mig.

Som vi veta var det den devalvering, som jag här talar om, som gjorde att vi fingo ett så gynnsamt exportläge. Samtidigt började en ny högkonjunktur i Amerika, och vi kunde också konstatera en enastående efterfrågan på svenska varor. Exporten har alltså inte haft något större motstånd att övervinna. Samtidigt kom Marshallhjälpen till Europa. Trots detta ha vi inte uppnått balans i utrikeshandeln, även om en viss återhämtning har skett. Man frågar sig då vad som kommer att ske, när förutsättningarna inte äro så gynnsamma som nu.

Man har gjort ett stort nummer av att dollarreserven har ökat, men denna ökning är inte något enastående för Sverige. Den gäller för hela Europa. »Dollargapet» håller på att försvinna över hela linjen, beroende på Amerikas starkt ökade importbehov och exportsvårigheter. Dessa svårigheter för Amerika äro emellertid övergående, och dem till trots kan Amerika ge eller låna bort varor för fem miljarder dollar om året. Låt oss därför inte överskatta denna ökning i vår dollarreserv. Jag tror att dollarproblemet kommer tillbaka inom en ganska snar framtid, och då stå vi inte så väl rustade.

Den slutsats vi ha att draga av detta är otvetydig. Vi måste föra en inrikespolitik efter sådana linjer, att vi inte

åstadkomma en ny importhausse. En sådan skulle försätta oss i ett mycket svårt läge. Vi måste dessutom ta krafttag för att om möjligt ytterligare öka vår export. Driv en positiv exportpolitik, som är till gagn för hela landet! Ge exportindustrien arbetskraft och rationaliseringsmöjligheter och ge den rörelsefrihet, även om investeringsvolymen skulle öka något. Vi måste göra kronan hård igen. När vi ha kommit så långt, faller valutaregleringen bort av sig själv, och detta är ju ett starkt önskemål. Att nå så långt är inte bara ett industriintresse, det är ett intresse för hela landet.

Herr talman! Om jag skulle tänka mig att utforma ett nytt skattesystem, så skulle jag inte lägga skatt på inkomst. Jag skulle i stället lägga skatt enbart på utgifterna. En sådan skatt skulle ge landet ett ökat sparande, som vi aldrig anat. Detta är givetvis rent teoretiskt tänkt, men från den utgångspunkten skulle man kunna acceptera den s. k. investeringsskatten. Nu har man emellertid tänkt sig denna skatt i en sådan utformning, att den under inga förhållanden kan accepteras av näringslivet, vilket också kom till synes i de olika remissvaren — även om man läser själva svaren och inte bara tidningarnas referat.

Vill man se förslaget om investeringskatt i ett större sammanhang, måste man också ta med bakgrunden, och då, herr talman, faller det mig osökt in hur sant det är, när man påstår att det ena tvånget föder det andra. Den främsta orsaken till den påstådda överinvesteringen är att söka i den höga ordinarie bolagsskatten och i den krisbetingade vinststeriliseringen. Båda dessa faktorer ha begränsat företagens ekonomiska rörelsefrihet och medfört att de så mycket som möjligt försöka använda sina pengar till investeringar, till byggnader, maskinköp osv. I stort sett har effekten blivit en konsolidering av företagen, men man kan måhända inte för-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

neka att åtskilligt onödigt också har köpts.

Nu vill regeringen hindra verkningarna av sina egna åtgöranden, och då ser man tydligen ingen annan utväg än att tillgripa nya tvångslagar, en ny extraordinär beskattning. Det sägs, att den skall bli tillfällig, men det där ordet »tillfällig» tycks betyda något alldeles särskilt, när en svensk finansminister tar det i sin mun. Statsutgifterna komma att stiga, herr talman, och var skall finansministern taga pengar ifrån om inte genom att låta den provisoriska skattelagen bli permanent.

Låt mig ur företagsynpunkt bara i korthet skissera de väsentligaste invändningarna mot investeringsskatten. Den är ett hot mot den fria avskrivningsrätten, som mycket riktigt har betecknats som det svenska näringslivets ryggrad. Och den rätten till fri avskrivning har till uppgift att möjliggöra en inre företagskonsolidering, som alla äro ense om är nödvändig och samhällsnyttig. Det värsta är, att en investeringsskatt skulle hindra denna konsolidering alldeles blint och schematiskt. I synnerhet kommer den att drabba de företag, som velat hörsamma regeringens appeller om en önskad exportökning. Dessa företag ha byggt ut sina produktiva anläggningar, sin försäljningsapparat och därmed lager inte minst under det senaste året. En fortsatt utbyggnad är planerad och igångsatt. Allt har avancerat så långt, att det är klart och oåterkalleligt för investeringar även 1951. Regeringen vill alltså lägga straffskatt på de företag, som följt dess uppmaning till ökad exportansträngning. Uppåtgående och nystartade företag få bära den tyngsta bördan. Hur rimmar detta med talet om en fri konkurrens och kampen mot monopolen?

Jag frågar mig också, om staten är den enda, som behöver lägga upp beredskapslager. Är det inte lika nödvändigt, att näringslivet gör det? Och skall detta förutseende beläggas med straff-

skatt? Vidare, herr talman, är det mig ganska oförståeligt, att någon här i Sverige utan att få dålig smak i munnen kan komma och föreslå en skatt med retroaktiv verkan. Vi måste ha klart för oss vilka följder ett så flagrant åsidosättande av gällande svenska rättsgrundsatser kan få.

Huvudmotiveringen för skatten har man sagt vara nödvändigheten av investeringsbegränsning. Låt oss bara konstatera, att syftet inte kommer att nås. 1950 och 1951 års investeringar äro i stort sett redan gjorda eller planerade och kontrakterade såsom ofrånkomliga. Ännu mycket mer skulle kunna sägas om detta monstruösa skatteförslag, som förresten felaktigt säges gälla en 20-procentig skatt, när det i själva verket är fråga om en 40-procentig, om vi räkna med det förhållandet, att vi här i landet lägga skatt på skatt. Å näringslivets vägnar måste jag därför protestera mot detta skatteförslag. Jag vädjar till herr finansministern att söka undvika att skada vårt näringsliv så som här skulle ske. Jag tar fasta på herr finansministerns löfte om att man skall överväga en mindre oaptitlig utväg.

Vi inom näringslivet säga oss alltid, att det finns två sätt att skaffa fram pengar: antingen måste man se till att tjäna mera eller också måste man spara. Skattebetalarnas möjligheter att låta staten tjäna mera börja sina nu. Vi måste spara i stället. Jag gläder mig åt att man från regeringens sida satt i gång en utredning för att finna ut lämpliga besparingsmöjligheter. Resultaten hittills ha kanske inte varit så uppseendeväckande, men de visa dock, att det går att spara även med statsmedel. Och jag hoppas att vi skola få se ytterligare resultat. Vi böra vara tacksamma mot utredningsmannen direktör Wärn för detta och avvakta med stort intresse hans vidare förslag. Vi hoppas, att han tar på sig den svåra och otacksamma uppgiften att arbeta fort och hänsynslöst.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Herr talman! Innan jag slutar vill jag gärna med några ord beröra en sida av den aktuella försvarspolitik, som jag i övrigt inte vill ge mig in på. Det gäller frågan om prioriteten för försvarets materielbeställningar. Jag hänvisar till propositionen nummer 251 och försvarsministerns uttalande däri, att han förväntar att fortsatta ansträngningar skola göras av krigsmaterielverket för att forcera fram leveranserna.

Herr Hjalmarson har redan talat här om, men som industriman kan jag inte låta bli att också säga något på denna punkt. Förutsättningen för att man skall kunna lägga ut nya beställningar är att man kan forcera fram leveranserna på de redan gjorda till ett tidigare datum. Försvarsministern säger, att krigsmaterielverket har varit i kontakt med industrien och fått vissa resultat till stånd, men inte tillräckliga. Herr Vougt's uttalande i dag härom gav mig något att tänka på, och det är därför jag tar till orda.

Det amerikanska systemet kan enligt min mening inte vara till någon fördel hos oss. Det är tungrott, det är alltför hårt ingripande och det är opåkallat i nuvarande läge. Men något måste göras. Därför föreslår jag regeringen, att den själv tar direkt kontakt med industrien för att få detta problem löst. Jag tror nämligen, att vid en sådan kontakt skulle industrien gärna göra allt den kan för att hjälpa försvaret att få fram materielen snarast. Av egen erfarenhet vet jag emellertid att man av hänsyn till andra beställare — det gäller inte minst de utländska köparna — inom industrien i närvarande stund inte är i stånd att frivilligt ge försvaret någon förtursrätt, trots den goodwill som finns och som försvarsministern nämnde i sitt anförande. Det vore därför till hjälp för industrien om på något sätt en officiell prioritet skulle kunna ges åt försvarets beställningar, kanske med en hänvisning i bakgrunden till förfoganderättslagen men utan att därför denna

lag skulle behöva tillgripas. Då har vederbörande industriman ett fullgiltigt argument gentemot andra beställare. Jag vågar absolut påstå, att den goda viljan sannerligen inte saknas hos industriens folk i denna fråga lika litet som i så många andra.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till det anförande, som herr Fast höll omedelbart före middagsrasten. Herr Fast uttryckte i detta anförande sin tillfredsställelse med valutgången, och det är ju mänskligt att han så gjorde. Herr Fast framhöll, att det socialdemokratiska partiet inte kan vara annat än nöjt med valutgången, eftersom den gav regeringen majoritetsunderlaget i första kammaren under en period och därmed majoritet i de gemensamma voteringarna hur kommunisterna än skulle komma att rösta.

Jag kan, herr talman, inte hjälpa, att jag log för mig själv, när jag lyssnade till herr Fasts ord om majoriteten i första kammaren och i de gemensamma voteringarna. Jag har varit med i detta game så länge, att jag minns den gamla karolinska tiden, när herr Fast och alla hans då unga partivänner klättrade på stormstegarna mot första kammaren, när de dundrade mot vad man kallade förstakammarparlamentarism och den regim som regerade med hjälp av de gemensamma voteringarna. Då krävde de första kammarens avskaffande. Det är därför fågnesamt att höra hurusom man nu på det hållet anslagit helt andra tongångar och är väl tillfreds med konstitutionen, eftersom man nu själv har ernått denna förstakammarmajoritet. Nu kunna naturligtvis herr Fast och hans meningsfränder invända, att tingen förändrat sig så väsentligt sedan den tiden, då han och hans vänner stormade mot första kammaren. Detta är också, herr talman, alldeles riktigt. Tingen ha förändrat sig. Nu har man socialde-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

mokratisk majoritet, och det hade man inte den gången i första kammaren.

Under debatten tidigare i dag har man bland många skiftande ämnen även talat om vissa riksdagsledamöters alltför stora intresse för läsning av detektivromaner, vilket skulle avhålla dem från att studera det tryck, som tillhandahålles kammarens ledamöter. Då jag tyvärr inte är så förfärligt intresserad av att läsa »deckare», har jag haft ganska god tid att läsa åtskilliga av de dokument, som finansministern överlämnat, och då framför allt propositionen nr 255, om vilken det talats en hel del tidigare här i dag.

När jag studerade den propositionen, uppmärksammade jag särskilt ett avsnitt. Det är naturligtvis även andra som gjort detta. Jag tycker emellertid, att detta avsnitt inte fått den uppmärksamhet, som det förtjänar här i debatten. Jag syftar på finansministerns uttalande på s. 17 i denna proposition, där han säger följande: »Att vidtagna en skärpning av den direkta beskattningen kan av olika skäl icke gärna ifrågakomma.» Finansministern underförstår här syftet att ernå ökade statsinkomster.

Deklarationen är i och för sig ganska märklig, när den kommer från den nuvarande regeringen. Intresset för detta uttalande ökas emellertid, när det sammanställs med ett liknande uttalande i finansministerns direktiv för ett par månader sedan till besparingsutredningen under direktör Wärns ledning. I direktiven för denna välkomna utredning heter det bl. a. följande: »Att täcka ett uppkommande budgetunderskott genom skatteskräpningar framstår som föga tillrådligt i nuvarande läge.» Visserligen utsåges inte där, att man syftar på den direkta beskattningen, men det torde inte vara obefogat förmoda att så är fallet. Om man här skulle syfta även på den indirekta beskattningen, skulle man ju senare omöjligen ha kunnat komma med förslag till väsentliga

skärpningar just av den indirekta beskattningen.

Jag skulle nu vilja fråga: När hörde man tidigare dylika toner från majoritetspartiets sida? Tvärtom ligger saken så till, att man från det stora partiets sida sedan åtminstone två decennier tillbaka med en som jag tycker ganska behård konsekvens följt en skattepolitisk linje, som fick sin programmatiska utformning i en ryktbar motion. Jag antar, att man inte alldeles glömt bort den motion, som väcktes 1928 i första kammaren och som innehöll följande trossats, vilken sedermera varit ledstjärna för så mycket i fråga om den ekonomiska politiken i vårt land. Denna trossats lyder sålunda: »I fråga om skatten finns det något som heter vnan, och den betyder här kanske mera än hela den onda skattebetalarenaturen. En revolution i beskattningen kan ha ödesdigra följder. En skärpning steg för steg ger ett utmärkt resultat.» Att man i denna deklaration, som ju utgjort fundamentet för en väsentlig del av socialdemokratiens handlande under de två senaste decennierna, framför allt tog sikte på den direkta beskattningen, behöver nog inte närmare understrykas.

Jag måste medge, att denna sats onekligen låter bestickande. Jag måste också säga, att den länge har till synes verifierats av verkligheten. »Steg för steg» har beskattningen skärpts. Det är alltid tråkigt att komma med siffror i sådana här debatter, men det kan ibland inte undvikas. Det får väl i detta sammanhang inte anses vara alldeles olämpligt att erinra därom, att sedan början av 1930-talet, d. v. s. den tid då den regim började som vi alltjämt ha, har nationalinkomsten visserligen tredubblats, men samtidigt ha de statliga skatterna mer än sjudubblats. De direkta statsskatterna ha under den tiden mer än tiodubblats. Det totala skatetrycket har under samma tid stigit från drygt 12 procent av nationalinkomsten till nära 30 procent.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Vi ha från den meningsriktning, som jag företräder, under de senaste åren gång på gång sökt göra gällande, att det vore ganska omöjligt att längre fortsätta på denna väg, även om man följde receptet att gå »steg för steg». Vi ha menat, att mättnadspunkten vore nådd. Vi nödgades emellertid konstatera, att denna vår argumentation rätt länge möttes med leende tvivel från motpartens sida. Men, herr talman, vad har icke inträffat? Är det inte så, att vi i dag ha hunnit just till att mättnadspunkten blivit nådd? Detta som man en gång kallade för »den onda skattebetalarnaturen» har nu satt stopp. Den direkta beskattningen är i färd med att slå back. På det fältet finns uppenbarligen föga mer att skörda. Det är tröst för ett tigerhjärta, att man nu kan göra ett sådant konstaterande. Men inte desto mindre har det sitt värde att göra det konstaterandet, att man nu uppenbarligen även på regeringshåll har insett, att det inte går att taga ut mer på den direkta beskattningens väg.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja göra ännu ett litet påpekande. Jag antar, att det är många här i kammaren som känt sig ganska konfunderade, när de gjort den observationen, att ökningen av skatteunderlaget vid 1950 års taxering blivit så relativt begränsad som nu är fallet i förhållande till den ökning av framför allt konsumtionen men även av sparandet, som kunnat konstateras under förra året. Det är dock någonting ganska märkvärdigt detta, att taxeringsunderlaget inte svällt betydligt mera, när man vet hur människornas inkomster ha ökat. Den inkomstökning, som tidigare här i dag blivit belyst, borde, tycker man, ha avspeglat sig i ett starkt svällande skatteunderlag. Så är emellertid inte fallet. Varpå kan detta bero?

Enligt min mening är åtminstone en av orsakerna till detta fenomen att finna i en försämrad skattemoral. Det är kanske hårt att behöva säga detta. Inte

ens den mest effektiva taxeringsorganisation kan komma tillrätta med detta förhållande. Den alltför höga direkta beskattningen har uppluckrat människornas uppfattningar härvidlag. Det är uppenbart, att man i betydande utsträckning numera inte gör sig något samvete att deklarerera oriktigt, och i många fall lyckas ju detta, trots beskattningens nämndernas vaksamhet. Härtill komma så de många som ha råd att anlita en skicklig skatteexpertis för att på det sättet lyckas att till det yttersta utnyttja de möjligheter till skentransaktioner och skatteflykt, som vårt invecklade skattesystem erbjuder. Detta avser således sådana skattskyldiga, som formellt hålla sig inom lagens ramar och alltså äro oåtkomliga för skattemyndigheterna. Å andra sidan är det alldeles nödvändigt att deklarationsmoralen upprätthålles. Sker inte detta, måste konsekvenserna — det begriper var och en — komma att gå ut över skattesystemet självt, ja, kanske sträcka sig till rättsmedvetandet över huvud taget.

Jag skulle vilja fråga: Är det ogrannlaga att förmoda, att det är bekymrade reflexioner av denna art som finansministern på sistone nödgats göra och som föranlett honom att göra de uttalanden, som jag här tillåtit mig att citera? Förhåller det sig på det sättet, så betyder det ju också att legenden från 1928 därmed äntligen kan anses vara definitivt avlivad. Därmed skulle vi ha kommit ett gott stycke framåt i fråga om en mer realistisk skattediskussion än den som nu rätt länge förts här i landet.

Detta rörde alltså den *direkta* beskattningen. Återstår att behandla den *indirekta* beskattningen. Även om den gäller ett »hittills men icke vidare». Den punkten är, som jag redan har försökt att visa och som bestyrkes av finansministerns eget uttalande, nu med tämlig visshet nådd i fråga om den direkta beskattningen. Men då frågar man sig:

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Vad skall man taga sig före, när stoppsignalen av sig själv glider upp även för den indirekta beskattningens vidare expansion?

Nu invänder kanske någon, att statens utgifter måste täckas. Jag är beredd på en sådan invändning. Det är naturligtvis alldeles riktigt, att statens utgifter måste täckas med skatter, därest man inte vill låna till driftsutgifterna. Men det vill väl ingen vara med om? När emellertid inte skatterna förslå längre, måste också utgiftsflödet stoppa. Många av de s. k. förmåner, som nu i skilda former utgå till människorna, måste i ett sådant läge begränsas eller kanske helt indragas.

Om man lyssnade noga till herr Fasts anförande tidigare här i dag, så fann man att han något var inne på detta ganska intrikata ämne, men han ansåg sig inte böra närmare fördjupa sig däri. Jag kan förstå, att han inte gjorde det, ty detta är ett perspektiv, som stora delar av allmänheten ännu så länge inte märkbart intresserat sig för. Man har kanske en känsla av att vissa obehagligheter kunna komma att hända beträffande vissa avsnitt, exempelvis den sociala apparaten här i landet, men det är perspektiv och utsikter, som man inte gärna vill taga med i betraktandet. Så som den statsfinansiella situationen nu tecknar sig och sannolikt kommer att teckna sig under åtskilliga år framåt, är det emellertid inte osannolikt, att dessa problem kunna komma att på ett handgripligt sätt aktualiseras fortare än någon anar.

Jag kommer på detta sätt tillbaka till den uppfattning, som jag åtminstone under de senaste åren efter fattig förmåga försökt att driva här i kammaren, nämligen att den ohämmade utgifts-expansionen i riksdagen måste bringas att upphöra. Så länge det allmännas väldiga utgifter inte bromsas eller — för att citera vad finansministern sade tidigare i dag — så länge den offentliga konsumtionen inte bromsas, blir

det inte lätt att stoppa penningvärdeförsämringen. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att statsutgifterna i ett läge sådant som det nuvarande väl av alla måste räknas till de starkast inflationsdrivande krafterna.

Det beräknas — som många av kammarens ledamöter säkert väl känna till — att spararna, och då huvudsakligen småspararna, på grund av penningvärdeförsämringen under 1940-talet blivit frånhända minst tio miljarder kronor i form av minskat värde på sparbanksböcker, livförsäkringar eller under andra sparformer. Detta har således inträffat under en så kort tid som tio år. Jag tror för egen del, att det endast är okunnighet på alltför många håll om vad som verkligen skett i det som syntes ske, som avhållit människorna från att reagera starkare än vad som blivit fallet.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att så länge riksdagen inte lärt sig att tänka om ifråga om utgiftspolitik — härvidlag äro vi nog alla mer eller mindre medskyldiga — så är det enligt min bestämda åsikt ganska meningslöst att tala om skattesänkningar.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på de synpunkter, som den senaste ärade talaren förde fram. Jag delar hans principiella uppfattning, att det ligger stor vikt uppå, att vi litet var göra klart för medborgarna det samband, som råder mellan de utgifter vi besluta och de skatter, som vi sedermera få taga ut av skattebetalarna. Jag tror även att det är riktigt, som herr Hagberg i Malmö säger, att vi kanske alla försummat att tillräckligt kraftigt klargöra detta sammanhang. Jag undrar emellertid om jag inte vågar göra det påståendet, att man under den nyss avslutade valrörelsen i synnerhet från den borgerliga sidan gjorde mycket litet för att på det klargörande sätt vi nyss hör-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

de från kammarens talarstol förklara, att en social åtgärd, den må vara aldrig så populär, alltid har en baksida — den kostar pengar; även de mest betydelsefulla ting måste finansieras med det svenska folkhushållets gemensamma krafter. Hade vi fått stöd från oppositionen för en sådan upplysningsverksamhet, då tror jag att vi kunnat vara långt mera tillfredsställda än vi voro över uppläggningsen av 1950 års valrörelse.

Den näst föregående talaren, herr Edström, vill jag inte heller uppehålla mig så mycket vid. Jag vill emellertid korrigera honom på två punkter. Det var inte så, herr Edström, att vi fotade vår subventionspolitik endast på den uppfattningen, att ett prisfall stod för dörren. Detta var *en* av de möjligheter, vilka vi ansågo oss kunna räkna med, men vi dolde inte vår vetskap om att utvecklingen även kunde gå en annan väg. Huvudmotivet för att regeringen och riksdagen 1949 slog in på subventionspolitiken var, att vi inte kunde skjuta på avtalsförhandlingarna — jag menar här alla de förhandlingar regeringen å statens vägnar fick föra med arbetarnas, tjänstemännens, böndernas och företagens organisationer — så länge, tills det blev klart hur det skulle gå med den engelska devalveringen. Denna devalvering kom rätt långt fram på hösten. Om dess storlek och tidpunkten för dess ikraftträdande visste vi mycket litet, och enligt min mening skulle det ha varit brottsligt lättsinnigt om regeringen, i avvaktan på denna sak, skulle ha suttit med armarna i kors och låtit stabiliseringspolitiken slås sönder därför att man inte sökte ena de olika intresseorganisationerna om en gemensam ekonomisk politik.

När överenskommelsen träffats kom devalveringen. Det framfördes från de yngre ekonomernas sida — samma sak framfördes av herr Ohlin här i kammaren som representant för de något äldre ekonomerna — att vi borde gå en

medelväg och göra ett slags begränsad uppskrivning av prisnivån.

Jag tror jag vågar det påståendet att vi, som så pass länge suttit i den ställningen att vi redan före 1949 fått föra dessa förhandlingar, kunde bedöma, att om vi, sedan stabiliseringsförhandlingarna slutförts, hade fört in ett nytt orosmoment, hade detta betytt — som en aktad folkpartimedlem i denna kammare, herr Yngve Larsson, sade — att man riskerade att slå sönder stabiliseringspolitiken och de resultat, som uppnåtts. Man kan aldrig veta vad som hänt, om en sak, som inte inträffade, verkligen hade inträffat. Jag tillåter mig att säga, att det skulle ha varit en äventyrlig politik om statsmakterna på hösten 1949 skulle ha slagit in på den linje, som herr Ohlin nu i efterhand anser vara den enda riktiga. Jag säger detta trots den utveckling, som sedermera skedde, och trots den prisstegring som inträffade i andra länder. Jag tror det var klokt att man accepterade överenskommelserna och drev dem framåt och på det sättet fick en grundval för stabiliseringspolitiken. Men skulle man göra det var det självklart, att man måste hålla prisnivån konstant. Det fanns ingen annan väg. Ville man inte riskera stabiliseringspolitikens då uppnådda resultat, så fick man också taga konsekvenserna i form av subventionerna. Detta var det ena svaret på herr Edströms kommentar och samtidigt en replik till herr Ohlin i denna fråga.

Herr Edström tycktes ha den föreställningen, att regeringens intresse för att driva upp exporten var skäligen begränsat, och han rekommenderade vissa åtgärder, som regeringen borde vidtaga. Jag skall inte trötta kammaren med att referera ett anförande, som jag i förra veckan hade tillfälle att hålla i Stockholms reklamförening. Jag redogjorde där för de åtgärder, som vidtagits från regeringens sida, och dessa sammanföllö nästan helt med dem, som herr Edström rekommenderade. Vi ha

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

försökt att giva prioritetsrätt åt export-industrien när det gällt både byggnadstillstånd och dollarinköp av såväl maskiner som råvaror. Jag kan försäkra herr Edström, att om han föreslagit något nytt, som borde göras, och om detta legat inom det möjligas område, så hade vi varit mycket lyhörda för detta, och jag tror inte han hade behövt riskera att få ett bleklagt nej till svar.

Vi ha heller ingenting emot att industrien tar ut de priser, som den kan få. Vi tro att detta är en fördel i nuvarande situation. Däremot tror jag, herr Edström, att vi skola akta oss för att låta den penningflod, som på detta sätt kan komma att välla in över vissa industrier, komma att vålla skadegörelse. Jag tror att herr Edström också innerst inne delar regeringens mening på denna punkt.

Jag tog emellertid, herr talman, inte till orda för att göra dessa ströanmärkingar till de två senaste ärade talarna. Jag ville göra ett litet försök till sammanfattning, vilket jag brukar göra under slutet av remissdebattens första dag — om det nu verkligen är slutet. Det kanske inte är så lätt att göra en sådan sammanfattning på grundval av vad som hittills förekommit. I denna kammare har det varit tillfälle för utrikesministern, finansministern och försvarsministern att belysa väsentliga delar av regeringens politik. Avsikten med remissdebatten var väl egentligen att få höra, vad oppositionen hade för synpunkter på den politiska situationen och på de propositioner, som skola bli föremål för remissen.

Jag måste då säga, att intrycket av remissdebatten blivit ganska blandat. De tidningsläsare, som fäst sig vid rubrikerna och i någon mån ledarna och de övriga reportagen, trodde väl, att den stora politiska frågan just nu var spritskatten. Den frågan har ju kommit på de flesta löpsedlarna och rubrikerna. Det är ganska intressant att konstatera, att denna sak knappast varit före-

mål för ett hedersomnämmande en gång. Man har liksom ansett den inte vara särskilt betydelsefull. Skatten på sötsaker har satt känslorna något mera i svallning, men kritiken från herr Ohlins sida var för att komma från honom i allra stillsammaste laget. De nya skatterna, som säkerligen många av åhörarna tänkt sig skulle bli det stora diskussionsämnet, ha alltså accepterats såsom varande tämligen oundvikliga. Det är en intressant iakttagelse av den hittills gångna delen av remissdebatten.

En annan sak som kommit bort i diskussionen är folkpartiledarens intresseväckande och skarpsinniga analyser av valutslaget, vilka vi haft anledning att hämta så mycket glädje, upplysning och information av åren 1946 och 1948. Jag vill särskilt erinra om herr Ohlins intressanta procenträkning år 1946, då han med utgångspunkt från landstingsvalet 1946 skildrade hur det skulle komma att se ut inom en nära framtid, då den socialdemokratiska majoriteten i Sveriges riksdag tillhörde ett förflutet. Jag tycker på sätt och vis att det är synd, att herr Ohlins intresse för procenträkning tagit slut; jag skulle åter vilja ha en sådan där analys över när det socialdemokratiska partiet har att överlämna makten till nya maktinnehavare. Jag trodde 1946 att det skulle bli mina barnbarn, som skulle få göra det, och jag har ingen anledning att efter detta val korrigeras 1946 års profetia.

Det är en annan sak i samband med valet, som tyvärr inte blivit föremål för någon analys. Efter 1948 års val fingo vi många gånger höra, att socialdemokraterna sitta på ett eftersläpande i första kammaren. De hade icke väljarmajoriteten, de tre borgerliga partierna tillsammans voro större än det socialdemokratiska partiet. Jag fick många gånger höra hur farligt det var att regera med en sådan formell majoritet, som icke motsvarades av ett reellt faktum. Jag sade att jag fick försöka

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

klara mig så gott jag kunde trots detta beklagliga förhållande. Nu skulle det vara intressant att få höra, vilka ändringar herr Ohlin tänker sig att det skulle bli nu, när det socialdemokratiska partiet inte längre har endast en knapp majoritet utan en stor majoritet på över 90 000 röster över de tre borgerliga partierna tillsammans. Med hänsyn till den vikt herr Ohlin tidigare lagt på detta intressanta problem, så är det synd att han nu liksom tappat bort det och inte med samma tankeskärpa och skarpsinnighet, som han glatt kammarerna med vid två föregående valtillfällen, uppger sin analys med hänsyn till 1950 års valresultat. Med anledning av vad jag nu anfört hoppas jag få tillfälle att höra dessa utläggningar.

Herr Ohlin förklarade däremot, att han inte var nöjd med vår valpropaganda. Vi hade gått ut i valrörelsen med en affisch, som innehöll en uppgift om att vi klarade krisen, och det tyckte han inte var med sanningen överensstämmande, eftersom vi alltså fick kämpa med betydande ekonomiska besvärligheter. Ja, finansministern har redan för sin del besvarat herr Ohlins kritik i denna del, men jag skall tillåta mig att försöka bena upp detta, eftersom herr Ohlin i sitt svar till finansministern använder sig av ett litet trick.

Herr Ohlin säger: Vi ha icke kritiserat regeringen för vanstyre i någon annan mening, än att regeringen slarvat bort vår valutareserv. Det var en valutakris, som utgjorde grunden för myten om vanstyret, och den valutakrisen består alltså. Ja, låt gå för det då. Men när nu verkningarna av denna valutakris skulle skildras för 1948 års väljare, blev det då alldeles klart för var och en av dem i detta land, att man inte kritiserade oss för någonting annat än svårigheterna med valutaförsörjningen? Det är inte lätt att utläsa detta ur 1948 års valpropaganda. Man får nog vara deltagare i de national-

ekonomiska seminarieövningarna vid Stockholms högskola för att begripa sig på valpropagandan sådan den var upplagd 1948, om nu detta var avsikten. Jag kommer ihåg en sak, som antagligen gjorde stor effekt. Det var en annons, där en hel mängd ransoneringar och regleringar stodo uppräknade. Så här mycket har regeringen genomfört, stod det, och tro ni då, att de som genomfört allt detta ha kraft och mod och andra vackra egenskaper att taga bort dem igen! Vi fingo faktiskt den uppfattningen, att 1948 års valrörelse var en kamp emot Robotsverige, Krångelsverige och Paragrafsverige och en kamp för ett friare ekonomiskt system. Men, som sagt, två år efter valrörelsen har denna missuppfattning klarats upp; det var inte alls detta, som var avsikten, utan det var den bristande valutareserven, som valpropagandan rörde sig om.

Men vart skulle nu inte denna valutabrist leda till? Erkänner inte herr Ohlin att det inom folkpartiet framställdes så, att på grund av valutabristen skulle vi inte kunna köpa råmaterial för vår industri; vi skulle få arbetslöshet, och jordbruket skulle komma ut i försörjningssvårigheter? När vi nu säga att vi ha klarat krisen, så mena vi det. Den kris som i 1948 års valrörelse skildrades av folkpartiets och högerns press kom inte. Det blev ingen arbetslöshet, det blev ingen inflation. Inga av dessa profetior, som man gick ut för att värva 1948 års väljare på, gingo i uppfyllelse. Då tillåta vi oss säga, att den kris, som man från borgerlighetens sida jagade upp förväntningar och oro för, den krisen kom inte, utan den har klarats. Men genom vilka åtgärder? Ja, herr Ohlin, inte utan uppoffringar för Sveriges folk. Den har klarats genom avtalsprolongationer, som för stora grupper av folket betydtt att man fått avstå från ting, som man tyckt sig ha självklar rätt till. Den har klarats genom en indirekt beskatt-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ning, som säkerligen känts hård för många — jag tänker då framför allt på bensinbeskattningen för landsbygdens folk. Krisen har klarats genom en inskränkning i byggnadsverksamheten, som sannerligen inte tillhört de ting, som skapat popularitet för det socialdemokratiska partiet. Vi anse då att vi ha rätt att säga till dessa människor, som burit dessa bekymmer och dessa svårigheter, att de offer som gjorts icke äro gjorda förgäves. Krisen och arbetslösheten, allt det som man sade skulle komma, det kom inte. Det är en följd av de ansträngningar, som det svenska samhället gjort, det är en följd av de offer, som alla de här uppräknade sakerna inneburit.

Nu säger herr Ohlin, att den kris han 1948 skildrade alltjämt fanns kvar före Koreakrisen. Han kritiserade bristen på valutor, och den bristen fanns kvar under våren 1950. Ja, detta är väl ändå det mest fantastiska uttalandet under dagens remissdebatt därför att det kommer från ledaren för ett parti, som under våren 1950 rådde regeringen att sänka skatterna och öka investeringsverksamheten. Herr Ohlin anser alltså, att 1948 års kris fanns kvar på våren 1950. Samma år — 1950 — råder herr Ohlin regeringen att sänka skatterna och öka investeringsverksamheten. Eftersom det således är samma kris — krisen 1950 och den 1948 — så menar herr Ohlin, att krisen 1948 skulle ha bekämpats med sänkta skatter och ökad investeringsverksamhet! Detta måste ju vara konsekvensen. Här får kammaren för första gången se folkpartiets alternativ till regeringens krispolitik 1948.

Det var en annan folkledare, herr Ohlin, som vid ett historiskt tillfälle sade: Vilken konstnär har inte världen förlorat i mig! Jag måste säga: Vilken nationalekonom har inte Sverige förlorat, när folkpartiet ansåg sig tvunget att skaffa en så duktig partiledare! Ur samhällets synpunkt beklagar jag, att

folkpartiet inte kastat sina blickar åt annat håll, även om jag anser, att parti-ledarskap är något mycket viktigt.

Alltnog, hela denna sammanställning visar väl, hur omöjlig herr Ohlins konstruktion är. Krisen är densamma år 1950 som år 1948, säger han, den är inte övervunnen. Han föreslår som botemedel ökning av investeringarna och sänkning av skatterna. Man behöver kanske inte spilla flera ord på detta.

Men vi återgå till valrörelsen. När vi manade till försiktighet under år 1950. trodde vi, att det var klokt att det fanns en marginal. Vi voro övertygade om att balansen var uppnådd. Vi voro övertygade om att det svenska folket inte längre konsumerade mer än vad det hade råd till. Vi voro övertygade om att vi inte investerade mer än vi hade råd till. Vi hade uppnått en balans. Men vi voro försiktiga ändå. Det sammanhänger kanske bland annat med min läggning att vara rätt försiktig och därför sade vi: Vi ge oss inte ut på några äventyrligheter, vi hålla en marginal. Den marginalen försvann i det ögonblick Koreakrisen kom, och man begrep väl, att hur det än gick i Korea — även om det skulle ha gått så, att detta det första försöket från de demokratiska staterna att visa en angripare att angrepp inte lönar sig, som regeringen har definierat sin ställning, skulle ha lett till ett tillfälligt nederlag för Amerika och Förenta Nationerna — var det bara början, ty har man en gång tagit det steget att man möter våld med våld, måste det slutföras. Därför förstodo vi väl, att en upprustning måste komma runt om i världen som en följd av den kommunistiska angreppshandlingen mot Sydkorea. Jag tillät mig därför i ett tal den 2 juli i Östersund att vädja till alla de demokratiska partierna att konstatera, att den ekonomiska situationen nu är en annan än den var när vi diskuterade skattesänkning och investeringsökning, att påpeka att nu måste vi mera tänka

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

på det som enar oss än det som skiljer oss. Jag tror att det hade varit klokt inte bara ur landets synpunkt utan även rent partitaktiskt, om partiledarna på den borgerliga sidan omedelbart hade sagt detsamma. Men man sade hånfullt, att mitt inlägg inte var något annat än en partitaktikers spel för att vinna väljarnas sympatier. Ja, herr talman, det blev det. Det blev det genom de borgerliga partiledarnas oförmåga att fatta situationen i det läget.

Man fortsatte i stället kampanjen för sänkta skatter, och man fortsatte från högerens sida kampanjen för ökat byggande. »Det måste löna sig att arbeta». »Bygg mera åt flera», lyste ifrån valplakaten även sedan det inte borde ha varit svårt att förstå, att Koreakrisen hade vållat en förändring i vår ekonomiska atmosfär. Jag tror inte att det skulle ha skadat den svenska demokratin, om man helt enkelt hade dragit ett streck över den propagandan och sagt, att förhållandena ha ändrat sig och det är inte någonting att göra åt det. Det är vad som har skett i åtskilliga andra länder. Jag har här en artikel... jag vet att herr Hagberg i Luleå kommer att bli ledsen över att jag citerar en amerikansk tidning — jag hör honom nu säga, att det tvärtom är naturligt; han har i alla fall lärt sig litet av min replik på valnatten, och det kan ju inte annat än glädja mig — men den här gången, herr Hagberg är det inte ett tal av Malik som jag skall läsa upp, utan det är en sak som jag tror skulle lämpa sig mycket bra som motto för de andra demokratiska partierna i deras politiska propaganda.

Det är en republikansk tidning, New York Herald Tribune, som skriver, att de ökade kraven som nu ställas på Amerikas ekonomi kunna mötas på två vägar, antingen så att man ökar produktionen eller så att man minskar de civila anspråken. Vilken väg skola vi välja? Ja, det ger sig självt. Produktionen skall ökas, men under tiden måste

man tillgripa direkta restriktioner och regleringar och skattehöjningar.

Detta är en naturlig reaktion som jag tror att man gärna skulle ha kunnat kosta på sig även hos oss. I stället fortsatte man under hela valrörelsen att framställa läget för väljarna så, att här finns utrymme för skattesänkning, här finns utrymme för investeringsökningar, och vi beskyllas, herr talman, under dagens debatt för att inte ha spelat rent spel med väljarna! Vad gjorde vi under hela valrörelsen? Herr Sköld har redan erinrat om det. Jag tror, att tre fjärdedelar av mina tal bestodo av diskussioner om hur små marginalerna i det uppnådda jämviktsläget äro, och detsamma gäller om herr Sköld. Jag tycker, att det angrepp som riktats mot herr Sköld i anledning av hans anförande i radiodebatten är djupt orättfärdigt. Jag skall be att till kammarens protokoll få läsa in vad han sade, så kunna kanske de närvarande se hur långt ifrån att vilja dölja någonting han i själva verket sade saker som givetvis måste ha vållat oro hos många, som tänkte sig att vi nu gingo mot mycket betydande skattehöjningar. Så här låter herr Skölds mycket omdiskuterade yttrande: »Herr Ohlin frågar, om vi tänker höja skatterna under innevarande år. Jag vill svara: Det ha vi inte tagit någon slutlig ståndpunkt till. Det kan ju något bero på vad de reda försvarsutgifterna kommer att leda till. Men hur som helst är väl herr Ohlin övertygad om att de försvarskostnader, som framkommer utav dagens överenskomst, de tar i alla fall bort det där betydande överskottet på 59 miljoner kronor, som herr Ohlin här nyss talade om.»

Jag undrar om man innan försvarsutgifternas storlek var definitivt fixerad kunde uttrycka sig tydligare än som här, när man helt enkelt säger att frågan om skattehöjning får bli beroende på den definitiva höjningen av försvarsutgifternas storlek.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Om man nu även i efterhand hade kommit fram till ett enligt min mening mera öppet erkännande av att Koreakrisen vållat ett nytt läge och att vi nu behöva spänna våra krafter, skulle otvivelaktigt möjligheterna att finna samförstånd med varandra ha blivit väsentligt mycket större. Jag vill inte förneka, att det i dagens remissdebatt har sagts saker, som båda gott för framtiden. Jag vill inte alls bestrida, att i åtskilliga av de inlägg, som ha gjorts från den borgerliga sidan, visar man förståelse för att det nuvarande läget inte lämpar sig för en lättsinnig löftespolitik sådan som man presenterade i 1950 års valrörelse.

Jag vill särskilt taga fasta på ett yttrande av herr Ohlin. Han säger att man skulle väl kunna tänka sig en mera permanent form av samarbete för att här finna de lämpliga vägarna. Det är en ganska märklig sak. Mitt första stora misslyckande som statsminister var 1947, när jag försökte förmå de borgerliga partierna och deras ledare just till detta. Då avvisades det. Man hade inte något intresse för det. Man avvisade då också tanken på en samlingsregering, vilket jag kan belägga, om någon av herrarna vill höra det.

Jag försökte en annan väg på hösten 1947, då jag sade, att det kanske var för stort tänkt att hoppas på en gemensam överenskommelse om hela krispolitiken, men vi kunde ju i stället försöka att taga ut vissa bestämda delar och göra en skatteberedning, en investeringsberedning etc. av de centrala delarna inom den ekonomiska politiken, där de olika politiska partierna skulle ha möjlighet att göra sitt inflytande gällande. Den gången svarade bondeförbundet ett övervägande »kanske», men från höger- och folkpartihåll blev det fortfarande nej.

Regeringen har i stället gått på en annan linje. Den har skapat samarbetsorgan; jag tror att de fungera bra. Det är samarbetsorgan med arbetarrörelsen

och med exportindustrierna, organ, där näringslivets och intresseorganisationernas folk ha möjlighet att träffa regeringen, diskutera med den och komma fram till ett resultat. Om herr Ohlins anförande här nu får tolkas som ett beklagande av vad som hände år 1947. kan man säga, att det är en historisk händelse. Det kan hända, att mycket i svensk politik hade varit annorlunda, om de orden hade sagts i ett läge. då det inte var så alldeles lätt för regeringen att manövrera vår ekonomiska situation. Men de tre åren ha gått, och jag kan inte säga något annat med anledning av herr Ohlins propå än att jag skall överväga huruvida den nuvarande ordningen med direkta förhandlingar med intresseorganisationernas representanter och med företagarvärliden behöver kompletteras med ett politiskt inslag. Jag skall gärna taga det under övervägande. Mera vill jag inte säga.

Herr Ohlin var oroad av min Englandsresa. Han var rädd att jag lärt mig farliga saker där borta och han tyckte att det var egendomligt att den svenske partiordföranden uttryckte sin beundran för den engelska regeringen. Jag har inte läst hur det anförande som jag förstår att herr Ohlin syftade på har refererats, men jag har inte någonting att taga tillbaka av det. Det är en stor sak de göra där borta, att med de oerhörda svårigheter som England har haft ändå slå sig igenom med bibehållen social standard — på vissa punkter till och med med en förbättrad standard — och med full sysselsättning, och, herr Ohlin, inte bara så, att man bekänner sig till den fulla sysselsättningens politik i största allmänhet utan också så att man är beredd att taga de konsekvenser för samhällets organisation som den fulla sysselsättningen kan nödvändiggöra. Jag tvekar inte att säga, att det är en historisk handling, och vad som än kommer att hända är det ett annat England som denna regering och

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

denna arbetarmajoritet komma att lämna efter sig. Jag är övertygad om att det är ett England som kan ge anledning till åtskillig inspiration runt om i den fria demokratiska världen. Jag har inte någonting att taga tillbaka av det anförande, med vilket jag tolkade det svenska partiets — inte den svenska regeringens, inte den svenska riksdagens och inte herr Ohlins — känslor inför den engelska regeringens politik.

Beträffande utrikespolitiken skall jag nöja mig med vad utrikesministern här har sagt, men jag bör kanske lägga till att jag tror, att det var alldeles nödvändigt att frågan togs upp i valrörelsen för att därmed skapa åtminstone den grad av klarhet som nu finnes. Om det inte hade skett, skulle man med fog ha kunnat tala om att en stor fråga hade dolts för väljarna. Jag formulerar det så: Äro vi överens i försvars- och utrikesfrågorna, då är det bra, och då behöva vi inte draga upp dessa frågor i valrörelsen. Äro vi inte överens, är icke någon annan fråga så viktig att draga upp som frågan om utrikespolitiken, ty ingen annan politisk fråga har tillnärmelsevis samma riskmoment, och framför allt äro oklarheten, suddigheten och dimmigheten här förenade med mycket större risker än på något annat område. Jag tror, att vi så småningom fingo fram någonting som såg ut som ett besked, och detta skilde sig ganska mycket från de ganska stora ord som ofta förekommo i valrörelsen från den borgerliga sidan. Jag vill hänvisa till vad jag sade i den radiodebatt, som nu liksom tagits som intäkt för att jag skulle ha sagt något annat än det som utrikesministern nu har sagt i Lake Success.

Sedan svaret givits från folkparti- och högerledarna, sade jag: »Om nu herrar Hjalmarson och Ohlin ha samma mening som utrikesministern, då skulle jag faktiskt råda till att man uttrycker sitt ställningstagande i samma enkla, klara, för både svenskar och utlän-

ningar lättfattliga språk, som utrikesministern här har använt.» Det är inte något annat vi ha begärt. Ansluter man sig till regeringens utrikespolitiska linje, kan den anslutningen göras på ett så pass entydigt sätt, att det inte skulle behöva uppstå några tolkningsfrågor om vad man har menat. Framför allt tror jag, att det är riskabelt att framställa en avvikande nyans som en stor politisk händelse, som om man verkligen hade en annan och avvikande mening.

Det är herrar Hjalmarson och Ohlin, inte regeringen, som ha tagit upp dessa saker i valrörelsen. Jag kan väl tvärtom säga, att jag höll dem tillbaka. Trots att jag väl visste, hur lätt valet kunde ha blivit ett nytt år 1940, ansåg jag, att utrikespolitiken om möjligt skulle bevaras som ett område där vi voro överens. Det är inte jag och inte regeringen som har aktualiserat dessa frågor, utan det är de ytterligt oklara och suddiga förklaringar och anslutningsuttalanden som har gjorts från herrarnas sida.

Jag vill inte yttra mig om vad som på den punkten har hänt här i dag. Jag vill inte påstå, att det är riktigt lika klart som det var vid valdiskussionen hur herrarna se på saken, men det kan ju hända att det är det — jag skall yttra mig om det när jag får tillfälle att i lugn och ro läsa protokollet, men nog är det konstigt att ledarna för två av våra partier skola uttrycka sig så oklart, att statsministern skall behöva säga, att han inte vill uttala sig om deras uttalanden förrän han läst dem i protokollet. Borde man inte tala litet tydligare svenska både för inland och utland?

Dagens debatt kunde kanske ha givit ett klarare uttryck för den känsla av samhörighet och sammanhållning som jag tror att vårt folk och vår nation behöva i det nuvarande läget. Det hade varit ur många synpunkter önskvärt, om så hade skett. Å andra sidan vill

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

jag inte påstå annat än att här ha förekommit toner, som kunna innebära möjligheter till samarbete och samförstånd.

Till sist vill jag säga, att den framgång som regeringspartiet har vunnit, då vi nu återigen intaga ställningen som ett större parti än de tre borgerliga tillsammans, skall inte föranleda oss till någon förhävelse. Den politik som har syftat till samarbete, samförstånd och utjämning mellan olika grupper i vårt samhälle och som vi ha företrätt under de fem år vi ha suttit vid makten, komma vi att fullfölja. Vi betrakta 1950 års valutslag som ett uppdrag att fullfölja, inte en stridens utan en samlings politik, och jag antar, att man i grund och botten finner något av samma inställning hos de övriga demokratiska partierna.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Det är mycket att svara statsministern. Jag skall i denna replik bara be att få taga upp ett par saker.

Statsministern efterlyste en liten kommentar till valutgången från min sida. Jag är mycket smickrad av denna hans önskan, och jag skall villfara den. Jag skall inte mer än som många gånger gjorts från vårt håll uppehålla mig vid den omständigheten, att denna valutgång, vilket jag även sade i mitt första anförande, är att betrakta som tillfredsställande inte bara för folkpartiet utan även för regeringspartiet. Men eftersom här efterlyses en valanalys skulle jag vilja kasta en återblick på vad som har skett under 1940-talet här i landet eller, om man så vill, göra en jämförelse mellan läget före kriget och nu. Jag tror, att det kan vara berättigat någon gång med ett sådant längre perspektiv.

Om man då frågar: Vad är bokslutet för det politiska 1940-talet, i den mån

det gäller förhållandet mellan partierna och deras maktställning, deras mandat i riksdagen och deras anslutning bland väljarna, så kan man mycket kort hopsummera resultatet så, att under detta tiotal år har högerpartiet förlorat 5,7 procent och socialdemokraterna 5,1 procent av den totala väljarskaran. Bondeförbundet har stått ungefär stilla — det rör sig om några tiondelar i plus — medan folkpartiet har ökat med 9,8 procent av väljarna. Att göra en jämförelse mellan två år på detta sätt innebär naturligtvis alltid ett godtyckligt urval, men 1940 och 1950 äro två runda år, och jämförelsen kan även motiveras med att kommunisterna både år 1950 och år 1940 skämt ut sig så pass, att de hade ett relativt litet antal anhängare bland det svenska folket. Man kan alltså inte komma med den kritiken att jämförelsen brister, därför att kommunistpartiets ställning var mycket olika vid de båda jämförelseåren.

Högern har alltså förlorat 5,7 procent av väljarna och socialdemokraterna, trots förbättringen det senaste året, 5,1 procent. I det stafettlopp, som man kan säga att det är när ett parti byter ledare — statsministern är ju inte nöjd med folkpartiets nuvarande ledare, men jag förmodar att mina kära partivänner få trösta sig med att han inte brukar vara nöjd med oss och att resultatet nog skulle ha blivit litet märkligt, om man gått efter principen att välja partiledare, så att herr Erlander blivit nöjd — har sålunda högerledaren i fråga om förluster kommit några tiondelar före den socialdemokratiska ledaren. Den stora förändringen när det gäller partierna, om man jämför förhållandena före kriget eller år 1940 med läget efter kriget, är att det har skett en betydande förstärkning av den sociala liberalismens krafter på bekostnad både av konservatismen och socialismen.

Nu är det ju klart att man kan förledra att göra jämförelser från det ena valet till det andra, och jag vill visst

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

inte bestrida att det finns anledning för statsministern att göra åtskilliga reflexioner i anledning av det senaste valet. Men jag tror att det för en gångs skull också är berättigat att se det hela ur ett sådant större perspektiv som jag gjort.

Det intresserade mig mycket att konstatera, att när statsministern i stolta ordalag talade om den starka ställning som hans parti nu har fått här i riksdagen, så underlät han att kommentera vad partiets eget huvudorgan skrev här om dagen och som jag i mitt första anförande tillät mig referera, nämligen att om någon kommer och säger att man vill ha makten, därför att man genom valutslaget fått ett par mandat mer än de andra partierna, fastän man har en minoritet bland väljarna, så är ställningen egentligen ganska svag. Och då är att märka att i det fall, som Morgon-Tidningen åsyftade, är det bara någon del av en tiondels procent som fattas i väljarskaran, medan det för statsministern fattas 1½ procent, innan han kommer upp till 50 procent av väljarkåren. Det skulle vara intressant att höra vad statsministern tänker om en kritik av detta slag från hans eget huvudorgans sida.

Jag hinner nu inte mer än i korthet beröra ett par saker.

I radiodebatten diskuterade herrar Erlander och Sköld å ena sidan och jag å andra sidan det av folkpartiet framförda förslaget om en ökning av investeringarna på byggnadsområdet med 100 miljoner kronor utöver den plan som hade framlagts av regeringen. I ett socialdemokratiskt valtryck hade sagts, att en sådan ökning komme att genomföras folkpartiets hjälp förutan, och jag fann mig därför föranlåten att säga: »Det är konstigt att man ger sådana löften i valkampanjen, när man i riksdagen går emot förslagen.» — Statsrådet Sköld hade tidigare riktat kritik mot mig för vårt förslag om ökad byggnadsverksamhet. Då svarade stats-

ministern: »Ja, men det är riktigt att en sådan ökning kommer att genomföras.» Men här i riksdagen säger nu statsministern, att det inte går att göra det och att det efter Koreakrisens utbrott var alldeles orimligt att intaga en sådan ståndpunkt som vi inom folkpartiet gjorde.

Det är mera att säga om denna sak, men jag får väl återkomma, eftersom tiden för min replik nu är slut.

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Det var två uttalanden av statsministern, som jag tycker äro värda att uppmärksammas. Det första är när han säger, att regeringen klarade krisen men att Koreakriget sedan har skapat ett helt nytt läge. Om jag förstod honom rätt, skulle det alltså betyda, att krisen var klarad till den 27 juni men att vi sedan fått en helt ny kris. Jag måste säga att det i så fall är världens mest ändamålsenliga och lätthanterliga kris ur politisk synpunkt, som den svenska regeringen rör sig med. Det tillhör väl ändå historiskskrivningen, och än i dag sitta ute i landet uppe dessa affischer från valrörelsen, där det heter att »vi klarade krisen», låt vara att affischerna voro, såsom statsministern framhöll, iordningställda redan före Koreakrisen.

Det andra som jag ville trycka på var statsministerns uttalande om att Koreakriget vore bara en början. Även om amerikanerna hade fått smörj i Korea — något som jag är ganska säker på att de förr eller senare komma att få — så skulle de ha fortsatt vidare. Detta uttalande ger liksom ett perspektiv åt vad den svenska regeringen har menat med sin politik i anledning av händelserna i Korea. Koreakriget var bara en början, och regeringen var och är följaktligen beredd att följa amerikanerna, när de skulle bege sig vidare till Vietnam, Formosa o. s. v., med andra ord när amerikanerna skulle lösa alla dessa

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

problem som de nu ställt upp som uppgifter som de måste lösa i sin kamp för freden.

Till sist vill jag säga några ord i avslutning till partiledardebatten i radio. Det har, herr statsminister, gått en och en halv månad sedan denna debatt ägde rum, och jag trodde verkligen att statsministern nu skulle ha kommit underfund med att hans ställning då inte var särskilt gynnsam. När statsministern gav sin replik i radiodebatten, så fick jag en känsla av att man inte skulle pina den som redan var slagen. Men statsministern tycks än i dag inte ha reda på hur grundligt han trampade i klaveret.

Låt mig helt kort erinra om att jag i en replik i radiodebatten påminde statsministern om ett uttalande, som han gjort om att han varje morgon läste — utom naturligtvis den svenska pressen — New York Herald Tribune, ty där fick han reda på vad amerikanerna tänka och tycka. Statsministern svarade då mig, att han också var tvungen att läsa New York Times, för att få reda på vad ryssarna hade att säga, så att han kunde polemisera mot mig.

Statsministern måste alltså, t. o. m. när han skall ha reda på vad ryssarna ha att säga, gå till den amerikanska pressen. Jag trodde verkligen att statsministern en och en halv månad efter radiodebatten skulle ha kommit underfund med att detta inte precis var något succéartat uttalande.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Herr Hagberg skall inte vara så rädd för att göra mig ledsen. Om herr Hagberg hade en replik, så kunde han gott ha klämt fram med den genast i radiodebatten och inte väntat en och en halv månad; jag tälde nog att höra den.

Jag har inte, herr Hagberg, i mitt föregående anförande yttrat mig om den svenska regeringens utrikespolitik. Jag

har inte uttalat mig om vad den svenska regeringen skulle komma att göra med anledning av Koreakriget — det kunde man knappast överblicka omedelbart efter det kriget börjat. Vad jag sade var, att i det ögonblick, som Förenta Nationerna satte in sina krafter i Korea, skulle det, oberoende av hurudan utgången av kriget blev, komma en upprustningsvåg, och det är väl obestriddligen riktigt. Men i mitt anförande finns inte ett ord om vad den svenska regeringen skall göra och vilken position Sverige skall intaga.

Herr Hagberg säger att det är världens mest populära eller lätthanterliga kris, som den svenska regeringen nu rör sig med. Det verkar som om herr Hagberg skulle tro, att det roligaste vi ha att göra är att höja spritskatter, kaffepriser och andra priser för svenska folket. Jag kan inte förstå, hur man kan komma till en sådan uppfattning. Det är självklart, att det nuvarande läget måste skapa svårigheter för regeringen. Men vi ha sagt oss, att om det blir en krissituation, så får man inte draga sig för att vidtaga även impopulära åtgärder, och det ha vi ju inte heller gjort.

Vi hade här i landet uppnått ekonomisk balans — herr Ohlin och herr Hagberg få ursäktas att jag upprepar det — under våren 1950. Kommunister-
nas vetlösa angrepp i Korea utlöste en rustningsvåg. Denna rustningsvåg har dragit med sig ekonomiska svårigheter runt om i världen. Herr Hagberg kallar detta en populär kris. Herr Hjalmarson har vid ett annat tillfälle kallat den för en vindpust utifrån. Jag tror att både herr Hagbergs och herr Hjalmarsons karakteristik är djupt missvisande. Det skulle vara nyttigt, om man undersökte vad som faktiskt hänt i andra länder, inte bara i Amerika och i Belgien utan också i ett sådant land som Australien. Där går man till val för en liberalisering av samhället, men har samtidigt på grund av den genom

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

kommunisternas angrepp påtvingade upprustningskonjunkturen måst vidtaga åtgärder, som sannerligen icke äro populära och som självfallet de liberala australiensiska politikerna vidtaga lika motvilligt som vi vidtagit de åtgärder som nu genomförts. Detta är — det skall man inte försöka komma undan, herr Hagberg — den ansvarsfördelning det här är fråga om.

Nu verkar det ju som om det skulle blåsa andra vindar inom storpolitiken. Tänk om dessa vindar hade blåst före den 27 juni! Det ligger en djup tragik i den nuvarande situationen, herr Hagberg. När Europa äntligen började komma på fötter igen och den ekonomiska jämvikten började bli återställd, så kom Koreakriget och kastade oss tillbaka i en krissituation igen. Tänk om dessa leende bilder från Lake Success hade kommit före den 27 juni! Då kunde åtskilligt nu ha varit annorlunda.

Det är inte någon populär eller lätthanterlig kris som vi nu ha framför oss. Det är inte några populära åtgärder som vi vidtaga. Men vi skola slå oss igenom också den här krisen med samma metoder som vi slog oss igenom den föregående krisen — det finns inga andra vägar att gå. Äro vi i Sveriges riksdag ense därom, är det bra. Äro vi inte ense om det, finns det här en majoritet, som nu lika väl som 1948 är beredd att taga ansvaret för de impopulära åtgärder som krisen framkallar.

Repliken till herr Hagberg har blivit lång. Men det var denna gång faktiskt herr Hagberg som hade någonting att säga, och herr Ohlin får därför ursäktas att jag i anledning av hans anförande nöjer mig med att konstatera, att hans intresse för procenträkning leder honom till farliga ting. Herr Ohlin tar röstsiffrorna 1940 och jämför dem med 1950 års siffror. Men år 1940 hade vi ett världskrig, som kom det svenska folket att ty sig till den socialdemokratiska partiledaren såsom en klippa i

stormen, något som drev upp de socialdemokratiska röstsiffrorna till en höjd, där väl ingen av oss tänkt sig att det skulle vara möjligt att bibehålla dem. Det är dessa siffror, som tagas som en jämförelsepunkt när det gäller det socialdemokratiska partiets utveckling.

Det finns andra jämna årtionden också, herr Ohlin. År 1911 var liberalismen i Sverige så stark, att den hade 101 mandat i riksdagens andra kammare. Tänk så mycket liberalism, som har gått förlorad sedan dess, herr Ohlin!

Herr HAGBERG i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Statsministerns senaste anförande bekräftar till fullo det antagande, som jag gjorde med anledning av hans första anförande, nämligen att man nu efter valet håller på att helt omsadla propagandan. Nu ha vi en ny kris här igen, men detta upptäckte inte regeringen den 25 juni 1950 och den gjorde det inte heller den 16 september, dagen före valet. I hela den valrörelse, som drevs, talades inte ett ord om den s. k. nya krisen. Men nu efter valet, när 1 700 000 svenska arbetare och tjänstemän stå inför en stor lönerörelse, är man fullt inställd på att tala om för svenska folket, att vi ha fått en ny kris och att vi måste, såsom statsministern sade här nyss, försöka övervinna denna kris på ungefär samma sätt som vi övervunno den föregående krisen.

Det är verkligen en lätthanterlig eller låt mig säga lättillgänglig kris, som den socialdemokratiska regeringen nu håller på och opererar med.

Jag kanske sedan också får säga några personliga ord till herr statsministern. Jag tycker inte att valresultatet bör gå honom alltför mycket åt huvudet. När man använder sådana termer om sig själv som »klippa i stormen», inger det närmast en känsla av att det är lätt att få svindel av framgångarna, och det kan vara farligt på lång sikt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag måste nog bedröva statsministern med att fullfölja det resonemang som jag inte hann slutföra i mitt föregående anförande.

Vi hade från folkpartiets sida föreslagit en ökning av den reglerade byggnadsverksamheten med 100 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit. Vi hade också betonat, att man bort föra en mer kreditåtstramande politik, så att inte övriga investeringar, som totaliter voro oförändrade, hade fått sitta så mycket mer skyddade än den av byggnadsregleringen omgärdade verksamheten — jag skall återkomma till den saken senare. Då skrev man i en socialdemokratisk broschyr, att denna ökning av den reglerade byggnadsverksamheten skulle komma att ske folkpartiets hjälp förutan. Och statsministern uttalade sig i radiodebatten på ett sådant sätt, i det att han sade att uppgiften var riktig — jag har protokollet här — att ingen kunde få något annat intryck än att regeringen hade för avsikt att genomföra samma ökning av den reglerade byggnadsverksamheten som folkpartiet föreslagit. Jag kanske får tillägga, att när herr Sköld kritiserade mig på samma sätt som statsministern nu gjort, så tillät jag mig fråga, om inte statsministern och finansministern hade diskuerat saken och om det alltså kanske inte var riktigt att, såsom statsministern sagt, vad som stode i propagandatrycket komme att ske. På denna fråga fick jag inte något svar.

Nu få vi höra av statsministern, att det är oansvarigt att föreslå en sådan, inte nettoökning men omfördelning av investeringsverksamheten som folkpartiet sålunda föreslagit. Men statsministern har själv givit de svenska radiolysnarna det intrycket, att i regeringens politik ingick att genomföra en ökning av byggandet. Det vore verkligen intressant, om statsministern, som tydligen gärna talar om valkampanjen —

jag skall återkomma till andra sidor av vad han sagt därom — kunde upplysa om hur det kommer sig, att finansministern och statsministern i dag kritisera oss inom folkpartiet för en ståndpunkt, som enligt det intryck statsministern velat ge svenska folket skulle komma att förverkligas av regeringen.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall också be att få ge statsministern ett svar när det gäller den kritik som han riktat mot uttalanden under valrörelsen. Det gäller närmast högerns valaffisch med orden: »Bygg mera åt flera!»

Jag vill erinra statsministern om att våra rekommendationer beträffande byggnadsverksamheten voro av två slag. För det första ansågo vi, att de människor som genom eget arbete kunnat spara ihop den insats, som utöver vad de kunde få låna på fria marknaden fordrades för att skaffa ett eget hem åt sig och sin familj, borde utan att behöva fråga myndigheterna om lov få skaffa sig detta egna hem. För det andra framhöllo vi, att vi voro övertygade om att man kunde få ut bättre resultat av byggnadsproduktionen, om man tilläte konkurrens på lika villkor mellan enskild och offentlig bostadsverksamhet. Jag vet inte hur många gånger jag svarat statsministern på olika frågor, som han gjort, men statsministern är alltjämt skyldig mig ett svar på frågan: Varför kan inte regeringen vara med om att tolerera en sådan konkurrens på lika villkor inom bostadsverksamheten, om man ändå är så övertygad om den offentliga verksamhetens överlägsenhet?

Jag har, herr talman, för min del aldrig begagnat uttrycket vindpust om Koreakrisen. Statsministern måste nog förstå, att det med hänsyn till den ställning, som vi inom högern tagit när det gäller försvarsfrågan, måste vara ganska främmande för mig att använda en sådan karakteristik.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Statsministern var inte säker på att mitt uttalande här i dag när det gäller utrikespolitiken — jag förstår att han tänkte på den skandinaviska försvarsfrågan — var fullt klart och tydligt. Efter vad jag fattade, ansåg han att vad jag därvidlag sade i radiodebatten var mera tydligt. Vis av tidigare erfarenheter har jag, herr statsminister, i stor utsträckning begagnat samma ordalag vid båda dessa tillfällen. Jag tror därför inte att det skall vara svårt för statsministern att erkänna, att det inte finns någon oklarhet beträffande vår ståndpunkt.

Statsministern ville nu att vi i den utrikespolitiska debatten skola använda samma enkla, klara och lättfattliga språk som herr Undén använder. Statsministern får ursäkta mig, om jag måste beteckna detta omdöme om herr Undéns sätt att uttrycka sig som en lindrig överdrift. Man kan inte begära av oss att vi skola ikläda oss herr Undéns språkdräkt, i synnerhet som åtskilliga av de formuleringar, som herr Undén tidigare använt, äro av den arten att man inte kan skriva under dem — jag tänker t. ex. på vissa uttalanden som förekommo i sista utrikesdebatten här i riksdagen. Jag konstaterar emellertid med tillfredsställelse, att utrikesministern numera synes undvika dessa formuleringar.

Till sist skulle jag med anledning av statsministerns uttalande om önskvärdheten av en samverkan i dagens politiska läge vilja säga, att samma önskan ha vi inom högern. Det ha vi visat inte minst när det gäller försvarsfrågan. Men vi kunna icke vara tillfreds med det besked som regeringen i dag har givit om den ekonomiska politiken — som inte är något verkligt besked. Vi beklaga vidare att man åberopar formella motiv för att icke gå oss till mötes i de viktiga militära utbildningsfrågorna. Om statsministern på sin kant vill arbeta för större förståelse för oppositionens synpunkter i angivna

hänseenden, så tror jag det blir lättare att få den samverkan till stånd som också statsministern strävar efter.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag har begärt ordet uteslutande för att beröra en fråga som herr Ohlin tagit upp, om de 100 miljonerna i ökad tillståndsgivning, som folkpartiet föreslog i en motion vid årets riksdag; man föreslog att vi skulle öka byggnadsverksamheten med 100 miljoner kronor, närmast för bostäder, skolor och sjukhus.

Senare har i radiodebatten statsministern bekräftat, att en sådan ökning av tillståndsgivningen har gjorts. Jag vill endast bekräfta att statsministerns uppgifter i radiodebatten voro fullständigt riktiga. Vi ha redan under våren överskridit tillståndsramen för bostäder och i samband därmed de affärslokaler och övriga lokaler för handeln, som bruka följa med tillstånd att bygga mera bostäder. Jag skulle tro att sammanlagt har tillståndsgivningen under året ökat utöver den vid årets början fastställda investeringsram, som redovisades vid vårriksdagen, med ett sammanlagt belopp på mellan 125 och 150 miljoner kronor. Jag kan inte säga hur mycket av detta som ankommer på bostäder, men jag skulle tro att det rör sig om 60—70 miljoner.

Det förhållandet att vi på detta sätt ha ökat tillståndsgivningen har tyvärr bidragit till den försämring av det allmänna arbetsmarknadsläget, som vi alla känna till. Det har tyvärr bidragit till den förlängning av byggnadstiderna, som väl också är allmänt känd. Det tar ju numera i Stockholm ett år — 12 månader — att bygga ett flerfamiljshus, medan det normalt, när det är tillgång på arbetskraft, tar sex, sju månader.

Jag vill erinra herr Ohlin om att om man tar t. ex. föregående års investeringsbudget som jämförelse, så vet

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

herr Ohlin att utan några som helst krav från andra partiets sida i riksdagen ökades detta investeringsutrymme med flera hundra miljoner under år 1949. Det är som sagt en sådan ökning som också har skett i år med det belopp — och t. o. m. något större — som statsministern angav i radiodebatten.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag antar att kammarens ledamöter nu ha klart för sig, hur det förhåller sig på denna punkt. Den uppgift jag lämnade i radiodebatten var inte vilseledande, utan siffran låg t. o. m. i underkant.

Till herr Hjalmarson vill jag bara säga, att det besked han begärt av mig så många gånger, varför vi icke tillåta en tävlan på lika villkor mellan kommunalt, kooperativt och enskilt byggande, har herr Hjalmarson fått så många gånger i denna kammare, av bl. a. herr Adolv Olsson, att jag föreställer mig att det är onödigt att betyga, att regeringen delar det socialdemokratiska partiets uppfattning på denna punkt. Motivet är redovisat i riksdagen och har varit föremål för ingående diskussion, och jag tror inte vi behöver ta upp kammarens tid med ytterligare utveckling av detta spörsmål, som jag trodde att vi alla väl kände till.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Det förefaller mig ligga till på det sättet att om statsministerns uppgift i radiodebatten är riktig, att byggandet ökat med 100 miljoner utöver det ursprungliga programmet, då är kritiken emot folkpartiet för att vi krävde detta oriktig. Båda delarna kunna icke vara riktiga.

Herr **SENANDER**: Herr talman! Jag förmodar att en stor del av kammarens ledamöter tyckte, att den träta som här arrangerats mellan statsministern och talesmän för de borgerliga partierna

var föga uppbygglig. Den rörde sig i huvudsak om ovidkommande ting. Det var en träta om vem som under en viss period hade förlorat den största andelen i väljarkåren. Det var en träta som jag anser är tillkommen för att dölja det faktum, att det socialdemokratiska och de borgerliga partierna i dagens läge äro ense i allt som är väsentligt och därför måste syssla med en massa ting, som egentligen inte borde höra hemma i en debatt som denna. Om detta fortsätter kan man frukta att både statsministern och de borgerliga talesmännen sjunka ned till det plan, där herr Dickson befinner sig. Herr Dickson brukar ju syssla med en mängd struntsaker, och tyvärr vinner han ofta bifall och får skrattsalvor till belöning för att han på detta sätt demonstrerar den svenska aristokratiens förakt för parlamentarismen.

Statsministern sökte göra gällande att anledningen till den krissituation, som han påstår att vi nu äro inne i, skulle vara utbrottet av kriget i Korea. Han avsåg tydligen därmed att om inte Koreakriget utbrutit, skulle man vara befriad från kriser. Nu borde ju inte minst statsministern vara bekant med det faktum, att vi sedan lång tid tillbaka ha haft kriser här i landet. Om herr statsministern studerar bankoutskottets utlåtanden genom tiderna, skall han finna att dessa utlåtanden alltid talat om kriser av olika slag och rekommenderat åtgärder i ena eller andra riktningen, åtgärder som för övrigt alltid gått ut på — såsom också nu är fallet — att vältra över krisens bördor på de stora folkmassornas skuldror.

Eljest var ju denna så att säga i elfte timmen arrangerade debatt mellan statsministern och de borgerliga talesmännen en fortsättning av den debatt, som vi fingo bevittna mellan de borgerliga och socialdemokraterna under valkampanjen om vem som hade äran av att ha räddat samhällsbussen från

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

att hamna i diket. Som bekant tillskrev sig varje parti förtjänsten av att först ha rekommenderat räddningsåtgärder av skilda slag. Sedan man emellertid förnöjt konstaterat att »balansen var återställd», ville självfallet intet av partierna bli berövat äran av vad de trodde vara en framgångsrik räddningsaktion. Det hela formade sig till en ädel tävlan om vilket parti, som först rekommenderat en ekonomisk politik, vars främsta kännetecken var lönestopp för arbetare och tjänstemän, höjda livsmedelspriser och ökade skatter. Debatten berikades sedan med den mycket omtalade valaffischen från socialdemokratien: »Vi klarade krisen», en affisch som jag tyckte mycket bra illustrerade med vilka förtvivlat enkla medel man försöker fånga röster i ett val.

I dag, knappast mer än en månad efter valet, hörs det andra toner. Nu tycks balansen på nytt vara i olag. Samhällsbussen är åter på väg mot dikeskanten, och »räddarna» ropa på hjälp. Nu slåss man inte längre så animerat om äran av att ha klarat krisen. Nu äro vi på god väg mot en ny kris — mitt uppe i en högkonjunktur av sällan skadat slag. Det gamla beprövade inflationsspöket halas nu fram ur rekvisitan. Man har inte väl gnabbats färdigt om vem som bör äras för att ha klarat krisen förrän man skriker om en ny. Det tycks vara med krisen som med galten Särinner i den fornnordiska gudasagan: den slaktas varje afton för att på morgonen stiga upp på nytt.

Vi kommunister äro emellertid inte förvånade över skådespelet trots dess makabra karaktär. Kriserna hänga nämligen intimt samman med det kapitalistiska samhällssystemet. Kapitalismen ser aldrig någon annan utväg ur kristillstånd än att vältra över krisbördorna på det arbetande folkets skuldror. Men om man talar om att den samhällsekonomiska balansen råkat i olag, borde ett barn kunna begripa att det handlar om den kapitalistiska balansen. Ing-

en bör heller stanna i tvivelsmål om att talet om en stabilisering av samhällsekonomin gäller den kapitalistiska ekonomin, icke de breda folklagrens ekonomi. Det hela rör sig om att säkerställa och öka profiten på de arbetande massornas bekostnad. Det är därför som man bl. a. genom lönestopp söker hindra arbetarna att utnyttja de goda tiderna till en förbättring av deras standard. Det är därför som man föreslår höjda konsumtionsskatter och tillåter prisstegringar. Det är för att man lättare skall kunna genomdriva dessa impopulära åtgärder som en tjänstvillig ekonomisk expertis skrämmer med kris och inflation.

Nu föreslår regeringen en rad åtgärder för att, som det heter, trygga den samhällsekonomiska balansen, som så nyligen förklarades vara återställd. Det är inga sensationella nyheter som rekommenderas, det är gamla bekanta. Men de ha praktiskt taget alla det gemensamt, att de hårdast drabba de breda folklagen. Skatten på spritdrycker, maltdrycker, läskedrycker och chokladvaror skall ökas med sammanlagt 100 miljoner kronor. Post-, telegraf- och järnvägstaxorna skola höjas. Det beräknas inbringa 50 miljoner kronor utöver kostnaderna för löneregleringen åt statstjänarna. Det blir alltså en liten nätt extravinst med löneregleringen som motivering. Vidare signalerar man en ökning av priset på tobaksvaror. Till detta komma prisstegringar som föranledas av subventionernas slopande. Enligt beräkningar kommer index under första kvartalet nästa år att stiga med 7 enheter, vilket jag tror är mycket försiktigt räknat. Samtidigt meddelas emellertid att den beträngda samhällsekonomin inte ger »utrymme» för större löneförhöjningar än 3 %.

På det sättet tänker regeringen »klara» krisen nu efter valet. Under den mest glänsande högkonjunktur som vårt land någonsin genomlevat presenterar regeringen ett program, som betyder en

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

synnerligen allvarlig försämring av folkets levnadsstandard och en motsvarande grad av förstärkning av kapitalismens standard. Detta är inte bara en märklig politik med tanke på att den härrör från en regering, som påstår sig vilja representera folkmajoriteten. Den är inte mindre märklig ur den synpunkten, att den utges för att vara ett medel i kampen mot en befarad inflation. Om regeringen verkligen tror på en sådan fara, hur kan den då rikta sig mot de små hemmens ekonomi, som inte i något läge kan skapa inflation, men lämna de verkligt inflationistiska krafterna i fred eller t. o. m. uppmuntra dem?

I regeringens egen beskrivning av den ekonomiska situationen äro dessa krafter inte svåra att upptäcka. Regeringen pekar bl. a. på rustningskonjunkturen i andra länder och förklarar att den orsakar en förstärkning av de inflationistiska krafterna i vårt land. Men genom sitt eget rustningsprogram ger den ytterligare förstärkning åt dessa krafter. Den påvisar tillvaron av »inflationförväntningar och spekulationer på hemmamarknaden», vilka påverka producenternas och konsumenternas handlande. Men den motsätter sig alla förslag som bl. a. framställts av den kommunistiska gruppen, om krafttag mot spekulation och skapande av en verkligt effektiv priskontroll. Den betecknar »den förbättrade vinstsituationen i företagskiktet, särskilt inom exportindustrien», som inflationsdrivande. Men regeringen förutser inga åtgärder för att ändra på detta förhållande, exempelvis genom att, såsom kommunisterna föreslagit, dra in devalveringsvinsterna inom exportindustrien för att därmed neutralisera verkningarna av de höjda importpriserna.

Regeringen gör ingenting av detta. Den riktar sina åtgärder mot de små hemmens ekonomi. Den »rekommenderar arbetsmarknadens parter att vid löneuppgörelserna beakta riskerna för en

inflation och iakttaga den återhållsamhet som läget kräver», en rekommendation som självfallet uteslutande gäller arbetarna, då man inte gärna kan förutsätta, att arbetsgivarna skola visa någon överflödlig generositet vid löneförhandlingarna. Den föreslår höjda konsumtionsskatter för att ernå »en viss indragning av köpkraft». Med andra ord, den svarar för åtgärden att söka bekämpa inflationen med av den själv genomförda prisstegringar. Att detta sker oberoende av den av regeringen inrättade och alltjämt upprätthållna priskontrollen är ju bara ägnat att understryka det paradoxala i regeringens åtgärder mot den påstådda inflationsfaran.

Regeringen går nu in för ett upprustningsprogram, som betyder ett kraftigt eftersättande av produktionen av nödvändighetsvaror till förmån för produktionen av krigsmateriel och en våldsam stegring av den direkta beskattningen. Redan nu äro rustningsutgifterna uppe i 1 200 miljoner kronor, en för vårt lands förhållanden enorm summa. Offren skola bäras av löntagarna. Ökade direkta och indirekta skatter, prisstegringar, reformstopp med uppskjutande av den betydelsefulla fria sjukvården på obestämd tid, upprustning, det är vad regeringen nu bjuder till ersättning för det kasserade efterkrigsprogrammet.

Före valet signalerade regeringen frejdigt, att fria förhandlingar skulle ersätta det impopulära lönestoppet. Det var tydligen inte så allvarligt menat. Regeringen söker nu använda allt sitt inflytande för att förmå arbetare och tjänstemän att visa återhållsamhet, och med hjälp av LO:s ledning räknar den med att dess maningar inte skola bli utan resultat. Själv har regeringen för övrigt anvisat vägen genom en snäv behandling av sina egna anställda. Statstjänarna hade hyst stora förhoppningar om att få en rimlig kompensation för den tid de fått vidkännas lönestopp, ett

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

lönestopp som varit absolut effektivt och inte givit det minsta utrymme för en förbättring av inkomsten. Nu bjudas statstjänarna vad de själva kalla en grindslant. För de lägst avlönade lär beloppet, sedan källskatten avdragits, uppgå till inte mer än 80 eller 85 kronor. Det är vad staten anser sig ha råd till sedan den i 3½ år påtvingat statstjänarna ett mycket rigoröst lönestopp. Ett så ynkligt resultat kan givetvis icke sakligt motiveras, och därför har regeringen också i propositionen tillgripit utvägen att advocera.

För det första söker regeringen alljämt hävda, att statstjänarna endast ett halvt år tidigare än andra grupper fått beträda lönestoppets väg. Den menar, och detta är tyvärr även fallet bland de ledande inom statstjänarnas intresseorganisationer, att lönestoppet för statstjänarna under budgetåret 1947/48 icke tillkom i stabiliseringssyfte och att det därför icke bör tagas i betraktande. Detta påstående är oriktigt. Det är lätt att påvisa att statstjänarnas lönestopp infördes den 1 juli 1947 i syfte att inleda den redan då planerade s. k. stabiliseringen. Men detta är inte av väsentlig betydelse. För statstjänarna är det av ringa intresse av vilken anledning de fingo vidkännas lönestopp. De intressera sig bara för det enda faktum att deras lönestopp började den 1 juli 1947, sålunda icke ett halvt år tidigare än för andra grupper, utan ett och ett halvt år tidigare.

Men icke ens en kompensation enligt de föreslagna reglerna för ett och ett halvt år skulle kunna betraktas som tillfredsställande. Det faktiska förhållandet är ju som bekant att andra grupper kunnat avsevärt förbättra sina reallöner medan statstjänarna haft sitt lönestopp. LO har angivit en del siffror om löneutvecklingen som belysa detta förhållande. Under tiden maj 1947 till maj 1950 ha enligt LO lönerna på den privata arbetsmarknaden stigit med i genomsnitt 25 procent. Samtidigt anges

att för en befattningshavare i 9:e lönegraden, som omfattar en mycket stor del av de lägre statstjänarna, lönerna stigit med 11 procent. Alla dessa fakta bör regeringen känna till. Ingen skulle med skäl kunnat under sådana förhållanden ha något att invända om regeringen bifallit det av en stark statstjänaropinion framförda kravet om 500 kronor som en engångsersättning för lidna förluster genom lönestoppet. Förlusterna äro betydligt mycket större än vad denna siffra anger. Men även om man bortser från de omständigheter som jag här anfört borde vanliga enkla rättvisesynpunkter ha föranlett regeringen till en större generositet.

Om icke statstjänarna före andra grupper påtvingats lönestopp utan samtidigt med dessa fått bringa sitt offer på den kapitalistiska stabiliseringens altare skulle de ha startat med 15 procent i stället för 12 procent.

Det allmänna lönestoppet trädde som bekant i kraft den 1 januari 1949. Statstjänarna skulle, till och med om man utgår från det oriktiga resonemanget att statstjänarna bara ett halvt år tidigare än andra grupper deltagit i stabiliseringspolitiken, ha varit berättigade till kompensation för förlusten av 3 procents tillägg under ett och ett halvt år och icke under ett halvt. Denna invändning har tydligen statsrådet Lingman ansett så betydelsefull att han upptagit den till särskild behandling i propositionen. Jag måste emellertid säga, att det bemötande som statsrådet presterar bara förstärker intrycket av att regeringen advocerar för att komma undan så billigt som möjligt vid infriandet av sitt löfte om kompensation åt statstjänarna. Herr Lingman förklarar i propositionen, »att en så långt gående kompensation skulle innebära, att statstjänstemännen komme i samma läge som om inkomststabilisering icke varit rådande utan de i statens löneplansförordning angivna grunderna för det rörliga tilläggets beräkning tillämpats. Om

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

överenskommelse om stabilisering av inkomstnivån från och med den 1 juli 1948 icke träffats med statstjänstemännen och på grund därav det rörliga tillägget under andra halvåret 1948 utgått med 15 procent, skulle säkerligen andra samhällsgrupper icke ha anslutit sig till stabiliseringslinjen utan att ha fått tillgodoräkna sig en därmed jämförlig inkomstförbättring.» Detta resonemang är skäligen enkelt och förbiser mycket viktiga fakta. För det första tillkommo reglerna om rörligt tillägg genom regelrätta förhandlingar som godkänkts av riksdagen. De voro med andra ord resultatet av ett avtal. Ett uppfyllande av detta avtal skulle väl knappast ha kunnat framkalla något motstånd från andra samhällsgrupper, i varje fall icke från industriarbetarnas sida, som ju ha erfarenhet av vad det betyder att upprätthålla och fullgöra avtal.

För det andra — och det har jag tidigare påvisat — förhåller det sig så, att medan lönestoppet för statstjänarna varit absolut effektivt så ha andra samhällsgrupper kunnat under lönestoppsåren i icke obetydlig grad förbättra sina realinkomster. Detta faktum kan icke förbigås när det gäller frågan om ett infriande av löftet om kompensation till de statsanställda. Det har kanske givit statstjänarna de största förlusterna, detta faktum att de fått släpa efter i den allmänna inkomstutvecklingen.

För det tredje. Statstjänarnas rörliga tillägg är som bekant så konstruerat, att det endast ger tre fjärdedelars kompensation för prisstegringarna. Ju mera priserna gå i höjden, desto mera förlora statstjänarna. Icke heller denna faktor kan förbises, alldenstund löftena om en stabil prisnivå som komplement till lönestoppet icke alls ha infriats.

För det fjärde. Statstjänarnas förluster inskränka sig icke bara till förluster genom lönestoppet. De ha också fått vidkännas betydande förluster genom den restriktivitet som en hård ekonomisk politik medfört beträffande inrät-

tandet av behövliga nya tjänster. Därigenom har befordringsfrågan kommit i ett läge som medfört att de sämst ställda befattningshavarna icke ens genom en någorlunda normal befordringsgång kunnat förbättra sin ställning under lönestoppstiden. Jag anser mig kunna konstatera, att statsrådet Lingmans och regeringens hållning i denna fråga icke baserats på sakliga grunder och ännu mindre tagit hänsyn till vad som ur rättvisesynpunkt är rimligt. Statstjänaropinionens krav på en engångsersättning av 500 kronor är ett med hänsyn till omständigheterna moderat och rättvist krav; att det också bör tillkomma statspensionärerna är helt på sin plats.

Herr talman! Regeringens skärpta ekonomiska politik gent emot löntagarna kommer icke att kunna genomföras utan ett starkt motstånd från statstjänarnas och arbetarnas sida. Det råder icke något tvivel om att den verkliga innebörden av denna politik blivit alltmer klar för det stora flertalet av allt Sveriges folk. Man kan icke i längden med framgång hävda att prisstegringar, skattehöjningar och lönestopp äro medel som äro till fördel för folkets ekonomi nu eller i framtiden. Det starka missnöjet bland statstjänarna låter sig icke dämpas genom lamentationer om den samhällsekonomiska balansen eller mer eller mindre forcerat tal om inflationsshot. Icke heller industriarbetarna komma att utan motstånd foga sig efter piskan. Det kommunistiska partiet kommer för sin del att göra allt för att organisera och leda detta motstånd.

Herr KYLING: Herr talman! Att den här remissdebatten huvudsakligen har rört sig på det ekonomiska planet är ganska naturligt. Vi ha nämligen under de två senaste åren vid olika tillfällen och i olika sammanhang talat om stabiliseringspolitiken. Vi veta också, hurusom olika krafter mobiliserats i stabiliserande syfte. De stora orga-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

nisationerna ha på olika områden fått vara med och spela en betydande roll. Deras medlemmar ha fått göra ganska stora offer på grund av pris- och lönestoppspolitik. Det är därför icke på något sätt onaturligt om dessa människor, som fått offra ganska mycket under de här två åren, haft en förväntan att krisen nu äntligen skulle ta slut och att det skulle bli normala förhållanden igen. Under valrörelsen sökte man ju giva belägg för att krisen var klarad. Under sådana förhållanden är det uppenbart, att från dessa grupper komma att framställas kraftigare krav än tidigare.

Har man icke rätt, herr talman, att i dag fråga sig hur läget på det ekonomiska området i själva verket är? Visserligen har finansministern i dag bland annat sagt, att ännu har icke balansen rubbats i vårt land. Vidare har han formulerat frågeställningen: Har regeringens politik lett till några svårigheter? Ja, det är nog en frågeställning som man har anledning att stanna något inför. Jag vill i detta sammanhang bara ställa den frågan: När pris- och lönestoppstiden är över, vad kommer då att inträffa? Man kan naturligtvis icke nu överblicka vad som kommer att inträffa förrän löneförhandlingarna äro genomförda. Men låt oss stanna ett ögonblick inför vissa siffror som dock äro kända i den här ekvationen. De samlade löneutgifterna för såväl den privata som den kommunala och statliga sektorn uppgå nu till drygt 15 miljarder kronor. Det behöver icke göras någon besvärlig räkneoperation för att man snart skall få klart för sig, att om man, som det har sagts, endast skulle kunna lämna 3 procents förbättring på lönerna, detta skulle kräva 450 miljoner kronor. Detta är i sin tur en siffra som ligger mycket nära den summa som nationalbudgetdelegationen räknat sig fram till. Om jag ej minns fel rörde sig nämligen den summan

om ett belopp på ungefär 500 miljoner kronor.

Jag skulle, herr talman, en stund vilja stanna inför en synpunkt som herr Hjalmarson anförde i dag, en synpunkt som jag skulle vilja understryka. Herr Hjalmarson framhöll med eftertryck, att det icke är staten som skall sätta avtalslönerna utan arbetsmarknadens parter, och med lika starkt eftertryck sade han, att det är statens primära uppgift att skydda penningvärdet — inte arbetsmarknadsparternas. Att detta blev sagt i den svenska riksdagen just nu var både nödvändigt och nyttigt. Fackföreningarna, tjänstemannaorganisationerna och övriga fackliga organisationer äro lika litet som arbetsgivarföreningarna några slags statsorgan. De ha till uppgift att bevaka sina medlemmars intressen och att genom fria förhandlingar nå löner, som äro företagsekonomiskt möjliga och som ge de anställda en rimlig ersättning för deras produktiva insats. Det är statens skyldighet att skapa den allmänna ramen, att ge de allmänna förutsättningarna för dessa förhandlingar, genom en politik som medvetet syftar till penningvärdets bevarande. Staten får icke försöka komma undan den uppgiften genom att, som man hört i vissa sammanhang, skjuta organisationerna framför sig.

Alla tala i dag om fria avtalsrörelser under hösten och vid nyåret, och många leka innerst inne med tanken på något slags regeringsingripande i sista stund. Låt mig då för klarhetens skull få säga, att jag icke tror på utsikterna att med en ny runda-bordskonferens komma någon vart i de brännande frågorna. Regeringen har fått sitt begärda lönestopp två gånger. Vi som sitta i organisationerna ha ansett att vi med våra medgivanden givit regeringen andrum, givit den tid att stabilisera penningvärdet. Regeringens företrädare ha — icke minst i årets

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

valrörelse — försäkrat att stabilitet uppnåtts i vår ekonomi. De ha icke en utan upprepade gånger deklarerat att penningvärdet ligger fast. Det lönar sig icke att nu komma med undanflykter och förklaringar. Om icke regeringen med hjälp av två lönestopp lyckats med sin primära uppgift lär argument för ett tredje icke vara av den art att det kan övertyga någon av de stora organisationerna.

Lönestoppsåren ha medfört en påtaglig snedvridning av löneutvecklingen. Icke minst tjänstemännen ha fått stå tillbaka, under det att de kollektivanställda grupperna i vissa fall ha gått fram på bred front. Självklart har varken jag eller någon annan tjänsteman någonting att erinra mot att andra grupper få förbättringar. Det enda vi med skärpa vidhålla är att sådana förbättringar icke få köpas på bekostnad av en sjunkande standard för de stora mellangrupperna. Sveriges tjänstemän komma säkert icke i längden att finna sig i att vara en eftersatt folkgrupp. De komma icke att låta sin ställning successivt försämrans.

Nu tillgänglig statistik visar med all önskvärd tydlighet, att genomsnittstjänstemannen i statstjänst har lägre timförtjänst än praktiskt taget alla industriarbetare. Den visar dessutom att statstjänstemännens löner stått absolut stilla under det att industriarbetarnas, trots ett bättre utgångsläge, stadigt förbättrats. Mellan 1949 och 1950 ha statstjänstemännen icke fått ett öre i förbättrad timförtjänst, arbetarna i de mekaniska verkstäderna i genomsnitt 13 öre. I dag ligger den genomsnittliga timförtjänsten för verkstadsindustriens arbetare 66 öre över den timförtjänst en statstjänsteman i löneklass 9 kan nå. Jag säger icke detta av avundsjuka över vad dessa grupper ha nått utan understryker ännu en gång att detta i vissa fall har skett på bekostnad av tjänstemännen.

Statstjänstemannalönerna ha varit in-

dexbundna. Regeringens hela politik har gått ut på att med konstlade medel hålla index nere under det tak, med vilket garantiregeln räknar. Ur tjänstemannasympunkt betyder detta, att stora grupper tjänstemän praktiskt taget fått betala för höga skatter för att hålla sina egna löner nere. Det är orimligt med en sådan politik i det långa loppet.

Jag tror, herr talman, att det är på tiden att vi komma ifrån detta indextänkande, som kommit över det svenska folket. Levnadskostnadsindex åtnjuter icke längre tjänstemännens förtroende. Vi ha under lönestoppsåren lärt oss hur detta kan användas. Vi måste måhända komma fram till nya former för lönesättningen för statstjänstemän. Riksdagen måste vara beredd att skapa de organisatoriska formerna härför och regeringen beredd att gå i förhandlingar med andra utgångspunkter än tidigare. I nuvarande labila läge kan det icke ifrågakomma att låsa statstjänstemännens löner för alltför långa perioder. Här måste en smidigare form för statstjänstemännens lönesättning snarligen komma till stånd. Nuvarande system hotar faktiskt rekryteringsbasen och går i sista hand ut över inte bara tjänstemännen utan också hela samhället. Det är ett samhällsintresse, vars vikt icke nog kan understrykas, att staten och det allmänna ha en tjänstemannakår som kan sitt yrke och är beredd att ta sitt ansvar. Det som förvånat mig mest i det här sammanhanget är att det finns socialister i vårt land, som inte inse just detta förhållande och det trots att de ställa stora krav på den statliga förvaltningens befogenheter och omfattning. Jag tillåt mig nyss, herr talman, deklarerera, att avtalsrörelserna skola skötas av arbetsmarknadens parter och inte av regering och riksdag. Det är med glädje jag i dag kan säga, att de svenska tjänstemännen genom ett intensivt organisationsarbete nu kommit så långt att de kunna uppträda som

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

samlad grupp. Den tid är längesedan förbi, då tjänstemännen inte kunde erbjuda förhandlingar i sedvanliga former. Jag vågar också med bestämdhet hävda, att arbetsmarknadsorganisationerna väl känna sitt ansvar. Vi veta alltför väl, att en inflation i första hand kommer att gå ut över löntagarna och därvid allra främst över löntagare med bundna löner samt den stora gruppen pensionärer och småsparare. De svenska tjänstemännen komma varken att bedriva obstruktionspolitik eller att utan hänsyn till det gemensamma intresset av ett stabilt penningvärde hävda sina intressen, men vi komma inte att ännu en gång ta på oss bördor, som äro orimligt mycket större än de andra grupperna påtagit sig. Vi komma inte ännu en gång att finna oss i ett absolut lönestopp, under det att andra stora grupper inkassera mycket stora standardförbättringar. Det finns fortfarande i dag stora grupper tjänstemän, som ännu inte nått upp till 1939 års levnadsstandard, ehuru enligt direktiven för 1945 års lönekommitté ingen skulle få en lönereglering understigande 1939 års reallönenivå. Detta ger dagens problem i ett nötskal.

Jag är själv organiserad tjänsteman och alltså part i de förhandlingar som kunna förväntas. Jag är i själva verket förhandlingspart i förhållande till regeringen, men det är inte i den egenskapen, herr talman, jag i dag gör detta inlägg, utan det är i egenskap av ledamot av denna kammare jag talar.

Liksom herr Hjalmarson saknar även jag någon större vördnad för de olika miljonbelopp, som av experterna anges som ram för de olika löneförbättringarna. Jag tror egentligen inte att någon människa kan räkna ut en sådan sak annat än ungefärligt, och min erfarenhet har lärt mig, att de approximationer, som göras därvidlag, äro så grova, att själva slutsiffran förlorar varje värde. Av denna min inställning följer, att jag inte kan tänka mig nå-

gon annan metod att finna ramen för en löneförbättring än fria förhandlingar. Med dessa förhandlingar och med den metoden har man lyckats tidigare i detta land, och den bör också nu kunna ge resultat. Förutsättningen är bara den, att staten uppfyller sina skyldigheter, sina primära och elementära skyldigheter gentemot medborgarna, nämligen skyldigheten att driva en efter det verkliga läget anpassad ekonomisk politik.

Jag har, herr talman, bara velat med detta mitt anförande peka på nödvändigheten av att, när nu riksdag och regering gå att ta upp förhandlingar eller besluta i de frågor, som beröra de tjänstemän som staten har att sätta lön för, man verkligen förstår att här är fara å färde, om inte statsmakterna verkligen vilja göra en insats, som förhjälpur dessa grupper att komma ur det nödläge, i vilket de två årens lönestopp försatt dessa grupper.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Bland de propositioner, som vid detta plenum skola remitteras till vederbörande utskott, finns också den med nr 252, vilken avser uppskov med den sjukförsäkringsreform, som vi behandlade här i riksdagen 1946. Jag vill nu göra några kommentarer till denna proposition.

Nog hade vi väl hoppats att kunna slutligt genomföra de två stora sociala reformer, beträffande vilka vi på 1940-talet fattade s. k. principbeslut. Den ena av dessa, folkpensioneringen, kunde sättas i verket från och med 1948, alltså innan det ekonomiska läget alltför mycket förändrats. Den allmänna och obligatoriska sjukförsäkringen hotar emellertid tyvärr att åtminstone tills vidare bli en reform på papperet. Vi ha kanske i det sammanhanget fått en hälsosam varning för framtiden att undvika sådana principbeslut, som skjuta verkställigheten alltför långt på framtiden.

När meddelandet i våras kom om att sjukförsäkringens genomförande måste

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

framskjutas på obestämd tid, innebar detta ingen överraskning för riksdagens ledamöter. Det hela hade så att säga legat i luften lång tid, men för stora befolkningsgrupper innebar detta dock en uppenbar besvikelse. Det finns nämligen ett stort antal medborgare som fäst förhoppningar vid denna reform. Alla de som av åldersskäl, bristande initiativ m. m. kommit att stå utanför den frivilliga sjukförsäkringen, voro härvidlag intresserade, men man får heller inte glömma att det finns bygder dit den nuvarande frivilliga sjukförsäkringen först på senaste tiden nått. Det ekonomiska läget är emellertid nu sådant, att ett uppskov är ofrånkomligt. Vi kunna inte annat än konstatera detta faktum. Vad vi än klarat under de gångna åren, så återstår nu ingenting annat än att erkänna, att vi inte klarat de sociala reformerna, ja, inte ens de beslutade sociala reformerna.

Det är intressant, herr talman, att nu efteråt erinra sig vad som förekom då förslaget om den allmänna och obligatoriska sjukförsäkringen genomfördes. Den utredningskommitté som arbetade med detta problem var övertygad om, som den sade, att en sådan försäkring skulle vara till fördel för socialvården i vårt land och därmed för hela vårt folk. Och så fortsatte man: »Införandet av försäkringen syntes utredningskommittén ligga inom det ekonomiskt överkomligas gräns.» Det fanns emellertid två reservanter, som hade en avvikande mening. De instämde visserligen i uttalandets första del, men i fråga om de ekonomiska möjligheterna yttrade de: »En sådan försäkring bör därför införas, såvida icke en radikal försäkring av de normala ekonomiska förhållandena inträder i vårt land.» Man torde väl efter det som sedermera inträffat kunna konstatera, att reservanterna fått alltför rätt. Och ändå var det ursprungliga förslaget försiktigt avvägt och något helt annat än det, som antogs av riksdagen 1946.

När förslaget kom inför riksdagen visade det sig, att då var respekten för statliga utgifter inte vidare stor. Kostnaderna för själva försäkringen tredubblades. Kommittéförslagets 80 miljoner kronor blevo 200, och nu säger socialministern i sin proposition, att man är framme vid en kostnad om 261 miljoner av statsmedel. Härutöver kan anföras, att det ursprungliga förslaget byggde på den erfarenhet, som vunnits inom den frivilliga försäkringen. Förslaget hade nämligen uppgjorts i samförstånd med sjukkassee folket och vunnit dess gillande. Det nya som kommit fram i propositionen om sjukförsäkringen var till väsentliga delar ganska oprövat.

Frånsett de nyheter, som kommo fram i detta sammanhang, nämligen den fria sjukhusvården, som också har sina konsekvenser, och de fria läkemedlen, är det två fundamentala spörsmål som rubbas i sina grundvalar. Den ena frågan gäller sjukpenningens konstruktion, och den andra icke mindre viktiga frågan gäller samordningen inom socialförsäkringen. Det är ju så, att inom socialförsäkringen gäller sedan gammalt, att ersättning för inkomstbortfallet i ett visst behovsläge skall stå i ett bestämt förhållande till den inkomst vederbörande åtnjuter under normala förhållanden. Så är det i fråga om sjukdom, olycksfall och arbetslöshet inom respektive försäkringar. Men den obligatoriska sjukförsäkringen sådan den nu föreligger i lagtexten har infört en annan synpunkt på sjukpenningen. Den har gjorts enhetlig med ett belopp av 3 kronor 50 öre per dag. Det är teorien om minimistandard, som här går igen. Vill någon ha större sjukpenning får han frivilligt försäkra sig för respektive kronor 1: 50, 3: — och 4: 50 per dag. En särskild anordning har skapats härför.

Jag skall, herr talman, inte närmare gå in på detta spörsmål, utan inskränker mig till att säga, att det är denna

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

anslutning, byggd på frivillig grund, som måste betecknas som i hög grad problematisk i den praktiska tillämpningen — därom är jag övertygad — och detta kan inte anses tillfredsställande.

Förslaget väckte också stor tveksamhet vid 1946 års riksdag, och detta tog sig uttryck i motioner från såväl höger- som socialdemokratiskt håll, särskilt då beträffande frågan om sjukpenningen, och tredje särskilda utskottet, som vid samma riksdag behandlade sjukförsäkringslagen, delade upp sig i två exakt lika stora delar, nämligen 12 för och 12 emot det förslag, som framlagts rörande sjukpenningen; att vid omröstningen resultatet blev som det blev har sin särskilda förklaring, som jag inte nu skall gå in på. Men, mitt herrskap, genom detta beslut raserades möjligheterna att åstadkomma en samordning inom socialförsäkringen som helhet. Dessa strävanden fingo faktiskt grundskottet, och det är det mest beklagliga i denna historia. Detta märktes först i fråga om förslaget att skapa en arbetslöshetsförsäkring. Den utredningskommitté, som arbetade med denna fråga, försökte att lojalt anpassa sig efter sjukförsäkringens allmänna principer, men resultatet blev ett förslag, som man måste beteckna som dödfött; det kommer nog aldrig att realiseras. Det var första frukten av sättet att lösa sjukförsäkringen. Och vidare: olycksfallsförsäkringen, som har så mycket gemensamt med sjukförsäkringen, kan inte konstrueras såsom en enhetshjälp på det sätt som man gjorde i fråga om sjukförsäkring. Förhoppningarna om att kunna ansluta åtminstone de kortvariga olycksfallen till sjukförsäkringen grusades fullständigt. Det är ju dock så, att cirka 80 procent av alla olycksfall ha kortare sjukdomstid än tre veckor, och det borde naturligtvis vara en självklar sak, att man i det fallet försökte samordna sjukförsäkringen med olycksfallsförsäkringen och inte tvärtom; detta är nu utslutet.

När statsministern natten till den 20 april i år lämnade meddelandet om uppskov med sjukförsäkringen, som var uppseendeväckande nog för svenska folket, begärde jag ordet och vädjade till regeringen att använda den nödtvungna respittiden till att verkställa en översyn och revidering av sjukförsäkringsreformen, närmast i de avseenden jag här i det föregående antytt. Statsministerns svar kunde inte tolkas på annat sätt än som ett tillmötesgående, även om statsministern inte kunde göra någon utfästelse beträffande resultatet av en sådan undersökning. Hans ordalag äro tydliga och klara på den punkten. Men i den proposition som här föreligger, nr 252, finns icke ett ord, icke en antydning om det som statsministern då förklarade vara en självklar sak. Det finns visserligen ett påpekande att pensionsstyrelsen har fått i uppdrag att undersöka i vad mån statens utgifter för försäkringen skulle kunna överflyttas på den enskilde, men något uppdrag i den av mig åsyftade riktningen torde denna översyn icke inkludera.

Jag måste beklaga, att socialministern vid denna tidpunkt inte är här närvarande — han har lämnat riksdagshuset — men inte förty vill jag slå fast att det är ett allmänt önskemål att den utlovade undersökningen kommer till stånd. Jag vill med detta mitt anförande, herr talman, ännu en gång stryka under min tidigare framförda vädjan.

Herr STÅHL: Herr talman! Med hänsyn till det bristande publikintresset och talmannens önskan att snart få slut på debatten skall jag begränsa mig till två korta men bestämda punkter i anslutning till försvarsministerns anförande här tidigare i dag.

Den första av dessa gäller den stora rättegång, som statsrådet och chefen för försvarsdepartementet anställde med herr Hjalmarson beträffande gruppehufvutbildningen, en rättegång,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

som var ur många synpunkter intressant och jag vågar säga en smula pikant. Det förvånar mig litet grand — jag erkänner det gärna — att herr Hjalmarson inte hade en mera kraftfull invändning att göra mot försvarsministerns resonemang, när den ansvarige departementschefen här, vilket jag ber kammaren observera, som orsak till att han inte nu anser sig på någon punkt kunna tillmötesgå det samlade militära kravet på en förbättrad utbildning för gruppcheferna, skjuter framför sig formuleringarna i värnpliktslagen och säger, att detta — det gläder mig att se herr Lindholm, herr Vougt's trogne och sakkunnige sekundant, sitta i kammaren — är skälet till att man inte nu kan gå med på en förbättring av gruppcheftutbildningen. När jag hörde detta uttalande erinrade jag mig i motsats till herr Hjalmarson vad som utspelade sig här i våras, när vi då talade om de av försvarsministern föreslagna ändringarna i värnpliktslagen. Då var det sannerligen inte tal om att värnpliktslagen skulle vara något sakrosankt, utan tvärtom framgick det, att man ändrade formuleringarna där utan att man därmed menade, att de skulle lända till efterrättelse. Vidare framgick det med all önskvärd klarhet, att man under en följd av år satt värnpliktslagen ur kraft genom provisoriska bestämmelser, ett faktum som gav andra lagutskottet anledning att i sitt utlåtande nr 46 särskilt påtala detta förhållande.

Jag kan med hänsyn till den vikt, som statsrådet Vougt tillmäter värnpliktslagens formulering, inte underlåta att här läsa upp vad andra lagutskottet då skrev i ett litet avsnitt beträffande just de provisoriska förordningarna. Utskottet skrev: »Såväl ur principiella som praktiska synpunkter framstår det enligt utskottets mening såsom mindre lämpligt, att en gällande lag i olika avsnitt försattes ur kraft genom provisoriska förordningar. Utskottet hälsar därför närmast med tillfredsställelse, att

i värnpliktslagen nu införes de gällande bestämmelserna rörande värnpliktsfrågorna, varigenom de provisoriska förordningarna kunna upphävas och önskvärd överskådlighet ernås. Samtidigt vill dock även utskottet understryka, att detta givetvis icke innebär något definitivt ställningstagande till frågorna om utbildningstidens längd.» Här inskrevos alltså så sent som i våras vissa utbildningsfrågor i värnpliktslagen efter att en följd av år ha inrymts i provisoriska förordningar. Men samtidigt med detta undertröko utskottet och riksdagen, att därmed tog man inte definitiv ställning till utbildningsfrågorna. Detta är den formulering, som både försvarsministern och hans sekundant herr Lindholm nu försöka ge en sakrosankt karaktär i brist på andra argument. Jag måste, herr talman, säga, att det är förvånande att försvarsministern på detta sätt försöker införa riksdagen komma ifrån det reella ställningstagandet till en central och för vårt försvar viktig utbildningsfråga sådan som den här föreliggande.

Inte mindre förvånad blir man när man hör den reella synpunkt, som försvarsministern hade när det gällde att bedöma värdet av utbildningen. Han sade då, att en viss person — han ville inte namnge honom — yttrat, efter vad jag antecknade, följande: »Det är intet tvivel underkastat att ni i Sverige ha det mest effektiva utbildningssystemet i världen.» Detta är det uttalande, med stöd varav försvarsministern här inför andra kammaren söker göra gällande, att allt är väl beställt och att man icke har anledning att ens ompröva de utbildningsfrågor, som man i propositionen skjutit helt och hållet tillbaka.

Jag ber kammarens ledamöter observera, att det är ett fullständigt anonymt yttrande. Vi veta icke vilken auktoritet som gjort detta uttalande och om det är värt fem öre eller ens det. Vi veta ingenting om den källa som försvarsministern åberopar. Men vi veta, herr

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

talman, att praktiskt taget varje ansvarig trupputbildare i landet för närvarande har en annan uppfattning. Det kan hända, att herr Lindholm, som är experten par préférence på dessa frågor, vågar driva en annan mening än de praktiska trupputbildare, som hålla på med detta varje dag. Det få vi ju höra, eftersom han begärt ordet för replik. Men däremot tror jag mig våga säga, att det finnes icke mera än på sin höjd två officerare av verklig betydelse, som herrarna kunna återropa för sin ståndpunkt, medan hela den samlade majoriteten av ansvariga trupputbildare har en helt annan mening.

Jag skall icke nu och här taga ställning till huruvida det är riktigt att nu framlägga ett förslag om förlängd gruppchefsutbildning. Men vad jag med detta velat säga är, att den ansvarige försvarsministern icke genom att återropa dels värnpliktslagen, dels ett anonymt uttalande av denna högst tvivelaktiga art — jag vågar karakterisera det så — kan få skjuta en för vårt försvar så central fråga i bakgrunden, glömma sitt eget ställningstagande och glömma det ansvar han har när det gäller att redovisa sin egen åsikt inför riksdagen.

Den andra punkt, som jag i detta sammanhang vill beröra, hänger ihop med att flera gånger i de avsnitt av debatten, där försvarsfrågan behandlats, den s. k. Nothinutredningen eller 1949 års försvarsutredning också varit på tal. Eftersom så är fallet vill jag fästa kammarens uppmärksamhet vid att denna 1949 års försvarsutredning i juli månad i år avgav ett delbetänkande med en del ganska uppseendeväckande siffror rörande försvarskostnaderna. De voro uppseendeväckande för dem, som under en följd av år läst och tagit del av de upplysningar i det ämnet, som försvarsministern såsom ansvarig departementschef har lämnat år efter år här inför kammaren. Jag skall här icke referera någon lång sifferserie. Men

jag ber att få påminna om att vi för budgetåret 1948/49 på försvarsministerns förslag anvisade 790 miljoner kronor. För budgetåret 1949/50 var det 805 miljoner kronor och för budgetåret 1950/51 — alltså det budgetår som nu börjat — 839 miljoner kronor. Det är alltså de kostnader, som försvarsdepartementet anser sig böra angiva såsom gällande våra utgifter under fjärde huvudtiteln. Att dessa siffror godtagits icke bara av riksdagens ledamöter utan även av regeringens ledamöter framgår därav, herr talman, att i direktiven för 1949 års försvarsutredning, som ha dikterats av statsministern, statsministern angav den nuvarande kostnaden för vårt försvar till, som han sade, i runt tal 800 miljoner kronor. Med detta kan man anse bevisat och fastslaget, att försvarsministerns uppfattning och måttstock på försvarskostnaden rör sig om i runt tal 800 miljoner kronor.

Hur ser det i verkligheten ut? Jag skall följa de tre år, för vilka jag angivit departementets siffror, och konstatera hur det ter sig. För det år, där försvarsministern redovisat en kostnad av 790 miljoner kronor, nämligen budgetåret 1948/49, uppgick den verkliga kostnaden till 877,5 miljoner kronor. För budgetåret 1949/50, där försvarsministern angivit kostnaden till 805 miljoner kronor, har den verkliga kostnaden, så långt man hittills kunnat räkna, blivit 940 miljoner kronor. Och för det budgetår, som vi nu gått in i, 1950/51, där i huvudtiteln kostnaden beräknats och redovisats med 839 miljoner kronor, uppgår kostnaden enligt grundligare beräkningar till i runt tal 1 100 miljoner kronor.

Så stor är alltså den verkliga skillnaden. Man kan ju, herr talman, icke undgå att en smula förvånas över att departementschefen, som ändå har tjänstgjort i sitt departement sedan sommaren 1945, alltså i fem år, skall behöva ha hjälp av en särskild kommitté, som siter månad efter månad och räknar ut

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

vad hans departement betingar i omkostnader. Man måste nog säga, att det är någonting ganska märkligt, att sådant skall behöva förekomma. Jag tror att man kan konstatera, att det arbete, som försvarsutredningen fått lägga ned många mödor och lång tid på, nämligen att få försvarets årliga kostnader utredda, hade bort kunna göras långt innan utredningen tillsattes. Det borde ha varit klarlagt, så att statsministern i direktiven kunnat lämna en pålitlig siffra och ej kommit att lämna uppgifter, som hela vårt folk trott på men som sedan visat sig icke hålla streck inför en verklig granskning.

Detta är, såvitt jag förstår, herr talman, en ganska allvarlig sak. Frågan är allvarlig icke minst för riksdagen. Jag frågar: Vart skulle det taga vägen, om alla huvudtitlar i budgeten redovisades inför riksdagen på detta sätt, där kostnaden blir 50, 100, 150, 200 miljoner kronor mindre än den verkliga kostnaden är? Då vore riksdagens budgetarbete i hög grad en lek med siffror. Det måste sägas vara ett elementärt krav att på riksdagens bord få fram sådana siffror, som vi verkligen kunna hålla oss till och förlita oss på.

Jag skall icke taga upp någon diskussion om olika slag av anslag på fjärde huvudtiteln, om reservationer och be- myndiganden m. m. Det är icke fråga om detta, utan det är fråga om att få fram ett system, som ger riksdagen och allmänheten en så tillförlitlig bild som möjligt av vad de verkliga försvarskostnaderna äro. Jag vågar påstå, att hittills ha vi icke från departementschefen fått ens en något så när nöjaktig sådan bild.

Jag skall med hänsyn till tiden icke fördjupa mig i andra frågor på fjärde huvudtiteln. Men jag har ansett mig böra påtala det sätt, på vilket redovisningen skett, och det sätt, på vilket man i nuvarande allvarliga utrikespolitiska läge kryper bakom formalia i en värnpliktslag, där formu-

leringen har ganska litet att betyda och där man lätt kan få riksdagen att besluta en ändring. Den ansvarige departementschefen gömmer sig bakom dessa formuleringar i stället för att gå fram till riksdagen och svenska folket och deklarerar sin mening. Det är icke ett tillfredsställande system i ett så allvarligt läge som det nuvarande. Jag vill hoppas, att vi med vad jag nu påtalat skola kunna komma fram till ett annat system, där försvarsfrågor i en allvarlig situation av den ansvarige departementschefen behandlas med både större allvar och större ansvar.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag har ingen anledning att taga till orda på försvarsministerns vägnar. Men då herr Ståhl även appellerade till mig i inledningen till sitt inlägg, dristar jag mig att ändå taga till orda.

När herr Ståhl säger, att såväl försvarsministern som jag skjuta formuleringen i värnpliktslagen framför oss och att vi med stöd därav säga nej till ytterligare utbildningstid, har nog herr Ståhl i alla fall försökt att få fram en konstruktion, på vilken han kan bygga ett krav om en utvidgad utbildningstid just nu. Det är nämligen så, herr Ståhl, att det är bara några månader sedan vi i denna kammare voro överens om att det löfte, som givits till de värnpliktiga, skulle respekteras. När värnpliktslagen har de bestämmelser, som herr Ståhl talade om, var det klart på såväl den militära som den civila sidan, att vi icke kunde vidtaga förändringar förrän 1952. Det är därför jag konstaterar, att för herr Ståhls vidkommande tyckas vissa vindkastningar vara tillräckliga för att han skall rygga en ståndpunkt som han varit med om att intaga vid ett tidigare tillfälle.

När sedan herr Ståhl säger i en gan-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ska bestämd form, att den, som försvarsministern åberopade, var en anonym auktoritet, under det att varje ansvarig trupputbildare i detta land krävde förlängd utbildningstid, tror jag för min del, att han i det stycket säger väsentligt mycket mera än vad han kan stå för.

Jag har under den tid jag sysslat med gruppehufvutbildningen träffat åtskilliga trupputbildare. Det råder, herr Ståhl, delade meningar bland dem. En hel del av dem vill ha mera utbildning. Men det finnes också ett betydande antal moderna trupputbildare som ha en helt annan uppfattning på denna punkt. Alltså, herr Ståhl skall icke så där kategoriskt klarlägga, att det är utbildningstiden ensam som är utslagsgivande vid bedömandet av resultatet av utbildningen.

Jag vill erinra herr Ståhl om den betygsättning, som tidigare förekom vid inspektioner på olika förband. Därav kan man utläsa, att exempelvis en grupp med elva månaders utbildningstid fick lägre betyg än en grupp, som hade nio månaders utbildningstid. Jag tror alltså icke, herr Ståhl, att problemet är så enkelt som man i den förenklade agitationen söker göra det.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindholm passade det icke att observera, att jag yttrade, att jag icke är färdig att nu taga ställning till saken. Men vad jag också sade var, att en ansvarig departementschef icke kan få skjuta framför sig formalia i en lag, som vi kunna ändra vilken dag som försvarsministern det föreslår, likaväl som vi under en följd av år ha satt den ur kraft genom provisoriska förordningar.

Jag vill vidare svara herr Lindholm, när han säger, att vi voro ense för några månader sedan, att detta är riktigt. Men sedan dess har det ändå inträffat något så allvarligt som det stats-

ministern för en liten stund sedan skildrade, under det hela kammaren andlöst hörde på. En situation, som vi äro på det klara med, betyder konsekvenser även för vårt folk. Nog tror jag ändå, att herr Lindholm med litet god vilja skall medgiva, att man bör draga sig för att åberopa det ställningstagande, som gjordes i våras, såsom skäl för att nu agera ståndaktig tennsoldat.

Vad sedan beträffar åsikterna bland trupputbildarna, sade jag att jag avsåg de ansvariga. Jag menade alltså befäl i högre ställning. Rörande utbildningstiden är det möjligt, att herr Lindholm kan leta upp någon eller några trupputbildare, som gå på herr Lindholms linje. Jag kan säga herr Lindholm, att jag varit på jakt efter någon sådan men utan resultat. Efter detta letande kom jag att tänka på den där gamle uppsalastudenten, som ställde frågan: Var finnes denna verkligt goda cigarr? Jag fick, som sagt, icke fatt på någon i ansvarig ställning, som gick i god för att den nuvarande utbildningstiden är tillräcklig.

Jag tycker, uppriktigt sagt, att försvarsministerns redovisning av detta är lika oriktig som hans åberopande inför kammaren av en anonym auktoritet, som anser att vårt utbildningssystem är tillfredsställande ordnat. Därmed är icke sagt, att utbildningen är tillfredsställande. Det är på den punkten som det finnes plats för en reaktion. Jag tror att den reaktionen är alldeles nödvändig, så att vi få försvarsministern att visa sitt eget ansikte inför kammaren och taga ansvaret på sig och icke skjuta en okänd auktoritet framför sig.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Det var en ganska intressant uppgift som herr Ståhl lämnade. Han påpekade att jag tydligen icke observerat, att herr Ståhl icke var färdig att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

taga ställning till huruvida det behöves en förlängd utbildningstid. Om herr Ståhl icke är säker på frågan, varför kräver han då åtgärder på den punkten?

Herr Ståhl säger, att det har inträffat åtskilligt i världen sedan i våras. Det är riktigt. Men å andra sidan är det också så, herr Ståhl, att det råder tvist om huruvida det verkligen behöves en förlängd utbildningstid. Det fanns också en mycket stor majoritet i denna kammare som gick emot kravet på en omedelbar förlängning av utbildningstiden. Det är denna majoritet som vill ha en ordentlig belysning av frågan. Det är den belysningen som nu verkställs.

När herr Ståhl säger, att han icke funnit ansvariga trupputbildare i högre ställning på vår sida, så vet jag icke hur högt herr Ståhl vill gå och om det tilläventyrs skulle räcka med generaler. Eller har han någon möjlighet att komma längre upp på rangskalan? Det lär nämligen finnas en sådan utom den som finnes längre ner.

Det är alltså på militärt håll delade meningar i denna fråga. Om herr Ståhl skulle söka kontakt med vissa militärer i folkpartiets ungdomsförbunds ledning, kanske han till sin fasa finner, att man ingalunda kräver en förlängning utan tvärtom en förkortning av nu gällande utbildningstid.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag ber om ursäkt, men jag finner det ganska uppseendeväckande, att flera av denna kammares ärade ledamöter riktat tadel mot mig därför att jag med åberopande av den motivering, som ligger under vår nuvarande värnpliktslag, gjort gällande, att värnpliktslagen icke möjliggör de inkallelser, som här från militärt håll föreslagits. Om jag fattat saken rätt är ju värnpliktslagen antagen av riksdagen för att klargöra för svens-

ka medborgare, under vilka betingelser, på vilka villkor och i vilken utsträckning de skola ställa sin person till förfogande för militärtjänst. Det står angivet i denna lag, som senast innevarande år vid vårriksdagen var föremål för viss revision, att den värnpliktige skall göra så och så lång tjänstgöring för sin utbildning och att han under vissa betingelser därutöver kan inkallas för beredskapstjänst. I motiveringen till paragrafen om beredskapstjänsten har uttryckligen sagts ifrån, att den icke får användas för ett sådant ändamål som här är ifrågasatt. Jag föreställer mig, att det icke skäligen kan göras gällande, att vederbörande departementschef icke har rätt känt sitt ansvar, när han tagit ställning till den av riksdagen godkända lagen. Jag tycker herr Ståhl bör ta sig en funderare till innan han låter sig svepa med av de vindar, för vilka han beständigt är så känslig.

Jag erinrar mig mycket väl hur det var omedelbart efter krigets slut, när jag i enlighet med den uppfattning, som jag ansåg riktig, försökte vinna gehör för ett upprätthållande av det program för repetitions- och efterutbildningsövningar, som var fastställt i den av riksdagen under kriget antagna värnpliktslagen. Då blåste det också upp en sådan här tillfällig vind, och då blåste den med särskild kraft från folkpartihåll. Då interPELLERADES det och skickades protestresolutioner till mig om att det var oriktigt att i enlighet med värnpliktslagen kräva att de värnpliktiga skulle göra sina repetitionsövningar.

Jag vill inte säga, att det var på grund av den opinionen som vi kommo att i någon mån rubba på det regelbundna programmet, utan det var närmast emedan jag fick den övertygelsen, att man i vissa avseenden måste överse det då skapade systemet. Denna översyn har bland annat lett till det i år införda systemet med krigsförbands-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

visa repetitionsövningar i stället för de repetitionsövningar vi förut hade.

När det den gången blåste upp en sådan här tillfällig vind, ville man på samma sätt som nu handla i panikstämning. Regeringen bedömer icke läget så, att det icke skulle bli möjligt att i anslutning till genomförandet av det nu påbörjade repetitionsövningsprogrammet ge de värnpliktiga, som det nu är fråga om, deras utbildning i så god tid, att de skola ha erforderlig utbildning, om någonting skulle hända. Jag vågar ta ansvaret för detta, herr Ståhl, och jag framträder, som jag tycker herr Ståhl skulle kunna erkänna, helt och hållet med öppet visir när han vill se mitt ansikte.

Vad gäller sedan frågan om fastställandet av värnpliktstidens längd borde herr Ståhl känna min ståndpunkt. Om han vill göra sig besvär med det kan han gå tillbaka till det anförande jag höll här i kammaren 1948, i vilket jag angav grundsatserna för den nedsättning av tjänstgöringstiden, som jag då föreslog. Jag ansåg, att man vid en tidpunkt, då man måste räkna med att under en lång följd av år lägga på folket en tung militärbörda, måste utgå från att icke för det militära kräva längre tid än som är oundgängligen nödvändigt. Jag åberopade då åtskilliga auktoriteter för samma uppfattning. Jag åberopade uttalanden som hade gjorts av åtskilliga förbandschefer, militärbefälhavare och andra som den gången i stort sett accepterade niomånadersprogrammet. Sedan dess har det skett en viss omsvängning inom auktoriteternas krets, först kanske framkallad av Pragkrisen och sedermera kanske ytterligare påverkad av Koreakrisen. Det må vara hänt att så är fallet. Ingenting har emellertid jävat min uppfattning, att man har kunnat skapa bättre utbildningsmetoder under det tryck, som niomånaders-tjänstgöringen har skapat. Jag vill inte ta på mig att säga, att vi nu ha bättre

utbildning än vi förut hade på elva eller tolv månader, men jag vågar absolut säga, att vi ha effektivare metoder. Om jag åberopade en utländsk auktoritet var det inte för att skjuta honom framför mig utan för att gentemot herr Hjalmarson hävda, att om man från hans sida påstår, att vi inte kunna få respekt ute i världen, emedan vi inte ha tillräckligt lång utbildningstid, finns det vittnesbörd att åberopa mot detta. Jag vädjar till herr Hjalmarson med att säga, att vi inte vinna någonting genom att i utlandets ögon sätta ned vår armés slagkraft och duglighet och på detta sätt beständigt klancka på en utbildningstid, den tid, på vilken det går att utbilda en soldat, eftersom man har gjort det i de stora länderna under kriget och alltjämt gör det.

I diskussionen brukar det sägas, att man i olika länder har 24, 18 eller 36 månaders tjänstgöring. Detta är emellertid icke för att ge värnpliktsutbildning utan för att ta soldaterna i anspråk för ockupationsändamål, för bevakning eller beredskap helt allmänt. Om man ser efter hur lång tid som används för utbildning i olika länder, skall man finna, att när utbildningsmetoderna äro effektiva, vilket vi sträva att göra dem, då när man resultat på betydligt kortare tid än eljest.

Herr talman! Jag erkänner att det kan förefalla onödigt att ta till orda i denna sak igen, men här ha fällts kategoriska uttalanden som inte stå sig vid en saklig granskning, och därför måste jag framhärda i att hävda synpunkter som för mig varit bärande.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det är väl ändå en oerhörd överdrift att säga, att vi skulle nedsätta landets anseende i utlandet, om vi framföra kritik mot den militära utbildningstiden. Det är ju ändå på det sättet, att de ansvariga militära

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

myndigheterna gång på gång ha tagit upp denna sak. Menar försvarsministern att vi skulle gå förbi denna fråga och låtsas som om den inte existerade?

Jag blev mycket överraskad i dag på förmiddagen och är det fortfarande av att försvarsministern som huvudmotiv för att inte tillmötesgå önskemålet om en kompletterande gruppchefsutbildning speciellt för åldersklasserna 1947 och 1948 åberopade, att värnpliktslagen § 27 mom. 2 inte skulle kunna tillämpas för ordnande av denna fråga. Det förefaller åtminstone mig förvånande att försvarsministern lägger huvudvikten vid denna synpunkt. Vi ha år efter år utan vidare kunnat inställa repetitionsövningarna, men nu skulle vi alltså sakna de formella möjligheterna att ordna en utbildning, om vars vikt det, väl att märka, icke råder några delade meningar mellan försvarsministern och mig. Det är väl ändå ett utomordentligt otillfredsställande tillstånd.

Jag erkänner gärna att jag inte är bevandrad i lagarna på detta område. Att meningarna kunna vara delade torde emellertid framgå därav, att de militära myndigheterna tydligen ha utgått från att värnpliktslagen § 27 mom. 2 kan tillämpas i förevarande fall.

Det väsentliga är väl dock under alla förhållanden det konstaterade och oomtvistliga behovet av ifrågasvarande utbildning för de berörda åldersklasserna. Att finna utvägar för att få detta behov tillgodosett kan inte höra till de svårare frågorna, bara man vill saken. Det är inte bara utbildningen utan även lagar som kan kompletteras på Kungl. Maj:ts förslag under förutsättning att den goda viljan finns.

Jag vill enträget vädja till försvarsministern att ta denna sak under förnyad prövning. Jag tror försvarsministern kan vara övertygad om att det verkligen inte är under panikstämning vi handla. Försvarsministern vet, att det inte är första gången vi ta upp den-

na fråga. Det skulle utgöra ett bidrag för att främja den samverkan över hela försvarsområdet, som jag föreställer mig ligger även herr Vougt varmt om hjärtat, om vi här i handling finge ett verkligt tillmötesgående från regeringens sida.

Herr STÅHL (kort gemmäle): Herr talman! Herr statsrådet tycker det är anmärkningsvärt att vi föra denna fråga på tal. Jag vill säga, att det som är mest anmärkningsvärt är, att försvarsministern resonerade om detta på förmiddagen utan att säga vilken åsikt han har. I stället sköt han framför sig en lag och framställde den som sakrosankt, fastän vi alla veta, att den har varit satt ur kraft genom provisoriska förordningar och att den kan ändras av Kungl. Maj:t och riksdagen närhelst försvarsministern så önskar.

En annan sak är det om försvarsministern nu klart deklarerar, att han anser nio månader vara tillräckliga för att utbilda, inte den svenske soldaten, ty det är inte det vi diskutera, utan den svenske gruppchefen.

Jag har sagt till herr Lindholm innan statsrådet kom, och jag vill säga det igen, att jag inte har tagit ställning till sakfrågan, ty jag skall sitta i utskottet och har ingen anledning att nu före utskottsbehandlingen av propositionen bestämma och ange min ställning.

Jag har ingalunda svept med några vindar som herr statsrådet säger, och ännu mindre är jag gripen av någon sorts panik. Men man har rätt att begära, när det ansvariga statsrådet inför riksdagens kamrar deklarerar sitt ställningstagande i för vårt försvar centrala frågor, att han icke skjuter framför sig anonyma auktoriteter, vilkas värde vi sätta i fråga, eftersom deras uttalanden direkt strida emot den praktiskt taget enhälliga uppfattningen inom det svenska försvaret. Han bör

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

inte gömma sig bakom vissa formuleringar i en lag, som försvarsministern i själva verket inte tar på djupare allvar än vad den är värd att tas. Lagen gäller ju bara så länge den inte ändras, men den kan ändras när som helst.

Försvarsministerns uttalande här, att det går att utbilda en soldat på nio månader, får stå för försvarsministerns egen räkning. Vad vi nu diskutera är emellertid om gruppchefen i den svenska armén med sin nuvarande utbildning är mannen att både ta det ansvar och visa den oerhörda skicklighet, som krävas i den fruktansvärda situation som ett modernt krig ställer på honom. Försvarsministern säger ja. Praktiskt taget alla sakkunniga i vårt land svara nej, som försvarsministern vet. Det är intet litet ansvar man tar på sig, om man ställer sig på den linje, där försvarsministern står.

Detta var det ena problem jag ville ta upp. Det andra problemet som jag berört, redovisningen av försvarskostnaderna, hoppas jag, eftersom tiden nu är för knapp, bli i tillfälle att diskutera med försvarsministern vid något senare tillfälle.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag har inte funnit det anmärkningsvärt att herrarna fört denna fråga på tal, men jag har funnit det anmärkningsvärt att herrarna anse det nästan vara självklart, att regeringen utan vidare skall bryta mot den lag som är stiftad för att den enskilde icke skall tas ut godtyckligt till värnpliktstjänst. Han skall veta vad han har att hålla sig till, och det är därför som värnpliktslagen är skriven såsom den är skriven: här är den tjänstgöring du skall göra, och härutöver kan du inkallas till beredskaps-tjänstgöring. För denna beredskaps-tjänstgöring har regeringen rättighet att ta honom i anspråk allenast därest

de utrikespolitiska förhållandena ge skäl för det.

För övrigt vill jag inte diskutera med herr Ståhl på den grund som han nu har valt att stå på, när han inte har någonting annat att komma med än att åberopa auktoriteter.

När tjänstgöringen för de värnpliktiga härom året sänktes först från tolv till elva månader, vilket skedde på överbefälhavarens förslag, och sedan från elva till nio månader, stod det parti som herr Ståhl tillhör bakom detta beslut likaväl som den försvarskommitté som då arbetade. Sedan har man blåst upp denna fråga om gruppcheferna. Under tiden har de sakkunnigas uppfattning kommit att förskjutats. Alldeles som man under kriget förklarade, att det var omöjligt att använda mindre än tolv månader, eller 1947 mindre än elva månader, förklarade arméchefen i våras, att det är omöjligt att använda mindre än tio månader, dock med undantag för två av arméns truppslag, för vilka nio månader vore tillräckligt.

Det är inte så, herr Ståhl, att man kan fixera en tidrymd som måste tas i anspråk för utbildning av en soldat, utan den tid under vilken man behöver ta soldaten i anspråk beror på effektiviteten hos de metoder, med vilka han utbildas. Vad som skedde under dessa år var, att vi försökte göra utbildningsmetoderna alltmer effektiva. Vad betyder tiden? Det är självklart att om man har en soldat liggande inne år efter år, nöts det in vissa färdigheter, som inte kunnat bibringats honom på kortare tid. Om herr Ståhl vill göra sig besvär att gå tillbaka till de svenska auktoriteter, som jag åberopade i mitt inlägg här i kammaren 1948, skall han emellertid finna ett uttalande, att man icke skall ta en soldat i anspråk längre tid än nio och en halv månader, emedan det efter den tiden inträder en psykologisk reaktion som gör att han inte lär sig mera. Det är också en synpunkt som bör beaktas.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet för att inte försvarsministerns uttalande om arméchefens uppfattning skall stå oemotsagt. Jag vet att försvarsministern också vid andra tillfällen har gjort gällande, att arméchefen anser, att man nu kan reda sig med tio månaders utbildningstid. Saken ligger så till, att arméchefen har deklarerat, att han alltjämt vidhåller sin ursprungliga uppfattning, men när han icke kunnat få gehör för denna, har han hemställt till regeringen att ta under övervägande att åtminstone gå honom till mötes genom att godtaga en förlängning av utbildningstiden med en månad, alltså till tio månader.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag fatta mig mycket kort.

Jag skulle vilja börja med att uttala, att jag är en livlig anhängare av principen att man bör sträva efter en samling i en svår tid. Jag tror statsministern har rätt i sitt uttalande, att en sådan samling hade varit nödvändig i den tid som vi nu gå att möta. Vi skola inte resa några konstlade murar mellan partierna, utan vi böra i stället söka överbygga motsättningarna. Det skulle i denna situation ha varit naturligt att vi hade fått höra ett statsman-naord från statsministerns sida, som skulle ha givit oss just denna paroll, men vi fingo närmast höra någonting helt annat. Det väsentliga tycktes vara att statsministern önskade, att herr Ohlin aldrig hade blivit ledare för folkpartiet. Jag vet inte om det är någon lämplig samlingsparoll, men jag tycker det är den bästa rekommendation som kan ges åt herr Ohlin, som tydligen betraktas som en så farlig motståndare, att man inte bara vill ha bort honom utan till och med önskar, att han aldrig funnits.

Det framställdes vissa grunder för

statsministerns påstående om herr Ohlins ansvarslöshet. Bland annat menade han att det var ansvarslost av herr Ohlin att yrka, att man skulle öka byggnadsinvesteringarna med cirka 100 miljoner kronor, men vi fingo samtidigt höra av statsrådet Andersson, att denna av folkpartiet påyrkade ökning av byggnadsinvesteringarna i stort sett redan hade genomförts av regeringen. Statsministern förebrår alltså herr Ohlin att han verkar för någonting som regeringen själv har genomfört. Jag tror herr Ohlin kan vara ganska nöjd med det angreppet.

I detta sammanhang fäste jag mig också vid att statsministern föreföll mycket belåten med den procentuella ökning av det socialdemokratiska partiet, som skett under hans ledarskap. Det skall jag givetvis gratulera honom till, men jag skulle väl också kunna ha anledning att gratulera herr Ohlin till att folkpartiet under herr Ohlin haft en vida starkare procentuell ökning än det socialdemokratiska partiet under statsministerns ledning.

Om jag nu skulle säga ett ord om den utrikespolitiska debatten, så har jag fäst mig vid att statsministern och kanske framför allt utrikesministern anklagat folkpartiet och högern för att ha kommit med oklara uttalanden. Det rätta förhållandet är ju, att hans excellens statsministern här har sammankopplat folkpartiets och högerns ståndpunkter, trots att dessa ståndpunkter äro klart skiljaktiga. När man säger att man vill klargöra situationen för folket, är det väl ändå inte den riktiga metoden att sammanföra två ståndpunkter, som icke äro förenliga. Ett sådant klargörande betraktar jag i stället såsom politisk dimbildning. Folkpartiet har för sin del inte rekommenderat andra skandinaviska kontakter än sådana som äro förenliga med vår proklamerade alliansfrihet. Däremot veta vi, att herr Hjalmarson i det fallet framfört längre syftande yrkande.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Det har sagts att herr Ohlins yrkande om skandinaviska kontakter på försvarrets område skulle vara skadligt för landet, därför att det skulle väcka tvivel om att vi verkligen ville stå utanför stormaktsstriderna. Men det kan väl ändå inte vara en riktig ståndpunkt att man här vill rekommendera, att vi skola hålla oss passiva på ett område, där vi kunna stärka våra försvarsmöjligheter, att vi skola vara passiva därför att det kan misstyckas av den presumtive angriparen. Jag tycker det är en farlig linje att gå på. Den är farlig eftersom vi själva i folkpartiet uttryckligen sagt ifrån, att dessa skandinaviska kontakter icke skulle på något sätt gå ut på att rubba vår alliansfria ställning. Är det verkligen så, att man fäster så avgörande vikt vid missnöjet från en viss stormakts sida, förstår jag inte hur statsministern kunde, enligt min mening med fullt fog, yrka på genomförandet av skandinaviska försvarsöverläggningar, vilka överläggningar ju från svensk sida avsågos att leda till ett skandinaviskt försvarsförbund, där man räknade med vapenleveranser västerifrån. Säger man att handlingar betyda så mycket och att man inte bör vidtaga några åtgärder, som kunna misstolkas, måste jag säga, att det var väl ändå att i hög grad misstänkliggöra vår ställning i en viss stormakts ögon, ty det var ju en klar västmaktsorientering i handling. Så vitt jag förstår är denna västmaktsorientering nödvändig för vårt folk, och herr Ohlin har ytterligare framhållit att den är nödvändig för oss även sedan de nordiska försvarsförhandlingarna brutits.

Jag vill alltså, herr talman, uttala den meningen, att det angrepp, som i detta avseende riktats emot folkpartiet, icke har haft saklig grund, och det har inte lett till ett klagande utan i stället till ett obefogat misstänkliggörande.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag hade tänkt uppehålla mig vid diverse spörsmål, men som dessa redan förekommit i debatten, skall jag koncentrera mig i möjligaste mån och inte fortsätta debatten om gruppehfsutbildningen. Jag är inte alls expert på detta område, men jag anser att frågan är av största vikt. En sak som alla medborgare böra intressera sig för är den militära kraftanspänning, som vi måste åstadkomma här i landet.

Det nämndes här av herr Lindholm, att folkpartiets ungdomsförbund gått in för rent av en sänkning av den nuvarande värnpliktstjänstgöringen. Det tror jag är i viss mån en missuppfattning från hans sida. Vad man inom ungdomsförbundet hade tänkt sig var väl närmast en annan fördelning av den sammanlagda militärtjänstgöringen, så att man kunde åstadkomma flera repetitionsövningar i krigsförband. Kanske kunde man också tänka sig en koncentrerad av tiden för inkallelserna till dessa krigsförband och i stället åstadkomma flera sådana övningar med samma personer.

En sak som jag har något funderat på och som kanske är att betrakta såsom ett hugskott, skulle jag vilja taga upp. Det gäller frågan, hur man skall kunna förbättra utbildningen för gruppecheferna. Det kan även gälla annat militärt befäl på reservstat eller värnpliktigt befäl. Kunde man inte tänka sig möjligheten att ordna något slags efterutbildning per korrespondens? Utan att på något sätt röja några militära hemligheter borde man med hjälp av den moderna expertisen på reklamens och broschyrernas område kunna stå i kontakt med det befäl man har, som befinner sig utanför förlägningsorten, som inte är inkallat och som man inte *kan* inkalla enligt försvarsministern. Kunde man inte låta detta befäl få en fortlöpande information angående vad som händer på försvarets område?

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Jag tror man skulle få fram åtminstone något, om man ginge fram på den vägen utan att det skulle kosta något nämnvärt.

Statsministern roade sig i sitt anförande med att påpeka, att ingen av kammarens ledamöter hade tagit upp frågan om spritskatten. Det får jag väl villfara så här på kvällskröken bara på det sättet, att jag vill peka på den opinion, som trots att ingen sagt det här tydligen finns bland den stora allmänheten och som tar sig uttryck i tidningarnas insändarspalter, där man kanhända ser det hela litet snedvridet; man kan i alla fall inte komma bort från det. Om man läser propositionen finner man där, att finansministern kommer med ett uttalande, som enligt mitt sätt att se är smått skenheligt. Han säger nämligen, att sociala skäl i viss mån kunna åberopas för en skatteskärpning. Det skulle alltså vara nykterhetspolitiska skäl, sociala på det sättet att man räknar med att denna skatteskärpning skulle minska konsumtionen. Men vi måste vara på det klara med att skulle det bli en verklig nykterhetspolitisk framgång, skulle ju konsumtionen minska så mycket, att vi inte finge dessa pengar till vårt förfogande som vi behöva ha.

När det gäller det militära nämnde herr Dickson en sak som jag tycker det finns anledning att taga upp. Han var ju för det mesta rolig eller försökte vara rolig. Jag skall inte konkurrera vara rolig. Jag skall inte konkurrera med honom på det området. Han berörde det förslag, som kommit fram angående personalvårdande åtgärder inom det militära. För all vår ungdom, som kommer att inkallas, är det oerhört angeläget, att det verkligen görs ett krafttag och att det sker en utbyggnad av den militära personalvården. Herr Dickson kanske representerade på detta område som på många andra en konservativ syn. Han sade, att det var intet att bry sig om. Det skulle bara bli byråkrati av det hela. Man får utgå

ifrån, anser jag, att man i möjligaste mån försöker undvika detta. Det bör bli en effektiv organisation, och våra militära myndigheter ha väl, även om det här gäller civil personal, möjlighet att organisera det på rätt sätt.

Man får hoppas att herr Dickson, som i alla sina framträdanden i remissdebatterna förklarar sig vara mycket intresserad av en samlingsregering och som man därför skulle kunna misstänka för att vilja ha en post i en sådan samlingsregering — som rolighetsminister, förmodar jag — i detta sammanhang inte skulle komma att syssla med personalvårdsdetaljer och dylikt. Det skulle vara mindre lyckat.

Jag brukar i denna talarstol uppehålla mig vid problem, som röra arbetsmarknaden, och jag kan inte underlåta att också nu göra det, ehuru de ventilerats tillräckligt förut. Jag tar det summariskt och påpekar några få detaljer.

Jag fann vid läsningen av propositionen nr 255 en sak som kanske inte har någon större betydelse men som väl i alla fall en del statstjänstemän ställa sig litet undrande till. Det är en formuleringsfråga. Där står nämligen: »Den nyligen ingångna överenskommelsen med statstjänstemännen om en engångsersättning till tjänstemän och pensionärer för dessa gruppers medverkan till stabiliseringspolitiken beräknas medföra en sammanlagd kostnad för statsverket på 33 miljoner kronor.» Jag fäste mig vid uttrycket »dessa gruppers medverkan». Det avses väl deras *längre* medverkan i stabiliseringspolitiken. Det är ju för den längre tiden, d. v. s. ett halvår, som compensation utgår. Skulle man fatta detta efter ordalydelsen får man närmast den uppfattningen, att detta är en compensation för att tjänstemännen över huvud taget medverkat i lönestabiliseringspolitiken, och det är väl inte avsikten.

Det pågår en mycket intensiv bearbetning av opinionen från kommunistiskt håll i syfte att försöka vidhålla en miss-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

uppfattning, som kanske är onödigt spridd, nämligen att detta engångstilllägg är alldeles för litet, är ett slag i ansiktet o. s. v. Alla tjänstemannaorganisationer ha ju gått med på denna uppgörelse, och deras expertis bör borga för att uppgörelsen är all right, även om det kan kännas tungt särskilt för dem, som genom tidningarna fått klarhet i att det skett en ganska väsentlig löneglidning i samhället bland andra löntagargrupper. Nu står man där och tycker sig ha gjort ett dåligt avtal en gång i världen, och nu får man en mycket liten kompensation för den saken.

Jag nämnde att det konstaterats löneglidningar. Dessa konstateranden basera sig på en lönestatistik, som vi ha här i landet och som sköts av socialstyrelsen. Det har redan sagts av herr Ohlin att det är inte tillfredsställande med denna mycket ofullständiga statistik. Vi ha också haft en lönestatistisk utredning. Den pågick 1946, och dess resultat framlades 1947. Då gjorde departementschefen det uttalandet i propositionen, att han anslöt sig i princip till den meningen, att det förelåg ett behov av förbättring av den officiella lönestatistiken, men han ansåg sig inte för det dåvarande beredd att förordna en sådan onläggning som den föreslagna. Anledningen till detta var bland annat, naturligtvis, att den förutsatte mycket mera arbete inom förvaltningen och även inom näringslivet. Han framhöll även att det fanns övergångssvårigheter vid källskattereformen. Man får hoppas att nu, när den sistnämnda reformen är genomförd, kunna få en ordentlig lönestatistik. Det är självklart att man i vårt samhälle strävar efter att icke föra en sysselsättningspolitik som åstadkommer arbetslöshet. Vi måste av detta och andra skäl ha en ordentlig undersökning om löneutvecklingen på alla fronter. Det är till fördel för arbetsmarknadens parter men även för statsmakterna med en förbättrad offentlig lönestatistik.

Det skulle finnas åtskilligt att tala om beträffande de avtalsförhandlingar, som komma att äga rum vid årsskiftet. De börja kanske redan i november månad. Jag skall endast till slut, herr talman, särskilt betona, att statstjänstemännens läge inför dessa förhandlingar otvivelaktigt är sämre än det läge de grupper intaga, som haft en reell löneförbättring under själva lönestoppstiden. Det förhåller sig så, att statstjänstemännen ligga med sina nu-löner *under* sin avtalslönenivå genom att de avstått från dessa välkända tre procent, medan de grupper i samhället, som ha fått en löneglidning, i själva verket ha ett bättre utgångsläge, därför att man redan ligger med sina nu-löner *över* avtalsnivån och alltså lättare kan få fram den höjning av lönerna, som man anser vara erforderlig.

Med dessa ord anser jag mig vid denna sena timme ha sagt det väsentliga av vad jag haft för avsikt att i dag mera utförligt beröra.

Herr OHLIN: Herr talman! En replik till utrikesministern. Han förvånar mig i dag mer än på mycket länge. Han sade ungefär följande. Om de skandinaviska länderna förbereda sig för att samverka i ett tänkt läge, om de någorlunda samtidigt bli angripna utifrån, är det ju för att, då den stunden kommer, samverka, och då måste detta ge intryck av att de förbereda sig för en militär allians.

Jag måste säga, att utrikesministern här gör sig skyldig till en ganska märklig förväxling av två ting, som man måste hålla isär. Det första är att om det skulle vara så, att t. ex. Norge och Danmark på grund av sitt medlemskap i Atlantpakten eller andra skäl komme i krig och Sverige lovat i förväg att hjälpa dem, ha vi en överenskommelse av försvarsallianstyp. Sådana löften, sådana politiska bindningar böra vi enligt min mening inte ge. Men en helt annan sak är, om vi alla tre bli angripna någorlunda samtidigt. Då är det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

ju självklart att vi komma att slåss tillsammans. Att vi i förväg tänka igenom dessa saker en smula kan väl ändå inte tolkas som om det gällt den första saken, som är ett politiskt åtagande i förväg.

När utrikesministern här uttalar, att det kommer att missförstås, tror jag utrikesministern gör sig skyldig i hastigheten till ett rent tankefel, tydligen därför att han inte hade något annat argument. Det måste vara uppenbart att i det läget, att vi bli samtidigt angripna, slåss vi tillsammans, och att vi då tänkt på detta i förväg är en helt annan sak än en politisk allians eller en politisk förbindelse i förväg.

Jag ser att utrikesministern nu anländer. Jag beklagar att jag redan sagt detta två gånger. Det är kanske någon som kan referera denna förväxling. Jag vågar inte trötta kammaren med att upprepa det en tredje gång.

Det finns en annan sida av saken som är allvarlig, och det är att den skandinaviska kommitté, som utredde detta spörsmål, har utrett ett mindre alternativ, som det var meningen skulle kunna bli aktuellt, om de skandinaviska länderna icke skulle kunna enas om en gemensam utrikespolitik. Jag vill uttala här i kammaren, herr talman, att jag hade det bestämda intrycket våren 1949 på grund av uttalanden från regeringshåll i utrikesnämnden, att man i regeringen icke ställde sig avvisande till detta alternativ men att man ansåg, att nu var det så pass nära inpå förhandlingarna att man skulle se tiden an, eftersom det var, vilket regeringen hela tiden underströk, en fråga som var av begränsad räckvidd. Då kunde man utan fara se tiden an. Jag beklagar mycket att regeringen har kommit att intaga en långt mera negativ ställning än den gjorde den gången. — När utrikesministern ägnar sig åt psykologiska studier över vad som kan ligga bakom att vi i folkpartiet intaga den hållning som vi göra, så vill jag säga att han icke är

särskilt framgångsrik. Förklaringen är mycket enklare. Den är att vi tycka, att denna fråga visserligen inte tillhör de mest centrala i vår utrikespolitik men dock ingalunda saknar betydelse. Jag kan ju också försöka mig på en psykologisk studie och fråga: Vad kan det bero på att regeringen nu intar utåt en så negativ ställning till en så rimlig sak som den, som här från vårt håll föreslagits? Nära till hands ligger, att regeringen på detta sätt vill lugna de element i partiet, som varit mera extremt vad man kan kalla neutralitetsbetonade och som ställde sig rätt frågande till Sveriges inträde i Europarådet och kanske till vissa sidor av vår politik i Förenta Nationerna. När statsministern talar om att det var nödvändigt att taga upp denna fråga i valrörelsen för att skapa klarhet och att det också från vår sida gavs besked, som skilde sig från de suddiga och oklara uttalanden som gjorts tidigare, vill jag konstatera att detta är oriktigt. Statsministern har från vårt håll fått samma besked som flera gånger tidigare. Statsministern har icke gjort något försök att dokumentera att han fått andra besked än han fått vid upprepade tidigare tillfällen. Han faller tillbaka på allmänna talesätt, som äro oriktiga, som han icke kan bestyrka eller ens göra något försök att bestyrka. Jag skulle naturligtvis icke ha haft något som helst emot att statsministern under valkampanjen upplyst väljarna om folkpartiets ståndpunkt i denna fråga. Han hade kunnat läsa upp t. ex. vad jag sagt i denna kammare. Men det aktade han sig väldigt noga för. I stället kom han med allmänna uttalanden om att högerens och folkpartiets ståndpunkt medförde mycket stora risker — ett mycket oklart och diffust uttalande, herr statsminister, som ingalunda var ägnat att ge de svenska väljarna något intryck av vilken folkpartiets ståndpunkt verkligen är. Det hade räckt med att läsa upp 15—20 rader ur den svenska riksdagens protokoll.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Jag skall i förbigående säga ett ord till herr Fast, som uttalade att det är omständigheterna i utlandet som spela en dominerande roll. Regeringen har ju också givit uttryck åt en liknande uppfattning. Det är märkvärdigt att när det är något som är besvärligt, så beror det på yttre förhållanden — d. v. s. när det är besvärligt för den socialdemokratiska regeringen. Men vi ha fått läsa och höra i den socialdemokratiska valpropagandan, att när de borgerliga hade makten, hade vi arbetslöshet — vi hade arbetslöshet 1930—1932 och vi hade arbetslöshet 1920—1922. Men den berodde inte på någon internationell arbetslöshetskris! Nej då, på den tiden satt ju ingen socialdemokratisk regering, och då får man tillskriva regeringen ansvar för hur mycket som helst utan hänvisning till någon internationell arbetslöshetskris. — För övrigt hade vi en socialdemokratisk regering en stor del av depressionstiden 1920—1922, låt vara utan riksdagsmajoritet. — Jag skulle vilja fråga herr Fast, om han inte vill taga avstånd från sådana framställningar, som varit så framträdande även under detta år.

Finansministern säger: I vinter får man påräkna en begränsad men kontrollerad inflation, och sedan gäller det! Då få vi räkna med åtstramning i penning- och finanspolitiken, något som uppenbarligen måste inkludera även skattepolitiken. Men, säger finansministern, regeringen hade inte före valet tagit ställning till om det behövdes en sådan åtstramning. Och statsministern säger att innan försvarsutgifterna voro mera bestämda kunde man inte taga närmare ställning till frågan. Jag vill då hänvisa till de uppgifter som några veckor före valet lämnades från regeringshåll rörande storleksordningen på de försvarsutgifter man övervägde. De voro av samma storleksordning som de som nu återfinnas i propositionen. De äro icke identiska, men storleksordningen är densamma. Vidare

skickade regeringen ut en kommuniké den 14 september, alltså tre dagar före valet. Det föreföll mig vid de förhandlingar som ägde rum som om regeringens ståndpunkt rörande försvarsutgifternas ungefärliga storlek var tämligen bestämd, i varje fall såvitt angår utgifter av löpande karaktär, vilka skola gå in under driftbudgeten. Finansministern har också flera gånger givit uttryck åt den uppfattningen att förbrukning av reserverade medel skall täckas med skattemedel.

Borde inte slutsatsen av dessa fakta ha blivit ett relativt snabbt beslut från regeringens sida om den åtstramning av penning- och finanspolitiken, som finansministern först efter valet kom till klarhet om? Jag tror inte, herr talman, att det går med alla dessa försök till undanmanövrer för att få bort intrycket att situationen var i huvudsak klar före valet. När statsministern hänvisar till utvecklingen under sommaren och till Koreakrisen, försvagar han naturligtvis, som han själv förstår, sin argumentering i detta avseende.

Statsministern talade om åtgärderna i fjol höst och sade, att vi visste mycket litet om när devalveringen skulle komma. Regeringen lär ha gjort vissa överenskommelser med arbetsmarknadsorganisationerna ungefär en vecka före devalveringen den 17 september. Jag kanske kan få nämna — jag minns inte om jag berört det förut — att inom de ekonomiskt intresserade kretsar som jag i augusti träffade i Strasbourg räknade man med en nära förestående devalvering. Det var en av Englands mera framstående män på området som sade till mig — jag kan för övrigt beträffande detta referera till en ledamot av denna kammare bland mina partikamrater — att han trodde sig kunna säga vilken dag devalveringen skulle komma. En sådan åtgärd måste givetvis först diskuteras i den internationella monetära fonden; England kan inte ställa den inför fullbor-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

dat faktum. Fonden skulle sammanträda i den vecka som slutade lördagen den 17 september, och devalveringar bruka komma på lördagseftermiddagar i nära anslutning till fondens sammanträde. — Det verkar alltså som om regeringen inte haft någon vidare kontakt med sådana bedömningar och att den blivit tämligen överrumplad. Detta framgick också av dåvarande finansminister Halls uttalanden, vilka kammaren kanske erinrar sig. Det förefaller mig som om regeringen i det läge, som rådde i september 1949, haft all anledning att hålla frågorna öppna ytterligare några veckor medan detta viktiga valutaproblem klarnade.

Beträffande krisen talade statsministern i nästan tjugominuter. Han byggde hela sitt yttrande på vad jag sade i en enda mening. Jag ber kammaren om ursäkt för att jag i någon mån nödgas förklara hur allt vad statsministern sade i det sammanhanget fullständigt hänger i luften. Finansministern hade sagt att man från oppositionens sida spådde ruin och katastrof år 1948 men att det inte blev någon ruin och katastrof. Till detta svarade jag att sådana uttryck som vanstyre och andra hårda ord använde vi om regeringens skötsel av valutapolitiken. Den valutakris som kom är ännu inte avvecklad. Däremot sade jag verkligen inte — det är så självklart att jag inte kunde mena det, och jag tycker knappast att det var nödvändigt att trygga mig mot misstolkning genom ett uttryckligt påpekande — att vi inte hade kritiserat något annat i regeringens politik. Kammarens protokoll äro ju fulla av den kritik vi haft mot regeringens alltför sena investeringsbegränsningar, mot regeringens alltför regleringsvänliga politik och allt annat som vi talat om både i kammaren och utanför i valkampanjen och vid andra tillfällen. Nog måste väl envar som försöker fatta vad som sägs ha klart för sig, att jag aldrig kan ha sagt att vi bara kritiserat valutapoliti-

ken. Men de verkligt hårda orden har jag använt beträffande frågan om valutareserven och därmed sammanhängande problem. Detta förstår naturligtvis statsministern mycket bra. En partiledare, vars parti har så mycket kritiserat regeringen i dessa ting, kritiserat regeringen för regleringsvänlighet, för alltför sena investeringsbegränsningar o. s. v., kan ju inte plötsligt stå och säga att vi inte ha kritiserat regeringen för detta. Hade statsministern fattat mitt yttrande på det enda rimliga sättet, hade han inte kunnat bygga upp halva sitt anförande så som han gjorde.

Vi togo på oss bördan att föreslå en begränsning av investeringsvolymen, något som ingalunda var en populär sak. Vi fingo en mycket demagogisk kritik från regeringspartiets sida för detta. Men vi ansågo att det var nödvändigt. Vi sade emellertid aldrig om detta att det skulle bli ruin och katastrof om man inte gjorde som vi önskade. Det tillskrev herr Sköld oss, och jag polemiserade mot det i mitt yttrande. För övrigt ha vi många gånger erkänt att regeringen redan under loppet av 1948, även före valet, hade börjat ändra sig i fråga om investeringspolitiken. Men regeringens åtgärd år 1946 att förbjuda skogsindustrierna att på världsmarknaden taga ut vad de kunde få, den ha vi beskrivit såsom en tämligen huvudlös politik — det vet handelsministern. Om regeringen nu vill göra gällande att det visat sig att den kritiken var oriktig, vill jag fortfarande säga att kritiken var riktig.

Statsministern säger nu, att han har den läggningen att han är försiktig. Detta säger chefen för en regering, under vars tid valutareserven under loppet av jag tror femton månader gick ned från 2 600 miljoner kronor till omkring femtedelen därav! Vi ha ganska hårt kritiserat den skötseln av valutareserven. Att säga att detta visar en särskilt försiktig läggning, det är, herr statsminister, mycket oförsiktigt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

Men jag skall nu, eftersom statsministern för tillfället — det händer annars mera sällan — tycks ha svårt för att fatta, och då jag förut inte insåg att jag måste uttrycka mig så mångordigt på denna punkt, sammanfatta synpunkterna. Krisen 1947—1948 var till icke ringa del en valutakris, under vilken Sveriges valutareserv gick ned till en farligt låg nivå. Det fanns en brist på yttre balans i förhållandet mellan det svenska samhället och dess ekonomi och utlandet. Regeringens sätt att sköta denna sida av den ekonomiska politiken kritiserades av oss i mycket hårda ord och enligt min mening alltigenom berättigat. Denna valutakris krävde en anpassning av valutakurserna och en anpassning av de inre priserna, kostnaderna och inkomsterna efter det nya läget. Anpassningen av valutorna skedde 1949. Anpassningen av priser, kostnader och löner vänta vi skall ske under den kommande vintern. Det är detta som kastar sin skugga framför sig och till en del framkallar dagens krisläge. Det torde därmed vara bevisat att krisen till en del finns kvar. Det är ingen ny kris. Om nu statsministern vill ha en mycket exakt formulering, skall jag säga att det är en del och en väsentlig del av det gamla krisläget som finns kvar.

Jag kan, herr talman, inte undertrycka den reflexionen att det är ganska märkvärdigt, att landets statsminister ägnar tjugو minuter åt att bemöta en ståndpunkt, som han måste ha insett icke företrädes av den som han polemiserar mot. Att försöka pressa ett måhända kortfattat yttrande till att innebära någonting uppenbarligen tämligen orimligt och därpå bygga ett tjugو minuters anförande, att göra detta när kammaren samlas för första gången till en lång debatt om allvarliga och viktiga problem, tycker jag är förvånande. Och jag vill säga att jag tycker det är en liten smula beklagligt.

Statsministern var inne på frågan om

byggnadsverksamheten. Till det som herr Svensson i Ljungskile så effektivt konstaterade vill jag endast lägga en sak. Vi ha i dag, i överensstämmelse med statsministerns yttrande i radiodebatten, fått upplysning om att regeringen, utan att i övrigt närmare bekantgöra detta, låtit investeringarna stiga utöver den förut framlagda planen i en omfattning som i huvudsak överensstämmer med folkpartiets förslag. Det är fråga om en ökning av ungefär 100 miljoner kronor. Detta är vad som skett, detta är regeringens handling. Hurudant är regeringens tal? Regeringens tal är att statsministern vid diskussion med mig i Göteborg den 29 augusti i år kritiserade mig för detta förslag om en ökad byggnadsverksamhet. Och när jag läste upp vad som sagts i den socialdemokratiska propagandan och beklagade att partichefen inte visste vad propagandachefen presenterade, hade statsministern på den punkten intet tillrättaliggande. Finansministern framförde i Hälsingborg den 4 september samma kritik. Och finansministern framförde ännu i början av radiodebatten den 14 september samma kritik mot mig — i rak motsats till regeringens eget handlingssätt. Ja, herr talman, hur skall man karakterisera ett sådant förfaringsätt av en regering? Man underlåter att få någon samordning mellan ord och handling. Hade det inte varit bättre, herr statsminister, att öppet erkänna att det begåtts ett svårt fel, att man handlat i nära överensstämmelse med folkpartiets krav men samtidigt kritiserat detta parti för samma ståndpunkt som man i praktiken tillämpat?

Jag vill för övrigt bara tillägga att folkpartiet ju krävt en mera åtstramande kreditpolitik, som skulle bromsa investeringarna inom andra områden och därigenom ge utrymme åt en något vidgad byggnadsverksamhet. Därom tror jag inte att statsministern sade något. Men det är ju en mycket väsentlig

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

del av saken, om man vill bedöma möjligheten av en viss ökning av byggnadsverksamheten.

Vår ståndpunkt i skattesänkingsfrågan har jag redan i mitt första anförande belyst, och jag ber att få hänvisa till vad jag där sade.

Innan jag slutar vill jag säga att statsministern i dag kommit med en för mig överraskande upplysning. Om jag inte missförstod honom sade han, på tal om förhandlingarna 1947, att han t. o. m. hade sträckt ut handen till en samlingsregering. Jag måste förklara att jag inte känner till detta. Han har kanske sträckt ut handen till någon annan, eller också menade han inte detta. Jag har frågat ett par kammarledamöter, och de uppfattade honom på samma sätt som jag. Jag skall nu inte bygga någon lång argumentering på detta, utan jag föredrar att få upplysning från statsministern, så att jag inte håller ett tjugominuters anförande, som möjligen bygger på vad statsministern inte menat.

Det var emellertid en skillnad mellan statsministerns uppläggning av förhandlingarna i övrigt den gången och vad som från vårt håll både tidigare antytts och senare upprepats. Statsministern ville då inte låta organisationerna förhandla tillsammans med representanter för de politiska partierna. Jag har förut sagt att statsministern i huvudsak ville att oppositionen skulle skriva på regeringens program. Han har inte kunnat hänvisa till någon punkt, där regeringen var villig att kompromissa. Om den saken har talats tillräckligt. Jag bara understryker att det är rätt väsentligt att man försöker en allmän demokratisk överläggning med representanter för både partier och organisationer.

Till sist, herr talman! Statsministern sade, att han hade väntat att få höra vad oppositionen hade att säga t. ex. om de nya skatterna. Dem tycks man ha accepterat, sade han. Ja, jag hän-

visar till vad jag sade, att vi komma att ta ställning till dessa efter bevillningsutskottets behandling av propositionerna. Men vi kunna väl å vår sida säga, som jag förut gjort, att vi hade efter dessa knapphändiga propositioner väntat att från regeringens sida få höra ett närmare program för den ekonomiska politik, som skall komma, när vinterns begränsade inflation, som finansministern talade om, är genomförd. Det räcker verkligen inte att börja planera det programmet nästa år. Det skulle man ha börjat planera för länge sedan om man inte har gjort det. Förr i tiden var det så, att det var riskerna för arbetslöshet som kanske var det allvarligaste problemet. Nu är det väl ändå inflationsriskerna som te sig ännu allvarligare än de svåra arbetslöshetskriserna. En regering, som så mycket berömmar sig av att ha löst arbetslöshetskrisernas problem — därvidlag har herr Fast icke så mycket hänvisat till olikheter i internationellt hänseende jämfört med läget vid andra tillfällen — en sådan regering borde väl allvarligt taga upp denna långsiktiga fråga, att vi i ett samhälle med full sysselsättning ha avsevärt ökade risker för inflation och att detta tarvar en långsiktig energisk ekonomisk politik. Det skall inte vara en stabiliseringspolitik av den art, som vi hade 1949—50, då man med subventioner köpte sig en nådatid och då man i valkampanjen kunde hänvisa till en prisstabilisering för att sedan låta prishöjningarna komma några månader efter valet, utan det skall vara en verklig stabiliseringspolitik, som har utsikt att på lång sikt bemästra detta mycket allvarliga inflationsproblem. Finansministern kom i detta fall med allmänna talesätt om åtstramning av penning- och finanspolitiken men sade mycket litet om förhållandet till andra länder. Han sade att man får lämna den privata konsumtionen i fred, men han hade ingenting närmare att säga om åtgärder för uppmuntrande av spa-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

rande och mycket annat. Enligt min mening måste i en långsiktig plan ingå nya metoder för en avvägning mellan olika önskemål, som här tränga sig fram. Demokratiens metod är övervägande, hänsyn, kompromiss och samförstånd. Detta behövs inte bara när det gäller inkomstbildningsproblemen. Man behöver ett fastare grepp på de stora samhällsekonomiska avvägningsproblemen. När det gäller grupper, som skola förhandla självständigt, är detta i sista hand ett psykologiskt problem. Det gäller att i detta avseende lägga upp en politik, som kan vinna förtroende. När finansminister Sköld säger, att räcker inte det vi nu tänka göra, skruva vi åt litet hårdare, t. ex. genom en ytterligare skärpt investeringsskatt, så vittnar detta yttrande om att finansministern tar, jag får rent av säga en smula lätt-sinnigt, på det stora centrala demokratiska och psykologiska problemet att trygga penningvärdet, att skapa förtroende kring det och att åstadkomma en verklig, ekonomisk stabiliseringspolitik här i landet.

Herr andre vice talmannen övertog nu åter ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag har svårt att fatta av vad anledning herr Ohlin kom med sin fråga till mig. Men jag skall försöka svara på den i alla fall.

Jag har icke i dag nämnt någonting om krisen vare sig 1922 eller senare. Jag har däremot gjort det vid tidigare tillfällen, det är riktigt. Men jag vill säga till herr Ohlin, att jag känner inte till att vi inom vårt parti ha klandrat någon för att krisen kom 1922 eller senare. Vad vi klandrat var, att man inte hade gjort någonting utan lät det bli denna jättestora arbetslöshet, lät människorna liksom sköta sig själva utan att samhället kände sitt ansvar. Det är det vi ha klandrat och inte att krisen kom. Jag har aldrig nå-

gonsin tidigare hört talas om ett sådant klander.

Och när jag har svarat på detta, kanske jag också får säga till herr Ohlin, att även om vi liksom hade på känn, att devalveringen skulle komma vid en viss tidpunkt, hade vi väl ändå ingen aning om hur pass djupt ned den skulle gå. Jag tror att både herr Ohlin och jag här i kammaren gävo uttryck åt vår stora överraskning, att den verkligen gick så långt som den gick utöver vad som hade varit erforderligt ur rent svenskt intresse. Men herr Ohlin och jag hade på den punkten, om jag minns rätt — jag ber om ursäkt om jag tager fel — en rätt samstämmig mening om att vi icke vågade ta risken att uppträda självständigt utan att det var nödvändigt att vi kommo i de andra ländernas sällskap.

Till detta kanske jag också får lägga en sak i fråga om valutautströmningen. Om bilden skall bli något så när rättvisande skola vi komma ihåg, hurusom det svenska samhället var fullständigt nedslitet inte bara i avseende på industrierna och hemmen utan så gott som på alla punkter och att det var helt enkelt nödvändigt att efter denna utomordentliga nedslitning använda sig av de resurser som funnos tillgängliga för att öka mängden av importvaror.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Jag hade inte tänkt att yttra mig vidare i debatten, men jag måste med beklagande säga, att folkpartiledarens sista anförande inte gärna kan få stå oemotsagt.

Jag tror att jag kan karakterisera innebörden av mitt anförande så, att jag förklarade, att vi befinna oss i en situation, som kan vara bekymmersammare ur vissa synpunkter än situationen 1947—48, och att jag uttryckte den förhoppningen, att vad som då hände, när de borgerliga partierna lade i dagen sin ovilja att delta i ansvaret,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

icke skulle upprepas nu. Den arroganta ton, med vilken herr Ohlin har besvarat denna min vädjan, tror jag vi skola skriva på trötthetens konto och inte fästa för stort avseende vid. Jag har velat säga så mycket om själva uppläggningen av herr Ohlins replik. Jag låtsas som om den inte hade funnits.

Några av de missuppfattningar, som han gjorde sig skyldig till, vill jag emellertid rätta till omedelbart. Jag kan inte förstå, att någon kunde ha fått den uppfattningen, att jag hade talat om ett erbjudande ifrån min sida om en samlingsregering 1947. Vad jag sade var, att hade strävandena lett till det resultatet, att man hade skapat ett program för krisens bekämpande, så hade mycket varit annorlunda i svensk politik. Det ville man då inte vara med om från borgerligt håll. Jag tillade, att man också hade avvisat varje tanke på en samlingsregering. Och vad jag då syftade på var dåvarande högerledaren herr Domös anförande i första kammarens remissdebatt, där han yttrade följande: »För att undanröja alla missförstånd under debatten angående mitt yttrande om en samlingsregering vill jag vidare helt kort säga herr statsministern, att mitt uttalande ingalunda gick ut på ett förordande av en samlingsregering i nuvarande läge. Jag ville endast konstatera, att om den år 1945 på grund av socialdemokraternas åtgöranden upplösta samlingsregeringen hade fått fortsätta sitt arbete, hade vi sluppit undan mycket av de konkurrensframträdanden, som i viss mån ha medverkat till det läge, i vilket vi nu äro. Jag har visserligen stor aktning och respekt för herr statsministern från den tid jag satt som kamrat till honom i statsrådet, men jag inbjuder icke i nuvarande situation herr statsministern till regeringssamarbete. Jag tror att det nog just nu är lyckligast som det är, att vi ha en opposition; och den må enligt statsministern även vara från.»

Jag har velat framhålla, att detta var nog stämningen 1947 i en kritisk situation för landet. Då var man icke beredd att gå in i en samlingsregering och taga ansvaret. Och jag tror att om den ton, som utmärkte herr Ohlins sista anförande, får känneteckna den borgerliga oppositionens uppträdande, lär den nuvarande iveren att arbeta för en samlingsregering på folkpartihåll snart vara bortblåst.

Den andra missuppfattningen gäller historien om investeringarna och investeringsbegränsningarna. Herr Ohlin vet att i en offentlig diskussion — som då vi möttes i Göteborg — är tiden begränsad. Herr Ohlin sade då så många saker — jag har allt på stålband — som jag gärna skulle ha velat bemöta. Men jag kunde det inte. Ett av de oväsentliga, perifera ting, som jag inte kunde tro skulle bli en stor fråga — och som har tagit mera än tjugu minuter i anspråk, herr Ohlin — är uppgiften om investeringsökningen på 100 miljoner. Den saken kan inte vara någon nyhet för herr Ohlin. Om jag inte minns fel — det är möjligt, men jag har ett livligt minnesintryck av det — yttrade statsrådet Sven Andersson i årets remissdebatt, att vi nu fastställt en investeringsbudget men att var och en som är byggnadsminister vet, hur man pressar på och pressar på från alla håll, varför det är ganska sannolikt, att det går som det gått hittills, att investeringsbudgeten måste överskridas. Vad vi sagt är ingenting annat än att den profetia, som statsrådet Andersson, såvitt jag nu erinrar mig, uttalade i remissdebatten, har blivit verklighet. När folkpartiet har talat om en ökning av investeringsverksamheten ha vi ju trott, att det utöver denna elasticitet krävdes en ytterligare ökning av investeringarna. Men jag kan gärna säga, att jag för min del icke har kritiserat folkpartiet för upplägningen av dess investeringspolitik. Det tror jag inte att jag gjort. Men däremot har jag kritiserat högern,

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

som när det gäller investeringsverksamheten släppte ut en affisch under valrörelsens slutskede med texten »Bygg mer åt flera». Denna politik har jag kraftigt kritiserat och kallat ansvarslös löftespropaganda.

Vad jag har kritiserat folkpartiet för är att partiet drev sin skattesänkingspolitik lika lättsinnigt som högern drev sin investeringspolitik trots de ekonomiska svårigheter, som borde varit uppenbara även för folkpartiet efter Koreakrisen.

Jag kommer sedan till det tredje missförstånd, som jag vill rätta till i herr Ohlins anförande. Det var det beklagliga, att han icke har förstått ett ord av hela min krisdiskussion. Jag får väl anta, att han satt och tänkte så mycket på vad han skulle säga som replik till mig, att han inte hörde vad jag sade, och därför få vi väl dra ett streck också över det missförståndet. Men vad var det jag sade? Jag sade så här: Herr Ohlin har gjort gällande, att krisen icke var övervunnen på våren 1950. I förbigående nämnde jag då, att han, pressad av finansministern, slank ned i det rått hålet, att det var valutakrisen som inte var övervunnen. Det var emellertid inte något huvudmoment i min framställning. Det väsentliga i min polemik mot herr Ohlin var detta: När herr Ohlin säger att krisen icke var övervunnen, utan att vi 1950 ha samma slags kris som den vi hade 1948, vilket botemedel föreslår då herr Ohlin i kampen mot 1950 års kris, som var densamma som 1948 års kris? Jo, han föreslår ökad investeringsverksamhet och sänkt beskattning. Då säger jag: Här ha vi äntligen en presentation av folkpartiets alternativ till regeringens krispolitik 1948, eftersom han 1950 vill bekämpa en med 1948 års kris likartad kris med minskade skatter och ökad investeringsverksamhet!

Jag vet inte, herr talman, om jag har uttryckt mig tillräckligt klart. Jag begriper i varje fall vad jag har sagt, men

jag kan aldrig tänka mig, att herr Ohlin kommer att förstå vad han har sagt när han läser protokollet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**: Herr talman! Både herr Häckner och herr Ohlin ha tagit upp några uttalanden av mig i anledning av folkpartiets utrikespolitiska inställning under valrörelsen. Herr Häckner reagerade mycket starkt emot den orättvisa som jag hade gjort mig skyldig till gentemot folkpartiet genom att jämställa dess inställning med högerpartiets. Jag måste säga, att jag blev i hög grad överraskad av denna replik från herr Häckners sida. Jag hade på grund av tidigare uttalanden av honom fått den uppfattningen, att han stode på andra sidan av herr Hjalmarson, och nu finner jag att han blir indignerad över att hans uppfattning likställes med herr Hjalmarsons. Han har alltså slutit upp på herr Ohlins linje inom folkpartiet, och det tycker jag är ett stort framsteg.

Vad beträffar herr Ohlins uttalande, så talade han om läget i den skandinaviska försvarsdelegationen, där man ju hade direktiv att behandla både försvarsförbundet och en mera partiell försvarssamverkan. Jag vill understryka, att problemläget vid den tidpunkten var det, att de svenska statsmakterna måhända icke skulle vilja binda sig för ett försvarsförbund och att man därför borde som ett alternativ till försvarsförbundet undersöka möjligheterna av en mera begränsad försvarssamverkan. Vid den tidpunkt då dessa direktiv gävos formulerades inte de utrikespolitiska förutsättningarna. Men jag tror nog att det av kommitténs betänkande framgår att man där, när man talar om en begränsad samverkan, utgår ifrån att vi hade gemensamma linjer i utrikespolitiken. Frågan kom ju i ett helt annat läge inte bara på grund av att Danmark och Norge successivt an-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

slöto sig till Atlantpakten utan också på grund av hela utvecklingen inom Atlantpaktområdet. Som bekant har denna utveckling gått därhän, att de särskilda staterna alltmer samordna sina militära problem, en utveckling, som jag inte på något vis kritiserar från svensk ståndpunkt — jag finner det tvärtom vara helt naturligt att de gå den vägen. Denna samordning och samverkan blir alltmer intim och lämnar mycket liten rörelsefrihet åt de särskilda medlemmarna i Atlantpakten. Därav följer att en förberedande samverkan mellan Sverige, Norge och Danmark på mera viktiga punkter nödvändigtvis måste blanda oss in i försvarsplanerna för Atlantpaktmakterna. Även om man teoretiskt kan ställa upp vissa förutsättningar för en sådan samverkan, tror jag för min del att det inte är realistiskt att göra det utan att man, om det är fråga om mera väsentliga ting, nödvändigtvis dras in och engagerar sig de facto, trots att man inte gör några utfästelser.

Vi ha kritiserat herr Ohlin för oklarheten i hans uttalanden. Jag erkänner gärna, att det i vissa av herr Ohlins uttalanden förefallit som om han avsett relativt perifera ting när han talat om samarbetet. Men då är det svårt att förklara, att han fäst så stor vikt vid en dylik samverkan och gjort den till en sådan väsentlig punkt i sina programmatiska uttalanden.

Vad slutligen beträffar herr Ohlins lilla missnöje över att jag sökt ge en förklaring till att han fäste en sådan vikt vid dessa punkter, även om de i och för sig vore oväsentliga, så säger herr Ohlin nu, att han vill ge en psykologisk förklaring till att regeringen polemiserar mot folkpartiet så kraftigt på dessa punkter. Han hänvisar till att vi kanske ha våra bekymmer att lugna personer inom vår grupp eller inom vårt parti, vilka skulle vara emot den samverkan, som sker på andra områden. Jag får säga, att jag inte tror att

vi ha någon kännning av en sådan splittning inom det socialdemokratiska partiet. Det är klart att det finns en och annan särpling sådan som Nerman och Lundstedt, som går sin egen väg och som är missnöjd. Men vi behöva inte ge några ben åt vare sig Nerman eller Lundstedt, ty de spela inte så stor roll i denna fråga inom vårt parti. Jag tror att min förklaring var mera naturlig, eftersom herr Ohlin har stora inflytelserika tidningar att dras med, som göra livet litet surt för honom emellanåt. Därför tycker jag inte, herr talman, att hans lilla hämnd på mig genom att uppställa den nyssnämnda förklaringen har någon vidare vikt i vår diskussion.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Om statsministern läser sitt eget anförande här i kväll, skall han nog få det intrycket att det var ganska arrogant. Det ligger åtskilligt i talesättet att som man ropar i skogen får man svar. Statsministern finner nog inte det alldeles onaturligt.

Får jag passa på, när statsministern hänvisar till stålbandsupptagningen av diskussionen i Göteborg, att säga att även vi tycka att det är bra att få fastslaget vad statsministern sagt. Vi ha gjort försök att — gärna mot skälig del av kostnaderna — få förvärva en kopia av diskussionen, men det har hittills inte krönts med någon framgång. (Herr statsministern gjorde här följande inpass: Det skola vi gärna stå till tjänst med.) Jag tackar statsministern för detta löfte och utgår från att saken nu är ordnad.

Statsministern säger att han nu funnit ett nytt argument när det gäller frågan om byggnadsverksamheten. Det är märkligt vad argumenten skifta för varje gång statsministern uttalar sig. Nu heter det att statsrådet Andersson i januari sade att det var ganska sannolikt att det skulle bli en glidning, så att investeringsbudgeten överskreds, och att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

man trott att folkpartiet ville gå 100 miljoner kronor utöver en glidning av den storleken. Herr statsminister, nog har man på regeringshåll uttryckt sig bra otvetydigt och diffust, om man nu verkligen velat klargöra detta under de långa debatterna under vårriksdagen. När man alltså har kritiserat folkpartiet på det sätt jag nämnde — i Göteborg, i Hälsingborg och från finansministerns sida i radiodiskussionen — kvarstår naturligtvis det intryck vi haft hela tiden, nämligen att regeringen har ansett det lämpligt att kritisera folkpartiet för en ståndpunkt, som man varit i full färd med att realisera. Man har inte en enda gång till oss ställt frågan: Om vi utöver budgeten ha byggt för 100 miljoner kronor, som folkpartiet begärt, äro ni då nöjda? Hade det inte varit regeringens skyldighet att ställa den frågan i stället för att fortsätta och säga, att folkpartiet är oansvarigt, som vill bygga mer etc.?

Statsministern talade om att jag sagt att krisen inte var övervunnen 1950, och ställde frågan: Om det är samma kris som 1948, hur kan då herr Ohlin föreslå ökad investering nu? Emellertid har jag, herr statsminister, sagt, att detta är inte alltigenom samma kris. Vi ha ju så många gånger betonat, att den samhällsekonomiska balansen återställdes 1949 men att vad vi kallat den yttre valutakrisen kvarstår. Anpassningen av den inre samhällsekonomin efter de nya valutakurser, som uppenbarligen på ett eller annat sätt bli nödvändiga, är inte genomförd. På vad sätt denna yttre valutakris kan manifestera sig, ha vi kanske inte klargjort. Men det är väl uppenbart, att denna valutakris, denna anpassning efter ett nytt valutaläge, är en annan sak än om man har en för stor inre investering. Kan statsministern inte förstå, att de åtgärder som krävas, när man har en för stor inre investering, som man hade 1947, äro andra åtgärder än de som krävas, när man skall anpassa sig till ett nytt

internationellt valutaläge, så kan jag inte göra något åt det. Denna valutakris är nämligen ett problem, som finns kvar, trots en i huvudsak åstadkommen samhällsekonomisk balans. Att det gäller att bevara den är uppenbart. Därför ha vi förordat en stramare kreditpolitik än regeringen. Och när man nu hör, att regeringen bygger lika mycket som vi föreslagit, kommer man till den slutsatsen, att vår ståndpunkt, när det gäller samhällsekonomisk balans, måste vara minst lika strikt som regeringsens. Och då ha vi ändå hela tiden under valkampanjen fått höra, att vi ta mera lättsinnigt på detta. Nej, herr statsminister, detta försök att argumentera i krisfrågan var inte mera lyckat än det föregående.

Till utrikesministern skulle jag bara vilja säga, att om den skandinaviska frågan blir så mycket debatterad, är det naturligtvis därför att diskussionen inriktas på de punkter, där meningarna äro delade. Det är nog rätt onödigt av utrikesministern att säga, att eftersom det talas mycket om den saken, får man intrycket, att det är den stora huvudpunkten för folkpartiet. Nog kunna vi väl vara överens om att det kan vara en viktig sak, utan att det behöver vara en huvudpunkt, även om det blir en huvudsak i diskussionen. Jag föreslår till sist ännu en gång att vi i utrikesnämnden ta upp frågan i vad mån det kan åstadkommas vissa kontakter på den ena eller andra punkten. Då kanske vi kunna komma överens ett stycke.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag har hara begärt ordet för ett par repliker.

Det är alldeles riktigt, som statsministern sade, att herr Domö 1948 inte förordade en samlingsregering. Statsministern formulerade emellertid saken så, att man fick intrycket att statsministern själv varit intresserad av samlingsregering vid detta tillfälle. Ty vad

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

skulle det eljest vara för mening med statsministrarnas yttrande?

Statsministern ville komma förbi frågan om konkurrensen mellan enskild och offentlig företagsamhet vad beträffar bostadsverksamheten genom att hänvisa till vad som tidigare sagts från socialdemokratiskt håll här i riksdagen i denna fråga. Det var intet svar, herr statsminister. Ty märk väl, frågan gäller inte enbart delspörsmålet, huruvida de enskilda byggmästarna skola få delta i byggnadsproduktionen. Det ha vi fått svar på. Huvudfrågan tar sikte på att få till stånd en standardfrämjande konkurrens på lika villkor över hela fältet från markförvärv och tomtplanering till uppförande och förvaltning av bostadshus. På frågan varför man inte vill vara med om en sådan konkurrens ha vi ännu inte fått något svar.

Ett argument i valrörelsen mot vår ståndpunkt i bostadsfrågan — som även anfördes av statsministern, om jag inte missminner mig — var en hänvisning till att bostadsproduktionen ändå skulle bli väsentligt större än man räknade med i våras. Då kalkylerade man nämligen med — om jag inte missminner mig — 42 000 lägenheter, men det skulle komma att bli 50 000. Kort tid efter valet meddelade emellertid myndigheterna, att det förmodligen skulle bli endast 40 000 lägenheter. Hur är det möjligt att kontakten är så bristfällig mellan regeringen och de planhushållande myndigheterna?

Både statsministern och finansministern ha varit inne på att vår inställning i dag till devalveringens djup bottnar i efterklokhet. Oppositionspartierna fingo inte veta regeringens avsikter förrän på ett så sent stadium, att de inte hade några möjligheter att påverka beslutet, men vid första tillfälle som gavs framfördes från vårt håll synpunkter på devalveringsbeslutet, som voro identiskt lika med dem, som jag hävdade i dag. Det finns belägg för den saken i den sortens litteratur, som jag är över-

tygad om att även finansministern läser, nämligen riksdagens protokoll.

Finansministern har vidare ifrågasatt riktigheten av mina uppgifter att bolagens vinststeriliseringsmedel och motvärdet i kronor till Marshallmedlen icke skulle ha blivit steriliserade, men i så fall ifrågasätter finansministern riktigheten av konjunkturinstitutets rapport.

Regeringen har vägrat att lämna klara besked om sina avsikter, när det gäller riksbankens politik. Sedelbanken kommer uppenbarligen att fortsätta med att bevilja staten kredit. Man betraktar detta som en lämplighetsfråga, inte som principfråga. Man ser i riksbankens tilltag här om dagen att ge staten en, låt mig kalla det sedelkredit, på 170 miljoner kronor bara ett sätt att fungera i största allmänhet. Man vill inte medverka till att förvandla riksgäldsfullmäktige till en institution, som kan planera för sina uppgifter på längre sikt. Man vill inte göra riksgäldsfullmäktige till det effektiva och smidiga instrument, som vi behöva för att på marknaden täcka statens behov av såväl korta som långa lån.

Vi ha nu inte något annat val än att ta språnget upp på en högre pris- och lönenivå. Detta betyder, att vi måste ta ett stort steg ned på det sjunkande och osäkra penningvärdets trappa. Ytterligare en del av spararnas slantar skall tas ifrån dem, utan tanke på att de skola få någon kompensation. »Framtiden är alltid oviss», står det på den sparaffisch, som nu finns uppsatt runt om i denna stad. »Det är alltid nödvändigt att spara», står det. Ja, det är riktigt. Men lönar det sig längre att spara? Det är frågan.

När vi ha kommit ett trappsteg ned, skola vi stanna där, sägs det. Ja, många tycka sig nog ha hört sådana löften förr. Vi skulle stanna 1946, vi skulle stanna 1947, och vi skulle stanna 1948 — det är lönestoppet kom till. Vi ha praktiskt taget inte gjort något annat

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 247.

än stannat ideligen, och ändå stå vi där vi stå — i dag.

»Vänta och ge er till tåls», säger regeringen. Det är ett annat sätt att uttrycka det förhållandet, att man inte har en i verklig mening förebyggande och stabiliserande politik, en politik som kan skapa en sund och säker jämvikt i hela vår samhällsekonomi.

Herr talman! Detta är för mig det bestående intrycket av dagens debatt.

Överläggningen var härmed slutad. Propositionen hänvisades till statsutskottet. Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Härefter föredrogos var efter annan följande på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 248, angående viss förstärkning av civilförsvaret, sjukvårdsberedskapen samt den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdragande av spioneri m. m.;

nr 249, angående tillfälliga tillägg å vissa löner och pensioner;

nr 250, angående täckning av kostnader för det svenska fältsjukhuset i Korea; och

nr 251, angående forcering av vissa materielanskaffningar för försvaret m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 252, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring; samt

till utrikesutskottet propositionen nr 253, om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Schweiz m. m.

Vid härefter skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 254, angående utgifter å tilläggsstat I till riks-

staten för budgetåret 1950/51, hänvisades propositionen i vad angick jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogos var efter annan följande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 255, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänningsskatt å spritdrycker, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 256, angående kostnader för vissa hjälpåtgärder i anledning av Surtekatastrofen.

§ 2.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorers berättelse angående tull- och skattefrihet för vissa varor i samband med proviantering av flottans fartyg.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 252, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, nämligen:

nr 630 av herrar *Hagård* och förste vice talmannen *Skoglund*; samt

nr 631 av herr *Dahlgren m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.57 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.